

Kvaliteta provođenja strukturiranog slobodnog vremena mladih i korištenje alkohola

---

Belošević, Matea

Doctoral thesis / Disertacija

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:085122>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet

Matea Belošević

**KVALITETA PROVOĐENJA
STRUKTURIRANOG SLOBODNOG
VREMENA MLADIH I KORIŠTENJE
ALKOHOLA**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2022.

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet

Matea Belošević

**KVALITETA PROVOĐENJA
STRUKTURIRANOG SLOBODNOG
VREMENA MLADIH I KORIŠTENJE
ALKOHOLA**

DOKTORSKI RAD

Mentorica:

Prof. dr. sc. Martina Ferić

Zagreb, 2022.

Sveučilište u Zagrebu

Faculty of Education and Rehabilitation Sciences

Matea Belošević

QUALITY OF YOUTH STRUCTURED LEISURE TIME AND ALCOHOL USE

DOCTORAL DISSERTATION

Supervisor:

Prof. dr. sc. Martina Ferić

Zagreb, 2022.

INFORMACIJE O MENTORICI

ŽIVOTOPIS I IZDOJENI RADOVI PROF. DR. SC. MARTINE FERIĆ

Prof. dr. sc. Martina Ferić zaposlena je na Odsjeku za poremećaje u ponašanju, na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Doktorat znanosti iz područja društvenih znanosti, polje edukacijsko-rehabilitacijske znanosti stječe 2006. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Znanstveno i profesionalno se razvija u području preventivne znanosti, a područja njezinog znanstvenog interesa su pozitivan razvoj djece i mladih, otpornost djece i mladih, obiteljskog okruženja i okruženje zajednice, prevencija rizičnih ponašanja i problema u ponašanju djece i mladih, razvoj okruženja koji podržavaju zdrav razvoj djece i mladih (obitelj, zajednica) i razvoj i implementacija znanstveno utemeljenih preventivnih intervencija. Bila je suradnica na 27 znanstvenih i znanstveno-stručnih projekata. Ukupno je objavila 37 znanstvenih radova, 3 znanstvene knjige u koautorstvu, i 23 stručna rada. Bila je članica uredništva časopisa Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja od 2012. do 2015. godine. Nastavu izvodi na preddiplomskoj, diplomskoj razini studija te na poslijediplomskom specijalističkom studiju Rana intervencija u edukacijskoj rehabilitaciji i poslijediplomskom doktorskom studiju Preventivna znanost i studij invaliditeta na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Bila je voditeljica je Modula Preventivna znanost poslijediplomskog doktorskog studija Preventivna znanost i studij invaliditeta (ak.god. 2014./2015. – 2021./2022.), voditeljica Povjerenstva za upravljanje kvalitetom Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (ak.god. 2012./2013. - 2014./2015.) te je bila prodekanica za nastavu Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (ak.god. 2011./2012. - 2012./2013). Voditeljica je Laboratorija za preventivna istraživanja Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 2018. godine. Za svoj doprinos, kao članica Laboratorija za preventivna istraživanja, 2018. godine dobila je nagradu Europskog društva za preventivna istraživanja (EUSPR) za kontinuirani doprinos razvoju preventivne znanosti u Europi i internacionalno. Ujedno, 2022. godine članice Laboratorija dobile su prestižnu nagradu Američkog udruženja za preventivna istraživanja (SPR) za međunarodnu suradnju u preventivnim istraživanjima (engl. *SPR International Collaborative Prevention Research Award*).

Od 2021. godine članica je Područnog znanstvenog vijeća za društvene znanosti Nacionalnog vijeća za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj.

Profesorica Ferić aktivna je u životu znanstvene i stručne zajednice te je članica nekoliko društva u području od kojih su najznačajniji *Society for prevention research* (EUSPR), *European Society for prevention research* (SPR), *European Public Health Association* (EUPHA) i *International society of substance use professionals* (ISSUP).

Odabrane publikacije:

- Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of socio-demographic and structured leisure activities' characteristics to adolescents' alcohol use. *Adiktologie*, 22(2), 102–116. <https://doi.org/10.35198/01-2022-002-0003>.
- Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Quality of youth leisure – traits and opportunities for prevention planning / Kvaliteta provođenja slobodnoga vremena mladih - obilježja i mogućnosti za preventijska planiranja. *Croatian Journal of Education / Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 24(2), 641-671. <https://doi.org/10.15516/cje.v24i2.4486>.
- Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of frequency and structured leisure activities features to the alcohol use: perception of adolescents from the northwest county of Croatia. *International Journal of Adolescence and Youth*, 27(1), 249–263. <https://doi.org/10.1080/02673843.2022.2081088>.
- Mihić, J., Skinner, M., Novak, M., Ferić, M., i Kranželić, V. (2022). The Importance of Family and School Protective Factors in Preventing the Risk Behaviors of Youth. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(3), 1630. <http://dx.doi.org/10.3390/ijerph19031630>.
- Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of leisure context, motivation and experience to the frequency of participation in structured leisure activities among adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(2), 877. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020877>.
- Mihić, J., Skinner, M., Novak, M., Ferić, M., i Kranželić, V. (2022). The Importance of Family and School Protective Factors in Preventing the Risk Behaviors of Youth.

International Journal of Environmental Research and Public Health, 19(3), 1630.
<https://doi.org/10.3390/ijerph19031630>

- Belošević, M., Selestrin, Z., i **Ferić, M.** (2021). Doprinos individualnih čimbenika otpornosti u objašnjenju rizičnog seksualnog ponašanja adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 28(3), 555-581. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v28i3.402>.
- Belošević, M., **Ferić, M.** i Mitrić, I. (2021). Resilience factors and experience of peer violence. / Čimbenici otpornosti i iskustvo vršnjačkog nasilja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 57(2), 20-46. <https://doi.org/10.31299/hrri.57.2.2>.
- Novak, M., Parr, N. J., **Ferić, M.**, Mihić, J., i Kranželić, V. (2020). Positive Youth Development in Croatia: School and family factors associated with mental health of Croatian adolescents. *Frontiers in Psychology*, 11, 611169. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.611169>.
- Belošević, M., i **Ferić, M.** (2021). Implementacija pristupa temeljenog na dokazima učinkovitosti u preventivskoj znanosti. *Kriminologija & socijalna integracija*, 29(1), 145-164. <https://doi.org/10.31299/ksi.29.1.6>.
- Maurović, I., Liebenberg, L., i **Ferić, M.** (2020). A review of family resilience: Understanding the concept and operationalization challenges to inform research and practice. *Child Care in Practice: Northern Ireland Journal of Multi-Disciplinary Child Care Practice*, 26(4), 337–357. <https://doi.org/10.1080/13575279.2020.1792838>.
- Belošević, M., i **Ferić, M.** (2020). Čimbenici individualne otpornosti i zadovoljstvo obiteljskim životom: percepcija srednjoškolaca grada Zagreba. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 56(1), 73-84. <https://doi.org/10.31299/hrri.56.1.6>.
- Novak, M., **Ferić, M.**, Kranželić, V., i Mihić, J. (2019). Konceptualni pristupi pozitivnom razvoju adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 26(2), 155-184. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v26i2.294>.
- Vlah, N., **Ferić, M.**, i Raguz, A. (2019). Nepovjerenje, spremnost i nelagoda roditelja djece s teškoćama u razvoju prilikom traženja socijalno-stručne pomoći. *JADR*, 10(1), 75–97. <https://doi.org/10.21860/j.10.1.4>.
- **Ferić, M.**, Maurović, I. i Žižak, A. (2016). Izazovi istraživanja otpornosti obitelji. *Kriminologija & socijalna integracija*, 24(1), 3-25. <https://doi.org/10.31299/ksi.24.1.1>.
- Kranželić, V., Kovčo Vukadin, I. i **Ferić, M.** (2016). Etička pitanja u istraživanjima s obiteljima: primjer smjernica. *Kriminologija & socijalna integracija*, 24(1), 179-210. <https://doi.org/10.31299/ksi.24.1.7>.

ZAHVALA

Na početku ovog rada želim izraziti zahvalnost svim kolegama, suradnicima i bliskim osobama koje su me podržali u procesu stvaranja ovog rada.

Prije svega veliko hvala mojoj mentorici prof. dr. sc. Ferić na pruženoj podršci i pomoći u stvaranju rada. Mnogo je toga na čemu sam zahvalna mojoj mentorici, ali najviše cijenim što sam imala slobodna krila za let, uz puno usmjeravanja, osnaživanja i ohrabrivanja te sigurno pristanište. Hvala za nesebičnu pomoć u savladavanju izazova s kojima sam se suočavala. Važnu ulogu u mojem obrazovanju imali su dakako i svi profesori na Modulu Prevenicijska znanost. Hvala na nesebičnom dijeljenju znanja i iskustva, ohrabrivanju i uključivanju u razne aktivnosti. Hvala i mojim bliskim suradnicama i kolegicama iz Laboratorija za preventijska istraživanja, koje su uvijek bile tu kao podrška i motivacija. Posebno hvala Katarini, koja je u zadnjih godinu dana svojim empatičnim pristupom uvelike utjecala na mene i moj rad. Hvala i svim mojim kolegicama i kolegama s godine, koji su sa mnom dijelili znanja, iskustva i brige.

Ovo istraživanje nikako ne bi bilo moguće provesti bez pomoći i podrške učitelja i stručnih suradnika u srednjim školama na području Krapinsko-zagorske županije koji su nesebično pomogli u organiziranju istraživanja uslijed COVID-19 pandemije te sudionika istraživanja, učenika srednjih škola na području Krapinsko-zagorske županije koji su uložili velik angažman i trud kako bi ispunili upitnik. Hvala im na tome.

Najveće hvala mojim bliskim osobama i obitelji koji su mi pružali bezuvjetnu podršku i pomoć te doprinijeli mojem osobnom razvoju:

...Zrinki, bliskoj kolegici i prijateljici, koja je sa mnom podijelila sve izazovne trenutke, najbolje me razumjela i bila motivacija za napredak;

...mojem optimističnom, empatičnom i realističnom Jurici, punom razumijevanja za mene tijekom ovog razdoblja, koji je uvijek bio tu kao podrška i rame za oslonac;

...Roditeljima – Mami i Tati, koji su mi usadili životne vrijednosti, ukazivali na bitne stvari u životu, bili moji najvjerniji i najponosniji navijači, a i podrška u svakom smislu riječi;

...Korini – na uljepšavanju slobodnog vremena i razbibrizi od izazova s kojima sam se suočavala;

...Marku, Ranki, Klari, Moniki, Nataliji, na kontinuiranoj podršci i ohrabrivanju.

SAŽETAK

Slobodno vrijeme može biti podržavajući kontekst za pozitivan razvoj mladih, ali istodobno može predstavljati i kontekst koji može podržati uključivanje mladih u rizična ponašanja. Svrha ove doktorske disertacije je istražiti povezanost kvalitete provođenja strukturiranog slobodnog vremena mladih s korištenjem alkohola. Uzorak se sastojao od 1.431 učenika na području Krapinsko-zagorske županije koji su naveli da sudjeluju u strukturiranim slobodnim aktivnostima (SSA) u dobi od 14 do 21 godine. U istraživanju je sudjelovalo 44.8% djevojaka. U analizi podataka korištena je deskriptivna statistika, pearsonov koeficijent korelacije, hijerarhijska regresijska analiza, multinominalna logistička regresija uz računanje moderacijskog efekta i poissonova regresija uz računanje moderacijskog efekta. Dobiveni rezultati pokazuju da za mladiće, mlade koji percipiraju veću sigurnost tijekom sudjelovanja u SSA, one koji su intrinzično ili ekstrinzično motivirani za sudjelovanje u SSA i koji su tijekom sudjelovanja u SSA stekli više iskustva razvoja identiteta, iskustva inicijative i više stresnih iskustava, postoji veća vjerojatnost da će učestalije sudjelovati u SSA. S druge strane za djevojke, mlade koji su amotivirani za sudjelovanje u SSA te koji su tijekom sudjelovanja u SSA imali više iskustva s negativnim pritiskom vršnjaka, postoji manja vjerojatnost da će učestalije sudjelovati u SSA. Nadalje, istraživanjem nije potvrđeno da spol i dob moderiraju odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u SSA i konzumacije alkohola. Međutim, rezultati su pokazali kako vrsta SSA moderira odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u SSA i konzumacije alkohola. Ujedno, za mlade kod kojih je izražena identificirana motivacija, koji se osjećaju sigurno tijekom sudjelovanja u SSA te koji percipiraju da im je sudjelovanje u SSA doprinijelo razvoju iskustva timskog rada i socijalnih vještina te iskustva inicijative postoji manja vjerojatnost rizične konzumacije alkohola. S druge strane, mladi koji procjenjuju da su ekstrinzično motivirani te da su sudjelovanjem u SSA stekli pozitivnije odnose, razvili mreže odraslih i socijalnog kapitala te stekli iskustva identiteta, kao i negativnija iskustva, u većem su riziku za konzumaciju alkohola. Rezultati generalno pokazuju kako sudjelovanje u SSA samo po sebi ne predstavlja zaštitu, već je potrebno ulagati resurse u jačanje zaštitnih čimbenika unutar konteksta slobodnog vremena kako bi se doprinijelo postizanju pozitivnih razvojnih ishoda kod mladih.

Ključne riječi: strukturirane slobodne aktivnosti (SSA); učestalost sudjelovanja u SSA; iskustva sudjelovanja u SSA; motivacija za sudjelovanje u SSA; kontekst SSA; alkohol; mladi

ABSTRACT

Leisure time can be a powerful context for the positive development of young people, but at the same time it can also lead to young people becoming involved in risky behaviour. The purpose of this thesis is to investigate the relationship between the quality of young people's structured leisure time and alcohol consumption. The sample consisted of 1.431 students in Krapina-Zagorje County who participated in structured leisure activities (SLA), aged 14 to 21 years (44.8% female). Descriptive statistics, Pearson's correlation coefficient, hierarchical regression analysis, multinomial logistic regression with moderation effect calculation and Poisson regression with moderation effect calculation were used for data analysis. The results indicate that boys and young people who perceive the context of participation in SLA as safe, are externally or intrinsically motivated to participate in SLA, and perceive that participation has contributed to their identity development and experiences of initiative, as well as their experiences of stress, are more likely to participate frequently in SLA. On the other hand, girls and young people who are amotivated to participate in SLA and who experience negative peer influences during their participation in SLA are less likely to participate frequently in SLA. In addition, the research did not confirm that gender and age moderate the relationship between frequency of youth participation in SLA and alcohol consumption. However, the results showed that the type of SLA moderates the relationship between the frequency of youth participation in SLA and alcohol consumption. In addition, youth who describe themselves as identified motivated, feel safe during their participation in SLA and feel that participation in SLA has contributed to the development of teamwork and social skills, as well as experiences of initiative, are less likely to engage in risky alcohol consumption. On the other hand, young people who are perceived as extrinsically motivated and who have had more positive relationships, development of adult networks and social capital, and identity experiences and more negative experiences as a result of participating in SLA are at higher risk for alcohol use. In general, the results show that participation in SLA is not inherently protective, but that it is necessary to invest resources in strengthening protective factors in the context of leisure in order to contribute to positive developmental outcomes for young people.

Keywords: structured leisure activities (SLA); frequency of SLA participation; experience of participation in SLA; motivation to engage in SLA; SLA context; alcohol, youth

PROŠIRENI SAŽETAK

Uz obitelj, školu i zajednicu, slobodno vrijeme jedno je od najvažnijih konteksta u kojem se djeca i mladi mogu razvijati. Slobodno vrijeme može biti podržavajući kontekst za pozitivan razvoj mladih, ali istodobno može predstavljati i kontekst koji podržava uključenost mladih u rizična ponašanja, što može rezultirati korištenjem sredstava ovisnosti, rizičnim seksualnim ponašanjem te uključenosti u delinkventna ponašanja. LACE Model, odnosno model slobodnih aktivnosti-konteksta-iskustva (eng. model *Leisure Activity-Context-Experience*), predstavlja model usmjeren na razumijevanja razvoja adolescenata kroz slobodno vrijeme te je detaljnije predstavljen u radu kao teorijsko polazište istraživanja.

Ova doktorska disertacija imala je za svrhu istražiti povezanost kvalitete provođenja strukturiranog slobodnog vremena mladih s korištenjem alkohola. Cilj istraživanja bio je ispitati odnos učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena i korištenja alkohola kod mladih. U skladu s ciljem istraživanja formulirani su sljedeće navedeni istraživački problemi:

1. Ispitati doprinos percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u objašnjenju učestalosti sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena
2. Ispitati moderatorski efekt spola, dobi i vrste aktivnosti u odnosu između učestalosti sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena mladih te korištenja alkohola.
3. Ispitati doprinos učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena u objašnjenju korištenja alkohola.

Ovo doktorsko istraživanje provodilo se u sklopu istraživačkog projekta „Kvaliteta provođenja slobodnog vremena kao zaštitni čimbenik za razvoj problema u ponašanju“ financiranog od strane sveučilišne potpore Sveučilišta u Zagrebu (2020. - 2022.). Prije provedbe terenskog dijela dokorskog istraživanja, dobivene su suglasnosti Etičkog povjerenstva Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta i Ministarstva znanosti i obrazovanja za provedbu istraživanja. Istraživanje je provedeno u razdoblju od ožujka do svibnja 2021. godine, pomoću online alata *Survey Monkey*

Istraživanje je imalo za cilj obuhvatiti cijelu populaciju učenika 1., 2., 3., 4. i 5. razreda svih redovnih srednjih škola na području Krapinsko-zagorske županije (koji pristanu sudjelovati u istraživanju). U konačnici, uzorak ovog doktorskog istraživanja sastojao se od 1.431 učenika na području Krapinsko-zagorske županije koji su ispunili upitnik te naveli da sudjeluju u SSA (ukupno 48.9% od uzorka učenika koji je u konačnici sudjelovao u istraživanju; ukupno 33.7% od ukupne populacije srednjoškolaca na području Krapinsko-zagorske županije). Uzorak je činilo 44.8% djevojaka ($N = 641$) i 52.8% mladića ($N = 756$), a za 2.4% sudionika istraživanja nema podataka o spolu ($N = 34$). Raspon dobi kreće se od 14 do 21 godine, a prosječna dob sudionika je 18 godina ($M = 18.87$, $SD_{dob} = 1.23$).

Za potrebe ostvarivanja postavljenih istraživačkih ciljeva, primijenili su se sljedeći navedeni mjerni instrumenti: Upitnik socio-demografskih obilježja; Upitnik o slobodnom vremenu mladih; Skala motivacije za sudjelovanje u aktivnostima slobodnog vremena (*Free Time Motivation Scale for Adolescents (FTMSA)*); Kontekst sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena; Anketa o iskustvima mladih (*The Youth Experience Survey (YES)*); CTC Upitnik za djecu i mlade.

Kako bi se odgovorilo na postavljena istraživačka pitanja korištene su sljedeće navedene statističke analize: deskriptivna statistika (aritmetička sredina, standardna devijacija, frekvencije, asimetrija, kurtosis), pearsonov koeficijent korelacije, hijerarhijska regresijska analiza, multinominalna logistička regresija uz računanje moderacijskog efekta i poissonova regresija uz računanje moderacijskog efekta.

Dobiveni rezultati, pokazuju da za mladiće, u odnosu na djevojke, postoji veća vjerojatnost da će učestalije sudjelovati u SSA. Ujedno, rezultati pokazuju da za mlade koji percipiraju veću sigurnost tijekom sudjelovanja u SSA, koji su intrinzično ili ekstrinzično motivirani za sudjelovanje u SSA i koji su tijekom sudjelovanja u SSA stekli više iskustva razvoja identiteta, iskustva inicijative i više stresnih iskustava, postoji veća vjerojatnost da će učestalije sudjelovati u SSA. S druge strane, za mlade koji su amotivirani za sudjelovanje u SSA i koji su tijekom sudjelovanja u SSA imali više iskustva s negativnim pritiskom vršnjaka, postoji manja vjerojatnost da će učestalije sudjelovati u SSA.

Nadalje, dobiveni rezultati potvrđuju prijašnje nalaze u odnosu na spolne i dobne razlike u konzumaciji alkohola kod mladih. Međutim, nije se potvrdilo da spol i dob moderiraju odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u SSA i konzumacije alkohola. Ujedno, rezultati su pokazali kako vrsta SSA moderira odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u SSA i konzumacije alkohola. Za mlade koji su učestalije sudjelovali u glazbeno-umjetničkim aktivnostima tijekom COVID-19 pandemije, postoji manja vjerojatnost da pripadaju skupini

visokog rizika za konzumaciju alkohola na mjesečnoj razini. Nadalje, za mlade koji su učestalije sudjelovali u grupnim sportskim aktivnostima i u obrazovnim aktivnostima, postoji manja vjerojatnost da imaju više iskustva opijanja. S druge strane, za mlade koji su sudjelovali u socijalno-angažiranim aktivnostima tijekom COVID-19 pandemije postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini visokog rizika za konzumaciju alkohola na mjesečnoj razini i veća vjerojatnost da imaju više iskustva opijanja. Međutim, kao što je naglašeno nekoliko puta unutar rada, nije dovoljno usmjeriti se isključivo na vrstu SSA te je potrebno dobivene rezultate promatrati sa znanstvenim oprezom.

Ujedno, obradom podataka utvrđeno je da učestalost sudjelovanja mladih u SSA ne doprinosi njihovoj konzumaciji alkohola, odnosno niti životnoj prevalenciji konzumacije alkohola, ni mjesečnoj prevalenciji konzumacije alkohola, kao ni opijanju. Nadalje, za mlade kod kojih je izražena identificirana motivacija, koji se osjećaju sigurno tijekom sudjelovanja u SSA te koji percipiraju da im je sudjelovanje u SSA doprinijelo razvoju iskustva timskog rada i socijalnih vještina te iskustva inicijative (vještine postavljanje ciljeva, rješavanje problema, upravljanje vremenom, ulaganje truda) postoji manja vjerojatnost rizične konzumacije alkohola. S druge strane, mladi koji procjenjuju da su ekstrinzično motivirani te da su sudjelovanjem u SSA stekli pozitivnije odnose, razvili mreže odraslih i socijalnog kapitala te stekli iskustva identiteta, kao i negativnija iskustva, u većem su riziku za konzumaciju alkohola.

Isključivo sudjelovanje u SSA samo po sebi ne predstavlja zaštitu, već je potrebno ulagati resurse u jačanje zaštitnih čimbenika unutar konteksta slobodnog vremena kako bi se doprinijelo postizanju pozitivnih razvojnih ishoda kod mladih. Nalazi ovog doktorskog istraživanja mogu poslužiti u razvoju strategija i intervencija za promociju pozitivnog razvoja i prevenciju rizičnih ponašanja mladih, koja bi uključila kontekst slobodnog vremena.

Ključne riječi: strukturirane slobodne aktivnosti (SSA); učestalost sudjelovanja u SSA; iskustva sudjelovanja u SSA; motivacija sudjelovanja u SSA; kontekst SSA; alkohol; mladi

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PREVALENCIJA KORIŠTENJA SREDSTAVA OVISNOSTI.....	2
3. RIZIČNI I ZAŠTITNI ČIMBENICI ZA KORIŠTENJE SREDSTAVA OVISNOSTI	5
4. SLOBODNO VRIJEME	11
4.1. Razumijevanje konteksta slobodnog vremena kroz LACE model.....	14
5. SLOBODNO VRIJEME I RAZVOJNI ISHODI MLADIH.....	17
6. CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA.....	24
7. METODE RADA.....	27
7.1. Postupak provedbe istraživanja	27
7.2. Sudionici istraživanja	29
7.3. Mjerni instrumenti	33
7.4. Obrada podataka	41
8. RASPRAVA	44
8.1. Doprinos istraživanih varijabli učestalosti sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena	44
8.2. Odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena te korištenja alkohola	50
8.3. Doprinos učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena u objašnjenju korištenja alkohola.....	56
8.4. Verifikacija hipoteza.....	63
8.5. Metodološka ograničenja doktorskog rada.....	66
8.6. Preporuke za daljnja istraživanja	69
8.7. Znanstvene implikacije.....	72
9. ZAKLJUČCI.....	74
10. POPIS LITERATURE	86

11.	ŽIVOTOPIS AUTORICE	107
12.	PRILOZI.....	110

Popis kratica

- EMCDDA – Europski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama (eng. *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*)
- ESPAD - Europsko istraživanje o pušenju, pijenju alkohola i uzimanju droga među učenicima (eng. *European School Survey Project on Alcohol and Other Drug*)
- HBSC - Međunarodno istraživanje o zdravstvenom ponašanju učenika (eng. *Health Behaviour in School aged Children*)
- HZJZ – Hrvatski zavod za javno zdravstvo
- LACE Model - Model slobodnih aktivnosti-konteksta-iskustva (eng. *model Leisure Activity-Context-Experience*)
- NSA – Nestrukturirane slobodne aktivnosti
- SDT - Teorija samoodređenja (eng. *Self-determination theory*)
- SSA – Strukturirane slobodne aktivnosti
- WHO – Svjetska zdravstvena organizacija (eng. *World Health Organization*)

Popis tablica

Tablica 1. Rizični i zaštitni čimbenici za konzumaciju sredstava ovisnosti (prilagođeno prema Alaska Department of Health and Social Service's Division of Behavioral Health, 2011; McDowell Group, 2018; NIDA, 2003; NIDA, 2016; Novak i sur., 2022; Wiers, 2012).....	9
Tablica 2. Zaštitni čimbenici i ishodi sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena (prilagođeno prema Belošević i Ferić, 2022a).	22
Tablica 3. Upisani učenici srednjih škola na području Krapinsko-zagorske županije u školsku godinu 2020./2021.....	30
Tablica 4. Socio-demografske karakteristike sudionika istraživanja koji sudjeluju u SSA (prilagođeno prema Belošević i Ferić, 2022b; Belošević i Ferić 2022c).	32
Tablica 5. Faktorska struktura Skale motivacije za sudjelovanje u aktivnostima slobodnog vremena	198
Tablica 6. Rezultati eksploratorne faktorske analize Skale konteksta sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena - Indeksi pristajanja pojedinih modela podacima.....	199
Tablica 7. Testiranje 3-faktorske strukturu Skale konteksta sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena pomoću CFA i ESEM-a - Indikatori pristajanja modela podacima.....	199
Tablica 8. Faktorska zasićenja dobivena testiranjem 3-faktorske strukture Skale konteksta sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena pomoću CFA i ESEM	199
Tablica 9. Testiranje 11-faktorske strukturu Ankete o iskustvima mladih pomoću CFA i ESEM-a - Indikatori pristajanja modela podacima	200
Tablica 10. Faktorska zasićenja dobivena testiranjem 11-faktorske strukturu Ankete o iskustvima mladih pomoću CFA i ESEM	200

Popis slika

Slika 1. LACE model (Caldwell, 2011).....	14
--	----

Pregled znanstvenih kvalifikacijskih radova

- Belošević, M. i Ferić, M. (2022). Kvaliteta provođenja slobodnoga vremena mladih - obilježja i mogućnosti za preventijska planiranja. / Quality of Youth Leisure – Traits and Opportunities for Prevention Planning. *Croatian Journal of Education*, 24(2), 641-671. <https://doi.org/10.15516/cje.v24i2.4486>.
- Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of leisure context, motivation and experience to the frequency of participation in structured leisure activities among adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(2), 877. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020877>.
- Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of socio-demographic and structured leisure activities' characteristics to adolescents' alcohol use. *Adiktologie*, 22(2), 102–116. <https://doi.org/10.35198/01-2022-002-0003>.
- Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of frequency and structured leisure activities features to the alcohol use: perception of adolescents from the northwest county of Croatia. *International Journal of Adolescence and Youth*, 27(1), 249–263. <https://doi.org/10.1080/02673843.2022.2081088>.

1. UVOD

Uz obitelj, školu i zajednicu, slobodno vrijeme jedno je od najvažnijih konteksta u kojem se djeca i mladi mogu razvijati (Coatsworth i sur., 2005; Larson, 2000; Motamedi i sur., 2020; Verma i Larson, 2003; Xie i sur., 2017). Razdoblje adolescencije je značajno razvojno razdoblje koje karakteriziraju ponašanja kao što su traženje uzbuđenja, impulzivnost, preferiranje nagrađivanja i sklonost provođenju slobodnog vremena s vršnjacima (Choudhury i sur., 2006; Hamidullah i sur., 2020; Romer, 2010). Kao i druga socijalizacijska okruženja, tako i slobodno vrijeme, tijekom razdoblja adolescencije značajno utječe na formiranje identiteta mladih te oblikovanje njihovog daljnjeg života (Caldwell, 2008). Upravo slobodno vrijeme, pomaže mladima u tranziciji iz razdoblja djetinjstva i igre koja tada prevladava u razdoblje odraslih i svijet rada koji ih očekuje (Shaw i sur., 1995). Slobodno vrijeme može biti kontekst koji promiče pozitivan razvoj mladih, ali također može biti kontekst koji pridonosi uključivanju mladih u rizična ponašanja, kao što je korištenje sredstava ovisnosti poput alkohola.

Svrha ove doktorske disertacije je istražiti povezanost kvalitete provođenja strukturiranog slobodnog vremena mladih s korištenjem alkohola. Sukladno svrsi u nastavu uvoda rada bit će prikazan uvid u prevalencije korištenja sredstava ovisnosti te rizične i zaštitne čimbenike za korištenje sredstava ovisnosti, kontekst slobodnog vremena, LACE Model - Model slobodnih aktivnosti-konteksta-iskustva (eng. *model Leisure Activity-Context-Experience*) kao teorijsko polazište istraživanja te će se u konačnici naglasak staviti na dosadašnja saznanja o povezanosti sudjelovanja u strukturiranim slobodnim aktivnostima s razvojnim ishodima mladih.

2. PREVALENCIJA KORIŠTENJA SREDSTAVA OVISNOSTI

Podaci o prevalenciji korištenja sredstava ovisnosti na hrvatskoj i europskoj razini ukazuju na važnost primjene intervencija s ciljem prevencije korištenja sredstava ovisnosti kod mladih. Kada se govori o korištenju sredstva ovisnosti, posebno se ističe korištenje alkohola kod populacije mladih, odnosno alkohol je sredstvo ovisnosti koji mladi najviše konzumiraju (ESPAD Group, 2020; Inchley i sur., 2020; Laboratorij za preventijska istraživanja, ERF UNIZG, 2019a).

Nacionalne podatke o korištenju sredstava ovisnosti od strane mladih donosi istraživanje Laboratorija za preventijska istraživanja ERF-a (2019a; 2019b) u kojem je sudjelovalo 10.138 srednjoškolaca od 14 do 19 godina. U odnosu na učestalost konzumacije alkohola, 70.4% mladih navodi kako je konzumiralo alkohol u posljednjih mjesec dana, dok je u posljednjih tjedan dana njih 32.8% konzumiralo alkohol. Provjeravane rodne razlike pokazuju da mladići češće konzumiraju alkohol od djevojaka (72.2% mladića i 69.1% djevojaka konzumira alkohol jednom mjesečno ili češće, a 39.9% mladića i 26.4% djevojaka jednom tjedno ili češće). Ujedno, istraživanjem su utvrđene dobne razlike u odnosu na konzumaciju alkohola, pri čemu je vidljiv trend porasta konzumacije alkohola s dobi učenika (53.15% učenika 1. razreda; 69.6% učenika 2. razreda; 78.17% učenika 3. razreda i 84.25% učenika 4. razreda, izjavilo je da konzumira alkohol jednom mjesečno ili češće). Nakon alkohola, drugo najčešće konzumirano sredstvo ovisnosti među mladima je marihuana. Podaci pokazuju kako je barem jednom u zadnjih mjesec dana marihuanu konzumiralo 14.7% mladih, a njih 6.7% je konzumiralo marihuanu jednom tjedno ili češće. Utvrđene su i rodne razlike u učestalosti korištenja marihuane i to tako da je češće koriste mladići (16.6% mladića i 13% djevojaka ju konzumira jednom mjesečno ili češće, dok ju 8.1% mladića i 5.5% djevojaka konzumira jednom tjedno ili češće). Istraživanjem su utvrđene i dobne razlike u odnosu na konzumaciju marihuane te je ujedno vidljiv trend porasta konzumacije marihuane s dobi učenika (8.3% učenika 1. razreda; 13.6% učenika 2. razreda; 18.9% učenika 3. razreda i 19.4% učenika 4. razreda, izjavilo je da konzumira marihuanu jednom mjesečno ili češće) (Laboratorij za preventijska istraživanja ERF-a, 2019b).

Relevantne podatke donosi nam i Europsko istraživanje o pušenju, pijenju alkohola i uzimanju droga među učenicima (eng. *European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs* [ESPAD]). ESPAD istraživanje se provodi svake 4. godine u tridesetak europskih

zemalja pa i u Hrvatskoj, na uzorku srednjoškolaca u dobi od 15 do 16 godina kako bi se prikupili podatci o korištenju sredstava ovisnosti. Posljednje ESPAD istraživanje provedeno je 2019. godine na uzorku od 99.647 srednjoškolaca iz 35 zemalja, a od toga je sudjelovalo 2.772 srednjoškolca iz Hrvatske. Rezultati istraživanja u odnosu na rani početak korištenja sredstava ovisnosti, pokazuju da je jedan od tri ESPAD srednjoškolaca konzumirao alkohol u dobi od 13 godina ili mlađe te prosječan europski rezultat iznosi 33%, a hrvatski 42%. Nadalje, podaci pokazuju kako je više od polovice sudionika istraživanja u dobi od 15 do 16 godina konzumiralo alkohol barem jednom u životu (ESPAD Group, 2020). Intoksikaciju alkoholom u dobi od 13 godina ili mlađe prijavljuje 6.7% europskih i 8% hrvatskih srednjoškolaca. Osim toga, 13% ESPAD srednjoškolaca navodi kako su bili pijani barem jednom ili više puta u posljednjih mjesec dana (ESPAD Group, 2020). U odnosu na korištenje drugih sredstava ovisnosti, podaci pokazuju kako je jedan od šest ESPAD srednjoškolaca konzumirao duhan u dobi od 13 godina ili mlađe. Odnosno, prosječan rezultat na razini Europe je 18%, dok na razini Hrvatske iznosi 22% (ESPAD Group, 2020). ESPAD podaci ukazuju na pad pušenja cigareta, u odnosu na životnu prevalenciju (1995., 68% mladih je navelo da puši cigarete, a 2019., 42% njih), ali i u odnosu na svakodnevnu konzumaciju cigareta (20% - 1995., 10% - 2019.). Međutim, noviji podaci ukazuju na visoku učestalost korištenja e-cigareta među ESPAD srednjoškolcima, naime 40% njih navodi da su u životu konzumirali e-cigarete, a 14% njih navodi kako su konzumirali e-cigarete u posljednjih mjesec dana (Hrvatski zavod za javno zdravstvo [HZJZ], 2020). Nadalje, marihuana je najčešće ilegalno sredstvo ovisnosti koje mladi koriste. U prosjeku, 2.4% ESPAD srednjoškolaca i 2.8% hrvatskih srednjoškolaca izvještavaju o prvoj upotrebi marihuane u dobi od 13 godina ili mlađe (ESPAD Group, 2020). Naime, 16% ESPAD srednjoškolaca navodi kako su konzumirali marihuanu barem jednom u životu, a njih 7.1% u posljednjih mjesec dana (HZJZ, 2020).

U odnosu na mlađu populaciju, Međunarodno istraživanje o zdravstvenom ponašanju učenika (eng. *Health Behaviour in School aged Children, [HBSC]*), provodi se svake 4. godine u 45 zemalja i regija Europe i Sjeverne Amerike, uključujući i Hrvatsku. Posljednje HBSC međunarodno istraživanje provedeno je 2018. godine, u kojem je sudjelovalo 227.441 učenika u dobi od 11, 13 i 15 godina (uključujući 5.169 učenika i učenica iz Hrvatske) (Capak, 2020; Inchley i sur., 2020). Rezultati HBSC studije pokazuju da je alkohol sredstvo ovisnosti koje najčešće koriste petnaestogodišnjaci. Nadalje, rezultati generalno pokazuju da su dječaci u svim dobnim skupinama skloniji opijanju od djevojčica (38% dječaka prema 33% djevojčica) (Inchley i sur., 2020). Ujedno, postotak dječaka u Hrvatskoj koji su se opili 2 ili više puta u

životu je veći od prosjeka HBSC zemalja kod dječaka u svim ispitivanim dobnim skupinama (Capak, 2020).

U Hrvatskoj je zakonom zabranjena prodaja ili distribucija alkoholnih pića maloljetnicima, a ipak 87% šesnaestogodišnjaka u Hrvatskoj navodi da bi lako ili vrlo lako mogli doći do alkoholnih pića (ESPAD Group, 2020). Iako je zakonodavstvo u Hrvatskoj dobro definirano, problem leži u njegovoj primjeni, odnosno u činjenici da mnogi odrasli krše zakon dopuštajući djeci i mladima kupovinu i/ili konzumaciju alkohola (trgovine, kafići, klubovi i sl.). Alkohol je u Hrvatskoj sastavni dio tradicije i "kulture" te je prisutan tijekom raznih prilika. Naime, alkohol je prisutan i na društvenim i na obiteljskim proslavama, kao i na ceremonijama žalosti, a uvriježene stavove i norme unutar društva iznimno je teško promijeniti (HZJZ, 2013). U isto vrijeme, dostupnost sredstava ovisnosti, društveno okruženje koje potiče ili dopušta korištenje sredstava ovisnosti, loša kaznenopravna politika i premala društvena pozornost posvećena problemu konzumacije sredstava ovisnosti su identificirani kao najvažniji kulturološki i sociološki rizični čimbenici za korištenje sredstava ovisnosti (NIDA Research – Based Guide, 2008). Konzumacija alkohola među mladima nije trivijalna te ju odrasli generalno, a pogotovo roditelji ili skrbnici i značajne odrasle osobe u životima mladih ne bi trebali dopuštati, a kamoli poticati. Navedeno predstavlja svojevrstan kulturološki izazov na razini Hrvatske koji je potrebno uzeti u obzir prilikom kreiranja preventivnih intervencija usmjerenih na prevenciju korištenja sredstava ovisnosti kod mladih.

3. RIZIČNI I ZAŠTITNI ČIMBENICI ZA KORIŠTENJE SREDSTAVA OVISNOSTI

Razvoj mladih, a posebice njihova uključenost u rizična ponašanja, često se sagledava kroz rizične i zaštitne čimbenike budući da je smjer u kojem će se mladi razvijati uvelike određen prisutnošću ili odsutnošću istih. Upravo koncept rizičnih i zaštitnih čimbenika polazi od premise kako čimbenici koje sa sobom nosi pojedinac ili oni koji se nalaze u njegovom okruženju mogu imati značajan utjecaj na njegove razvojne ishode (Bašić, 2009). Rizični čimbenici su osobine ili karakteristike pojedinca i/ili njegovog okruženja koje mogu nepovoljno utjecati na pojedinčevu razvojnu putanju i izložiti pojedinca većem riziku od kasnije uporabe sredstava ovisnosti ili drugih problema u ponašanju (Bašić, 2009; NIDA, 2016). Nadalje, zaštitni čimbenici su osobine ili karakteristike pojedinca i/ili njegovog okruženja koje potiču uspješno suočavanje i prilagodbu životnim situacijama i promjenama. Zaštitni čimbenici ne podrazumijevaju isključivo odsutnost rizičnih čimbenika, već i zaštitu od posljedica izloženosti rizičnim čimbenicima kroz smanjivanje ili umanjivanje utjecaja rizičnih čimbenika ili kroz utjecanje na način na koji će pojedinci odgovoriti na prisustvo pojedinih rizičnih čimbenika (Bašić i Ferić, 2004; Hawkins i sur., 1992; NIDA, 2016; Rutter, 1985; Werner, 1989).

Nadalje, isti čimbenik može predstavljati zaštitu u jednoj situaciji, ali u drugoj može predstavljati ozbiljnu prijetnju razvoju osobe. U tom smislu, rizični i zaštitni čimbenici nisu dvije različite kategorije, već se međusobno preklapaju (Barnová i Tamášová, 2018). I rizični i zaštitni čimbenici imaju tendenciju stvaranja lanaca i mogu se pojavljivati u različitim kombinacijama. Tijekom razvoja svi pojedinci su izloženi nekoj od kombinacija rizičnih i zaštitnih čimbenika (Bašić, 2009). Što se više rizičnih i/ili zaštitnih čimbenika pojavljuje zajedno, to je njihov učinak na pojedinca snažniji, odnosno tada se stvara kumulativni učinak. Ako se pojedinci moraju nositi s većim brojem rizičnih čimbenika u svojem okruženju, tada ih je potrebno osnažiti većim brojem zaštitnih čimbenika kako bi se prevenirali negativni ishodi i kako bi podržali normalan rast i razvoj pojedinca (Barnová i Tamášová, 2018). Pojedinca nije moguće lišiti svih rizičnih čimbenika, niti bi navedeno bilo dobro ili povoljno za njegov rast i razvoj, već je potrebno napore usmjeriti na stvaranje ravnoteže između rizičnih i zaštitnih čimbenika u životu pojedinca. Važan cilj prevencije je zapravo stvaranje ravnoteže između rizičnih i zaštitnih čimbenika tako da zaštitni čimbenici nadjačaju utjecaj rizičnih čimbenika (NIDA, 2003).

Nadalje, potrebno je imati na umu kako ne postoje točno definirani rizični čimbenici koji dovode do razvoja problema u ponašanju, pa tako ni do razvoja ovisnosti, a niti zaštitni čimbenici koji utječu na smanjivanje vjerojatnosti razvoja problema u ponašanju. Ako za pojedinca procijenimo da je u riziku, navedeno ne znači nužno da će i ta osoba isplivljavati probleme u ponašanju. Potrebno je uzeti u obzir trenutno ponašanje pojedinca te procijeniti stupanj njegove rizičnosti („u riziku“ ili „u vrlo visokom riziku“), kako bismo mogli pretpostaviti mogućnost razvoja problema u ponašanju (Bašić i sur., 2001).

Rizični i zaštitni čimbenici mogu utjecati na konzumaciju sredstava ovisnosti na nekoliko načina. Oni mogu biti aditivni; što je više rizičnih čimbenika prisutno na razini individue, obiteljskog okruženja, školskog okruženja ili u okruženju zajednice, to je vjerojatnije da će se mladi upuštati u konzumaciju sredstava ovisnosti, a s druge strane, što su više zaštitni čimbenici prisutni u životu adolescenta, to je vjerojatnije da će se uključiti u prosocijalna i zdrava razvojna ponašanja (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA], 2020b; NIDA, 2002). Nadalje, pojedini rizični čimbenici imaju snažan utjecaj, ali potencijalno neće utjecati na konzumaciju sredstava ovisnosti, osim ako ne prevladaju određeni uvjeti u okruženju pojedinca. Na primjer, obiteljska povijest konzumacije sredstava ovisnosti dovodi mladu osobu u opasnost od konzumacije sredstava ovisnosti. Međutim, ako u okruženju mlade osobe nema vršnjaka koji konzumiraju sredstva ovisnosti i/ili nema onih koji imaju pozitivne stavove spram konzumacije sredstava ovisnosti, manja je vjerojatnost da će ta mlada osoba razviti ovisnost. Nadalje, prisutnost brojnih zaštitnih čimbenika može umanjiti utjecaj rizičnih čimbenika. Na primjer, jaka zaštita, kao što je podrška i uključenost roditelja, može smanjiti utjecaj rizičnih čimbenika, kao što je postojanje vršnjaka koji konzumiraju sredstva ovisnosti (NIDA, 2003).

U današnje doba, korištenje sredstava ovisnosti je jednostavan način za mlade da zadovolje normalnu razvojnu potrebu za rizikom i traženjem uzbuđenjem (Hamidullah i sur., 2020; Lisdahl i sur., 2018), a početak uporabe i eksperimentiranje s korištenjem sredstava ovisnosti uobičajeno započinje tijekom razdoblja adolescencije, odnosno u dobi od 12 do 16 godina (EMCDDA, 2020a; World Health Organization [WHO], 2018). Međutim, ne samo redovita uporaba, već i eksperimentiranje s uporabom sredstava ovisnosti rizično je za razvoj mladih, a odrasli ne bi trebali trivijalizirati, zanemarivati ili dopuštati mladima uporabu sredstava ovisnosti (Levy, 2020). Stoga, kako bi preventivno djelovali na put razvoja ovisnosti, važno je razumjeti obrasce korištenja sredstava ovisnosti. Korištenje sredstava ovisnosti kreće

od stvaranja iskustva, odnosno od eksperimentiranja i neredovite uporabe, do stvaranja navike korištenja sredstava ovisnosti pa sve do razvoja ovisnosti. Naime, razvoj ovisnosti nije jednostavan proces koji se dogodi odjednom. Proces razvoja ovisnosti obuhvaća različite puteve, za koji ne postoji jednostavan uzrok, a ovisi uglavnom o individualnim izborima pod utjecajem unutarnjih, bioloških i vanjskih čimbenika iz okoline i društva (EMCDDA, 2020b). Čimbenici poput konzumiranja sredstava ovisnosti u ranoj dobi, konzumacije različitih vrsta sredstava ovisnosti, iskustva doživljenih tijekom konzumacije sredstava ovisnosti, izloženost sveobuhvatnim preventivnim intervencijama te kombinacija brojnih rizičnih i zaštitnih čimbenika utječu na brzinu prelaska s faze eksperimentiranja sa sredstvima ovisnosti do razvoja ovisnosti (EMCDDA, 2020b).

Kada se govori o rizičnoj konzumaciji alkohola, tada se ona prvenstveno odnosi na rani početak konzumacije, učestalu konzumaciju, prekomjernu konzumaciju i opijanje, a navedeno može uzrokovati brojne fizičke, psihičke i socijalne posljedice (Novak i sur., 2022). Rizična konzumacija alkohola može dovesti do razvoja poteškoća u različitim okruženjima u životu mlade osobe (Isaksson i sur., 2020a; Isaksson i sur., 2020b). Posljedično, rizična konzumacija alkohola od strane mladih može rezultirati lošim školskim uspjehom, problemima u interpersonalnim odnosima i problemima sa zakonom (Swendsen i sur., 2012). Nadalje, rani početak konzumacije alkohola povezan je s većom konzumacijom alkohola u odrasloj dobi i povećanim rizikom od razvoja ovisnosti o alkoholu kasnije u životu (McCambridge i sur., 2011; Merline i sur., 2004). Ujedno, konzumacija alkohola tijekom rane adolescencije povezana je s većom prevalencijom rizičnog seksualnog ponašanja i ranim početkom konzumacije cigareta i marihuane (Calvert i sur., 2010; Sussman i sur., 2014). Konzumacija alkohola kod mladih adolescenata posebno je alarmantna s obzirom na potencijalno štetan učinak koji alkohol može imati na mozak u razvoju (Squeglia i sur., 2014).

Nadalje, internalizirani problemi u ponašanju kao što je depresija i eksternalizirani problemi u ponašanju kao što su traženje uzbuđenja, delinkventna i antisocijalna ponašanja mogu biti povezani su s konzumacijom alkohola od strane mladih (Marshall, 2014). Eksternalizirani problemi u ponašanju povezani su s ranim početkom konzumacije alkohola i eskalacijom problema, dok su internalizirani problemi u ponašanju slabije povezani s ranom dobi početka konzumacije alkohola, ali istovremeno imaju važnu ulogu u eskalaciji konzumacije alkohola u razdoblju adolescencije, gdje mogu imati značajnu ulogu u motivaciji

pojedince za konzumaciju alkohola (primjerice kako bi se lakše suočavali s problemima) (Wiers, 2012).

Važna značajka rizičnih i zaštitnih čimbenika je i stupanj njihove fleksibilnosti. Genetiku ili niski socio-ekonomski status nije lako promijeniti, ali moguće je da neki od procesa kroz koje oni ostvaruju svoje učinke budu podložni promjenama. Primjerice, ideje koje adolescenti imaju o razini konzumacije alkohola od strane vršnjaka, njihova percepcija o očekivanim ishodima od konzumacije alkohola, kao i strategije suočavanja s problemima su karakteristike koje su podložene promjenama (Wiers, 2012).

Osim individualnih karakteristika, širok raspon rizičnih i zaštitnih čimbenika u različitim okruženjima u životu pojedinca može imati utjecaj na konzumaciju alkohola (Hawkinsa i sur., 1992; NIDA, 2003; NIDA, 2016; Wiers, 2012). Kao gotovo svako ljudsko ponašanje, uporaba alkohola, događa se u kontekstu društava s njihovim pravnim i kulturnim normama te drugim čimbenicima koji ograničavaju ili omogućuju navedeno ponašanje (Wiers, 2012). Vršnjaci i obitelj važna su okruženja u različitim kulturama koji brojnim neizravnim putevima utječu na maloljetničku konzumaciju alkohola i probleme povezane s time. U obiteljskom okruženju, snažnim zaštitnim čimbenicima smatraju se stabilno i podržavajuće obiteljsko okruženje, privrženost roditeljima i obitelji, otvorena komunikacija i roditeljska toplina, ali i roditeljsko praćenje i nadzor, postavljanje jasnih pravila i njihovo provođenje (Grevenstein i sur., 2020; Inman i sur., 2020; Novak i sur., 2022; Scholes-Balog i sur., 2020; Wiers, 2012). Ujedno, snažnim rizičnim čimbenicima u obiteljskom okruženju smatraju se loše upravljanje obitelji, permisivnost, loš roditeljski nadzor ili pretjerano roditeljsko kažnjavanje i strogost, obiteljska povijest antisocijalnog ponašanja i upotreba sredstava ovisnosti (Inman i sur., 2020; Novak i sur., 2022; Prins i sur., 2021; Scholes-Balog i sur., 2020; Wiers, 2012). Osim obitelji, tijekom razdoblja adolescencije vršnjaci imaju značajan utjecaj na razvoj mladih. Značajan utjecaj ima učestala konzumacija alkohola od strane vršnjaka, provođenje vremena s vršnjacima koji konzumiraju alkohol, razgovor o pozitivnim aspektima konzumacije sredstava ovisnosti i vršnjačko odobravanje konzumacije sredstava ovisnosti (Grevenstein i sur., 2020; Nargiso i sur., 2015; Novak i sur., 2022; Tucker i sur., 2020).

Tablica 1. sadrži sažeto navedene rizične i zaštitne čimbenike povezane s povećanjem i/ili smanjenjem konzumacije sredstava ovisnosti od strane mladih.

Tablica 1. Rizični i zaštitni čimbenici za konzumaciju sredstava ovisnosti (prilagođeno prema Alaska Department of Health and Social Service's Division of Behavioral Health, 2011; McDowell Group, 2018; NIDA, 2003; NIDA, 2016; Novak i sur., 2022; Wiers, 2012).

Rizični čimbenici	Zaštitni čimbenici	
<p>Individua</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rani početak uključivanja u rizična ponašanja • rana agresivna ponašanja • depresija • suicidalne ideacije • gubitak kulturnog identiteta i povezanosti • izloženost nasilju i alkoholu putem medija tijekom djetinjstva • rano i ustrajno antisocijalno ponašanje • nedostatak uvida u posljedice rizičnog ponašanja • pogrešna percepcije o učestalosti konzumacije sredstava ovisnosti od strane vršnjaka • pogrešna percepcija o prihvatljivosti ovisničkog ponašanja u različitim okruženjima • uključenost u bande • stariji fizički izgled u odnosu na vršnjake • akademski neuspjeh • nedostatak osobne povezanosti sa školom • iskustvo zlostavljanja u djetinjstvu i/ili obiteljskog nasilja 	<ul style="list-style-type: none"> • kontrola impulsa • sudjelovanje u smislenim aktivnostima (npr. strukturirane slobodne aktivnosti izvan škole) • životne vještine • socijalno-emocionalne vještine • kulturni identitet i povezanost • pozitivan self-koncept • vjerski identitet • dobar školski uspjeh
<p>Vršnjaci</p>	<ul style="list-style-type: none"> • negativan pritisak vršnjaka • antisocijalni vršnjaci • vršnjaci koji konzumiraju sredstva ovisnosti • pozitivni stavovi vršnjaka spram korištenja sredstva ovisnosti • vršnjačko odobravanje konzumacije sredstva ovisnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • pozitivni uzori među vršnjacima • prosocijalni vršnjaci
<p>Obitelj</p>	<ul style="list-style-type: none"> • neadekvatno roditeljstvo • pretjerano roditeljsko kažnjavanje i strogost • permisivnost • nedostatak privrženost s roditeljima ili skrbnicima 	<ul style="list-style-type: none"> • stabilno i podržavajuće obiteljsko okruženje • otvorena komunikacija • roditeljska toplina • obiteljska povezanost • pozitivni roditeljski stilovi • život s oba roditelja

	<ul style="list-style-type: none"> • povijest rizičnog ponašanja u obitelji • povijest ovisnosti u obitelji • sukobi u obitelji • nasilje u obitelji • kaotično obiteljsko okruženje • nepovoljna iskustva u djetinjstvu • neadekvatno obiteljsko upravljanje • nedostatak roditeljskog nadzora • pozitivni stavovi roditelja u odnosu na korištenje sredstava ovisnosti te rizična ponašanja generalno • pristup oružju u kućanstvu • pristup sredstvima ovisnosti u kućanstvu 	<ul style="list-style-type: none"> • uključenost roditelja u život djeteta / zainteresiranost za djetetov život • roditeljsko praćenje i nadzor • podržavajuće roditeljstvo koje zadovoljava osnovne financijske, emocionalne, kognitivne i socijalne potrebe djeteta • postavljanje jasnih granica, pravila očekivanja • dosljedno provođenje pravila • visoko obrazovanje roditelja • visoka roditeljska očekivanja • roditeljski nadzor
Škola	<ul style="list-style-type: none"> • nepovezanost sa školom 	<ul style="list-style-type: none"> • povezanost sa školom • pozitivna školska klima
Zajednica	<ul style="list-style-type: none"> • dostupnost alkohola i drugih sredstava ovisnosti • norme i zakoni u zajednici koji podupiru korištenje sredstava ovisnosti i delinkventno ponašanje • tranzicije i mobilnost • niska privrženost zajednici • neorganiziranost zajednice • siromaštvo 	<ul style="list-style-type: none"> • pozitivni odnosi s odraslima • privrženost zajednici • sigurna, podržavajuća i povezana susjedstva • jaka infrastruktura zajednice • lokalne i državne politike i prakse koje podržavaju zdrave norme i programe za djecu i mlade • mogućnosti u zajednici za smislenu uključenost mladih

4. SLOBODNO VRIJEME

Jedna od temeljnih karakteristika razdoblja adolescencije je potraga za vlastitim identitetom, često praćena snažnom željom za stjecanjem neovisnosti od odraslih, ponajprije od roditelja, a zatim od učitelja i drugih autoriteta. U razdoblju adolescencije mladima postaje sve važnije i značajnije njihovo slobodno vrijeme. Neki istraživači slobodno vrijeme smatraju četvrtim razvojnim kontekstom (Silbereisen i Todt, 1994), uz obitelj, školu i radno okruženje. Stoga je slobodno vrijeme (u usporedbi sa školom, obitelji i poslom) značajno za mlade u razvoju jer pruža razne i specifične prilike za ostvarivanje razvojnih ishoda. Slobodno vrijeme obično se definira kao slobodno odabrana aktivnost koja uključuje smislena, intrinzično motivirana i ugodna iskustva izvan definiranih obveza, kao što su škola ili posao (Godbey, 1994; Kim i sur., 2018). Osim toga, slobodno vrijeme smatra se ljudskim pravom i važnim okruženjem za pozitivan razvoj mladih, ali može predstavljati i okruženje za razvoj rizičnih ponašanja (Caldwell, 2008).

Slobodne aktivnosti odnose se na aktivnosti koje pojedinci rade u svoje slobodno vrijeme, kao što je vožnja biciklom ili provođenje vremena s prijateljima (Caldwell, 2008; Caldwell 2011). Istraživanja pokazuju da mladi provode značajan dio dana u slobodnim aktivnostima (Irby i Tolman, 2002), a u zapadnim industrijaliziranim zemljama, gotovo polovica „budnog“ vremena mladih odnosi se na njihovo slobodno vrijeme izvan obaveza (Lock, 2021; Wight i sur., 2009).

U odnosu na učestalost sudjelovanja mladih u slobodnim aktivnostima, stil života je postao pretežito sjedilački (Australian Bureau of Statistics, 2013). Digitalno doba donijelo je značajne promjene u kontekstu provođenja slobodnog vremena. Danas, mladi slobodno vrijeme uobičajeno provode na računalu, mobilnom uređaju ili ispred televizora. Podaci iz 2015. godine prikupljeni u Velikoj Britaniji pokazuju da mladi provode 1/3 svog slobodnog vremena (oko 14 sati tjedno) na uređajima, a puno manje vremena provode baveći se sportskim i kulturnim slobodnim aktivnostima (Office for National Statistics, 2017). Među djecom i mladima, veće količine sjedilačkog ponašanja povezane su s lošijim zdravstvenim ishodima, poput povećane pretilosti, lošijeg kardiometaboličkog zdravlja, nedostatka kondicije, narušene kvalitete sna, manje uključenosti u prosocijalna ponašanja te generalno narušenog fizičkog i mentalnog zdravlja (WHO, 2020). Svjetska zdravstvena organizacija preporučuje ograničavanje vremena djeci i mladima provedenog u sjedećem stanju, a posebice vrijeme provedeno pred ekranom u

rekreacijske svrhe (WHO, 2020). Unatoč navedenim preporukama, podaci pokazuju da 80% djece i mladih diljem svijeta ne postiže preporučenu količinu dnevne aktivnosti (Hallal i sur., 2012; McMahon i sur., 2017). Podaci posljednjeg HBSC istraživanja provedenog 2018. godine pokazuju da sudjelovanje učenika u tjelesnim aktivnostima opada s dobi (Capak, 2020; Inchley i sur., 2020). Naime, rezultati na globalnoj razini, ali i na nacionalnoj razini ukazuju na pad tjelesne aktivnosti petnaestogodišnjaka u posljednjih nekoliko desetljeća. Prema dostupnim podacima iz HBSC istraživanja, najveći postotak tjelesno aktivnih petnaestogodišnjaka zabilježen je 2002. godine kada je iznosio 33%, dok je 2014. godine iznosio 25%, a 2018. godine je pao čak na 21% (Capak, 2020).

Nadalje, razdoblje COVID-19 pandemije je zbog restrikcija koje su bile donesene od strane vlasti, kako bi zaštitili zdravlje populacije, značajno utjecalo na različite aspekte života ljudi, pa tako i na slobodno vrijeme mladih (Lazcano i sur., 2022; Santoso, 2022). Za vrijeme COVID 19 pandemije kretanje je bilo ograničeno, mladi su samim time bili manje tjelesno aktivni i više vremena su provodili pred ekranima, a znatno manje vani (Lazcano i sur., 2022). Potrebno je istaknuti kako je COVID-19 pandemija zapravo pomalo paradoksalno razdoblje. Naime, zbog donesenih restrikcija od strane vlasti, mladi su imali više vremena za bavljenje slobodnim aktivnostima, ali im je istovremeno sudjelovanje u slobodnim aktivnostima uživo, gdje postoji kontakt licem u licem bilo ograničeno. Stoga su mladi morali značajno prilagoditi svoje dnevne navike te su mnogi od njih u skladu s time značajno promijenili svoje životne stilove te pomalo prisilno prilagođavali svoju razonodu, odnosno dokolicu. Panarese i Azzarita (2021) u svojem radu ističu kako su mladi zbog promjena životnog stila te ograničenih mogućnosti sudjelovanja u slobodnim aktivnostima bili znatno frustrirani, ali i istovremeno i otporniji na promjene u odnosu na odrasle. O paradoksalnosti razdoblja COVID-19 pandemije svjedoči i istraživanje o upotrebi vremena, provedeno od strane Bureau of Labor Statistics, U.S. Department of Labor, na uzorku mladih u dobi od 15 godina i starijih u Americi (eng. American Time Use Survey). Naime, rezultati istraživanja pokazali su kako su 2020. godine tijekom COVID-19 pandemije, mladi provodili 32 minute manje dnevno u slobodnim aktivnostima kao što su sportske aktivnosti, u odnosu na 2019 godinu. Ujedno, rezultati pokazuju i da su tijekom 2020 godine u odnosu na 2019 godinu, mladi 10 minuta dnevno više slobodno vrijeme provodili pred ekranima, igrajući igrice ili koristeći kompjuter za zabavu, dok su 7 minuta dnevno manje slobodno vrijeme provodili na socijalizaciju i komunikaciju s ljudima uživo (Bureau of Labor Statistics, U.S. Department of Labor, The Economics Daily, 2022).

Tjelesna aktivnost od izuzetne je važnosti za fizičko i mentalno zdravlje mladih (Cox i sur., 2016; De Greeff i sur., 2018). Naime, učestalije sudjelovanje u tjelesnim aktivnostima doprinosi brojnim dobrim posljedicama za mlade ljude, uključujući povećanje opće dobrobiti, zadovoljstva životom te generalno bolje mentalno zdravlja i kvaliteta života (Carney i Firth, 2021). Slobodno vrijeme samo je jedan od konteksta koji može promovirati kvalitetnu tjelesnu rekreaciju mladih.

4.1. Razumijevanje konteksta slobodnog vremena kroz LACE model

Jedan od načina razumijevanja razvoja mladih kroz slobodno vrijeme je iz perspektive „djelovanja u kontekstu“ (Silbereisen, i sur., 1986). Kroz perspektivu djelovanja u kontekstu nastoje se objasniti razlozi koji stoje iza izbora mladih, usredotočujući se na interakciju između aktivnosti u slobodno vrijeme, kontekst odvijanja aktivnosti i stečenih iskustva kroz sudjelovanje u slobodnim aktivnostima (Caldwell, 2011; Caldwell i Faulk, 2013). Model koji uzima u obzir aktivnosti, kontekst i kvalitetu doživljenih iskustva u slobodno vrijeme je LACE Model - Model slobodnih aktivnosti-konteksta-iskustva (eng. *model Leisure Activity-Context-Experience*) (Caldwell, 2005; Caldwell, 2011) (vidi sliku 1). Upravo ovaj model pruža okvir za razumijevanje razvoja mladih u kontekstu slobodnog vremena (Belošević i Ferić, 2022a; Caldwell, 2005; Caldwell, 2011). LACE model pretpostavlja kako su slobodne aktivnosti, kontekst i iskustvo sudjelovanja u slobodnim aktivnostima međusobno povezani te da oni „u kombinaciji stvaraju uvjete koji ili služe za zaštitu mladih od negativnih ili rizičnih ponašanja ili promiču njihov pozitivan i zdrav razvoj“ (Caldwell i Faulk, 2013, str. 50).

Slika 1. LACE model (Caldwell, 2011)

Kada se govori o slobodnim aktivnostima, postoji nekoliko klasifikacija, a jedna od najčešćih je podjela na nestrukturirane i strukturirane aktivnosti. Nestrukturirane slobodne aktivnosti (NSA) dovode se u vezu s uključivanjem mladih u rizična ponašanja ili se smatraju „neučinkovitima“, odnosno smatra se da sudjelovanje u njima ne pridonosi razvojnim dobrobitima mladih (Bartko i Eccles, 2003; Caldwell, 2008; Mahoney i sur., 2001; Pulver i sur., 2015; Trainor i sur., 2010). S druge strane, strukturirane slobodne aktivnosti (SSA) karakterizira jasna struktura s definiranim pravilima i ciljevima, nadzor od strane odraslih, redovit raspored održavanja aktivnosti i usmjerenost na izgradnju vještina (Larson, 2000; Mahoney i sur., 2006; Osgood i sur., 2005). Caldwell (2008., str. 7) ističe prednosti SSA:

- „orijentirane na cilj i/ili kreativnu i ekspresivnu prirodu;
- zahtijevaju disciplinu i usredotočenu pažnju;
- nude izazove koje treba prevladati;
- uključuju suradnju i interakciju s drugima;
- izgrađuju vještine i povećavaju razinu kompetencija pojedinca;
- zahtijevaju upornost, predanost i kontinuirano sudjelovanje u njima kroz duže vrijeme“.

Ipak, potrebno je s oprezom donositi zaključke, s obzirom na to da postoje brojne slobodne aktivnosti koje nisu strukturirane, a koje ipak mogu pridonijeti razvoju vještina i kompetencija mladih (Belošević i Ferić, 2022a; Belošević i Ferić, 2022b; Caldwell i Faulk, 2013; Mahoney i sur., 2001; Osgood i sur., 2005; Sharp i sur., 2015). Oslanjajući se na LACE model, Caldwell i Smith (2006) navode kako je potrebno uzeti u obzir motivaciju, kontekst i iskustvo sudjelovanja u slobodnim aktivnostima, a ne samo strukturu aktivnosti (nestrukturirane vs. strukturirane) te procijeniti njihov doprinos razvoju mladih. Slobodne aktivnosti održavaju se unutar nekog konteksta koji utječe na to kako mladi doživljavaju aktivnost (Caldwell, 2017; Caldwell i Faulk, 2013). Osim toga, kontekst u kojem se odvijaju slobodne aktivnosti treba pružati razne mogućnosti, tj. postoje elementi ugrađene u kontekst slobodnog vremena koji pridonose stjecanju pozitivnih razvojnih ishoda (Caldwell i Witt, 2018). U literaturi je identificirano osam kontekstualnih elemenata slobodnih aktivnosti koji bi trebali biti prisutni kako bi se promicali pozitivni razvojni ishodi, a to su (Caldwell, 2015; Caldwell 2017; Caldwell i Faulk, 2013):

- fizička i psihička sigurnost;
- odgovarajuća struktura;

- podržavajući odnosi;
- postojanje prilika za pripadanje;
- pozitivne društvene norme;
- smislene i učinkovite aktivnosti;
- mogućnosti za izgradnju vještina;
- integracija u obiteljsko okruženje, školsko okruženje i u okruženje zajednice.

Nadalje, kako bi se bolje razumjelo na koji način slobodno vrijeme pridonosi razvoju mladih, potrebno je uzeti u obzir kvalitetu iskustva koje mladi stječu sudjelovanjem u slobodnim aktivnostima (Caldwell, 2008; Caldwell 2011). Unutar LACE modela iskustvo se odnosi na iskustveni, afektivni i motivacijski aspekt aktivnosti (Caldwell, 2017). Slobodno vrijeme je važno okruženje u kojem adolescenti mogu iskusiti uzbuđenje i razne izazove. Kada su sposobnosti mladih usklađene sa zahtjevima okruženja te postoji jasna povratna informacija o učinku njihovih sposobnosti, veća je vjerojatnost da će tada aktivno sudjelovati u aktivnosti/ma (Caldwell i Faulk, 2013; Caldwell, 2017). Nažalost, slobodno vrijeme nije uvijek pozitivno iskustvo za mlade. Tijekom sudjelovanja u slobodnim aktivnostima, mladi mogu doživjeti neugodne emocije kao što su tjeskoba, stres, usamljenost, izolacija i dosada. Ova negativna iskustva u slobodno vrijeme mogu biti povezana s lošom prilagodbom ili uključivanjem u rizična ponašanja. Stoga, svaki od elemenata LACE modela treba uzeti u obzir jer ili potencijalno doprinosi da što bolje i produktivnije mladi iskoriste svoje slobodno vrijeme ili ih obeshrabruje u tome (Caldwell i Faulk, 2013; Caldwell, 2017).

Kako mladi prelaze u odraslu dob, slobodno vrijeme može pružiti prilike za sudjelovanjem u aktivnostima koje oni sami odabiru (Weybright i sur., 2019a). Motivacija je pokretačka snaga za sudjelovanje u slobodnim aktivnostima. Nadalje, motivacija za sudjelovanje u slobodnim aktivnostima igra ključnu ulogu u oblikovanju iskustva slobodnog vremena, što je pak povezano s razvojnim ishodima (Reddon i sur, 1996) i rizičnim ponašanjima (Palen i sur., 2007). Razlog ili motivacija za sudjelovanje u slobodnim aktivnostima vjerojatno su važniji od same aktivnosti, bilo da je riječ o SSA ili NSA (Caldwell i Faulk, 2013). Ujedno, vrsta motivacije koja pokreće ponašanje osobe važnija je od količine motivacije koju osoba posjeduje (Michie, 2018).

5. SLOBODNO VRIJEME I RAZVOJNI ISHODI MLADIH

Unazad nekoliko godina, unutar stručne i znanstvene javnosti raspravlja se doprinose li sve aktivnosti u slobodno vrijeme pozitivnom razvoju djece i mladih ili postoje određene karakteristike koje treba obuhvatiti kako bi se slobodno vrijeme smatralo kontekstom koji promiče pozitivan rast i razvoj. Kao što je u prethodnom poglavlju već istaknuto, pojedini autori ističu kako SSA, za razliku od nestrukturiranih, neformalnih i pasivnih slobodnih aktivnosti, pridonose pozitivnom razvoju mladih (Bartko i Eccles, 2003; Caldwell, 2008; Mahoney i sur., 2001; Pulver i sur., 2015; Trainor i sur., 2010). S druge strane, smatra se kako NSA ne pridonose pozitivnim razvojnim ishodima za mlade jer nemaju utjecaj na njihov razvoj vještina i kompetencija (Bradley i Inglis 2012; Caldwell, 2008; Caldwell i Faulk 2013; Mahoney i sur., 2001; Sarriera i sur. 2014; Trainor i sur., 2010). Ujedno, pojedine studije pokazuju kako je sudjelovanje u NSA povezano s korištenjem sredstava ovisnosti, upuštanjem u rizične seksualne aktivnosti i lošijim akademskim ishodima (Badura, 2018; Badura i sur., 2018; Barnes i sur., 2007; Bartko i Eccles, 2003; Mahoney i sur., 2001; Nelson i Gastic, 2009; Pulver i sur., 2015). U odnosu na sudjelovanje u NSA, pojedine studije pokazuju kako za mlade koji sudjeluju u SSA postoji manja vjerojatnost da će se uključiti u rizična ponašanja i istovremeno veća vjerojatnost da će ostvariti bolje akademske ishode te iskazivati pozitivnija psihosocijalna ponašanja (Badura i sur., 2018; Bartko i Eccles, 2003; Caldwell i Witt, 2011; Mahoney i sur., 2001; Mahoney i sur., 2003; Mahoney i sur., 2010; Zaff i sur., 2003). Ujedno, prema rezultatima pojedinih istraživanja, sudjelovanje u SSA je povezano s dobrobiti i napredovanjem mladih, višim razinama samopoštovanja i samopouzdanja, generalno većim zadovoljstvom životom, kao i njihovim boljim fizičkim i mentalnim zdravljem (Aumètre i Poulin, 2018, Badura i sur., 2015; Blomfield i Barber 2011; Bradley i Inglis 2012; Darling, 2005; Forneris i sur., 2015; McCabe i sur., 2016; Oberle i sur., 2019; Oberle i sur., 2020; Sarriera i sur. 2014; Trainor i sur., 2010).

Među različitim vrstama aktivnosti u slobodno vrijeme, mnoga su se istraživanja usredotočila na sportske aktivnosti. Generalno, prevladava mišljenje kako sudjelovanje u sportskim aktivnostima, uključujući i timske sportove, doprinosi boljem fizičkom i mentalnom zdravlju, a pojedine studije to i potvrđuju (Jewett i sur., 2014; Muhsen i Muhsen, 2020; Oberle i sur., 2019). Međutim, rezultati studija nisu u potpunosti jednoznačni. Pojedine studije naglašavaju kako sudjelovanje u sportskim aktivnosti doprinosi konzumaciji sredstva ovisnosti,

odnosno učestalosti konzumaciji cigareta, alkohola i opijanju (Farb i Matjasko, 2012; Linver i sur., 2009; Murray i sur., 2021; Zhou i sur., 2016; United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC] i World Health Organization [WHO], 2018). Nadalje, postoji indicija da bivanje članom timskih sportskih aktivnosti nosi sa sobom određene karakteristike koje doprinose uključivanju mladih u rizična ponašanja po zdravlje (Badura, 2018; Murray i sur., 2021; Zhou i sur., 2016), uključujući i upuštanje u rizičnu konzumaciju alkohola tijekom razdoblja adolescencije.

Caldwell (2017) ističe kako se većina literature o slobodnom vremenu usredotočila na strukturu aktivnosti kako bi se mogla napraviti razlika između važnosti SSA i negativnih ishoda NSA. Međutim, čini se da je važnije uzeti u obzir kontekst i kvalitetu iskustva koju mladi stječu aktivnim sudjelovanjem u slobodnim aktivnostima (Belošević i Ferić, 2022b; Caldwell i Smith 2006, Caldwell, 2008; Caldwell 2011; Caldwell i Faulk 2013), nego promatrati isključivo strukturu aktivnosti te procjenjivati njihov doprinos razvojnim ishodima mladih. Iskustva stečena sudjelovanjem u slobodnim aktivnostima mogu pridonositi pozitivno ili negativno razvojnim ishodima pojedinca, uzevši u obzir vrstu aktivnosti, motivaciju za sudjelovanje, ali i kontekst u kojem se aktivnost odvija (Caldwell i Smith 2006). Na primjer, uključenost, interes i motivacija doprinose razvoju inicijative, samoučinkovitosti te razvoju drugih vještina i kompetencija mladih, što ujedno pridonosi i pozitivnom razvoju mladih. S druge strane, negativna iskustva (dosada, stres i sukobi) stečena sudjelovanjem u slobodnim aktivnostima povezana su s negativnim ishodima, poput upotrebe alkohola i drugih ilegalnih sredstva ovisnosti ili upuštanja u delinkventne aktivnosti (Caldwell i Faulk 2013; Caldwell, 2015; Sharp i sur., 2011; Weybright i sur., 2015).

Postoji snažan konsenzus kako je veća vjerojatnost da će pojedinci koji ne sudjeluju u SSA ili koji sudjeluju u njima, ali bez prave svrhe ili bez motivacije za sudjelovanje u njima, vjerojatnije uključiti u rizična ponašanja (Caldwell, 2017). Teorija samoodređenja (eng. *Self-determination theory* (SDT); npr. Deci i Ryan, 2012; Ryan i Deci, 2000) je relevantna i važna teorija u razvojnoj psihologiji i literaturi o slobodnom vremenu. Naime, teorija samoodređenja je meta-teorija koja ima za cilj pružiti široki okvir za proučavanje motivacije, osobnosti i ponašanja (Michie i sur., 2018). SDT ispituje ljudsku motivaciju i osobnost u društvenim kontekstima, razlikovanjem motivacija kao autonomnih ili kontroliranih (Xie i sur., 2017). Autonomno ponašanje smatra se radnjom koju sami odobravamo i reguliramo te proizlazi iz intrinzične želje da se takvo ponašanje provodi. Nadalje, autonomna ili samoodređena

motivacija uključuje sudjelovanje u ponašanju jer ono ispunjava osobno relevantne ciljeve (Deci i Ryan, 2000). Kako mladi ljudi razvijaju osjećaj autonomije, tako stječu i veću slobodu odabira i sudjelovanja u slobodnim aktivnostima. Autonomno ponašanje u suprotnosti je s ponašanjem uzrokovanim vanjskim pritiskom (npr. roditeljski pritisak usmjeren na dijete da ide na satove klavira), što je oblik vanjske regulacije u SDT. Međutim, istraživanja ponašanja reguliranog izvana nisu u potpunosti dosljedna. Na primjer, ovisno o djetetovoj dobi ili razini razvoja, vanjska regulacija putem roditeljskih postupaka može biti i pozitivna, osobito ako roditeljski postupci podržavaju autonomiju (Caldwell i Darling, 1999; Sharp i sur., 2006).

Ključno unutar SDT za objašnjenje ponašanja je razlika između intrinzične motivacije (tj. motivacije zbog interesa ili užitka) i ekstrinzične motivacije (tj. motivacije zbog vanjskih čimbenika ili kontrola) te osnovnih potreba ljudi za autonomijom, kompetencijama i povezanošću (Michie i sur., 2018). Na temelju količine autonomije koju pojedinci osjećaju pri reguliranju ponašanja, motivacija se može kategorizirati kao amotivacija, ekstrinzična ili intrinzična motivacija, koje spadaju u kontinuum od šest tipova regulacije —amotivacija, ekstrinzična, introjicirana, identificirana, integrirana i intrinzična (Xie i sur., 2017). Pojedinci koji su intrinzično motivirani za sudjelovanjem u nekoj slobodnoj aktivnosti, uključit će se u tu aktivnost spontano i bez otvorenih ograničenja (Deci i Ryan, 1985). Intrinzična motivacija opisuje bavljenje nekom aktivnošću zbog inherentnog zadovoljstva koje proizlazi iz sudjelovanja (tj. potpuno samoodređeno i interno regulirano) (Deci i Ryan, 2012; Ryan i Deci, 2000), odnosno intrinzična motivacija znači da osoba obavlja aktivnost radi nje same, a ne iz želje za vanjskom nagradom (Lee i sur., 2012). Uz intrinzičnu motivaciju, identificirana motivacija kod adolescenata navodi se kao pozitivan oblik motivacije koji je također pozitivno povezan s dobrobiti adolescenata (Hansen i sur., 2003; Larson, 2000). Identificirana motivacija odnosi se na obavljanje aktivnosti jer je aktivnost cijenjena od strane sudionika ili osobno važna za njih (Deci i Ryan, 2012; Ryan i Deci, 2000). Ovaj oblik motivacije odražava da se ponašanje izvodi jer ispunjava osobno relevantan cilj, na primjer, odabir fizičke aktivnosti kako bismo ostali zdravi (Wallhead i sur., 2014). Nadalje, introjicirana regulacija, predstavlja ponašanje vođeno percepcijom tuđih mišljenja i stavova (npr. potreba da se impresioniraju prijatelji ili izbjegne osjećaj krivnje) (Deci i Ryan, 2012; Ryan i Deci, 2000). Samim time, introjicirana motivacija za sudjelovanjem u slobodnim aktivnostima može dovesti do pozitivnih ili negativnih ishoda, odnosno introjicirana motivacija tijekom razdoblja adolescencije povezana je s utjecajem ili pritiskom vršnjaka (Caldwell, 2005). Pozitivan pritisak vršnjaka može biti povezan s podržavanjem sudjelovanja u društveno poželjnim aktivnostima, dok negativni

pritisak vršnjaka može biti povezan s poticanjem sudjelovanja u rizičnim ponašanjima. Kada se razmatraju negativni učinci povezani s motivacijom za sudjelovanje u slobodnim aktivnostima, smatra se kako amotivacija i ekstrinzična motivacija, najviše doprinose upravo negativnim učincima, iako nema mnogo literature u području slobodnog vremena koja bi to poduprla empirijskim dokazima (Caldwell i sur., 2010). Ekstrinzična motivacija pokriva vanjsku regulaciju, koja se odnosi na sudjelovanje u aktivnosti kako bi se postigla željena posljedica (npr. opipljive nagrade) ili izbjegla kazna (npr. kazne od strane roditelja) (Xie i sur., 2017). Pojedinci koji su ekstrinzično motivirani mogu usvojiti određena ponašanja zbog vanjskih uvjeta, internalizirane samoprocjene, osobne važnosti posljedica ili zato što su u potpunosti u skladu s drugim vrijednostima osobe (Deci i Ryan, 2000; Deci i Ryan, 2008). A oni koji su amotivirani za sudjelovanje u slobodnim aktivnostima ne znači da uopće nisu motivirani (Kingston i sur., 2006). Amotivacija predstavlja nenamjerno, neregulirano i ne samoodređeno ponašanje. Pojedinci koji su amotivirani za sudjelovanje ne znaju zašto sudjeluju u aktivnostima i imaju ograničenu namjeru obavljanja, odnosno sudjelovanja u aktivnostima (Xie i sur., 2017).

Isključivo sudjelovanje u slobodnim aktivnostima bez stvarnog interesa ili motivacije za sudjelovanje, ne dovodi nužno do pozitivnih razvojnih ishoda za mlade. Interes za sudjelovanje u slobodnim aktivnostima je suprotan od dosade i podrazumijeva kognitivni rast te potiče intrinzičnu motivaciju. U adolescenciji, samoodređeno ponašanje i intrinzična motivacija povezani su s ključnim razvojnim zadacima kao što su autonomno ponašanje, razvoj interesa i razvoj identiteta (Waterman, 2004). Sudjelovanje u intrinzično motiviranim aktivnostima povezano je i s promicanjem samorefleksije, doživljavanjem dobrobiti i stjecanjem intrinzičnih vrijednosti (Caldwell i Faulk 2013; Caldwell i Witt, 2018; Coatsworth i sur., 2006; Dworkin i sur., 2003; Hansen i sur., 2003). Osim toga, interes i intrinzična motivacija također su povezani s protokom (eng. *flow*), odnosno stanjem svijesti u kojem se gubi pojam o vremenu jer je pojedinac u potpunosti zaokupljen akcijom. Protok promiče pozitivne razvojne ishode, uključujući inicijativu, samoučinkovitost i razvoj kompetencija (Hunter i Csikszentmihalyi, 2003; Caldwell i Witt, 2018). Nadalje, ekstrinzična motivacija može biti korisna u određenoj mjeri, ali ako se precijeni, može biti povezana sa smanjenjem zdravlja i dobrobiti (Sheldon, i sur., 2004). Amotivacija, koju karakterizira nedostatak namjere, svrhe ili djelovanja, također je povezana s lošijom dobrobiti (Sheldon i sur., 2004). Adolescenti koji nisu intrinzično motivirani za sudjelovanje u slobodnim aktivnostima, vjerojatnije će se dosađivati (Weissinger i sur., 1992; Weybright i sur., 2020), što je povezano s korištenjem sredstva ovisnosti (Weybright i

sur., 2015) i rizičnim seksualnim ponašanjem (Miller i sur., 2014). Konzumacija alkohola povezana je s manjom intrinzičnom motivacijom (Shamloo i Cox, 2010) i većom ekstrinzičnom motivacijom (Knee i Neighbors, 2002; Rockafellow i Saules, 2006).

Iako su rezultati istraživanja nekonzistentni, jasno je da slobodno vrijeme može biti važan čimbenik u pozitivnom razvoju adolescenata, ali isto tako može doprinijeti uključivanju u rizična ponašanja, poput upotrebe sredstva ovisnosti. Nije moguće jednostavno zaključiti kako SSA same po sebi dovode do pozitivnih razvojnih ishoda, a da NSA nemaju utjecaj na razvojne ishode mladih ili da dovode do negativnih razvojnih ishoda kod mladih.

Prevenzijska znanost ima u fokusu promociju zdravog i pozitivnog razvoja djece i mladih te prevenciju rizičnih ponašanja u različitim okruženjima. Uzevši navedeno u obzir, važno je da se unutar prevenzijskog djelokruga obuhvati i slobodno vrijeme mladih, za koje je evidentno da u pojedinim situacijama predstavlja zaštitu, a u pojedinim rizik za razvoj djece i mladih (Belošević i Ferić, 2022a). Međutim, preventivne intervencije usmjerene na smanjivanje rizičnih i jačanje zaštitnih čimbenika u različitim okruženjima, često zanemaruju kontekst slobodnog vremena, koji je vrlo važan za razvoj mladih. Napori usmjereni konkretno na prevenciju korištenje sredstava ovisnosti mladih te uključivanje mladih u druga rizična ponašanja trebali bi uključivati intervencije koje uključuju i bave se prilikama u slobodno vrijeme (International Narcotics Control Board, 2013). Općenito, preventivni programi korištenja sredstava ovisnosti usmjereni su na vještine odupiranja pritisku vršnjaka, roditeljstvo, vještine suočavanja, vještine donošenje odluka i zdravstveno obrazovanje (Franklin i Corcoran, 2000; Skiba i sur., 2004), bez fokusa na slobodno vrijeme kao važnog konteksta za razvoj životnih vještina (Motamedi i sur., 2020). Belošević i Ferić (2022a) u svojem radu navode zaštitne čimbenike koje je potrebno obuhvatiti prilikom planiranja slobodnih aktivnosti za mlade te ističu razvojne ishode koje je moguće ostvariti sudjelovanjem u aktivnostima slobodnog vremena (Tablica 2).

Tablica 2. Zaštitni čimbenici i ishodi sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena (prilagođeno prema Belošević i Ferić, 2022a).

Zaštitni čimbenici u kontekstu slobodnog vremena		Ishodi sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena	
Individua	<ul style="list-style-type: none"> • razvoj interesa • razvoj autonomije • razvoj inicijative i upornosti • razvoj identiteta • razvoj vještina i kompetencija (postavljanja ciljeva; donošenja odluka; planiranja; rješavanja sukoba) • razvoj vještina timskog rada • razvoj životnih vještina • razvoj kulturnog identiteta • prilike za vođenje • osjećaj pripadnosti i važnosti • nošenje s uspjesima i neuspjesima • suočavanje s izazovima • iskustveno učenje 	Zdravstveni ishodi	Tjelesno zdravlje <ul style="list-style-type: none"> • pravilna prehrana • povećana tjelesna aktivnost • smanjeni BMI • poboljšani krvni tlak • povećana tjelesna aktivnost • smanjena masnoća
			Mentalno zdravlje <ul style="list-style-type: none"> • bolja slika o vlastitom tijelu • pozitivan self - koncept • niža stopa depresivnog raspoloženja i anksioznosti • veća dobrobit • bolje mentalno zdravlje
Vršnjaci	<ul style="list-style-type: none"> • prosocijalni vršnjaci • održavanje prijateljstva • razvoj intimnih odnosa 	Socijalno – emocionalni ishodi	<ul style="list-style-type: none"> • bolja individualna otpornost • bolje socijalne i komunikacijske vještine • pozitivni odnosi s vršnjacima, roditeljima i učiteljima/trenerima
Škola	<ul style="list-style-type: none"> • privrženost školskom okruženju • školski uspjeh 	Kognitivni ishodi	<ul style="list-style-type: none"> • bolje kritičko mišljenje • kreativnost • sposobnost rješavanja problema • profesionalni razvoj/orijentacija i angažman
Obitelj	<ul style="list-style-type: none"> • pozitivni odnosi s članovima obitelji i/ili važnim odraslim osobama • nadziranje obrazaca provođenja slobodnog vremena i prijateljstva • uključivanje u dječje obrazovanje i učenje 	Akademski ishodi	<ul style="list-style-type: none"> • viši akademski ciljevi i aspiracije • veća predanost izvršavanju školskih obaveza • manje neopravdanog izostajanja s nastave • manje disciplinskih mjera i manje stope napuštanja školovanja • bolji školski uspjeh
Zajednica	<ul style="list-style-type: none"> • privrženost zajednici • aktivno građanstvo 	Prevenција problema u ponašanju	<ul style="list-style-type: none"> • manja stopa problema u ponašanju

- sudjelovanje u političkim procesima
- sigurna, podržavajuća i povezana „susjedstva“
- mogućnosti unutar zajednice za smislenu uključenost mladih
- povezanost s društvenim institucijama
- povezanost s članovima zajednice

- manja stopa korištenja sredstva ovisnosti
- manja stopa rizičnog seksualnog ponašanja
- manja stopa nasilnog ponašanja
- manja stopa delinkvencije

Nadalje, SSA, a posebno sportske aktivnosti naširoko se koriste za promicanje pozitivnih razvojnih ishoda mladih i sprječavanje uključivanja u rizična ponašanja (npr. putem reklama, jednodnevnih događaja). Danas je popularno promovirati razne SSA i učestalo sudjelovanje u njima ističući da doprinose pozitivno razvojnim ishodima mladih bez stvarnih dokaza o njihovoj učinkovitosti. UNODC i WHO (2018) ističu da u području SSA te intervencija i politika vezanih uz djecu i mlade izvan škole, još uvijek nema dovoljno dokaza o učinkovitosti ili su dokazi slabi ili kontradiktorni i zahtijevaju daljnja istraživanja. U svjetlu navedenog, postoji potreba za prezentacijom znanstvenih podataka o tome u kojoj mjeri učestalo sudjelovanje u različitim vrstama SSA može doprinijeti prevenciji konzumacije sredstava ovisnosti, kako bismo mogli donositi informirane odluke o sprječavanju upotrebe sredstava ovisnosti među mladima u kontekstu slobodnog vremena. Također, postoji potreba da se ispita doprinosi li sudjelovanje u različitim SSA sprječavanju razvoja puta ovisnosti. Odnosno, postoji nedostatak studija koje ispituju doprinos SSA različitim rizicima uporabe sredstava ovisnosti. I u konačnici, potrebna su daljnja istraživanja u ovom području kako bi se pružili znanstveni dokazi o uvjetima pod kojima SSA doprinose ostvarivanju pozitivnih razvojnih ishoda kod mladih.

6. CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Ova doktorska disertacija ima za svrhu istražiti povezanost kvalitete provođenja strukturiranog slobodnog vremena mladih s korištenjem alkohola.

Cilj istraživanja je ispitati odnos učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena i korištenja alkohola kod mladih.

U skladu s ciljem istraživanja formulirani su sljedeći problemi i hipoteze:

1. Ispitati doprinos percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u objašnjenju učestalosti sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena.

Hipoteza 1: Postoji značajan doprinos percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u objašnjenju učestalosti sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena.

- **Hipoteza 1a:** Percepcija podržavajućeg konteksta pozitivno je povezana s učestalošću sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena.
- **Hipoteza 1b:** Amotivacija i ekstrinzična motivacija su negativno povezane, a intrinzična i identificirana motivacija pozitivno povezane s učestalošću sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena, dok introjicirana motivacija nije značajno povezana s učestalošću sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena.
- **Hipoteza 1c:** Prilike za razvoj su pozitivno povezane, a negativna iskustva negativno povezana s učestalošću sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena.

2. Ispitati moderatorski efekt spola, dobi i vrste aktivnosti u odnosu između učestalosti sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena mladih te korištenja alkohola.

Hipoteza 2: Spol, dob i vrsta aktivnosti moderiraju odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena te korištenja alkohola.

- **Hipoteza 2a:** Postoji jača negativna povezanost između učestalosti sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena i korištenja alkohola kod djevojaka nego kod mladića.
  - **Hipoteza 2b:** Postoji jača negativna povezanost između učestalosti sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena i korištenja alkohola, kod mladih niže dobi nego kod mladih starije dobi.
  - **Hipoteza 2c:** Postoji pozitivna povezanost između učestalosti sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena i korištenja alkohola kod mladih koji sudjeluju u timskim sportovima, dok kod mladih koji sudjeluju u drugim vrstama aktivnosti postoji negativna povezanost između učestalosti sudjelovanja i korištenja alkohola.
3. Ispitati doprinos učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena u objašnjenju korištenja alkohola.

Hipoteza 3: Postoji značajan doprinos učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena u objašnjenju korištenja alkohola.

- **Hipoteza 3a:** Učestalost sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena je negativno povezana s korištenjem alkohola.

- **Hipoteza 3b:** Percepcija podržavajućeg konteksta je negativno povezana s korištenjem alkohola.
- **Hipoteza 3c:** Amotivacija i ekstrinzična motivacija su pozitivno povezane, a intrinzična i identificirana motivacija negativno povezane s korištenjem alkohola, dok introjicirana motivacija nije značajno povezana s korištenjem alkohola.
- **Hipoteza 3d:** Prilike za razvoj su negativno povezane, a negativna iskustva pozitivno povezana s korištenjem alkohola.

7. METODE RADA

7.1. Postupak provedbe istraživanja

Ovo doktorsko istraživanje provodilo se u sklopu istraživačkog projekta „Kvaliteta provođenja slobodnog vremena kao zaštitni čimbenik za razvoj problema u ponašanju“ financiranog od strane sveučilišne potpore Sveučilišta u Zagrebu (2020. - 2022.). Voditeljica projekta je prof. dr. sc. Martina Ferić.

Prije provedbe terenskog dijela dokorskog istraživanja, dobivene su suglasnosti Etičkog povjerenstva Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta (Prilog B1) i Ministarstva znanosti i obrazovanja (Prilog B2) za provedbu istraživanja.

Nakon dobivenih suglasnosti, ravnateljima srednjih škola poslan je dopis sa zamolbom za sudjelovanje škole u istraživanju te su ravnatelji svih redovnih srednjih škola na području Krapinsko-zagorske županije pristali na sudjelovanje škola u istraživanju. Doktorandica je sa svakom školom dogovorila individualni sastanak, na kojem je ravnateljima škole i stručnim suradnicima predstavljen projekt te dogovoren daljnji tijek provedbe istraživanja.

Istraživanje je provedeno u razdoblju od ožujka do svibnja 2021. godine. Provedba istraživanja odvijala se samostalnim ispunjavanjem online upitnika od strane učenika u računalnim učionicama uključenih srednjih škola ili na mobitelima sudionika, a sve u suradnji sa stručnim suradnicima u srednjim školama na području Krapinsko-zagorske županije. Doktorandica je u suradnji sa stručnim suradnicima organizirala ispunjavanje online upitnika tijekom nastave u računalnim učionicama ili na mobitelima (ovisno o mogućnostima škole). U onim školama u kojima je u tijeku bila online nastava zbog COVID-19 pandemije, doktorandica je uz pomoć stručnih suradnika organizirala ispunjavanje online upitnika na platformi putem koje su učenici uobičajeno sudjelovali u online nastavi. Primjerice, u onim školama u kojima su učenici s nastavnicima i stručnim suradnicima komunicirali putem Teams platforme, učenici su bili zamoljeni da se u dogovorenom terminu spoje na Teams te su im dane upute i smjernice za ispunjavanje online upitnika.

Istraživanje je provedeno pomoću online alata Survey Monkey (licenca kupljena za potrebe projekta „Kvaliteta provođenja slobodnog vremena kao zaštitni čimbenik za razvoj problema u ponašanju“). Na početku istraživanja, učenicima je proslijeđen link na suglasnost za sudjelovanje u istraživanju i upitnik (na njihove e-mail adrese ili putem

platforme kojom su uobičajeno komunicirali sa stručnim suradnicima i nastavnicima u školi). Prije ispunjavanja samog upitnika sudionici su online dali suglasnost za sudjelovanje u istraživanju (Prilog B3). Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju sadržavala je informacije o svrsi i cilju istraživanja, pravima i mogućnostima odustajanja sudionika od istraživanja te postupcima zaštite osobnih podataka (osiguravanje anonimnosti u odnosu na IP adresu s koje je prestupljeno linku), kao i načinima na koje se sudionici mogu informirati o rezultatima istraživanja. Učenici koji su pristali na sudjelovanje u istraživanju, dobili su pristup online upitniku (PRILOG B4). Ujedno, prije dobivanja pristupa upitniku, sudionici su obaviješteni da je njihovo sudjelovanje anonimno i dobrovoljno te da mogu odustati od sudjelovanja u istraživanju u bilo kojem trenutku. Ispunjavanje online upitnika trajalo je približno jedan školski sat (45 minuta).

Sudionici istraživanja bili su srednjoškolci stariji od 14. godina, a sukladno Etičkom kodeksu istraživanja s djecom, mladi s navršениh 14 godina mogu samostalno dati svoj pristanak za sudjelovanje u istraživanju (Ajduković i Kolsarić, 2003). Međutim, kako bi roditelji/skrbnici bili informirani o provedbi istraživanja u kojima su njihova djeca sudjelovala, u suradnji sa školom poslana su pisma roditeljima/skrbnicima u kojem su bili obaviješteni o projektu u sklopu kojeg se provodi istraživanje (PRILOG B5).

Podaci prikupljeni primjenom online upitnika omogućili su direktan unos podataka u bazu te se nakon provedenog istraživanja pristupilo uređivanju podataka u bazi i obradama podataka.

7.2. Sudionici istraživanja

Kao što je prethodno napomenuto, ovo transverzalno doktorsko istraživanje provedeno je u sklopu istraživačkog projekta „Kvaliteta provođenja slobodnog vremena kao zaštitni čimbenik za razvoj problema u ponašanju" usmjerenog na istraživanje slobodnog vremena i rizičnih ponašanja mladih u na području Krapinsko-zagorske županije.

Istraživanje je imalo za cilj obuhvatiti cijelu populaciju učenika 1., 2., 3., 4. i 5. razreda svih redovnih srednjih škola na području Krapinsko-zagorske županije (koji pristanu sudjelovati u istraživanju). Odnosno, istraživanjem su obuhvaćene sljedeće navedene srednje škole:

1. Srednja škola Bedekovčina
2. Srednja škola Konjščina
3. Srednja škola Krapina
4. Srednja škola Oroslavlje
5. Srednja škola Pregrada
6. Gimnazija Antuna Gustava Matoša Zabok
7. Srednja škola Zabok
8. Škola za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću Zabok
9. Srednja škola Zlatar.

Cijela populacija učenika svih redovnih srednjih škola obuhvaćala se zbog osiguravanja varijabiliteta u odnosu na sudjelovanje mladih u strukturiranim slobodnim aktivnostima. S obzirom na to da se istraživanje provodilo putem online upitnika u vrijeme COVID-19 pandemije, očekivano je bilo veće osipanje uzorka te se želio osigurati dovoljno veliki broj sudionika i varijabilitet, kako bi se temeljem prikupljenih podataka moglo odgovoriti na postavljene ciljeve istraživanja.

Prvotno, u svim navedenim srednjim školama, prikupljeni su podaci o točnom broju učenika upisanih u školsku godinu 2020./2021., tijekom koje je i provedeno doktorsko istraživanje (Tablica 3). S obzirom na navedene čimbenike, očekivani broj sudionika istraživanja bio je otprilike od 1.000 do 2.000 učenika srednjih škola na području Krapinsko-zagorske županije koji pohađaju SSA.

Tablica 3. Upisani učenici srednjih škola na području Krapinsko-zagorske županije u školsku godinu 2020./2021.

Naziv ustanove	Broj učenika	Djevojke	Mladići
1. Srednja škola Krapina	932	374	558
2. Srednja škola Zabok	573	389	184
3. Škola za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću Zabok	341	184	157
4. Gimnazija Antuna Gustava Matoša	378	254	125
5. Srednja škola Pregrada	449	338	111
6. Srednja škola Bedekovčina	583	226	357
7. Srednja škola Konjščina	271	70	201
8. Srednja škola Oroslavje	334	94	240
9. Srednja škola Zlatar	385	209	176
UKUPNO	4246	2138	2109

Istraživanje je provedeno u 9 srednjih škola te su uključeni učenici gimnazijskog, četverogodišnjeg i trogodišnjeg programa. U školsku godinu 2020./2021. ukupno je 4.246 učenika upisano u redovne srednje škole na području Krapinsko-zagorske županije (vidi Tablicu 3). Svi učenici iz ciljanog uzorka bili su informirani o provedbi istraživanja i pozvani da prisustvuju istraživanju u organiziranom individualnom terminu za svaki razred. Ukupno je 2.977 učenika pristupilo istraživanju, što predstavlja 70.11% ukupne populacije srednjoškolaca na području Krapinsko-zagorske županije. Međutim, od ukupnog broja učenika koji su pristupili istraživanju, 82 učenika je odbilo sudjelovanje u istraživanju. Ujedno, 72 učenika je dalo suglasnost za sudjelovanje u istraživanju, ali su ubrzo nakon početka ispunjavanja upitnika, odustali od daljnjega sudjelovanja te su samim time nisu bili dio konačnog uzorka. U konačnici, uzorak se sastojao od 2.823 srednjoškolaca na području Krapinsko-zagorske županije, što predstavlja 66.48% ukupne populacije srednjoškolaca na području Krapinsko-zagorske županije.

Kako bi se odgovorilo na istraživačke ciljeve postavljenje u doktorskom radu u konačni uzorak su obuhvaćeni samo oni srednjoškolci na području Krapinsko-zagorske županije koji su u upitniku naveli da sudjeluju u SSA. Naime, učenici su zamoljeni u upitniku da navedu jednu SSA u kojoj sudjeluju (ili su aktivno sudjelovali u njoj prije zabrana koje su donesene uslijed

COVID-19 pandemiju), a koja je najznačajnija za njih i u kojoj su sudjeluju barem 1 sat tjedno. Ukupno 1.607 mladih (57% od uzorka učenika koji je u konačnici sudjelovao u istraživanju) navelo je da sudjeluju u SSA. Prikupljeni podaci pokazali su kako mladi najviše sudjeluju u timskim sportskim aktivnostima (npr., nogomet, rukomet; 36.6%) i individualnim sportskim aktivnostima (npr., plivanje, tenis; 23%). Osim toga, 21% mladih je navelo da sudjeluje u glazbeno-umjetničkim aktivnostima (npr., pjevanje, ples, sviranje), 3.3% u obrazovnim aktivnostima (npr. učenje stranih jezika) i 5% u socijalno-angažiranim aktivnostima (npr. dobrovoljno vatrogasno društvo) (Belošević i Ferić, 2022b; Belošević i Ferić 2022c; Belošević i Ferić, 2022d). Ujedno, 11% mladih navelo je da sudjeluje u ostalim aktivnostima. Ostale aktivnosti odnosile su se na one aktivnosti za koje je u konačnici procijenjeno da nisu SSA (npr., šetnja, druženje s prijateljima...) ili za koje sudionici istraživanja nisu specificirali na što se odnose. Samim time, kategorija ostale aktivnosti nije uključena u konačni uzorak.

U konačnici, uzorak ovog doktorskog istraživanja sastojao se od 1.431 učenika koji su ispunili upitnik te naveli da sudjeluju u SSA (ukupno 48.9% od uzorka učenika koji je u konačnici sudjelovao u istraživanju; ukupno 33.7% od ukupne populacije srednjoškolaca na području Krapinsko-zagorske županije). Uzorak je činilo 44.8% djevojaka (N = 641) i 52.8% mladića (N = 756), a za 2.4% sudionika istraživanja nema podataka o spolu (N = 34). Raspon dobi kreće se od 14 do 21 godine, a prosječna dob sudionika je 18 godina (M = 18.87, SD dob = 1.23). Ujedno, broj učenika po razredima, ravnomjerno je raspoređen, s nešto manjim brojem učenika u 4. i 5. razredu, zbog prisutnosti učenika iz dvogodišnjih i trogodišnjih srednjoškolskih programa (1. razred = 29.8%; 2. razred = 29.4%; 3. razred = 22.9%; 4. razred = 16.4%; 5. razred = 1.6%).

U tablici 4. nalazi se prikaz socio-demografskih karakteristika sudionika istraživanja koji sudjeluju u SSA (Belošević i Ferić, 2022b; Belošević i Ferić 2022c).

Tablica 4. Socio-demografske karakteristike sudionika istraživanja koji sudjeluju u SSA (prilagođeno prema Belošević i Ferić, 2022b; Belošević i Ferić 2022c).

N (%)	1431	N (%)	1431	N (%)	1431	N (%)	1431	N (%)	1431
Rod, n (%)		Dob, n (%)		Razred, n (%)		Srednjoškolski program, n (%)		Obiteljska materijalna situacija	
Žensko	641 (44.8)	14	1 (0.1)	Prvi	426 (29.8)	Dvogodišnji ili trogodišnji strukovni program	296 (20.7)	Izrazito loša	6 (0.4)
Male	756 (52.8)	15	88 (6.1)	Drugi	420 (29.4)	Četverogodišnji ili petogodišnji strukovni program	754 (52.7)	Loša	19 (1.3)
Ne želim se izjasniti u odnosu na rod	34 (2.4)	16	425 (29.7)	Treći	327 (22.9)	Gimnazijski program	381 (26.6)	Osrednja	273 (19.1)
		17	399 (27.9)	Četvrti	235 (16.4)			Dobra	858 (60.0)
		18	296 (20.7)	Peti	23 (1.6)			Iznimno dobra	275 (19.2)
		19	191 (13.3)						
		20	22 (1.5)						
		21	9 (0.6)						

7.3. Mjerni instrumenti

S obzirom na sveobuhvatne ciljeve, za provedbu ovog istraživanja koristila se složena baterija instrumenata. U prilogu B4. nalazi se instrumentarij primijenjen tijekom provedbe istraživanja, a u nastavku rada opisani su mjerni instrumenti te navedene mjerne karakteristike svih korištenih mjernih instrumenata.

Mjerni instrumenti koji su bili izvorno na engleskom jeziku podvrgnuti su dvostrukom prijevodu na način da je službeni prevoditelj preveo instrumente na hrvatski jezik, a potom je taj prijevod doktorandica prevela na engleski jezik. Nakon toga, uspoređene su dvije verzije teksta na engleskom jeziku. Ako je neka od čestica izgubila smisao, prijevod na hrvatski jezik je doraden. Ujedno, prije samog istraživanja, kako bi se provjerila prikladnost i razumljivost mjernih instrumenata te utvrdilo točno trajanje ispunjavanja, instrumente je ispunilo 10 studenata diplomskog studija socijalne pedagogije na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, nakon čega su se preformulirale pojedine čestice čiji se sadržaj pokazao nejasnim ili dvoznačnim.

Za potrebe izrade ove doktorske disertacije, odnosno za ostvarivanje postavljenih istraživačkih ciljeva, primijenili su se sljedeći navedeni mjerni instrumenti:

- Upitnik o slobodnom vremenu mladih
- Skala motivacije za sudjelovanje u aktivnostima slobodnog vremena (*Free Time Motivation Scale for Adolescents (FTMSA)*, Baldwin i Caldwell, 2003)
- Kontekst sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena
- Anketa o iskustvima mladih (*The Youth Experience Survey (YES)*, Hansen i Larson, 2005)
- CTC Upitnik za djecu i mlade (Mihčić, Novak i Bašić, 2011).

Uz navedene mjerne instrumente, sudionici su ispunili i Upitnik socio-demografskih obilježja koji je konstruiran za potrebe ovog istraživanja.

Upitnik o socio-demografskim podacima (7 pitanja)

Za potrebe ovog istraživanja ispitivana su neka opća i socio-demografska obilježja mladih. Navedeni upitnik obuhvaća pitanja vezana uz rod, dob, trenutno mjesto življenja, vrstu škole, razred, promjenu srednje škole i materijalne prilike obitelji.

Upitnik o slobodnom vremenu mladih (15 pitanja)

Upitnik o slobodnom vremenu mladih kreiran je za potrebe projekta. Navedeni upitnik sastoji se od 15 pitanja te obuhvaća pitanja vezana uz količinu slobodnog vremena mladih tokom tjedna i vikenda, aktivnosti na koje mladi uobičajeno troše svoje slobodno vrijeme, učestalost sudjelovanja u SSA (prije COVID-19 pandemije – od siječnja 2019. - do siječnja 2020. godine i uslijed zabrana zbog COVID-19 pandemije - 2020. godina i početak 2021. godine), vrstu SSA koje mladi pohađaju, promjene obrasca sudjelovanja u SSA uslijed pandemije COVID-19, plaćanje sudjelovanja strukturiranih aktivnosti koje mladi pohađaju te nemogućnost sudjelovanja u SSA uslijed COVID-19 pandemije. U analizama koje su rađene za potrebe izrade doktorskog rada, iz navedenog upitnika korišteno je pitanje vezano uz učestalost sudjelovanja mladih u SSA tijekom tjedna (ponedjeljak - petak) i tijekom vikenda (subota – nedjelja), prije COVID-19 pandemije i uslijed zabrana zbog COVID-19 pandemije. Kako bi se utvrdila učestalost sudjelovanja mladih u SSA na mjesečnoj razini (od 0 do 28 puta), kreirane su dvije kontinuirane varijable – učestalost sudjelovanja mladih u SSA prije COVID-19 pandemije (UČESTALOST PRIJE) i učestalost sudjelovanja mladih u SSA tijekom zabrana uslijed COVID-19 pandemije (UČESTALOST TIJEKOM COVID-19). Unutarnja konzistencija kreiranih varijabli pokazala se visokima: učestalost sudjelovanja mladih u SSA prije COVID-19 pandemije (UČESTALOST PRIJE) ($\alpha = 0.68$) i učestalost sudjelovanja mladih u SSA tijekom zabrana uslijed COVID-19 pandemije (UČESTALOST TIJEKOM COVID-19) ($\alpha = 0.78$). Ujedno, navedene dvije varijable su umjereno značajno pozitivno povezane ($p < .05$; $r = 0.605$).

Skala motivacije za sudjelovanje u aktivnostima slobodnog vremena (*Free Time Motivation Scale for Adolescents (FTMSA)*, Baldwin i Caldwell, 2003 - 22 čestice)

Skala motivacije za sudjelovanje u aktivnostima slobodnog vremena (*Free Time Motivation Scale for Adolescents (FTMSA)*) - (Baldwin i Caldwell, 2003), namijenjena je za procjenu motivacije sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena te je prikladna za primjenu na uzorku adolescenata. Na temelju skale procjenjuje se pet vrsta motivacije - amotivacija, ekstrinzična, identificirana, introjicirana i intrinzična. Sudionici označavaju na skali od 5 stupnjeva slaganja (od uopće se ne slažem do potpuno se slažem) u kojoj mjeri se tvrdnje koje govore o motivaciji za sudjelovanje u aktivnostima slobodnog vremena odnose na njih. Rezultat

skale čine 5 prosjeka (za svaku subskalu) koji pokazuju stupanj motivacije za sudjelovanje u aktivnostima slobodnog vremena. U nastavku su prikazani primjeri čestica za svaku od subskala:

- amotivacija (4 čestice; „Ne znam zašto radim to čime se bavim u slobodno vrijeme i nije me ustvari briga“; „Ne znam zašto sudjelujem u toj aktivnosti i nije me ustvari briga“);
- ekstrinzična motivacija (5 čestica; „Sudjelujem u toj aktivnosti da se meni važne osobe ne naljute na mene“; „Moji roditelji očekuju od mene da sudjelujem u toj aktivnosti“);
- identificirana motivacija (4 čestice; „Sudjelujući u toj aktivnosti razvijam vještine koje ću moći koristiti kasnije u životu“; „Aktivnost u kojoj sudjelujem mi pomaže da se razvijem u osobu kakva želim biti“);
- introjicirana motivacija (5 čestica; „Sudjelujem u toj aktivnosti jer želim impresionirati prijatelje“; „Sudjelujem u toj aktivnosti jer se želim svidjeti ljudima“);
- intrinzična motivacija (4 čestice; „Sudjelujem u toj aktivnosti jer se želim zabaviti“; „Sudjelujem u toj aktivnosti jer uživam u njoj“).

Za korištenje skale u istraživanju dobivena je dozvola od strane autora.

U ovom doktorskom radu, na uzorku od 1.431 ispitanika provedena je analiza glavnih komponenti Skale motivacije za sudjelovanje u aktivnostima slobodnog vremena (Baldwin i Caldwell, 2003). Analizom na 22 tvrdnje s Varimax rotacijom zadržano je pet glavnih komponenti. Odluka o zadržavanju komponenti donesena je na temelju vrijednosti karakterističnih korijena iznad 1, uvida u scree plot, postotka objašnjene varijance i teorijske utemeljenosti komponenti. Na osnovu sadržaja tvrdnji, zaključeno je kako prva komponenta odgovara konceptu intrinzične motivacije (4 čestice), druga komponenta konceptu amotivacije (4 čestice), treća komponenta konceptu ekstrinzične motivacije (5 čestica), četvrta komponenta konceptu introjicirane motivacije (5 čestica) i peta komponenta konceptu identificirane motivacije (4 čestice). Zadržane komponente objašnjavaju 69.40% varijance svih tvrdnji (PRILOG C - Tablica 5). Ujedno, unutarnje konzistencije zasebnih subskala u istraživanju pokazale su se visoko pouzdanim: amotivacija ($\alpha = 0.89$), ekstrinzična motivacija ($\alpha = 0.77$), identificirana motivacija ($\alpha = 0.83$), introjicirana motivacija ($\alpha = 0.77$), intrinzična motivacija ($\alpha = 0.94$).

Kontekst sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena (11 čestica)

Upitnik o kontekstu sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena, kreiran je za potrebe projekta po uzoru na teoretski model istraživanja (LACE model; Caldwell, 2005, 2011). Navedeni upitnik sastoji se od 11 čestica i obuhvaća pitanja vezana uz emocionalnu i fizičku sigurnost tijekom sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena, prilike za kreativnost, osjećaj pripadnosti te odnose s voditeljima i drugim sudionicima tijekom sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena. Sudionici su zamoljeni da pročitaju tvrdnje i da označe na skali od 5 stupnjeva slaganje sa svakom pojedinom tvrdnjom (1 = uopće se ne slažem, 5 = u potpunosti se slažem).

Kako bi se utvrdio manji broj dimenzija koje mogu objasniti kovariranje čestica koje ispituju različite facete Skale konteksta sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena provedena je eksploratorna faktorska analiza – EFA (eng. *Exploratory Factor Analysis*). Uzorak ispitanika je podijeljen po slučaju na 2 jednaka dijela (50%) te je analiza provedena na uzorku od 715 ispitanika. Rezultati eksploratorne faktorske analize pokazuju kako podacima najbolje pristaje 3-faktorski model kojim se opisuje kontekst sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena, a to su sigurnost, prilike i odnosi (Prilog D – Tablica 6). Nadalje, 3-faktorska struktura Skale konteksta sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena potom je testirana pomoću konfirmatorne tehnike - CFA (eng. *Confirmatory Factor Analysis*) i tehnike eksploratornog modeliranja strukturalnim jednadžbama - ESEM-a (eng. *Exploratory structural equation modeling*) na cijelom uzorku od 1.431 ispitanika kako bi se utvrdilo koji model bolje pristaje podacima. Obradom podataka dobiveno je da 3-faktorski ESEM model bolje pristaje podacima u odnosu na 3-faktorski CFA model: $\Delta CFI = .04$ i $\Delta RMSEA = .052$ (PRILOG D – Tablica 7). Ujedno, u prilogu su prikazana i faktorska zasićenja dobivena testiranjem 3-faktorske strukture Skale konteksta sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena pomoću CFA-a i ESEM-a (PRILOG D – Tablica 8).

U konačnici specificiran je 3-faktorski model kojim se opisuje kontekst sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena – sigurnost, prilike i odnosi. Pojedinačne čestice predstavljale su indikatore pojedinih faktora (3 čestice kod faktora sigurnost, 5 čestica kod faktora prilike te 3 čestica kod faktora odnosi). U nastavku se nalazi primjer čestice za svaki od dobivenih faktora:

- sigurnost (npr. „Osjećam se emocionalno siguran/na kada se bavim ovom aktivnošću“);

- prilike (npr. „Voditelj ove aktivnosti jasno mi kaže što točno trebam poboljšati/unaprijediti“);
- odnosi (npr. „Zadovoljan/na sam odnosom s voditeljem aktivnosti“).

Ujedno, unutarnje konzistencije zasebnih subskala u istraživanju pokazale su se visoko pouzdanim: sigurnost ($\alpha = 0.84$), prilike ($\alpha = 0.92$) i odnosi ($\alpha = 0.90$).

Anketa o iskustvima mladih (eng. *The Youth Experience Survey (YES)*, Hansen i Larson, 2005 – 70 čestica)

Anketa o iskustvima mladih je kreirana kako bi ispitala adolescente (srednjoškolce) o njihovim razvojnim iskustvima s izvannastavnim aktivnostima ili programima u zajednici. Instrument je namijenjen za primjenu s mladima raznih etničkih skupina i primjeren je za upotrebu na širokom rasponu programa i aktivnosti za mlade. Sudionici označavaju na skali od 4 stupnja slaganja (od NIMALO do DA, DEFINITIVNO) jesu li imali određeno iskustvo tijekom nedavnog sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena. Rezultati skala računaju se kao prosjeci, tako da se vrijednosti skale kreću od 1 do 4, pri čemu 4 predstavlja najveću moguću stopu slaganja. Anketa o iskustvima mladih ispituje razvojna iskustva s aktivnostima unutar domene osobnog i interpersonalnog razvoja. Osobna razvojna iskustva predstavljena su s 3 subskale: iskustva identiteta, iskustva inicijative i regulacija emocija. Interpersonalna razvojna iskustva predstavljena su također s 3 subskale: pozitivni odnosi, timski rad i socijalne vještine i mreže odraslih i socijalni kapital. Ujedno, Anketa o iskustvima mladih sastoji se i od 5 subskala koje se odnose na negativna iskustva koja mogu ometati razvoj, a to su: stres, negativni utjecaj vršnjaka, socijalna isključenost, negativna grupna dinamika i neprikladno ponašanje odraslih. U nastavku su prikazani primjeri čestica za svaku od navedenih subskala:

- iskustva identiteta (6 čestica; npr. „Ova aktivnost mi je bila pozitivna prekretnica u životu“);
- iskustva inicijative (odnosi se na postavljanje ciljeva, rješavanje problema, ulaganje truda i upravljanje vremenom; 12 čestica, npr. „Promatrao/la sam kako drugi rješavaju probleme i učio/la od njih“);
- regulacija emocija (4 čestice; npr. „U ovoj aktivnosti sam naučio/la bolje se nositi sa stresom“);

- pozitivni odnosi (10 čestica; npr. „Shvatio/la sam da imam puno toga zajedničkog s ljudima različitog porijekla“);
- timski rad i socijalne vještine (10 čestica; npr. „Naučio/la sam biti strpljiv/a s drugim članovima grupe“);
- mreže odraslih i socijalni kapital (7 čestica; npr. „Osjećam veću podršku u zajednici (u kojoj sudjelujem u aktivnosti)“);
- stres (3 čestice; npr. „Bilo je toliko zahtjevno da nisam stigao/la raditi zadaću“);
- negativni utjecaj vršnjaka (4 čestice; npr. „Vršnjaci su me ismijavali zbog nečeg što sam radio/la u ovoj aktivnosti“);
- socijalna isključenost (3 čestice; npr. „Osjećao/la sam se kao da ne pripadam u ovu aktivnost“);
- negativna grupna dinamika (3 čestice; npr. „Drugi mladi u ovoj aktivnosti su imali neprikladne seksualne komentare, šale ili geste“);
- neprikladno ponašanje odraslih (4 čestice; npr. „Odrasli voditelji u ovoj aktivnosti kontroliraju i manipuliraju“).

Za korištenje skale u istraživanju dobivena je dozvola od strane autora.

U ovom doktorskom radu, 11-faktorska struktura Ankete o iskustvima mladih testirana je pomoću konfirmatorne tehnike - CFA (eng. *Confirmatory Factor Analysis*) i tehnike eksploratornog modeliranja strukturalnim jednadžbama - ESEM-a (eng. *Exploratory structural equation modeling*) na cijelom uzorku od 1.431 ispitanika kako bi se utvrdilo koji model bolje pristaje podacima. Obradom podataka dobiveno je da 11-faktorski ESEM model bolje pristaje podacima u odnosu na 11-faktorski CFA model: $\Delta CFI = .078$ i $\Delta RMSEA = .017$ (PRILOG E – Tablica 9). Ujedno, u prilogu su prikazana i faktorska zasićenja dobivena testiranjem 11-faktorske strukture Ankete o iskustvima mladih pomoću CFA-a i ESEM-a (PRILOG E – Tablica 10).

Ujedno, unutarnje konzistencije zasebnih subskala u istraživanju pokazale su se visoko pouzdanim: iskustva identiteta ($\alpha = 0.83$), iskustva inicijative ($\alpha = 0.93$), regulacija emocija ($\alpha = 0.87$), pozitivni odnosi ($\alpha = 0.85$), timski rad i socijalne vještine ($\alpha = 0.93$), mreže odraslih i socijalni kapital ($\alpha = 0.85$), stres ($\alpha = 0.84$), negativni utjecaj vršnjaka ($\alpha = 0.90$), socijalna isključenost ($\alpha = 0.85$), negativna grupna dinamika ($\alpha = 0.83$) i neprikladno ponašanje odraslih ($\alpha = 0.93$).

CTC Upitnik za djecu i mlade (Mihčić i sur., 2011 – 6 pitanja – 25 čestica)

Upitnikom se ispituju ponašanja vezana uz školu i odnos prema školi, korištenje interneta, rizično seksualno ponašanje, iskustva vršnjačkog zlostavljanja, zlostavljanja u vezi, igre na sreću, ali i pijenje te korištenje sredstava ovisnosti. Za potrebe ovog istraživanja uzeti su u obzir podaci koji se odnose na korištenje sredstava ovisnosti, odnosno na korištenje alkohola. Pitanja vezana uz korištenje alkohola, odnose se na ranu konzumaciju alkohola, životnu i mjesečnu prevalenciju te opijanje (eng. *binge drinking*) - konzumacija 5 ili više pića u kratkom vremenskom razdoblju.

- rana konzumacija alkohola (2 čestice; „Molimo te da označiš za svako pitanje koliko si imao godina kada si prvi puta popio/la više od jednog ili dva gutljaja pive, vina ili žestokog pića (na primjer viski, votka ili rakija)?“; „Molimo te da označiš za svako pitanje koliko si imao godina kada si prvi puta počeo/la redovito piti alkoholna pića, najmanje jednom ili dva puta mjesečno?“);
- života prevalencija konzumacije alkohola (1 čestica; „Koliko si puta U ŽIVOTU pio/la pivo, vino ili žestoka pića?“). Kompozitna varijabla životne prevalencije konzumacije alkohola sadrži vrijednosti od 1 do 5, pri čemu 1 označava niti jednom, a 5 svaki dan. Životna prevalencija konzumacije alkohola korištena je kao zavisna varijabla u ovom doktorskom istraživanju te je navedena varijabla kategorizirana na sljedeći način: niski rizik – niti jednom i 1-2 puta; srednji rizik - 1-2 puta mjesečno; visoki rizik - 1-2 puta tjedno i svaki dan.
- mjesečna prevalencija konzumacije alkohola (1 čestica; „Koliko si puta U ZADNJIH 30 DANA pio/la pivo, vino ili žestoka pića?“). Kompozitna varijabla mjesečne prevalencije konzumacije alkohola sadrži vrijednosti od 1 do 5, pri čemu 1 označava niti jednom, a 5 svaki dan. Mjesečna prevalencija konzumacije alkohola korištena je kao zavisna varijabla u ovom doktorskom istraživanju te je navedena varijabla kategorizirana na sljedeći način: niski rizik – niti jednom; srednji rizik – 1-2 puta mjesečno; visoki rizik – jednom ili više puta tjedno i svaki dan.
- opijanje (1 čestica; „Osvrni se na proteklih 2 tjedna. Koliko puta si popio/la pet ili više alkoholnih pića za redom u tom razdoblju?“). Kompozitna varijabla opijanja sadrži vrijednosti od 1 do 6, pri čemu 1 označava ni jednom, a 6 označava 10 ili više puta. Opijanje je također korišteno kao zavisna varijabla u ovom doktorskom istraživanju.

Navedeni CTC Upitnik za djecu i mlade prethodno je korišten i validiran u Hrvatskoj (Mihić i sur., 2011; Mihić i sur., 2013). Odgovarajuće granice za kategorizaciju životne i mjesečne prevalencije konzumacije alkohola kod mladih ovise o vrsti istraživanog sredstva ovisnosti. Naime, granice za kategorizaciju rizičnosti konzumacije alkohola u odnosu na životnu i mjesečnu prevalencije konzumacije alkohola kod mladih, određene su temeljem teorijskih spoznaja iz područja prevencije korištenja sredstava ovisnosti i sličnih studija u području prevencije korištenja sredstava ovisnosti među mladima. Potrebno je napomenuti da se granice za kategorizaciju životne i mjesečne prevalencije konzumacije alkohola među mladima razlikuju unutar studija (Hadland i sur., 2017; O'Dwyer i sur., 2021; Ryan i sur., 2019), odnosno da ne postoji znanstveni konsenzus.

7.4. Obrada podataka

U svrhu ostvarivanja ciljeva ovog doktorskog rada sve statističke analize provedene su korištenjem programa SPSS Statistics for Windows, Version 21.0 (IBM, Armonk, NY, USA). Kako bi se odgovorilo na istraživačka pitanja korištene su različite statističke analize. U nastavku su pojedinim istraživačkim problemima i hipotezama pridružene njihove analize.

Istraživački problem 1: Ispitati doprinos percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u objašnjenju učestalosti sudjelovanja mladih u strukturanim aktivnostima slobodnog vremena.

Hipoteza 1: Postoji značajan doprinos percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u objašnjenju učestalosti sudjelovanja mladih u strukturanim aktivnostima slobodnog vremena.

Metode: Deskriptivna statistika (aritmetička sredina, standardna devijacija, frekvencije, asimetrija, kurtosis); Pearsonov koeficijent korelacije; Hijerarhijska regresijska analiza.

Varijable:

- Kriterijska varijabla - učestalost sudjelovanja mladih u SSA prije COVID-19 pandemije.
- Prediktorske varijable – (1) socio-demografske varijable (spol), (2) kontekst sudjelovanja u SSA (sigurnost, prilike, odnosi), (3) motivacija za sudjelovanje u SSA (amotivacija, ekstrinzična motivacija, identificirana motivacija, introjicirana motivacija, intrinzična motivacija), (4) iskustva sudjelovanja u SSA (prilike za razvoj - iskustva identiteta, iskustva inicijative, regulacija emocija, pozitivni odnosi, timski rad i socijalne vještine, mreže odraslih i socijalni kapital; negativna iskustva – stres, negativni utjecaj vršnjaka, socijalna isključenost, negativna grupna dinamika, neprikladno ponašanje odraslih).

Istraživački problem 2: Ispitati moderatorski efekt spola, dobi i vrste aktivnosti u odnosu između učestalosti sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena mladih te korištenja alkohola.

Hipoteza 2: Spol, dob i vrsta aktivnosti moderiraju odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena te korištenja alkohola.

Metode: Deskriptivna statistika (aritmetička sredina, frekvencije); Multinomialna logistička regresija uz računanje moderacijskog efekta, Poissonova regresija uz računanje moderacijskog efekta.

Varijable:

- Kriterijske varijable – (1) života prevalencija konzumacije alkohola, (2) mjesečna prevalencija konzumacije alkohola, (3) opijanje.
- Prediktorske varijable – (1) spol, (2) dob, (3) vrsta SSA, (4) učestalost sudjelovanja mladih u SSA prije COVID-19 pandemije i učestalost sudjelovanja mladih u SSA tijekom zabrana uslijed COVID-19 pandemije.

Istraživački problem 3: Ispitati doprinos učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena u objašnjenju korištenja alkohola.

Hipoteza 3: Postoji značajan doprinos učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena u objašnjenju korištenja alkohola.

Metode: Deskriptivna statistika (aritmetička sredina, standardna devijacija, frekvencije, asimetrija, kurtosis); Pearsonov koeficijent korelacije; Multinomialna logistička regresija; Poissonova regresija.

Varijable:

- Kriterijske varijable – (1) života prevalencija konzumacije alkohola, (2) mjesečna prevalencija konzumacije alkohola, (3) opijanje.

- Prediktorske varijable – (1) učestalost sudjelovanja mladih u SSA prije COVID-19 pandemije i učestalost sudjelovanja mladih u SSA tijekom zabrana uslijed COVID-19 pandemije; (2) kontekst sudjelovanja u SSA (sigurnost, prilike x odnosi), (3) motivacija za sudjelovanje u SSA (amotivacija, ekstrinzična motivacija, identificirana motivacija, introjicirana motivacija, intrinzična motivacija), (4) iskustva sudjelovanja u SSA (prilike za razvoj - iskustva identiteta, iskustva inicijative, regulacija emocija, pozitivni odnosi, timski rad i socijalne vještine, mreže odraslih i socijalni kapital; negativna iskustva (stres x negativni utjecaj vršnjaka x socijalna isključenost x negativna grupna dinamika x neprikladno ponašanje odraslih).

8. RASPRAVA

Ovo poglavlje započinje s kritičkim osvrtom na dobivene rezultate ovog doktorskog rada u odnosu na postavljene istraživačke probleme. S obzirom na to da je ova doktorska disertacija izrađivana prema skandinavskom modelu, kako bi se odgovorilo na postavljene istraživačke probleme, objavljena su tri izvorna znanstvena rada. Svaki rad odnosio se na jedan postavljeni istraživački problem i provjeru postavljenih hipoteza u okviru dobivenih rezultata. U ovom poglavlju sažeto su prikazani dobiveni rezultati u odnosu na ranija relevantna istraživanja iz područja slobodnog vremena i korištenja sredstava ovisnosti kod mladih. Nakon toga, istaknuta je verifikacija hipoteza.

U drugom dijelu ovog poglavlja istaknuta su metodološka ograničenja ovog doktorskog istraživanja te su dane preporuke za daljnja istraživanja kvalitete provođenja slobodnog vremena i korištenja sredstava ovisnosti kod mladih. Poglavlje završava s istaknutim znanstvenim implikacijama ovog doktorskog rada.

8.1. Doprinos istraživanih varijabli učestalosti sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena

Cilj prvog istraživačkog problema bio je ispitati doprinos percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u objašnjenju učestalosti sudjelovanja mladih u SSA.

U odnosu na navedeni istraživački problem objavljen je rad:

- Belošević, M., i Ferić, M. (2022b). Contribution of leisure context, motivation and experience to the frequency of participation in structured leisure activities among adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(2), 877. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020877>.

Primijenjenim upitnikom u istraživanju obuhvaćena su pitanja o učestalosti sudjelovanja u SSA prije COVID-19 pandemije i tijekom COVID-19 pandemije. Obradom rezultata, utvrđeno

je da su mladi prije COVID-19 pandemije sudjelovali češće u SSA, što je bilo i očekivano. Ujedno, provjerom metrijskih karakteristika navedene dvije varijable, utvrđeno je da obje imaju visoku unutarnju konzistenciju te da su međusobno umjereno značajno pozitivno povezane. S obzirom na navedeno, kako bi se odgovorilo na postavljeni istraživački problem, u analizama koje se odnose na prvi istraživački problem, učestalost sudjelovanja mladih u SSA prije COVID-19 pandemije korištena je kao kriterijska varijabla.

Rezultati istraživanja pokazali su kako je 42.61% sudionika istraživanja navelo da nikada ne provodi svoje slobodno vrijeme sudjelujući u SSA nakon škole ili tijekom vikenda. Ujedno, kao najčešće razloge za nesudjelovanje u SSA poslije škole ili tijekom vikenda mladi su navodili:

- **financijski razlozi;** „Takve aktivnosti su dosta skupe.“;
- **poteškoće s organizacijom prijevoza:** „Jer nemam nikakve aktivnosti koje su mi blizu mjestu kojem živim, a školske aktivnosti su mi problem zbog prijevoza.“;
- **nedostatak izbora aktivnosti u zajednici;** „Nema bas nekih prilika koje bi se meni svidjele u mojoj bližoj okolini gdje bi mogla bez problema uskladiti to i školu.“; „Nema dostupnih sadržaja.“; „Nedostatak mogućnosti, budući da mi je prebivalište u manjem gradu, ne postoji mnogo aktivnosti kojima se mogu priključiti, a da me zanimaju.“;
- **nedostatak mogućnosti generalno za sudjelovanjem u mjestu stanovanja;** „Aktivnosti za koje sam zainteresiran se ne pružaju u mjestu u kojem trenutno živim.“; „Za osobe ženskog spola nema nikakvih sportskih aktivnosti, pošto se većina materijalnih sredstava ulaže u NOGOMET.“;
- **nedostatak interesa i motivacije:** „Nemam potrebe za sudjelovanjem.“;
- **opterećenost školskim obavezama i praksom;** „Svaki slobodan dan osim nedjelje pohađam praksu.“; „Željela bih trenirati neki sport, no ne stignem zbog škole i prakse.“; „Previše obveza vezanih uz školu i učenje.“; „Škola i učenje mi oduzima previše vremena.“.

Dobiveni rezultati pokazuju da 58% mladih sudjeluje u SSA, dok njih čak 42% nikada ne sudjeluje u SSA, što je u skladu s činjenicom da se način provođenja slobodnog vremena mladih danas promijenio, uslijed digitalnog doba i prevladavajućeg sjedilačkog načina života te manjeg postotka mladih koji sudjeluju u sportskim i kulturnim aktivnostima (Australian Bureau of Statistics, 2013; Office for National Statistics, 2018). Na navedeno je zasigurno imalo utjecaj i

razdoblje COVID 19 pandemije koje je utjecalo na promjenu životnih stilova i navika ljudi (Bureau of Labor Statistics, U.S. Department of Labor, *The Economics Daily*, 2022; Lazcano i sur., 2022; Panarese i Azzarita, 2021; Santoso, 2022). Ujedno, u ovom istraživanju pojedini mladi koji ne sudjeluju u SSA kao razloge su naveli nedostatak interesa i motivacije, kao i preopterećenost obavezama, na što je posebice važno obratiti pažnju. Naime, Caldwell (2017) ističe kako postoji veća vjerojatnost da će se pojedinci koji ne sudjeluju u SSA ili koji sudjeluju u njima, ali bez prave svrhe ili bez motivacije za sudjelovanjem u njima uključivati u rizična ponašanja.

Kao što je u uvodu doktorske disertacije istaknuto nije dovoljno usmjeriti se na samu slobodnu aktivnost i njezinu strukturu, jer kako bi se razumio utjecaj slobodnog vremena na razvojne ishode mladih, potrebno je obratiti pažnju i na kontekst sudjelovanja u SSA, motivaciju za sudjelovanje, kao i stečena iskustva tijekom sudjelovanja u SSA (Caldwell i Smith 2006, Caldwell, 2008; Caldwell 2011; Caldwell i Faulk 2013). S obzirom na navedeno, postavljen je prvi istraživački problem, kako bi se prvotno uvidjelo što uopće doprinosi učestalosti sudjelovanja mladih u SSA.

Rezultati su pokazali su da postoji značajan doprinos percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u objašnjenju učestalosti sudjelovanja mladih u SSA. Ispitivane varijable (spol; kontekst sudjelovanja u SSA (sigurnost, prilike, odnosi); motivacija za sudjelovanje u SSA (amotivacija, ekstrinzična motivacija, identificirana motivacija, introjicirana motivacija, intrinzična motivacija); iskustva sudjelovanja u SSA (prilike za razvoj - iskustva identiteta, iskustva inicijative, regulacija emocija, pozitivni odnosi, timski rad i socijalne vještine, mreže odraslih i socijalni kapital; negativna iskustva – stres, negativni utjecaj vršnjaka, socijalna isključenost, negativna grupna dinamika, neprikladno ponašanje odraslih) objašnjavaju ukupno 29.1% učestalosti sudjelovanja mladih u SSA. Značajni prediktori su spol, sigurnost, amotivacija, ekstrinzična motivacija, intrinzična motivacija, iskustva identiteta, iskustva inicijative, stres i negativni utjecaj vršnjaka. Od svih ispitivanih prediktora, kao najjači prediktori učestalosti sudjelovanja u SSA pokazali su se amotivacija, iskustva inicijative i negativni utjecaj vršnjaka te spol kao kontrolna varijabla.

Naime, rezultati su pokazali kako je spol negativno povezan s učestalošću sudjelovanja mladih u SSA. Navedeno nam pokazuje da za mladiće, u odnosu na djevojke, postoji veća vjerojatnost da će učestalije sudjelovati u SSA. Navedeni rezultat u skladu je sa studijom

provedenom od strane Sylvia-Bobiak i Caldwell (2006), dok pojedine studije pokazuju da s obzirom na spol, upravo vrsta aktivnosti utječe na učestalost sudjelovanja u slobodnim aktivnostima (Athenstaedt i sur., 2009; Leversen i sur., 2012).

U odnosu na varijable koje su ispitivale doprinosi li percepcija konteksta učestalosti sudjelovanja mladih u SSA, samo sigurnost se pokazala značajnom te je ona pozitivno povezana s učestalosti sudjelovanja mladih u SSA. Odnosno, rezultati pokazuju kako za mlade koji percipiraju kontekst sudjelovanja u SSA sigurnijim, postoji veća vjerojatnost da će sudjelovati učestalije u SSA, u odnosu na one mlade koji se ne osjećaju fizički i emocionalno sigurnima tijekom sudjelovanja u SSA. Istraživanja pokazuju da kako bi i potaknuli pozitivne razvojne ishode mladih, važno je da se mladi osjećaju fizički i psihički sigurno tijekom sudjelovanja u slobodnim aktivnostima (Caldwell, 2015; Caldwell 2017; Caldwell i Faulk, 2013), a u prilog tome ide i dobiveni rezultat.

Ujedno, u odnosu na motivaciju za sudjelovanjem u SSA, rezultati pokazuju kako za mlade koju su intrinzično ili ekstrinzično motivirani za sudjelovanje u SSA, postoji veća vjerojatnost da će i učestalije sudjelovati u SSA. S druge strane, rezultati pokazuju kako za mladi koji su amotivirani za sudjelovanje u SSA postoji manja vjerojatnost da će učestalije sudjelovati u SSA. Naime, kao što je već istaknuto motivacija je pokretačka snaga za sudjelovanje u slobodnim aktivnostima (Caldwell i Faulk, 2013), stoga ne čudi rezultat koji pokazuje da amotivirani mladi rjeđe sudjeluju u SSA. Potrebno je imati na umu i kako mladi s vremenom imaju tendenciju smanjenja razine intrinzične motivacije i povećanja amotivacije (Sharp i sur., 2006), odnosno, da se razvojno mijenja i motivacija za sudjelovanje u strukturiranim slobodnim aktivnostima.

U odnosu na iskustva sudjelovanja u SSA, rezultati pokazuju da za mlade koji su tijekom sudjelovanja u SSA stekli više iskustva razvoja identiteta, iskustva inicijative (navedeno se odnosi na vještine postavljanje ciljeva, rješavanje problema, upravljanje vremenom, ulaganje truda) i više stresnih iskustava, postoji veća vjerojatnost da će učestalije sudjelovati u SSA. Ujedno, mladi koji su tijekom sudjelovanja u SSA imali više iskustva s negativnim pritiskom vršnjaka, postoji manja vjerojatnost da će učestalije sudjelovati u SSA. Generalno, istraživanja pokazuju da sudjelovanje u SSA može voditi pozitivnim razvojnim ishodima (Aumètre i Poulin, 2018; Badura i sur., 2015; Badura i sur., 2016; Badura, 2018; Bartko i Eccles, 2003; Blomfield i Barber, 2011; Bradley i Inglis, 2012; Caldwell i Witt, 2011; Darling, 2005; Forneris i sur., 2015; Mahoney i Stattin, 2000; McCabe i sur., 2016; Oberle i sur., 2019; Oberle i sur. 2020;

Sarriera i sur., 2014; Trainor i sur., 2010; Zaff i sur., 2003). Naime, istraživanja pokazuju kako sudjelovanje u slobodnim aktivnostima ima značajan utjecaj na razvoj identiteta mladih, na interakciju mladih s vršnjacima te generalno na dobrobit mladih (Caldwell i Darling, 1999; Hendry i sur., 1993; Larson, 2000; Mahoney i sur., 2009; Vazsonyi i sur., 2002). Nadalje, sudjelovanje u SSA može primjerice doprinijeti smanjivanju razine stresa mladih te tako doprinijeti razvojnim ishodima mladih tijekom razdoblja adolescencije (Badura i sur., 2016; Darling, 2005; Kleiber i sur., 2011; van Leeuwen i sur., 2020; Yarnal i sur., 2013; Walker i sur., 2019.),

Međutim, kao što su i sami mladi u ovom istraživanju koji ne sudjeluju u SSA navodili da su preopterećeni školskim obavezama pa ne sudjeluju u SSA, tako i mladi koji sudjeluju u SSA su opterećeni raznim obavezama pa im sudjelovanje u SSA može predstavljati izazov u odnosu na usklađivanje s njihovim drugim obavezama i aspektima života. Pojedini mladi sudjeluju u više SSA, a usklađivanje različitih slobodnih aktivnosti može biti posebice izazovno i stresno (Darling, 2005; Fredricks, 2012). Prethodno navedeno može djelomično objasniti rezultate ovog istraživanja koji pokazuju da mladi koji su doživjeli više stresnih iskustava sudjelovanjem u SSA, učestalije sudjeluju u SSA. Potrebno je imati na umu da za mlade odabir slobodnih aktivnosti u stresnim okolnostima, može značajno utjecati na njihove strategije suočavanja sa stresom i reagiranje na promjene te samoaktualizaciju (Kleiber i sur., 2011; Panarese, i Azzarita, 2021; van Leeuwen i sur., 2020; Vazsonyi i sur., 2002; Walker i sur., 2019). Stoga, doživljena stresna iskustva tijekom sudjelovanja u SSA, ne moraju nužno biti povezana s negativnim ishodima mladih, a i rezultati ovog istraživanja pokazuju da stresna iskustva potiču mlade na učestalije sudjelovanje u aktivnosti. Kako iskustva stečena sudjelovanjem u slobodnim aktivnostima mogu pridonijeti pozitivnim razvojnim ishodima pojedinca, tako mogu pridonijeti i negativnim razvojnim ishodima. Naime, negativna iskustva tijekom sudjelovanja u SSA, poput sukoba, dosade i negativnih pritiska od strane vršnjaka, mogu biti povezana s uključivanjem mladih u rizična ponašanja (Caldwell i Faulk 2013; Caldwell, 2015; Caldwell i Smith 2006; Sharp i sur., 2011; Weybright i sur., 2015). S obzirom na navedeno, nije iznenađujući rezultat kako mladi koji su doživjeli negativni pritisak vršnjaka tijekom sudjelovanja u SSA, rjeđe sudjeluju u SSA.

Dobiveni rezultati potvrđuju da je, kako bi se potaknulo sudjelovanje mladih u SSA, potrebno promišljati šire od same strukture aktivnosti, što je u skladu i s rezultatima prethodnih studija (Caldwell i Smith 2006, Caldwell, 2008; Caldwell 2011; Caldwell i Faulk 2013).

Temeljem dobivenih rezultata, može se zaključiti kako je stvaranje fizički i psihički sigurnog okruženja za sudjelovanje mladih u SSA te osmišljavanje SSA koje promiču razvoj identiteta i iskustva inicijative mladih, odnosno njihove vještine rješavanja problema, postavljanje ciljeva i organizacije vremena te ulaganja truda, važno za poticanje učestalijeg sudjelovanja mladih u SSA. Ujedno, važno je poticati i motivaciju mladih, prije svega intrinzičnu, za sudjelovanje u SSA. Tako se ne promiče isključivo učestalije sudjelovanje mladih u SSA, već i stvaranje sigurnog konteksta te pozitivnih iskustva sudjelovanja u SSA, što se u brojnim studijama pokazalo povezano s pozitivnim razvojnim ishodima mladih (Caldwell, 2015; Caldwell, 2017; Caldwell i Smith, 2006; Caldwell i Faulk, 2013; Larson, 2000; Sharp i sur. 2011; Weybright, 2015).

8.2. Odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena te korištenja alkohola

Cilj drugog istraživačkog problema bio je ispitati moderiraju li spol, dob i vrsta aktivnosti odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u SSA te korištenja alkohola.

U odnosu na navedeni istraživački problem objavljen je rad:

- Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of socio-demographic and structured leisure activities' characteristics to adolescents' alcohol use. *Adiktologie*, 22 (2), 102–116. <https://doi.org/10.35198/01-2022-002-0003>.

Kako bi se odgovorilo na postavljeni istraživački problem, u analizama je korištenje alkohola definirano kao kriterijska varijabla. Odnosno, korištenje alkohola gledalo se kroz životnu prevalenciju konzumacije alkohola, mjesečnu prevalenciju konzumacije alkohola i opijanje (eng. *binge drinking*). Doprinos ispitivanih prediktorskih varijabli te moderatorski utjecaji u ovoj doktorskoj disertaciji provjeravani su kroz zasebne modela, odnosno zasebno u odnosu na životnu prevalenciju, mjesečnu prevalenciju i opijanje. Od prediktorskih varijabli u modelima je između ostalog, korištena i učestalost sudjelovanja mladih u SSA. Kao što je prethodno istaknuto, studija je provedena tijekom COVID-19 pandemije, a mladi su upitani o učestalosti sudjelovanja u SSA prije COVID-19 pandemije i tijekom COVID-19 pandemije. U odnosu na istraživački problem, metodološki najprikladnije bilo je da se učestalost sudjelovanja mladih u SSA prije COVID-19 pandemije, primjenjuje u modelu koji je ispitivao doprinos životnoj prevalenciji konzumacije alkohola. Međutim, u modelima koji su ispitivali doprinos mjesečnoj prevalenciji konzumacije alkohola i opijanju, kao prediktorska varijabla korištena je učestalost sudjelovanja mladih u SSA tijekom zabrana uslijed COVID-19 pandemije. Naime, u odnosu na mjesečnu prevalenciju i opijanje, mladi su bili ispitivani o nedavnim iskustvima konzumacije alkohola pa je onda i relevantno bilo primijeniti varijablu koja je ispitivala trenutnu učestalost sudjelovanja mladih u SSA.

Dobiveni rezultati istraživanja ukazuju na visoku razinu prevalencije konzumacije alkohola među mladima koji sudjeluju u SSA. U odnosu na životnu prevalenciju konzumacije alkohola, 84% mladih koji sudjeluju u SSA navodi da su konzumirali alkohol barem jednom u životu. Pri tome, 36% njih spada u skupinu srednjeg rizika (konzumacija alkohola 1-2 puta

mjesečno), a 19.8% njih u skupinu visokog rizika (konzumacija alkohola 1-2 puta tjedno i svaki dan). Nadalje, u odnosu na mjesečnu prevalenciju konzumacije alkohola, 39% ispitanika koji sudjeluju u SSA spada u skupinu srednjeg rizika (konzumacija alkohola 1-2 puta mjesečno), a 27% njih u skupinu visokog rizika (konzumacija alkohola jednom ili više puta tjedno i svaki dan). Ujedno, 40.3% mladih koji sudjeluju u SSA imalo je najmanje jedno iskustvo opijanja, tj. iskustvo konzumacije 5 ili više alkoholnih pića za redom u posljednjih 2 tjedna, dok je 23.2% njih imalo dva ili više iskustva opijanja u posljednja 2 tjedna. Dobiveni podaci u skladu su s epidemiološkim podacima na hrvatskoj, ali i na europskoj razini koji pokazuju da mladi od svih sredstava ovisnosti najčešće konzumiraju alkohol te ukazuju na visoku prevalenciju konzumacije alkohola (ESPAD Group, 2020; Inchley i sur., 2020; Laboratorij za preventijska istraživanja, ERF UNIZG, 2019a).

Nadalje, analizom podataka utvrđeno je da ne postoji povezanost između učestalosti sudjelovanja u SSA i životne prevalencije konzumacije alkohola, kao ni povezanost s mjesečnom prevalencijom konzumacije alkohola, a niti s opijanjem. Dobiveni rezultati su u skladu sa studijom Darlinga (2005) koja je pokazala da učestalije sudjelovanje u organiziranim aktivnostima nije povezano s korištenjem sredstava ovisnosti. Međutim, postojeći rezultati u odnosu na učestalost sudjelovanja mladih u slobodnim aktivnostima i konzumaciju alkohola kod mladih nisu u potpunosti konzistentni. Naime, pojedini rezultati pokazuju da je učestalije sudjelovanje u organiziranim aktivnostima povezano s rjeđom konzumacijom sredstva ovisnosti, a pojedini da je visoka učestalost sudjelovanja povezana s češćom konzumacijom sredstva ovisnosti (Vermont Department of Health, 2015).

U odnosu na spol, dobiveni rezultati pokazuju kako spol doprinosi životnoj prevalenciji korištenja alkohola. Odnosno, za djevojke postoji 3.27 puta veća vjerojatnost da pripadaju skupini niskog rizika (tj. onima koji konzumiraju alkohol rijetko tijekom života) te 3.56 puta veća vjerojatnost da pripadaju skupini srednjeg rizika (tj. onima koji konzumiraju alkohol umjereno tijekom života), nego da pripadaju skupini visokog rizika (tj. onima koji konzumiraju alkohol učestalo tijekom života), u odnosu na mladiće. Nadalje, analiza rezultata pokazuje kako spol doprinosi i mjesečnoj prevalenciji konzumacije alkohola. Naime, za djevojke postoji 1.73 puta veća vjerojatnost da pripadaju skupini srednjeg rizika (tj. onima koji konzumiraju alkohol 1-2 puta mjesečno), nego da pripadaju skupini visokog rizika (tj. onima koji konzumiraju alkohol na tjednoj ili dnevnoj razini), u odnosu na mladiće. U odnosu na opijanje, rezultati su također pokazali kako spol ima značajan doprinos. Odnosno, za mladiće postoji 1.15 puta veći

rizik da će se opušitati u opijanje, u odnosu na djevojke. Obradom rezultata utvrđeno je kako spol ne moderira odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u SSA te životne prevalencije korištenja alkohola, kao niti s mjesečnom prevalencijom konzumacije alkohola, a niti s iskustvima opijanja. Sumirano, rezultati pokazuju da je za djevojke manje vjerojatno da će konzumirati alkohol na životnoj i mjesečnoj razini te da će se upušitati u opijanje, u odnosu na mladiće. Dobiveni podaci u skladu su s podacima o učestalosti konzumacije alkohola koji ukazuju na spolne razlike (ESPAD Group, 2020; Inchley i sur., 2020; Laboratorija za preventijska istraživanja ERF-a 2019a; 2019b).

Sljedeći modeli ispitali su doprinosi li dob konzumaciji alkohola kod mladih koji sudjeluju u SSA. Dobiveni rezultati pokazuju kako dob doprinosi životnoj prevalenciji konzumacije alkohola. Naime, u odnosu na mlađe adolescente, za starije adolescente postoji 0.67 puta manja vjerojatnost da pripadaju skupini niskog rizika, nego da pripadaju skupini visokog rizika. U odnosu na mjesečnu prevalenciju konzumacije alkohola, analiza podataka pokazala je kako dob ne pridonosi mjesečnoj konzumaciji alkohola kod mladih koji sudjeluju u SSA. Ujedno, obrada rezultata pokazala je i kako dob ne doprinosi ni opijanju kod mladih koji sudjeluju u SSA. Analizom podataka utvrđeno je i da dob ne moderira odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u SSA te životne prevalencije korištenja alkohola, kao niti s mjesečnom prevalencijom konzumacije alkohola, a niti s iskustvima opijanja. Rezultati ovog doktorskog istraživanja u skladu su s rezultatima prethodnih studija koje ukazuju da konzumacija alkohola raste s dobi (Capak, 2020; Inchley et al., 2020; Laboratorija za preventijska istraživanja ERF-a 2019a; 2019b), s obzirom na to da su rezultati pokazali da stariji adolescenti konzumiraju učestalije alkohol tijekom života u odnosu na mlađe adolescente,

Nadalje, kako bi se odgovorilo na postavljeni istraživački problem, ispitan je i doprinos vrste SSA, konzumaciji alkohola kod mladih. Obradom rezultata utvrđeno je kako vrsta SSA doprinosi životnoj prevalenciji konzumacije alkohola. Rezultati pokazuju kako za mlade koji sudjeluju u individualnim sportskim aktivnostima postoji 3.31 veća vjerojatnost da pripadaju skupini niskog rizika te da za one koji sudjeluju u glazbeno-umjetničkim aktivnostima postoji 2.51 puta veća vjerojatnost da pripadaju skupini niskog rizika, nego da pripadaju skupini visokog rizika za konzumaciju alkohola tijekom života. Nadalje, za mlade koji sudjeluju u timskim sportskim aktivnostima postoji 1.80 puta veća vjerojatnost, za one koji sudjeluju u individualnim sportskim aktivnostima 3.53 puta veća vjerojatnost i za one koji sudjeluju u

glazbeno-umjetničkim aktivnostima 2.16 puta veća vjerojatnost da pripadaju skupini srednjeg rizika, nego da pripadaju skupini visokog rizika za konzumaciju alkohola tijekom života. Ujedno, obradom rezultata utvrđeno je kako vrsta aktivnosti ne moderira odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u SSA te životne prevalencije korištenja alkohola.

Utvrđeno je i kako vrsta SSA doprinosi mjesečnoj prevalenciji konzumacije alkohola. Rezultati pokazuju kako za mlade koji sudjeluju u individualnim sportskim aktivnostima postoji 1.70 veća vjerojatnost da pripadaju skupini niskog rizika i 1.76 puta veća vjerojatnost da pripadaju skupini srednjeg rizika, nego da pripadaju skupini visokog rizika za konzumaciju alkohola na mjesečnoj razini. Ujedno, obradom rezultata utvrđeno je kako vrsta aktivnosti moderira odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u SSA te mjesečne prevalencije korištenja alkohola. Naime, za mlade koji su učestalije sudjelovali u glazbeno-umjetničkim aktivnostima i obrazovnim aktivnostima tijekom COVID-19 pandemije, postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini srednjeg rizika, nego skupini visokog rizika za konzumaciju alkohola na mjesečnoj razini. S druge strane, za mlade koji su učestalije sudjelovali u socijalno-angažiranim aktivnostima (npr. dobrovoljno vatrogasno društvo) tijekom COVID-19 pandemije, postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini visokog rizika za konzumaciju alkohola na mjesečnoj razini.

Na kraju, utvrđen je i doprinos vrste SSA opijanju kod mladih. Rezultati pokazuju kako je sudjelovanje u timskim i individualnim sportskim aktivnostima, glazbeno-umjetničkim i obrazovnim aktivnostima pozitivno povezano s opijanjem kod mladih. Navedeni podaci pokazuju da neovisno o vrsti aktivnosti u kojoj mladi sudjeluju, oni zapravo imaju iskustva opijanja. Međutim, analizom podataka utvrđeno je da vrsta aktivnosti moderira odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u SSA te opijanja. Podaci pokazuju kako mladi koji su učestalije sudjelovali u timskim sportskim aktivnostima i oni koji su učestalije sudjelovali u obrazovnim aktivnostima tijekom COVID-19 pandemije, imali su manje iskustva opijanja. S druge strane, mladi koji su učestalije sudjelovali u socijalno-angažiranim tijekom COVID-19 pandemije, imali su više iskustva opijanja.

Sumirano, za mlade koji su učestalije sudjelovali u glazbeno-umjetničkim aktivnostima tijekom COVID-19 pandemije, postoji manja vjerojatnost da pripadaju skupini visokog rizika za konzumaciju alkohola na mjesečnoj razini. Nadalje, za mlade koji su učestalije sudjelovali u grupnim sportskim aktivnostima i u obrazovnim aktivnostima, postoji manja vjerojatnost da imaju više iskustva opijanja. Međutim, za mlade koji su sudjelovali u s socijalno-angažiranim

aktivnostima tijekom COVID-19 pandemije postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini visokog rizika za konzumaciju alkohola na mjesečnoj razini i veća vjerojatnost da imaju više iskustva opijanja. Generalno, učestalije sudjelovanje mladih u timskim sportskim aktivnostima, glazbeno-umjetničkim aktivnostima i obrazovnim aktivnostima može poslužiti kao zaštitni čimbenik, s obzirom na to da smanjuje vjerojatnost rizične konzumacije alkohola. Međutim, potrebno je obratiti pažnju na sudjelovanje mladih u socijalno-angažiranim aktivnostima, jer dobiveni rezultati pokazuju da sudjelovanje u socijalno-angažiranim aktivnostima povećava vjerojatnost rizične konzumacije alkohola te samim time možemo promatrati sudjelovanje u njima kao rizični čimbenik. Važno je i istaknuti kako se temeljem dobivenih rezultata može pretpostaviti da vrsta SSA u kojoj mladi sudjeluju može utjecati na razvoj puta ovisnosti.

Dobiveni rezultati u skladu su s prethodnim studijama koje su pokazale da mladi koji sudjeluju u SSA, rjeđe konzumiraju sredstva ovisnosti (Farb i Matjasko, 2012; Mahoney i sur., 2010). Međutim, pojedine studije povezivale su sudjelovanje u sportskim aktivnostima s druženjem s vršnjacima koje karakteriziraju negativna ponašanja, kao što je delinkvencija i konzumacija sredstva ovisnosti (Gardner i sur., 2009). Generalno, pojedina istraživanja pokazuju kako sudjelovanje u sportskim aktivnostima doprinosi učestaloj konzumaciji cigareta, alkohola i opijanju (Farb i Matjasko, 2012; Linver i sur., 2009; Murray i sur., 2021; Zhou i sur., 2016; United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC] i World Health Organization [WHO], 2018). Međutim, istraživanja istovremeno pokazuju i da sudjelovanje u sportskim aktivnostima, doprinosi boljem fizičkom i mentalnom zdravlju mladih (Jewett i sur., 2014; Muhsen i Muhsen, 2020; Oberle i sur., 2019). Osim toga, O'Flaherty i suradnici (2022) u svojem radu utvrdili su kako sudjelovanje u organiziranim aktivnostima povoljno utječe na mentalno zdravlje adolescenata i manju izloženost delinkventnom ponašanju vršnjaka. Naime, utvrđeno je da sudjelovanje mladih u individualnim i timskim sportovima doprinosi njihovom boljem socijalnom i emocionalnom funkcioniranju, ali i da sudjelovanje u timskim sportovima doprinosi osjećaju pripadnosti školskom okruženju i smanjenim internaliziranim problemima u ponašanju. Osim sportskih aktivnosti, O'Flaherty i suradnici (2022) navode kako je sudjelovanje u umjetničkim aktivnostima, povezano sa smanjenom introvertnošću sudionika, ali i da povećava pozitivna ponašanja vršnjaka. Navedeno je u skladu s nalazima Oberle i suradnika (2019), koji ističu kako sudjelovanje u slobodnim aktivnostima doprinosi boljem mentalnom zdravlju, a u tome posreduje osjećaj pripadnosti vršnjacima.

Rezultati ove doktorske disertacije u skladu su i s nalazima studija koje pokazuju da sudjelovanje u umjetničkim i sportskim aktivnostima podupire pozitivan razvoj adolescenata (Oberle i sur., 2019; O’Flaherty i sur., 2022). Naime, sudjelovanje u slobodnim aktivnostima dovodi do povezivanja s vršnjacima, a u dobi adolescencije, vršnjaci imaju značajan utjecaj na pojedince i na ponašanja u koja će se uključivati. U ovom radu, pokazalo se da je sudjelovanje u socijalno-angažiranim aktivnostima povezano s većom vjerojatnošću konzumacije alkohola od strane mladih. Prije donošenja konačnih zaključaka, važno bi bilo za svaku vrstu aktivnosti vidjeti u kojem kontekstu se provodi, kakva su iskustva mladih koja sudjeluju u njima, koja motivacija ih potiče na sudjelovanje, a posebice kakve odnose ostvaruju s vršnjacima koji sudjeluju u tim aktivnostima, ali i s voditeljima aktivnosti. Nekoliko puta, u ovom radu je naglašeno kako nije dovoljno usmjeriti se isključivo na strukturu aktivnosti te je stoga ove rezultate potrebno promatrati sa znanstvenim oprezom.

8.3. Doprinos učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena u objašnjenju korištenja alkohola

Cilj trećeg istraživačkog problema bio je ispitati doprinos učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u SSA u objašnjenju korištenja alkohola.

U odnosu na navedeni istraživački problem objavljen je rad:

- Belošević, M., i Ferić, M. (2022d). Contribution of frequency and structured leisure activities features to the alcohol use: perception of adolescents from the northwest county of Croatia. *International Journal of Adolescence and Youth*, 27(1), 249–263. <https://doi.org/10.1080/02673843.2022.2081088>.

Kako bi se odgovorilo na postavljeni istraživački problem u analizama je korištenje alkohola definirano kao kriterijska varijabla. Kao i kod prethodnog istraživačkog problema, korištenje alkohola gledalo se kroz životnu prevalenciju konzumacije alkohola, mjesečnu prevalenciju konzumacije alkohola i opijanje (eng. *binge drinking*). Ujedno, kao jedna od prediktorskih varijabli također je korištena učestalost sudjelovanja mladih u SSA. Kao i kod prethodnog istraživačkog problema, prediktorska varijabla učestalost sudjelovanja mladih u SSA prije COVID-19 pandemije, primijenjena je u modelu koji je ispitivao doprinos životnoj prevalenciji konzumacije alkohola, dok je u modelima koji su ispitivali doprinos mjesečnoj prevalenciji konzumacije alkohola i opijanju, kao prediktorska varijabla korištena učestalost sudjelovanja mladih u SSA tijekom zabrana uslijed COVID-19 pandemije.

Analizom podataka utvrđen je doprinos učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u SSA u objašnjenju životne i mjesečne prevalencije konzumacije alkohola te opijanja mladih. U odnosu na životnu prevalenciju konzumacije alkohola, utvrđeno je da su ekstrinzična motivacija, identificirana motivacija, pozitivni odnosi, timski rad i socijalne vještine, mreže odraslih i socijalni kapital te negativna iskustva značajni prediktori. Pri tome, od svih ispitivanih prediktora, kao najjači prediktori životne prevalencije konzumacije alkohola pokazali su se identificirana motivacija u odnosu na skupinu nisko vs. visoko rizična skupina i pozitivni odnosi u odnosu na srednja vs. visoko

rizična skupina. Nadalje, u odnosu na mjesečnu prevalenciju konzumacije alkohola, pokazalo se da su ekstrinzična motivacija, sigurnost, iskustva identiteta, iskustva inicijative i pozitivni odnosi značajni prediktori. Od svih ispitivanih prediktora, kao najjači prediktori mjesečne prevalencije konzumacije alkohola pokazala su se iskustva inicijative. Ujedno, u odnosu na opijanje, analizom podataka pokazalo se da su ekstrinzična motivacija, identificirana motivacija, iskustva inicijative, pozitivni odnosi i negativna iskustva značajni prediktori. Od svih ispitivanih prediktora, kao najjači prediktori opijanja pokazali su se pozitivni odnosi i negativna iskustva.

Obradom podataka utvrđeno je ponovno da učestalost sudjelovanja mladih u SSA ne doprinosi njihovoj konzumaciji alkohola, odnosno niti životnoj prevalenciji konzumacije alkohola, ni mjesečnoj prevalenciji konzumacije alkohola, kao ni opijanju. Kao što je kod prethodnog istraživačkog problema istaknuto, postojeći rezultati u odnosu na učestalost sudjelovanja mladih u slobodnim aktivnostima i konzumaciju alkohola kod mladih nisu u potpunosti konzistentni. Darling (2005) navodi da učestalije sudjelovanje u organiziranim slobodnim aktivnostima nije povezano s korištenjem sredstava ovisnosti. Nadalje, prema Vermont Department of Health (2015), mladi koji sudjeluju na tjednoj razini u izvannastavnim aktivnostima znatno su manje skloni konzumiranju alkohola, duhana ili marihuane, nego mladi koji uopće ne sudjeluju u aktivnostima. Međutim, konzumacija alkohola, odnosno bilo koja razina konzumacije alkohola i opijanje, znatno je veća među mladima koji sudjeluju u aktivnostima 20 sati ili više tjedno u usporedbi sa svim ostalim razinama sudjelovanja u aktivnostima, uključujući i odsustvo sudjelovanja u aktivnosti.

U odnosu na čimbenike motivacije, dobiveni rezultati pokazuju da za mlade koji su ekstrinzično motivirani za sudjelovanje u SSA, postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini visoko rizičnih mladih, nego skupini mladih koji su u niskom ili srednjem riziku za konzumaciju alkohola na životnoj i mjesečnoj razini te veća vjerojatnost da su imali učestala iskustva opijanja. S druge strane, za mlade kod kojih je izražena identificirana motivacija, postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini nisko rizičnih mladih, nego skupini mladih koji su u visokom riziku za konzumaciju alkohola na životnoj razini te manja vjerojatnost da su imali učestala iskustva opijanja. Razumijevanje čimbenika motivacije za sudjelovanje mladih u slobodnim aktivnostima važno je u području znanosti o slobodnom vremenu, jer je utvrđeno da motivacija utječe na sudjelovanje mladih u aktivnostima (Belošević i Ferić, 2022b; Caldwell i sur., 2010; Crandall, 1980; Frederick u Ryan, 1993; Iso -Ahola, 1989; Kim i sur., 2019; Tsorbatzoudis i sur., 2006). Dobiveni rezultati, u skladu su s prethodnim studijama koje

pokazuju da mladi koji sudjeluju u aktivnostima koje sami biraju, imaju bolje zdravstvene ishode (npr. apstinencija od konzumacije sredstva ovisnosti, bolja kvaliteta života), dok su izvanjski nametnute aktivnosti i amotivirano ponašanje za sudjelovanje u SSA povezane s negativnim ishodima (Montamedi i sur., 2020). U razdoblju adolescencije, samoodređeno ponašanje je povezano s ključnim razvojnim zadacima kao što su autonomno ponašanje, razvoj interesa i razvoj identiteta (Waterman, 2004). Nadalje, identificirana motivacija doprinosi dobrobiti mladih (Hansen i sur., 2003; Larson, 2000), a mladi koji su identificirano motivirani sudjeluju u SSA kako bi ispunili osobno relevantni cilj (Wallhead i sur., 2014). Ujedno, ekstrinzična motivacija ako se precijeni, može biti povezana sa smanjenjem zdravlja i dobrobiti (Sheldon, i sur., 2004). Naime, konzumacija alkohola povezana je s manjom intrinzičnom motivacijom (Shamloo i Cox, 2010) i većom ekstrinzičnom motivacijom (Knee i Neighbors, 2002; Rockafellow i Saules, 2006).

U odnosu na percepciju konteksta, dobiveni rezultati pokazuju da za mlade koji se osjećaju sigurno tijekom sudjelovanja u SSA, postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini mladih koji su u srednjem riziku, nego skupini mladih koji su u visokom riziku za konzumaciju alkohola na mjesečnoj razini. Slobodne aktivnosti održavaju se unutar nekog konteksta koji utječe na to kako mladi doživljavaju aktivnost (Caldwell, 2017; Caldwell i Faulk, 2013). Kontekst slobodnog vremena može se promatrati kao kontekst za pozitivan razvoj mladih, koji pruža prilike mladima da razviju inicijativu, iskušaju se u vođenju aktivnosti, kao i da razviju nove vještine i kompetencije te komuniciraju sa svojim vršnjacima (Caldwell i Faulk, 2013). Ujedno, Caldwell i Witt (2018) napominju da mnogi istraživači poput Reeda Larsona, Rickarda Lerner, Jacquelynne Eccles i njihovih kolega sugeriraju da bi okruženje u kojem se odvijaju slobodne aktivnosti trebalo adolescentima pružiti osjećaj fizičke i psihičke sigurnosti. Osjećaj fizičke i psihičke sigurnosti samo je jedan od kontekstualnih elemenata slobodnih aktivnosti koji bi trebali biti prisutni kako bi se promicali pozitivni razvojni ishodi mladih (Caldwell, 2015; Caldwell 2017; Caldwell i Faulk, 2013). Kontekst u kojem se mladi osjećaju sigurno doprinosi boljem zdravlju, dobrobiti te osjećaju fizičke sigurnosti od prijetnji opasnostima (Duran, 2017). Naime, kada sudionici percipiraju okruženje u kojem sudjeluju u SSA kao nesigurno, tada doživljavaju neugodne osjećaje, a kada ga percipiraju sigurnim, tada se potiče njihova dobrobit. Rezultati ovog doktorskog istraživanja u skladu su s navedenim.

U odnosu na iskustva sudjelovanja mladih u SSA, dobiveni rezultati pokazuju da za mlade koji smatraju da je sudjelovanje u SSA doprinijelo razvoju njihovih vještina timskog

rada i socijalnih vještina, postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini mladih koji su u srednjem riziku, nego skupini mladih koji su u visokom riziku za konzumaciju alkohola na životnoj razini. Nadalje, mladi koji smatraju da je sudjelovanje u SSA doprinijelo razvoju njihovih iskustva inicijative (navedeno se odnosi na vještine postavljanje ciljeva, rješavanje problema, upravljanje vremenom, ulaganje truda), postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini mladih koji su u niskom riziku, nego skupini mladih koji su u visokom riziku za konzumaciju alkohola na mjesečnoj razini te manja vjerojatnost da su imali učestala iskustva opijanja. Iskustva inicijative opisana su kao pokretačka snaga za zdrav razvoj mladih te važan preduvjet za kreiranje uspješne budućnosti (Larson, 2000). Stoga, uključenost u SSA te motivirano i zainteresirano sudjelovanje u SSA pomaže mladima u razvoju inicijative, kao i u stjecanju važnih životnih vještina kao što su formiranje identiteta, izgradnja socijalnih vještina i vještina timskog rada (Hansen i sur., 2003), što ujedno pridonosi pozitivnim razvojnim ishodima mladih (Badura, 2018; Caldwell i Faulk 2013; Caldwell, 2015; Caldwell i Witt, 2018; Farb i Matjasko 2012; Sharp i sur., 2011; Weybright i sur., 2015; Whitley i sur., 2016). Navedeno je i u skladu s nalazima ove studije.

S druge strane, obradom rezultata utvrđeno je da za mlade koji smatraju da je sudjelovanje u SSA doprinijelo razvoju njihovih pozitivnih odnosa, postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini mladih koji su u visokom riziku, nego skupini mladih koji su u niskom riziku za konzumaciju alkohola na životnoj razini i u odnosu na mlade koji su u niskom ili srednjem riziku za konzumaciju alkohola na mjesečnoj razini te veća vjerojatnost da su imali učestala iskustva opijanja. Budući da mladi većinu vremena provode s vršnjacima i često traže njihovo odobravanje, vrste odnosa koje stvaraju s njima ključne su za njihov rast i razvoj (Parsai i sur., 2009). Ujedno, mladi koji su društveniji i imaju više prijatelja izloženi su većem riziku za konzumaciju alkohola (Engels i sur., 2006). Vršnjaci dobivaju na važnosti tijekom razdoblja adolescencije, a samim time mladi su i ranjiviji na pritisak vršnjaka, što može biti povezano s njihovim uključivanjem u rizična ponašanja (Inguglia i sur., 2019; Laghi i sur., 2018; McCoy i sur., 2019). Potrebno je imati na umu kako društvene norme imaju značajnu ulogu u konzumaciji alkohola kod mladih (Weybright i sur., 2019b). Naime, deskriptivne (tj. percepcija ponašanja drugih) i injuktivne (tj. percepcija kakvo bi ponašanje drugih trebalo biti) norme povezane s upotrebom sredstava ovisnosti kod mladih (Elek i sur., 2006). Pri proučavanju društvenih normi važno je uzeti u obzir tko služi pojedincima kao normativni referent (Jackson i sur., 2014). Kada mladi vjeruju da bliski prijatelji odobravaju upotrebu alkohola, vjerojatno će i sami konzumirati alkohol, zbog straha od kršenja percipiranih normi prijateljstva (Gibbons

i sur., 2004; Teunissen i sur., 2016; Weybright i sur., 2019b). Navedeno može djelomično objasniti dobivene rezultate istraživanja u odnosu na doprinos stvaranja pozitivnih odnosa tijekom sudjelovanja u SSA s većom konzumacijom alkohola od strane mladih. Ujedno, za mlade koji smatraju da je sudjelovanje u SSA doprinijelo razvoju njihovih mreža odraslih i socijalnog kapitala, postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini mladih koji su u visokom riziku, nego skupini mladih koji su u srednjem riziku za konzumaciju alkohola na životnoj razini. Također, za mlade koji smatraju da je sudjelovanje u SSA doprinijelo razvoju njihovih iskustva identiteta, postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini mladih koji su u visokom riziku, nego skupini mladih koji su u niskom riziku za konzumaciju alkohola na mjesečnoj razini. Dobiveni rezultati djelomično nisu u skladu s prethodnim istraživanjima. Smatra se da su pozitivna iskustva sudjelovanja u SSA povezana s razvojem identiteta koji proizlazi iz sudjelovanja u SSA i štiti od uključivanja mladih u rizična ponašanja (Badura, 2018.; Palen i Coatsworth, 2007). Naime, SSA pozitivno utječu na stvaranje socijalnih iskustva, pružajući prilike mladima za razvoj brižnih i intimnih odnosa, osjećaja pripadnosti i socioemocionalnih vještina te u konačnici podupirući proces razvoja identiteta (Berger i sur., 2020). Nadalje, sudjelovanje mladih u SSA i smjernice koje dobivaju od voditelja aktivnosti smanjuju vjerojatnost da će se mladi uključiti u rizična ponašanja. Osim toga, društvene veze i mreže koje stvaraju, pružaju mladima nove prilike, iskustva i pristup resursima u zajednici. Resursi koji proizlaze iz ovih društvenih mreža nazivaju se društvenim kapitalom i okarakterizirani su društvenom potporom, društvenim sudjelovanjem, reciprocitetom i povjerenjem (Nieminen i sur., 2010; Caldwell i Faulk, 2013).

Nadalje, za mlade koji su procijenili da je sudjelovanje u SSA doprinijelo razvoju njihovih negativnih iskustava, postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini mladih koji su u visokom riziku, nego skupini mladih koji su u niskom riziku za konzumaciju alkohola na životnoj razini i veća vjerojatnost da su imali učestala iskustva opijanja. U skladu s predviđenim, negativna iskustva (dosada, stres i sukobi) stečena sudjelovanjem u slobodnim aktivnostima povezana su s negativnim ishodima, poput upotrebe alkohola i drugih ilegalnih sredstva ovisnosti ili upuštanja u delinkventne aktivnosti (Caldwell i Faulk, 2013; Caldwell, 2015; Caldwell i Smith, 2006; Larson, 2000; Sharp i sur., 2011; Weybright i sur., 2015). Nalazi iz raznih studija pokazuju da su dosada u slobodno vrijeme i uporaba sredstva ovisnosti povezani (Iso-Ahola i Crowley, 1991; Wegner i sur., 2006), a da zdravo ponašanje u slobodno vrijeme predstavlja zaštitne čimbenike koji mogu utjecati na putanju uporabe sredstva ovisnosti (Sharp i sur., 2011; Weybright, 2014; Weybright, 2019c).

Nadalje, važno je istaknuti kako u zemljama poput Australije, Ujedinjenog Kraljevstva, Njemačke i Južne Afrike, postoje preventivne intervencije koje se temelje na slobodnom vremenu kao kontekstu za prevenciju rizičnih ponašanja, kao što je korištenje sredstava ovisnosti i rizično seksualno ponašanje (Caldwell i sur., 2006; Patterson i sur., 2000; Xie i sur., 2017).

Pregledom programa socijalnog i emocionalnog razvoja koji se provode s mladima u Ujedinjenom Kraljevstvu, utvrđena je korisnost implementacije programa za mlade koji primjenjuju niz pristupa, uključujući kreativnu umjetnost, sport, aktivnosti na otvorenom i pustolovne aktivnosti, mentorstvo i angažman u zajednici i društvenim projektima (Clarke i sur., 2015.; Barry i sur., 2018.). Takvi programi mladima nude mladima prilike za samoizražavanje, istraživanje svojih talenata, davanje doprinosa svojim zajednicama i izgradnju podržavajućih odnosa s odraslima i vršnjacima. Pokazalo se da te intervencije dovode do obećavajućih pozitivnih ishoda za mlade ljude, uključujući poboljšano samopoštovanje, socijalne vještine, smanjenje problema u ponašanju i veću uključenost u školu i društvo (Clarke i sur., 2015.; Barry i sur., 2018.).

Međutim, istraživači naglašavaju da se mnogi programi za mlade ne procjenjuju korištenjem znanstvenih i dokazanih istraživačkih metoda i stoga su potrebne rigoroznije studije kako bi se ojačali dokazi o njihovoj učinkovitosti (Barry i sur., 2018; Bowen i Neill, 2013; Kuosmanen i sur., 2019; Simpson i sur., 2018; Tolan i sur., 2013; Whitley i sur., 2019). Nadalje, s obzirom na heterogenost postojećih programa za mlade u smislu njihove teorijske pozadine i prakse, postoji potreba za sveobuhvatnim okvirom za bolje razumijevanje putova kojima ti različiti programi doprinose promicanju mentalnog zdravlja, dobrobiti mladih i prevenciji uključenosti u rizična ponašanja. Prenosivost strukturiranih programa u različite zemlje i kulturne kontekste također može biti izazovna, pa stoga postoji potreba za utvrđivanjem strategija i pristupa za promicanje mentalnog zdravlja i dobrobiti mladih koji se mogu integrirati u postojeće prakse u različitim okruženjima mladih (Kuosmanen i sur., 2019), uključujući i slobodno vrijeme.

Kao primjer dobre prakse može se navesti „TimeWise: Taking Charge of Leisure Time“, preventivi program s ciljem promocije pozitivnog slobodnog vremena i sprečavanje upotrebe sredstva ovisnosti te rizičnog seksualnog ponašanja među srednjoškolcima. Navedeni preventivni program uključuje edukaciju o slobodnom vremenu (npr. dosada, motivacija, planiranje) u školsku intervenciju usmjerenu na prevenciju korištenja sredstava ovisnosti i

rizičnog seksualnog ponašanja. „TimeWise“ je proširen i kulturno prilagođen na područje Južne Afrike pod nazivom „HealthWise“. Rezultati provedbe „HealthWise“ preventivne intervencije pokazuju kako je sudjelovanje u intervenciji kod sudionika rezultiralo povećanjem intrizične motivacije i smanjivanjem amotivacije za sudjelovanjem u aktivnostima slobodnog vremena (Weybright i sur., 2019a).

Kako bi SSA doprinijele pozitivnim razvojnim ishodima mladih, odnosno utjecale na prevenciju rizičnih ponašanja, poput konzumacije sredstva ovisnosti, potrebno je uložiti resurse (financijske, materijalne, ljudske...) u razvoj i implementaciju preventivnih programa temeljenih na dokazima učinkovitosti, koji bi obuhvatili i kontekst slobodnog vremena. U odnosu na postojeće SSA, potrebno je promišljati o ciljevima i ishodima aktivnosti te ih prema potrebi adaptirati, a u samo planiranje provođenja aktivnosti, uključiti rad na jačanju zaštitnih čimbenika u kontekstu slobodnog vremena, kako bi se postigli pozitivni razvojni ishodi. Zaključno, kako bismo mlade osnažili za kvalitetno provođenje slobodnog vremena, a time i pozitivno utjecali na njihov razvoj te spriječili uključivanje u rizična ponašanja i posljedice koje dolaze s time, važno je fokusirati se na stvaranje prilika i educirati sve važne dionike u zajednici o važnosti ulaganja u kvalitetnu provedbu slobodnog vremena mladih.

8.4. Verifikacija hipoteza

Cilj doktorske disertacije bio je ispitati odnos učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena i korištenja alkohola kod mladih.

U nastavku je prikazana verifikacija hipoteza.

Istraživački problem 1. Ispitati doprinos percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u objašnjenju učestalosti sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena.

Hipoteza 1: Postoji značajan doprinos percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u objašnjenju učestalosti sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena.

Hipoteza 1 je potvrđena u cijelosti.

- **Hipoteza 1a:** Percepcija podržavajućeg konteksta pozitivno je povezana s učestalošću sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena.

Hipoteza 1a je potvrđena u cijelosti.

- **Hipoteza 1b:** Amotivacija i ekstrinzična motivacija su negativno povezane, a intrinzična i identificirana motivacija pozitivno povezane s učestalošću sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena, dok introjicirana motivacija nije značajno povezana s učestalošću sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena.

Hipoteza 1b je potvrđena djelomično.

- **Hipoteza 1c:** Prilike za razvoj su pozitivno povezane, a negativna iskustva negativno povezana s učestalošću sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena.

Hipoteza 1c je potvrđena djelomično.

Istraživački problem 2. Ispitati moderatorski efekt spola, dobi i vrste aktivnosti u odnosu između učestalosti sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena mladih te korištenja alkohola.

Hipoteza 2: Spol, dob i vrsta aktivnosti moderiraju odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena te korištenja alkohola.

Hipoteza 2 je potvrđena djelomično.

- **Hipoteza 2a:** Postoji jača negativna povezanost između učestalosti sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena i korištenja alkohola kod djevojaka nego kod mladića.

Hipoteza 2a nije potvrđena.

- **Hipoteza 2b:** Postoji jača negativna povezanost između učestalosti sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena i korištenja alkohola, kod mladih niže dobi nego kod mladih starije dobi.

Hipoteza 2b nije potvrđena.

- **Hipoteza 2c:** Postoji pozitivna povezanost između učestalosti sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena i korištenja alkohola kod mladih koji sudjeluju u timskim sportovima, dok kod mladih koji sudjeluju u drugim vrstama aktivnosti postoji negativna povezanost između učestalosti sudjelovanja i korištenja alkohola.

Hipoteza 2c je potvrđena djelomično.

Istraživački problem 3. Ispitati doprinos učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena u objašnjenju korištenja alkohola.

Hipoteza 3: Postoji značajan doprinos učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena u objašnjenju korištenja alkohola.

Hipoteza 3 je potvrđena u cijelosti.

- **Hipoteza 3a:** Učestalost sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena je negativno povezana s korištenjem alkohola.

Hipoteza 3a nije potvrđena.

- **Hipoteza 3b:** Percepcija podržavajućeg konteksta je negativno povezana s korištenjem alkohola.

Hipoteza 3b je potvrđena djelomično.

- **Hipoteza 3c:** Amotivacija i ekstrinzična motivacija su pozitivno povezane, a intrinzična i identificirana motivacija negativno povezane s korištenjem alkohola, dok introjicirana motivacija nije značajno povezana s korištenjem alkohola.

Hipoteza 3c je potvrđena djelomično.

- **Hipoteza 3d:** Prilike za razvoj su negativno povezane, a negativna iskustva pozitivno povezana s korištenjem alkohola.

Hipoteza 3d je potvrđena djelomično.

8.5. Metodološka ograničenja doktorskog rada

Ovo doktorsko istraživanje ima određena metodološka ograničenja. Prije svega, potrebno je istaknuti kako je istraživanje provedeno tijekom COVID 19 pandemije kada su na snazi bila određena ograničenja u odnosu na okupljanje većeg broja ljudi i održavanje raznih događaja. Ograničenja su vrijedila kako za cijelu Republiku Hrvatsku, tako i za područje Krapinsko-zagorske županije gdje je istraživanje bilo i provedeno. Pojedine mjere, poput zabrane okupljanja i održavanja aktivnosti, imale su značajan utjecaj na kontekst slobodnog vremena. Međutim, istraživanje je provedeno u proljeće 2021. godine, kada su mjere već popustile i nisu bile toliko rigorozne. Odnosno, brojne slobodne aktivnosti su se tada održavale u skladu s mjerama, a za održavanje pojedinih aktivnosti pronađeni su alternativni načini izvođenja aktivnosti (npr. održavanje aktivnosti na otvorenome). Istodobno, u vrijeme pripreme istraživanja, istraživački tim je uzeo u obzir da je u tijeku COVID 19 pandemija te da bi navedeno moglo utjecati na rezultate istraživanja. Stoga, u instrumentarij su nadodana i pitanja u odnosu na COVID 19 pandemiju i njezin utjecaj na slobodno vrijeme mladih. Primjerice, mladi su pitani da procjene svoju učestalost sudjelovanja u SSA prije COVID 19 pandemije (od siječnja 2019. do siječnja 2020.) i uslijed zabrana zbog COVID 19 pandemije (2020. godina i početak 2021. godine). Ujedno, mlade se upitalo da procijene i u kojoj mjeri su određene okolnosti utjecale na njihovu nemogućnost sudjelovanja u odabranoj aktivnosti uslijed COVID 19 pandemije, poput: „Aktivnost je otkazana od strane vlade ili voditelja aktivnosti.“; „Roditelji mi nisu dozvolili da sudjelujem u aktivnosti, jer su bili zabrinuti.“; „Odlučio sam ne pohađati aktivnost jer sam bio/bila zabrinut/a.“.

Iako je istraživački tim uzeo u obzir činjenicu da vlada COVID 19 pandemija te prilagodio upitnik navedenoj situaciji, potrebno je napomenuti kako su mladi na pojedina pitanja odgovarali retrospektivno (u odnosu na sudjelovanje u aktivnostima prije COVID 19 pandemije), što je zasigurno moglo utjecati na točnost i preciznost odgovora od strane sudionika istraživanja. Name, studije koje procjenjuju retrospektivna iskustava mogu biti nepouzdana zbog sklonosti sudionika pogrešnom predstavljanju ili iskrivljavanju činjenica iz prethodnog razdoblja (Morgenstern i Barrett, 1974).

Sljedeće metodološko ograničenje ove doktorske disertacije odnosi se na sam uzorak sudionika istraživanja. Naime, istraživanjem je planirano obuhvatiti cijelu populaciju učenika (koji pristanu sudjelovati u istraživanju) svih redovnih srednjih škola na području Krapinsko-zagorske županije. U konačnici, uzorak se sastojao od 2.923 srednjoškolaca na području

Krapinsko-zagorske županije, što predstavlja 66.48% ukupne populacije srednjoškolaca na području Krapinsko-zagorske županije. Odnosno, ukupno 33.52% učenika nije sudjelovalo u istraživanju. Neki od mogućih razloga ne sudjelovanja učenika u istraživanju jesu: odbijanje sudjelovanja u istraživanju (82 učenika), odustajanje od sudjelovanja u istraživanju tijekom istraživanja (72 učenika) i izostanak s nastave (uživo ili online) za vrijeme provedbe istraživanja (istraživanje se provodilo u vrijeme COVID 19 pandemije, kada su učenici često izostajali s nastave zbog mjera „samoizolacije“ i/ili zbog različitih modaliteta održavanja nastave). Međutim, unatoč činjenici da nije obuhvaćena cijela populacija učenika, cilj istraživanja je ostvaren, s obzirom na to da se cijela populacija učenika obuhvaćala zbog osiguravanja varijabiliteta u odnosu na sudjelovanje adolescenata u SSA. Ujedno, bilo je i očekivano veće osipanje uzorka od strane istraživačkog tima.

U odnosu na uzorak sudionika istraživanja, potrebno je istaknuti kako se dobiveni, rezultati ne mogu generalizirati na cjelokupnu populaciju srednjoškolaca. Buduća istraživanja trebala bi obuhvatiti reprezentativni uzorak, koja bi omogućila generalizaciju zaključaka na populaciju srednjoškolaca. Navedeno se prvotno odnosi na podatke vezane uz epidemiološke procjene. Međutim, u odnosu na analitičko testiranje modela, što je bilo i u cilju ove doktorske disertacije, reprezentativnost uzorka nije nužna.

Nadalje, za prikupljanje podataka, kao jedini izvor informacija korištena je metoda samoiskaza mladih te je provedeno skupno anketiranje, što predstavlja ograničenje u smislu pouzdanosti metode. Potrebno je uzeti u obzir društveni pritisak i mogućnost davanja socijalno poželjnih odgovora kod korištenja takvih metoda, kao i okolnosti provedbe istraživanja koje mogu utjecati na odgovore sudionika istraživanja (Jackson, 2020). U ovom istraživanju, navedenoj prijetnji nastojalo se doskočiti tako da se istraživanje provodilo pod vodstvom stručnih suradnika koji su sudionicima istraživanja na početku provedbe istraživanja dali jasne upute te vodili računa o povjerljivosti podataka. Ujedno, anonimnost i povjerljivost ostvarena je u istraživanju online ispunjavanjem upitnika koji omogućava veću anonimnost jer se podaci unose direktno u bazu podataka i nije ih moguće povezati sa sudionicima. Iako online provedba istraživanja ima određena ograničenja, većini se nastojalo doskočiti na sljedeće navedene načine: organizirano je vođeno skupno anketiranje; učenici su upitniku mogli pristupiti samo jednom; od učenika se nije tražilo da navode osobne podatke; učenici su se u svakom trenutku ispunjavanja upitnika mogli vratiti na prethodno pitanje i promijeniti prethodno dani odgovor; učenicima je na kraju istraživanja ostavljen kontakt istraživačkog tima, gdje su se mogli javiti

ako su imali dodatnih pitanja o istraživanju ili u slučaju da ih je popunjavanje upitnika uznemirilo.

Ujedno, u ovoj doktorskoj disertaciji, sudionici istraživanja većinom su bili mlađi od 18. godina te ih se ispitivalo o njihovoj uključenosti u rizična ponašanja koja su zakonski zabranjena, poput konzumacije sredstva ovisnosti. Naime, u Hrvatskoj je zakonom zabranjena konzumacija, odnosno prodaja ili distribucija alkoholnih pića maloljetnicima. Navedeno je potrebno imati na umu jer postoji mogućnost da sudionici istraživanja mlađi od 18. godina, nisu bili u potpunosti iskreni u odnosu na njihove samoiskaze o učestalosti konzumacije alkohola.

U konačnici, s obzirom na nacrt istraživanja, nije moguće donijeti zaključke o uzročno posljedičnoj povezanosti ispitivanih varijabli. Kako bi se dobila kompletna slika o kontekstu slobodnog vremena i korištenju alkohola kod mladih, bilo bi dobro da se provede više generacijsko praćenje mladih, odnosno longitudinalno istraživanje koje bi nam omogućilo kauzalno zaključivanje o ispitivanim odnosima.

8.6. Preporuke za daljnja istraživanja

Ova doktorska disertacija usmjerila se na sudjelovanje mladih u SSA. S obzirom na to da prema saznanjima autorice u Hrvatskoj nedostaje istraživanja koja bi na slobodno vrijeme gledala kao na kontekst rizika i zaštite te koja bi osim strukture aktivnosti, obuhvatila i druge elemente slobodnog vremena, ovo istraživanje predstavlja tek začetak daljnjih studija unutar područja istraživanja na ovim prostorima. U nastavku su istaknute pojedine preporuke za daljnja istraživanja.

Ovo istraživanje provedeno je na uzorku mladih na području Krapinsko-zagorske županije. Stoga je prije svega potrebno istražiti navike provođenja slobodnog vremena mladih u cijeloj Hrvatskoj, a posebice u odnosu na sudjelovanje u SSA.

Ujedno, ovo istraživanje je rađeno za vrijeme COVID 19 pandemije, što je sa sobom donijelo određena metodološka ograničenja pa bi sada trebalo uvidjeti stanje kod mladih u odnosu na sudjelovanje u SSA, ali i u odnosu na iskustva s konzumacijom sredstva ovisnosti, nakon razdoblja pandemije.

Osim toga, istraživanje je provedeno na uzorku srednjoškolaca pa bi samim time vrijedno bilo istražiti i mlađu dob sudionika SSA.

Nadalje, potrebne su nam studije koje bi omogućile više generacijsko praćenje mladih, kako bi mogli donositi zaključke i o uzročno-posljedičnoj povezanosti. Značajno bi bilo kada bi pratili sudjelovanje mladih u SSA od početka uključivanja u aktivnost pa sve do završetka sudjelovanja u određenoj aktivnosti ili do promjene aktivnosti.

U ovom radu istraživane su sve SSA u kojima mladi sudjeluju na području Krapinsko-zagorske županije te su dobivene generalne smjernice u odnosu na ispitivane odnose. U budućim istraživanjima bilo bi važno sagledati doprinos motivacije, konteksta i iskustva unutar pojedinih vrsta SSA. Tako bi se moglo s većom znanstvenom preciznošću određivati koje vrste aktivnosti doprinose pozitivnijim razvojnim ishodima mladih.

Važno bi bilo i istražiti mlade koji sudjeluju u više različitih SSA te uvidjeti razlike između sudjelovanja u više SSA te kako je navedeno povezano s njihovim razvojnim ishodima. Odnosno, važno bi bilo istražiti predstavlja li zaštitu učestalije sudjelovanje u raznovrsnim SSA

te ima li razlike u doprinosu razvojnim ishodima između mladih koji su posvećeni jednoj SSA i onih koji su posvećeni više SSA.

Ujedno, osim konzumacije alkohola, potrebno bi bilo ispitati i doprinos kvalitete sudjelovanja u pojedinim SSA (uključujući ispitivanje konteksta, motivacije i iskustva sudjelovanja) drugim ishodima, poput mentalnog zdravlja mladih, školskog uspjeha (ocjenama, ali i predanosti izvršavanju školskih obaveza), viktimizacije mladih, rizičnog seksualnog ponašanja i brojnih drugih.

U radu je nekoliko puta istaknuto kako vršnjaci imaju značajnu ulogu tijekom razdoblja adolescencije te bi bilo važno specifičnije utvrditi ulogu vršnjaka unutar konteksta slobodnog vremena, osvrćući se i na društvene norme.

Također, važnu ulogu imaju i voditelji aktivnosti, ali i roditelji te bi buduća istraživanja trebala uzeti u obzir i njihovu perspektivu. Idealno bi bilo kada bi se omogućila triangulacija podataka, a ne samo korištenje samoiskaza mladih.

U odnosu na roditelje, važno bi bilo vidjeti nadziru li roditelji sudjelovanje mladih u SSA, potiču li njihovo sudjelovanje te pružaju li im podršku za sudjelovanje u aktivnostima u koje se uključuju. Ujedno, zanimljivo bi bilo u vidjeti ima li ikakve razlike među roditeljima / skrbnicima u kontroli i pružanju podrške mladima za sudjelovanje u SSA. Osim toga, zanimljivo bi bilo i proučiti utjecaj različitih tipova roditeljskih stilova (npr. autoritativnog, permisivnog i autoritarnog) na motivaciju mladih za sudjelovanje u SSA i ponašanje mladih u slobodno vrijeme.

Rezultati ovog doktorskog istraživanja, ali i brojnih drugih studija, pokazali su kako je vrsta motivacije za sudjelovanjem u SSA važan čimbenik rizika i zaštite u vezi s korištenjem sredstva ovisnosti. Također, poznato je da se motivacija za sudjelovanje u SSA mijenja s vremenom. Stoga bi se buduća istraživanja mogla usmjeriti na praćenje vrste motivacije tijekom dužeg sudjelovanja u pojedinim SSA. Odnosno, zanimljivo bi bilo istražiti što utječe na prelazak intrinzične ili identificirane motivacije za sudjelovanje u SSA u ekstrinzičnu ili pak amotivaciju? Ujedno, što može utjecati na povratak u intrinzičnu ili identificiranu motivaciju za sudjelovanjem u SSA?

U konačnici, brojni mladi profesionalno sudjeluju u SSA te im sudjelovanje u SSA određuje budućnost i karijeru. Važno bi bilo istražiti i kako iskustva natjecanja, stresna iskustva, sukobi

između sudionika unutar različitih SSA, napredovanje unutar pojedine SSA, utječe na razvojne ishode mladih.

Uz sve navedeno, obogaćivanje prikupljenih podataka omogućila bi kombinacija primjene kvantitativnog i kvalitativnog istraživanja, kako bi što preciznije mogli obuhvatiti perspektivu mladih koji sudjeluju u SSA.

8.7. Znanstvene implikacije

Dosadašnja istraživanja odvojeno su provjeravala pojedine aspekte LACE modela. Međutim, nedostajalo je istraživanja koja bi cjelovito proučavala različite aspekte provođenja strukturiranog slobodnog vremena te njihovu povezanost s razvojnim ishodima mladim u jednom istraživanju. Znanstveni doprinos ovog istraživanja vidljiv je u provjeri LACE modela u cijelosti, kao i njegove povezanosti s korištenjem alkohola kod mladih.

Nadalje, nedostajalo je istraživanja, na području Europe, a posebice u Hrvatskoj, koja bi objedinila znanja iz preventivne znanosti i znanosti o slobodnom vremenu. Naime, istraživači slobodnog vremena uobičajeno zauzimaju holističku perspektivu i istražuju subjektivan doživljaj slobodnog vremena (subjektivna konceptualizacija), dok istraživači u području preventivne znanosti, slobodno vrijeme najčešće izjednačuju isključivo s vrstom aktivnosti i vremenom provedenim u aktivnostima (objektivna konceptualizacija). Ovo doktorsko istraživanje objedinilo je spoznaje iz znanosti o slobodnom vremenu i preventivne znanosti te je takav integrirani pristup omogućio istraživanje doprinosa sudjelovanja u SSA na razvojne ishode mladih.

Dobici na znanstvenoj razini postoje i vezano uz mjerne instrumente. Naime, u okviru istraživanja provjerene su metrijske karakteristike te prilagođena hrvatskom kontekstu tri mjerna instrumenta: Skala motivacije za sudjelovanje u aktivnostima slobodnog vremena (*Free Time Motivation Scale for Adolescents (FTMSA)*, Baldwin i Caldwell, 2003); Anketa o iskustvima mladih (*The Youth Experience Survey (YES)*, Hansen i Larson, 2005); Kontekst sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena (koji je kreiran i verificiran za potrebe projekta po uzoru na teoretski model istraživanja).

Nadalje, u kontekstu preventivne znanosti na području Republike Hrvatske, prema spoznajama autorice, ovo je jedno od prvih istraživanja koje je na slobodno vrijeme gledalo kao na kontekst koji istovremeno može predstavljati rizik i zaštitu. Ovo istraživanje doprinijelo je prikupljanju epidemioloških podataka o SSA i konzumaciji alkohola kod mladih. Međutim, jedna od značajnijih vrijednosti istraživanja jest što je istraživanje doprinijelo znanstvenim spoznajama o rizičnim i zaštitnim čimbenicima u kontekstu slobodnog vremena mladih. Navedeno se može iskoristiti za planiranje daljnjih znanstvenih istraživanja. Osim toga, nove spoznaje o rizicima i zaštitama provođenja strukturiranog slobodnog vremena mladih te o korištenju alkohola, mogu doprinijeti planiranju preventivnih ulaganja, odnosno izradi smjernica za razvoj znanstveno utemeljenih preventivnih intervencija u kontekstu

strukturiranog slobodnog vremena mladih ili adaptaciju postojećih preventivnih intervencija kako bi se one temeljile na dokazima učinkovitosti.

9. ZAKLJUČCI

Slobodno vrijeme jedan je od najvažnijih konteksta (uz obitelj, školu i zajednicu) koji ima značajan utjecaj na mlade tijekom razdoblja adolescencije. Slobodno vrijeme pruža mogućnosti bavljenja samostalno odabranim aktivnostima te daje slobodu isprobavanja raznih mogućnosti. Isprobavanje novih stvari, mogućnost izbora i sloboda u izboru jesu važni u doba adolescencije. Upravo stoga, čini se važnim iskoristiti ove potencijale slobodnog vremena te podržati razvoj konteksta slobodnog vremena kao konteksta koji može poticati mlade na razvoj vještina te ih usmjeravati prema boljoj budućnosti. Ovo istraživanje daje neke smjernice na koji način je potrebno razmotriti i kreirati kontekst slobodnog vremena kako bi se on razvio prema kontekstu koji doprinosi pozitivnom razvoju mladih.

Ova doktorska disertacija imala je za svrhu istražiti povezanost kvalitete provođenja strukturiranog slobodnog vremena mladih s korištenjem alkohola. Odnosno, cilj istraživanja bio je ispitivanje odnosa učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima slobodnog vremena i korištenja alkohola kod mladih. Istraživanje je provedeno na uzorku mladih srednjoškolaca na području Krapinsko-zagorske županije koji sudjeluju u SSA.

Prvi istraživački problem odnosio se na ispitivanje doprinosa percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u objašnjenju učestalosti sudjelovanja mladih u SSA. Ovaj istraživački problem, od velike je važnosti, s obzirom na to da podaci na globalnoj i nacionalnoj razini ukazuju na pad sudjelovanja mladih u aktivnostima generalno. Promjena načina života, digitalno doba pa i COVID-19 pandemija, samo su neki od izazova modernog doba koji su utjecali na navedeno. Redovita aktivnost mladih, što uključuje i sudjelovanje u SSA povezana je s brojnim zdravstvenima ishodima i dobrobitima za mlade, stoga je važno razmotriti što doprinosi učestalijem sudjelovanju mladih u SSA.

U odnosu na spol, rezultati pokazuju da za mladiće, za razliku od djevojaka, postoji veća vjerojatnost da će učestalije sudjelovati u SSA. Ovi podaci pokazuju nam da je potrebno posvetiti dodatnu pažnju djevojkama kako bi se potaknulo njihovo učestalije sudjelovanje u SSA, uzimajući u obzir naravno njihove interese i motivaciju.

Nadalje, u odnosu na percepciju konteksta, samo sigurnost se pokazala značajnom te je ona pozitivno povezana s učestalosti sudjelovanja mladih u SSA. Rezultati pokazuju kako za mlade koji percipiraju kontekst sudjelovanja u SSA sigurnijim, postoji veća vjerojatnost da će sudjelovati učestalije u SSA, u odnosu na one mlade koji se ne osjećaju fizički i emocionalno

sigurnima tijekom sudjelovanja u SSA. Navedeno je značajna informacija za kreatore preventivnih programa usmjerenih na kontekst slobodnog vremena, ali i za provoditelje slobodnih aktivnosti, jer kako bi potaknuli i zadržali sudjelovanje mladih u SSA potrebno je stvarati okruženje u kojem se osjećaju sigurno i poticajno.

Ujedno, u odnosu na motivaciju za sudjelovanjem u SSA, rezultati pokazuju kako za mlade koju su intrinzično ili ekstrinzično motivirani za sudjelovanje u SSA, postoji veća vjerojatnost da će i učestalije sudjelovati u SSA. S druge strane, za mlade koji su amotivirani za sudjelovanje u SSA postoji manja vjerojatnost da će učestalije sudjelovati u SSA. Dobiveni podatak u skladu je s navodima mladih koji ne sudjeluju u SSA, koji kao jedan od razloga za nesudjelovanjem navode nedostatak motivacije i zainteresiranosti za sudjelovanjem u SSA. Motivacija je pokretačka snaga za sudjelovanje u slobodnim aktivnostima, stoga je važno poticati motivaciju mladih, a prije svega intrinzičnu, jer rezultati brojnih istraživanja, pokazuju da je upravo ona povezana s pozitivnim razvojnim ishodima mladih.

U odnosu na iskustva sudjelovanja u SSA, rezultati pokazuju da za mlade koji su tijekom sudjelovanja u SSA stekli više iskustva razvoja identiteta, iskustva inicijative (navedeno se odnosi na vještine postavljanje ciljeva, rješavanje problema, upravljanje vremenom, ulaganje truda) i više stresnih iskustava, postoji veća vjerojatnost da će učestalije sudjelovati u SSA. Ujedno, za mlade koji su tijekom sudjelovanja u SSA imali više iskustva s negativnim pritiskom vršnjaka, postoji manja vjerojatnost da će učestalije sudjelovati u SSA. Navedeni rezultati, pokazuju da je važno promišljati o iskustvima mladih koje stječu sudjelovanjem u SSA te ih uzimati u obzir, kako bi ih se poticalo učestalije sudjelovanje mladih u SSA.

Ovim istraživačkim problemom, provjerio se doprinos pojedinih elemenata LACE modela, odnosno modela slobodnih aktivnosti-konteksta-iskustva, učestalosti sudjelovanja mladih u SSA. Prema spoznajama autorice, ovo istraživanje je jedinstveno upravo zbog navedenog te dobiveni rezultati imaju značajne znanstvene, ali i praktične implikacije. Dobiveni rezultati generalno potvrđuju da kako bi se potaknulo učestalije sudjelovanje mladih u SSA, potrebno je promišljati šire od same strukture aktivnosti, što je u skladu i s rezultatima prethodnih studija. Ujedno, ulaganje resursa u stvaranje sigurnog okruženja za sudjelovanje u SSA te osmišljavanje SSA koje naglasak između ostaloga stavljaju i na razvoj identiteta mladih, kao i na razvoj njihovih vještina rješavanja problema, postavljanja ciljeva i organizacije vremena te ulaganja truda, važno je za poticanje učestalijeg sudjelovanja mladih u SSA. Važno je poticati i motivaciju mladih, prije svega intrinzičnu, za učestalije sudjelovanje u SSA. Ulaganjem resursa u kvalitetnu provedbu SSA ne promiče se isključivo učestalije sudjelovanje mladih u SSA, već

i stvaranje sigurnog konteksta te pozitivnih iskustva sudjelovanja u SSA, što posljedično dovodi do pozitivnih razvojnih ishoda.

Drugi istraživački problem odnosio se na ispitivanje moderiraju li spol, dob i vrsta aktivnosti odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u SSA te korištenja alkohola. Dobiveni rezultati pokazuju kako spol doprinosi životnoj prevalenciji korištenja alkohola, mjesečnoj prevalenciji konzumacije alkohola i opijanju. Za djevojke rezultati pokazuju da je manje vjerojatno da će konzumirati alkohol na životnoj i mjesečnoj razini te da će se upuštati u opijanje, u odnosu na mladiće. Dobiveni podaci samo potvrđuju prethodna istraživanja koja nam pokazuju da su djevojke u manjem riziku za rizičnu konzumaciju alkohola. Iako su nam podaci u sklopu prvog istraživačkog problema pokazali da mladići učestalije sudjeluju u SSA, ovim istraživačkim problemom, utvrđeno je kako spol ne moderira odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u SSA te životne prevalencije korištenja alkohola, kao niti s mjesečnom prevalencijom konzumacije alkohola, a niti s iskustvima opijanja.

Nadalje, dobiveni rezultati pokazuju kako dob doprinosi životnoj prevalenciji konzumacije alkohola. Za starije adolescente postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini visokog rizika, nego da pripadaju skupini niskog rizika za konzumaciju alkohola na životnoj razini, u odnosu na mlađe adolescente. Dobiveni rezultat potvrđuje prijašnje nalaze u odnosu na dobne razlike u konzumaciji alkohola kod mladih. Iako je to značajan podatak, životna prevalencija nam više govori o iskustvu konzumacije alkohola kod mladih. S druge strane, mjesečna prevalencija konzumacije alkohola i opijanje, nam više ukazuju na potencijalno rizičnu konzumaciju alkohola, a dobiveni podaci u ovom istraživanju pokazuju da dob ne doprinosi mjesečnoj prevalenciji konzumacije alkohola, niti opijanju. Analizom podataka utvrđeno je i da dob ne moderira odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u SSA te životne prevalencije korištenja alkohola, kao niti s mjesečnom prevalencijom konzumacije alkohola, a niti s iskustvima opijanja.

Generalno, potrebno je istaknuti kako se u odnosu na SSA nije potvrdilo da spol i dob moderiraju odnos između učestalosti sudjelovanja i konzumacije alkohola. Naime, škole i zajednice, trebale bi nuditi različite SSA sukladno interesima mladih te izbjegavati vrednovanje pojedinih aktivnosti nad drugima. Navedeno se može postići priznavanjem i jednakim vrednovanjem sudjelovanja mladih u širokom rasponu aktivnosti te podržavanjem integracije istih u školske i lokalne svečanosti. Ujedno, škole i lokalne zajednice trebale bi poticati i

promicati uključivanje mladih u SSA koje nisu isključive niti usmjerene na dječake ili djevojčice.

Nadalje, rezultati su pokazali kako vrsta SSA moderira odnos između učestalosti sudjelovanja mladih u SSA i mjesečne prevalencije konzumacije alkohola i opijanja. Dobiveni rezultati pokazuju da za mlade koji su učestalije sudjelovali u glazbeno-umjetničkim aktivnostima tijekom COVID-19 pandemije, postoji manja vjerojatnost da pripadaju skupini visokog rizika za konzumaciju alkohola na mjesečnoj razini. Nadalje, za mlade koji su učestalije sudjelovali u grupnim sportskim aktivnostima i u obrazovnim aktivnostima, postoji manja vjerojatnost da imaju više iskustva opijanja. Međutim, za mlade koji su sudjelovali u socijalno-angažiranim tijekom COVID-19 pandemije postoji veća vjerojatnost da pripadaju skupini visokog rizika za konzumaciju alkohola na mjesečnoj razini i veća vjerojatnost da imaju više iskustva opijanja. Rezultati pokazuju da učestalije sudjelovanje u glazbeno-umjetničkim, obrazovnim i grupnim sportskim aktivnostima predstavlja zaštitu, dok sudjelovanje u socijalno-angažiranim aktivnostima predstavlja rizik od rizične konzumacija alkohola. Međutim, kao što je naglašeno nekoliko puta unutar rada, nije se dovoljno usmjeriti isključivo na vrstu SSA. Potrebno je dobivene rezultate promatrati sa znanstvenim oprezom. Važno je i napomenuti, kako socijalno-angažirane aktivnosti zasigurno predstavljaju značajan resurs za provedbu slobodnog vremena mladih unutar zajednice. Socijalno-angažirane aktivnosti (izviđači, volonterski rad, crveni križ i dobrovoljna vatrogasna društva), zasigurno imaju veliki preventivni potencijal unutar zajednice, jer prije svega okupljaju mlade na jednom mjestu. Kako bismo sa sigurnošću mogli reći da socijalno-angažirane aktivnosti predstavljaju rizik od konzumacije alkohola kod mladih, morali bi proučiti kontekst održavanja tih aktivnosti, kao i iskustva mladih koja stječu sudjelovanjem u njima te koja vrsta motivacije ih potiče na sudjelovanje u njima. Samim time, tako bismo mogli kreirati i preporuke za preventivna ulaganja za specifične vrste SSA, poput edukacije provoditelja aktivnosti te kreiranje konteksta za sudjelovanje u slobodnim aktivnostima koje podržava pozitivan razvoj mladih.

Treći istraživački problem odnosio se na ispitivanje doprinosa učestalosti sudjelovanja, percepcije konteksta, čimbenika motivacije i iskustva sudjelovanja u SSA u objašnjenju korištenja alkohola. Ovim istraživačkim problemom, provjerio se također doprinos LACE modela, odnosno modela slobodnih aktivnosti-konteksta-iskustva, konzumaciji alkohola od strane mladih. Naime, s obzirom na to da literatura iz područja znanosti o slobodnom vremenu, ukazuje da nije dovoljno promatrati samo strukturu aktivnosti kako bismo donosili zaključke o

utjecaju SSA na razvojne ishode mladih, ovo istraživanje ima značajne znanstvene implikacije jer je provjerilo doprinos svih elemenata LACE modela u odnosu na ishod, korištenje alkohola od strane mladih.

Prvotno, potrebno je istaknuti kako podaci ukazuju na visoku prevalenciju konzumacije alkohola kod mladih na području Krapinsko-zagorske županije, što je u skladu i s drugim podacima na nacionalnoj razini. Stoga, potrebno je promišljati koja preventivna ulaganja je potrebno poduzeti kako bismo prevenirali navedeni problem. Iako je eksperimentiranje s konzumacijom alkohola kod mladih razvojno očekivano, odrasli nikako ne bi trebali trivijalizirati, a niti podržavati upotrebu alkohola kod mladih. S obzirom na to da se konzumacija alkohola u ovoj doktorskoj disertaciji promatrala kroz životnu prevalenciju, mjesečnu prevalenciju i opijanje te da su podaci analizirani u odnosu na skupine rizika za konzumaciju alkohola kod mladih, dobiveni podaci ukazuju nam to kako potencijalno možemo unapređivanjem kvalitete provođenja SSA utjecati na sprečavanje razvoja puta ovisnosti kod mladih. Navedeno također predstavlja značajnu znanstvenu implikaciju, s obzirom na to da postoji nedostatak studija koje ispituju doprinos SSA različitim rizicima uporabe sredstava ovisnosti.

Obradom podataka utvrđeno je da učestalost sudjelovanja mladih u SSA ne doprinosi njihovoj konzumaciji alkohola, odnosno niti životnoj prevalenciji konzumacije alkohola, ni mjesečnoj prevalenciji konzumacije alkohola, kao ni opijanju. Naime, čini se da nije učestalost sudjelovanja u SSA ta koja doprinosi većoj ili manjoj konzumaciji alkohola kod mladih, već u odnosu na to neki drugi čimbenici imaju značajniji utjecaj. U odnosu na čimbenike motivacije za sudjelovanjem u SSA, dobiveni rezultati pokazuju da su mladi koji su ekstrinzično motivirani u većem riziku za konzumaciju alkohola, dok su mladi kod kojih je izražena identificirana motivacija u manjem riziku za konzumaciju alkohola. Dobiveni rezultat ima značajne znanstvene implikacije, s obzirom da se unutar literature pretpostavljalo da ekstrinzična motivacija doprinosi upravo negativnim razvojnim ishodima, međutim nedostajalo je literature u području slobodnog vremena koja bi to poduprla empirijskim dokazima. Nadalje, za mlade koji se osjećaju sigurno tijekom sudjelovanja u SSA, postoji manja vjerojatnost rizične konzumacije alkohola. U odnosu na iskustva sudjelovanja u SSA, iskustva timskog rada i socijalne vještine te iskustva inicijative (vještine postavljanje ciljeva, rješavanje problema, upravljanje vremenom, ulaganje truda) doprinose manjoj konzumaciji alkohola od strane mladih. S druge pak strane, mladi koji procjenjuju da su sudjelovanjem u SSA stekli pozitivnije

odnose, razvili mreže odraslih i socijalnog kapitala te stekli iskustva identiteta, kao i doživjeli negativna iskustva, u većem su riziku za konzumaciju alkohola. Dobiveni rezultati sugeriraju da poticanje identificirane motivacije za sudjelovanje u SSA, stvaranje sigurnog okruženja za sudjelovanje u SSA i razvijanje vještina timskog rada i socijalnih vještina kao i iskustva inicijative (vještine postavljanje ciljeva, rješavanje problema, upravljanje vremenom, ulaganje truda), može doprinijeti sprječavanju upotrebe alkohola među mladima. Međutim, postoje čimbenici u kontekstu sudjelovanja u SSA koji mogu pridonijeti većoj konzumaciji alkohola, poput negativnih iskustava te je navedeno potrebno imati na umu prilikom kreiranja intervencija. Naime, autonomna i samoodređujuća motivacija, siguran kontekst i pozitivna iskustva sudjelovanja u SSA trebale bi biti središnje komponente prilikom osmišljavanja intervencija u kontekstu slobodnog vremena mladih za prevenciju korištenja sredstva ovisnosti. Rezultati generalno sugeriraju da je mladima potrebno nuditi sudjelovanje u SSA sukladno njihovim interesima i potrebama, da je potrebno poticati autonomnu i samoodređujuću motivaciju, odnosno intrinzičnu i identificiranu motivaciju za sudjelovanjem u SSA, da je potrebno raditi na stvaranju sigurnog okruženja u kojem se provode SSA, da je potrebno usmjeriti se na razvoj vještina (socijalno-emocionalnih vještina, komunikacijskih vještina i vještina timskog rada) kroz ponuđene SSA te da je potrebno raditi na poboljšavanju odnosa između vršnjaka, ali i voditelja SSA. Ovi podaci pokazuju nam da nije dovoljno mladima samo ponuditi sudjelovanje u SSA, već je važno promišljati kako potaknuti njihovu motivaciju za sudjelovanje, kako kreirati kontekst sudjelovanja te koja iskustva mladi stječu sudjelovanjem u SSA kako bi se moglo doprinijeti pozitivnim razvojnim ishodima mladih. Odnosno, ovi podaci predstavljaju svojevrsne znanstvene dokaze o uvjetima pod kojima SSA doprinose ostvarivanju pozitivnih razvojnih ishoda kod mladih.

Generalno, ovom doktorskom disertacijom prikazano je kako SSA mogu predstavljati kontekst za pozitivan razvoj mladih, ali i za uključenost u rizična ponašanja. Sudjelovanje u SSA samo po sebi ne predstavlja zaštitu, već je potrebno ulagati resurse u jačanje zaštitnih čimbenika unutar konteksta slobodnog vremena kako bi se doprinijelo postizanju pozitivnih razvojnih ishoda kod mladih. Ujedno, pri tome važno je promišljati o povezanosti s drugim okruženjima u životima mladih, a pogotovo o vršnjacima, koji imaju izuzetno značajnu ulogu u razdoblju adolescencije. Osim, vršnjaka, mladima koji sudjeluju u SSA, kao uzori često služe i voditelji aktivnosti te je potrebno pozitivno iskoristiti njihovu ulogu. Nalazi ovog dokorskog istraživanja mogu poslužiti u razvoju strategija i intervencija za promociju pozitivnog razvoja i prevenciju rizičnih ponašanja mladih, koja bi uključila kontekst slobodnog vremena.

PREGLED RELEVANTNE LITERATURE

1. Albertos, A., Koning, I., Benítez, E., I De Irala, J. (2021). Adolescents' alcohol use: Does the type of leisure activity matter? A cross-national study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(21), 11477. <https://doi.org/10.3390/ijerph182111477>.
2. Beckmeyer, J. J., i Weybright, E. H. (2016). Perceptions of alcohol use by friends compared to peers: Associations with middle adolescents' own use. *Substance Abuse*, 37(3), 435–440. <https://doi.org/10.1080/08897077.2015.1134754>.
3. Benson, P. L., Scales, P. C., Hamilton, S. F. i Sesma, A. (2007). Positive Youth Development: Theory, Research, and Applications. U: R. M. Lerner (ur.). *Handbook of Child Psychology* (str. 894-941). New York: John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9780470147658.chpsy0116>.
4. Berger, C., Brotfeld, C., i Espelage, D. L. (2021). Extracurricular activities and peer relational victimization: Role of gender and school social norms. *Journal of School Violence*, 20(4), 611–626. <https://doi.org/10.1080/15388220.2022.2026226>.
5. Brkljačić, T., Kaliterna Lipovčan, Lj., I Tadić, M. (2012). Povezanost između osjećaja sreće i nekih aspekata provođenja slobodnog vremena. *Napredak*, 153(3-4), 355-371.
6. Carbonaro, W., i Maloney, E. (2019). Extracurricular activities and student outcomes in elementary and middle school: Causal effects or self-selection? *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*, 5, 237802311984549. <https://doi.org/10.1177/2378023119845496>.
7. Cindrić, M. (1992) Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika osnovne škole. *Život i škola* 41(1), 49-68.
8. Coulangeon, P. (2018). The impact of participation in extracurricular activities on school achievement of french middle school students: Human capital and cultural capital revisited. *Social Forces; a Scientific Medium of Social Study and Interpretation*, 97(1), 55–90. <https://doi.org/10.1093/sf/soy016>.
9. Crone, D., Smith, A., i Gough, B. (2005). “I feel totally at one, totally alive and totally happy”: a psycho-social explanation of the physical activity and mental health relationship. *Health Education Research*, 20(5), 600–611. <https://doi.org/10.1093/her/cyh007>.

10. Cureau, F.V., Da Silva, T.L., Bloch, K.V., Fujimori, E., Belfort, D.R., De Carvalho, K.M., Brosina de Leon, E., Teixeira Leite de Vasconcellos, M., Ekelund, U. i Schaan, B.D. (2016). ERICA: Leisure-time physical inactivity in Brazilian adolescents. *Rev Saude Publica*, 50(1), 1-11. <https://doi.org/10.1590/S01518-8787.2016050006683>.
11. Dale, L. P., Vanderloo, L., Moore, S., Faulkner, G. (2019). Physical activity and depression, anxiety, and self-esteem in children and youth: An umbrella systematic review. *Mental Health and Physical Activity*, 16, 66–79. <https://doi.org/10.1016/j.mhpa.2018.12.001>.
12. Dimech, A. S., i Seiler, R. (2011). Extra-curricular sport participation: A potential buffer against social anxiety symptoms in primary school children. *Psychology of Sport and Exercise*, 12(4), 347–354. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2011.03.007>.
13. Eime, R. M., Young, J. A., Harvey, J. T., Charity, M. J., i Payne, W. R. (2013). A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents: informing development of a conceptual model of health through sport. *The International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 10(1), 98. <https://doi.org/10.1186/1479-5868-10-98>.
14. Fredricks, J. A., i Eccles, J. S. (2008). Participation in extracurricular activities in the middle school years: Are there developmental benefits for African American and European American youth? *Journal of Youth and Adolescence*, 37(9), 1029–1043. <https://doi.org/10.1007/s10964-008-9309-4>.
15. Freire, T., Tavares, D., Silva E., i Teixeira, A. (2016). Flow, Leisure, and Positive Youth Development. In: Harmat, L., Ørsted Andersen, F., Ullén, F., Wright, J., i Sadlo, G. (ur.). *Flow Experience* (str. 163-180). Switzerland: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-28634-1_11.
16. Caldwell, L. L., i Gilbert, A. A. (1990). Leisure, health, and disability: A review and discussion. *Revue Canadienne de Sante Mentale Communautaire [Canadian Journal of Community Mental Health]*, 9(2), 111–122. <https://doi.org/10.7870/cjcmh-1990-0022>.
17. Haggard, L. M., i Williams, D. R. (1992). Identity affirmation through leisure activities: Leisure symbols of the self. *Journal of Leisure Research*, 24(1), 1–18. <https://doi.org/10.1080/00222216.1992.11969868>.
18. Ilišin, V. (2007). Slobodno vrijeme i interesi mladih. U: V. Ilišin,, i F. Radin (ur.), *Mladi: problem ili resurs* (str. 179-201). Institut za društvena istraživanja.

19. Iso-Ahola, S. E. (1980). *The social psychology of leisure and recreation*. Wm. C. Brown.
20. Jobling, A. (2001). Life be in it: lifestyle choices for active leisure. *Down's Syndrome, Research and Practice*, 6(3), 117–122. <https://doi.org/10.3104/perspectives.102>.
21. Kleiber, D. A., i Powell, G. M. (2005). Historical change in leisure activities during afterschool hours. U: J. L. Mahoney, R. W. Larson, i J. S. Eccles (ur.), *Organized activities as contexts of development* (str. 23-44). Lawrence Erlbaum Associates.
22. Knifsend, C. A., Camacho-Thompson, D. E., Juvonen, J., i Graham, S. (2018). Friends in activities, school-related affect, and academic outcomes in diverse middle schools. *Journal of Youth and Adolescence*, 47(6), 1208–1220. <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0817-6>.
23. Kremer, K. P., Maynard, B. R., Polanin, J. R., Vaughn, M. G., i Sarteschi, C. M. (2015). Effects of after-school programs with at-risk youth on attendance and externalizing behaviors: A systematic review and meta-analysis. *Journal of youth and adolescence*, 44(3), 616-636. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0226-4>.
24. Kwak, L., Kremers, S., Walsh, A., i Brug, H. (2006). How is your walking group running? *Health Education (Bradford, West Yorkshire, England)*, 106(1), 21–31. <https://doi.org/10.1108/09654280610637175>.
25. Larson, R. W., i Verma, S. (1999). How children and adolescents spend time across the world: Work, play, and developmental opportunities. *Psychological Bulletin Journal*, 125, 701–736. <https://doi.org/10.1037//0033-2909.125.6.701>.
26. Layland, E. K., Ram, N., Caldwell, L. L., Smith, E. A., i Wegner, L. (2021). Leisure boredom, timing of sexual debut, and co-occurring behaviors among South African adolescents. *Archives of Sexual Behavior*, 50(6), 2383–2394. <https://doi.org/10.1007/s10508-021-02014-8>.
27. Layland, E. K., Caldwell, L. L., Ram, N., Smith, E. A., Wegner, L., i Jacobs, J. J. (2022). Adolescent substance use behavior change through school intervention is improved by teacher and school implementation support together, especially for girls. *Prevention Science: The Official Journal of the Society for Prevention Research*. <https://doi.org/10.1007/s11121-022-01394-0>.
28. Lee, K. T. H., i Vandell, D. L. (2015). Out-of-school time and adolescent substance use. *Journal of Adolescent Health*, 57, 523–529. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2015.07.003>.

29. Little, P., Wimer, C., i Weiss, H. B. (2008). After school programs in the 21st century: Their potential and what it takes to achieve it. Issues and opportunities in out-of-school time evaluation. *Harvard Family Research Project*, 10, 1-12.
30. Lopez-Sintas, J., Rojas-DeFrancisco, L., i Garcia-Alvarez, E. (2017). Home-based digital leisure: Doing the same leisure activities, but digital. *Cogent Social Sciences*, 3, 1309741. <https://doi.org/10.1080/23311886.2017.1309741>.
31. Mahoney, Joseph L., Larson, R. W., i Eccles, J. S. (ur.). (2005). *Organized activities as contexts of development: Extracurricular activities, after school and community programs*. Psychology Press.
32. McNeill, L. H., Kreuter, M. W., i Subramanian, S. V. (2006). Social environment and physical activity: a review of concepts and evidence. *Social Science & Medicine (1982)*, 63(4), 1011–1022. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2006.03.012>.
33. Meier, A., Hartmann, B. S., i Larson, R. (2018). A quarter century of participation in school-based extracurricular activities: Inequalities by race, class, gender and age? *Journal of Youth and Adolescence*, 47(6), 1299–1316. <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0838-1>.
34. Milhausen, R. R., Crosby, R., Yarber, W. L., DiClemente, R. J., Wingood, G. M., i Ding, K. (2003). Rural and nonrural African American high school students and STD/HIV sexual-risk behaviors. *American Journal of Health Behavior*, 27(4), 373–379. <https://doi.org/10.5993/ajhb.27.4.9>.
35. Moore, S. A., Faulkner, G., Rhodes, R. E., Brussoni, M., Chulak-Bozzer, T., Ferguson, L. J., . . . I Tremblay, M. S. (2020). Impact of the COVID-19 virus outbreak on movement and PLAY behaviours of Canadian children AND Youth: A national survey. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 17(1). <https://doi.org/110.1186/s12966-020-00987-8>.
36. Pavlović, Z., I Stepanović Ilić, I. (2022). Basic values as predictors of leisure-time activities among adolescents. *Primenjena Psihologija*, 15(1), 85–117. <https://doi.org/10.19090/pp.v15i1.2349>.
37. Pituch, K. A., Stevens, J. (2016). *Applied multivariate statistics for the social sciences: Analyses with SAS and IBMs SPSS*. New York: Routledge,
38. Pedersen, E. R., Osilla, K. C., Miles, J. N. V., Tucker, J. S., Ewing, B. A., Shih, R. A., i D'Amico, E. J. (2017). The role of perceived injunctive alcohol norms in adolescent

- drinking behavior. *Addictive Behaviors*, 67, 1–7. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2016.11.022>.
39. Pérez, A., Ariza, C., Sánchez-Martínez, F., i Nebot, M. (2010). Cannabis consumption initiation among adolescents: A longitudinal study. *Addictive Behaviors*, 35(2), 129–134. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2009.09.018>.
40. Persson, A., Kerr, M. i Stattin, H. (2007). Staying in or moving away from structured activities: explanations involving parents and peers. *Developmental Psychology*, 43, 197–207. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.1.197>
41. Tabachnick, B. G., i Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) & World Health Organization.
42. Schulte, M. T., Ramo, D., i Brown, S. A. (2009). Gender differences in factors influencing alcohol use and drinking progression among adolescents. *Clinical Psychology Review*, 29(6), 535–547. <https://doi.org/10.1016/J.CPR.2009.06.003>.
43. Schumacher Dimech, A., i Seiler, R. (2011). Extra-curricular sport participation: A potential buffer against social anxiety symptoms in primary school children. *Psychology of Sport and Exercise*, 12(4), 347–354. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2011.03.007>.
44. Sheldon, K. M., i Elliot, A. J. (1998). Not all personal goals are personal: Comparing autonomous and controlled reasons as predictors of effort and attainment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24(5), 546–557.
45. Smith, E. P., Osgood, D. W., Oh, Y., i Caldwell, L. C. (2018). Promoting afterschool quality and positive youth development: Cluster randomized trial of the Pax Good Behavior Game. *Prevention Science: The Official Journal of the Society for Prevention Research*, 19(2), 159–173. <https://doi.org/10.1007/s11121-017-0820-2>.
46. Smith, L., Jackson, S. E., Jacob, L., Grabovac, I., Yang, L., Johnstone, J., McDermott, D., Gordon, D., Lopez Sanchez, G. F., Stefanac, S., i Koyanagi, A. (2019). Leisure-Time Sedentary Behavior, Alcohol Consumption, and Sexual Intercourse Among Adolescents Aged 12-15 years in 19 Countries From Africa, the Americas, and Asia. *The Journal of Sexual Medicine*, 16(9), 1355–1363. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2019.06.013>.
47. Steinberg, L., i Monahan, K. C. (2007). Age differences in resistance to peer influence. *Developmental Psychology*, 43(6), 1531–1543. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.6.1531>.

48. Street, G., I James, R. (2022). *The Relationship between Organised Recreational Activity and Mental Health*. Preuzeto 19. 08. 2022. s <https://www.dlgsc.wa.gov.au/department/publications/publication/the-relationship-between-organised-recreational-activity-and-mental-health>.
49. Unlu, A. (2009). *The Impact Of Social Capital On Youth Substance Use* (doktorska disertacija). Preuzeta s baze podataka University of Central Florid. <https://stars.library.ucf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4985&context=etd..>
50. Valjan Vukić, V. (2016). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika - višestruke perspektive. *Školski Vjesnik: Časopis Za Pedagogijsku Teoriju i Praksu*, 65(1), 58–58. <https://hrcak.srce.hr/177319>.
51. Voorpostel, M., van der Lippe, T., i Gershuny, J. (2010). Spending time together—changes over four decades in leisure time spent with a spouse. *Journal of Leisure Research*, 42(2), 243–265. <https://doi.org/10.1080/00222216.2010.11950204>.
52. Witt, P. A., i Caldwell, L. L. (ur.). (2019). *Youth development, 2nd ed: Principles and practices in out-of-school time settings*. Sagamore Publishing.
53. Wegner, L. i Caldwell, L. L. (2012). Interventions for Out-of-School Contexts. U: C. L. Ward, A. V. Merwe i A. Dawes (ur.). *Youth violence: Sources and solutions in South Africa* (str. 213-241). Claremont: UCT Press.
54. Weybright, E. H. (2013). *Healthy leisure and its relationship to substance use in South AFRICAN adolescents: A variable and Person centered approach (PhD thesis)*. Retrieved from University Park data base, Pennsylvania State University.

10. POPIS LITERATURE

1. Ajduković, M., i Kolesarić, V. (2003). *Etički Kodeks Istraživanja s Djecom*. Vijeće za Djecu Vlade Republike Hrvatske, Državni Zavod za Zaštitu Obitelji, Materinstva i Mladeži, Zagreb.
2. Alaska Department of Health and Social Service's Division of Behavioral Health (2011). *Risk and Protective Factors for Adolescent Substance Use (and other Problem Behavior)*. Preuzeto 06. 05. 2021. s http://dhss.alaska.gov/dbh/Documents/Prevention/programs/tobacco/Risk_Protective_Factors.pdf.
3. Athenstaedt, U., Mikula, G., i Bredt, C. (2009). Gender role self-concept and leisure activities of adolescents. *Sex Roles*, 60(5–6), 399–409. <https://doi.org/10.1007/s11199-008-9543-y>.
4. Aumètre, F., i Poulin, F. (2018). Academic and behavioral outcomes associated with organized activity participation trajectories during childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 54, 33–41. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2017.11.003>
5. Australian Bureau of Statistics. (2013). *Australian Health Survey: physical activity 2011-12*. Preuzeto 18.07.2022. s <http://www.designedtomove.org/>.
6. Badura, P. (2018). *Healthy adolescence in the context of leisure time: The role of organized and unstructured leisure-time activities* (doktorska disertacija). Preuzeta s baze podataka University of Groningen.
7. Badura, P., Geckova, A. M., Sigmundova, D., van Dijk, J. P., i Reijneveld, S. A. (2015). When children play, they feel better: organized activity participation and health in adolescents. *BMC Public Health*, 15(1), 1090. <https://doi.org/10.1186/s12889-015-2427-5>.
8. Badura, P., Sigmund, E., Geckova, A. M., Sigmundova, D., Sirucek, J., van Dijk, J. P., i Reijneveld, S. A. (2016). Is participation in organized leisure-time activities associated with school performance in adolescence? *PloS One*, 11(4), e0153276. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0153276>.
9. Badura, P., Madarasova Geckova, A., Sigmundova, D., Sigmund, E., van Dijk, J. P., i Reijneveld, S. A. (2018). Can organized leisure-time activities buffer the negative outcomes of unstructured activities for adolescents' health? *International Journal of Public Health*, 63(6), 743–751. <https://doi.org/10.1007/s00038-018-1125-3>.

10. Baldwin, C. K., i Caldwell, L. L. (2003). Development of the free time motivation scale for adolescents. *Journal of Leisure Research*, 35(2), 129–151. <https://doi.org/10.1080/00222216.2003.11949987>.
11. Barnes, G. M., Hoffman, J. H., Welte, J. W., Farrell, M. P., i Dintcheff, B. A. (2007). Adolescents' time use: Effects on substance use, delinquency and sexual activity. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(5), 697–710. <https://doi.org/10.1007/s10964-006-9075-0>.
12. Bartko, W. T., i Eccles, J. S. (2003). Adolescent participation in structured and unstructured activities: A person-oriented analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(4), 233–241. <https://doi.org/10.1023/a:1023056425648>.
13. Barry, M. M., Clarke, A. M., Morreale, S. E., i Field, C. A. (2018). A review of the evidence on the effects of community-based programs on young people's social and emotional skills development. *Adolescent Research Review*, 3(1), 13–27. <https://doi.org/10.1007/s40894-017-0055-2>.
14. Bašić, J. (2009). *Teorije prevencije: prevencija poremećaja u ponašanju i rizičnih ponašanja djece i mladih*. Zagreb: Školska knjiga.
15. Bašić, J., Ferić, M. i Kranželić, V. (2001). *Od primarne prevencije do ranih intervencija*. Zagreb: Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
16. Bašić, J. i Ferić, M. (2004). Djeca i mladi u riziku: rizična ponašanja. U: J. Bašić, N. Koller-Trbović, N. i S. Uzelac (ur.). *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja* (str. 57-72). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
17. Barnová, S., i Tamášová, V. (2018). Risk and protective factors in the life of youth in relation to resilience. *Psychológia a Patopsychológia Dieťaťa*, 52(1), 50–59. <https://doi.org/10.2478/papd-2018-0001>.
18. Belošević, M. i Ferić, M. (2022a). Quality of Youth Leisure – Traits and Opportunities for Prevention Planning. *Croatian Journal of Education*, 24(2), 641-671. <https://doi.org/10.15516/cje.v24i2.4486>.
19. Belošević, M., i Ferić, M. (2022b). Contribution of leisure context, motivation and experience to the frequency of participation in structured leisure activities among adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(2), 877. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020877>.

20. Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of socio-demographic and structured leisure activities' characteristics to adolescents' alcohol use. *Adiktologie*, 22(2), 102–116. <https://doi.org/10.35198/01-2022-002-0003>.
21. Belošević, M., i Ferić, M. (2022d). Contribution of frequency and structured leisure activities features to the alcohol use: perception of adolescents from the northwest county of Croatia. *International Journal of Adolescence and Youth*, 27(1), 249–263. <https://doi.org/10.1080/02673843.2022.2081088>.
22. Berger, C., Deutsch, N., Cuadros, O., Franco, E., Rojas, M., Roux, G., i Sanchez, F. (2020). Adolescent peer processes in extracurricular activities: Identifying developmental opportunities. *Child and Youth Services Review*, 118, 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.105457>.
23. Blomfield, C. J. i Barber, B. L. (2011). Developmental experiences during extracurricular activities and Australian adolescents' self-concept: Particularly important for youth from disadvantaged schools. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(5), 582–594. <https://doi.org/10.1007/s10964-010-9563-0>.
24. Bowen, D. J., i Neill, J. T. (2013). A meta-analysis of adventure therapy outcomes and moderators. *The Open Psychology Journal*, 6(1), 28–53. <https://doi.org/10.2174/1874350120130802001>.
25. Bradley, G. L., i Inglis, B. C. (2012). Adolescent leisure dimensions, psychosocial adjustment, and gender effects. *Journal of Adolescence*, 35(5), 1167–1176. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.03.006>.
26. Bureau of Labor Statistics, U.S. Department of Labor, The Economics Daily. (2022). *Time spent in leisure and sports activities increased by 32 minutes per day in 2020*. Preuzeto 22. 08. 2022. s <https://www.bls.gov/opub/ted/2021/time-spent-in-leisure-and-sports-activities-increased-by-32-minutes-per-day-in-2020.htm>.
27. Caldwell, L. L. (2005). Recreation and youth development. U: P. A. Witt i L. L. Caldwell (ur.). *Recreation and youth development* (str. 169–189). State College: Venture Publishing.
28. Caldwell, L. L. (2008). Adolescent development through leisure: A global perspective. *World Leisure Journal*, 50(1), 3–17. <https://doi.org/10.1080/04419057.2008.9674523>.
29. Caldwell, L. L. (2011). Leisure. U: B. Bradford Brown i M. J. Prinstein (ur.). *Encyclopedia of adolescence* (str. 169–177). San Diego, CA: Academic Press.

30. Caldwell, L. L. (2015). Youth and Leisure. U: G. Walker, D. Scott, M. Stodolska (ur.). *Leisure Matter* (str. 181-190). Pennsylvania: Venture Publishing.
31. Caldwell, L. L. (2017). Leisure ☆. Reference Module in. *Neuroscience and Biobehavioral Psychology*, 1–10. <https://doi.org/10.1016/b978-0-12-809324-5.06048-x>.
32. Caldwell, L. L., i Darling, N. (1999). Leisure context, parental control, and resistance to peer pressure as predictors of adolescent partying and substance use: An ecological perspective. *Journal of Leisure Research*, 31(1), 57–77. <https://doi.org/10.1080/00222216.1999.11949851>.
33. Caldwell, L. L., Weichold, K., i Smith, E. A. (2006). Peer influence, substance use, and leisure: A cross cultural comparison. *SUCHT (German Journal of Addiction Research and Practice)*, 52(4), 261–267.
34. Caldwell, L. L. i Faulk, M. (2013). Adolescent Leisure from a Developmental and Prevention Perspective. U: T. Freire (ur.). *Positive leisure science* (str. 41-60). New York, London: Springer.
35. Caldwell, L., Patrick, M. E., Smith, E. A., Palen, L.-A., i Wegner, L. (2010). Influencing adolescent leisure motivation: Intervention effects of HealthWise South Africa. *Journal of Leisure Research*, 42(2), 203–220. <https://doi.org/10.1080/00222216.2010.11950202>.
36. Caldwell, L. L., i Smith, E. A. (2006). Leisure as a context for youth development and delinquency prevention. *The Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 39(3), 398–418. <https://doi.org/10.1375/acri.39.3.398>.
37. Caldwell, L. L., i Witt, P. A. (2011). Leisure, recreation, and play from a developmental context. *New Directions for Youth Development*, 2011(130), 13–27. <https://doi.org/10.1002/yd.394>.
38. Caldwell, L. L., i Witt, P. A. (2018). The Importance of Leisure and Recreation as Contexts for Youth Development. U: P. A. Witt i L. L. Caldwell (ur.). *Youth development: Principles and practices in out-of-school time settings* (str. 193 – 213). Urbana: Sagamore Publishing.
39. Calvert, W. J., Keenan Bucholz, K., i Steger-May, K. (2010). Early drinking and its association with adolescents' participation in risky behaviors. *Journal of the American Psychiatric Nurses Association*, 16(4), 239–251. <https://doi.org/10.1177/1078390310374356>.

40. Capak, K. (2020). *Istraživanje o zdravstvenom ponašanju učenika – HBSC 2017/2018*. Hrvatski zavod za javno zdravstvo [*Health Behaviour in School-aged Children study – HBSC 2017/2018*. Croatian Institute of Public Health]. https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/05/HBSC_2018_HR.pdf.
41. Carney, R., Firth, J. (2021). Exercise interventions in child and adolescent mental health care: An overview of the evidence and recommendations for implementation. *JCPP Advances*, 1(4). <https://doi.org/10.1002/jcv2.12031>
42. Clarke, A. M., Kuosmanen, T., i Barry, M. M. (2015). A systematic review of online youth mental health promotion and prevention interventions. *Journal of Youth and Adolescence*, 44(1), 90–113. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0165-0>.
43. Coatsworth, J. D., Sharp, E. H., Palen, L.-A., Darling, N., Cumsille, P., i Marta, E. (2005). Exploring adolescent self-defining leisure activities and identity experiences across three countries. *International Journal of Behavioral Development*, 29(5), 361–370. <https://doi.org/10.1080/01650250500166972>.
44. Coatsworth, J. D., Palen, L.-A., Sharp, E. H., i Ferrer-Wreder, L. (2006). Self-defining activities, expressive identity, and adolescent wellness. *Applied Developmental Science*, 10(3), 157–170. https://doi.org/10.1207/s1532480xads1003_5.
45. Cox, E.P., O’Dwyer, N., Cook, R., Vetter, M., Cheng, H.L., Rooney, K. i O’Connor, H. (2016). Relationship between physical activity and cognitive function in apparently healthy young to middle-aged adults: A systematic review. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 19(8), 616–628. <https://doi.org/10.1016/j.jsams.2015.09.003>.
46. Choudhury, S., Blakemore, S.-J., i Charman, T. (2006). Social cognitive development during adolescence. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 1(3), 165–174. <https://doi.org/10.1093/scan/nsl024>.
47. Darling, N. (2005). Participation in extracurricular activities and adolescent adjustment: Cross-sectional and longitudinal findings. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(5), 493–505. <https://doi.org/10.1007/s10964-005-7266-8>.
48. Deci, E. L., i Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and selfdetermination in human behavior*. Plenum.
49. Deci, E. L., i Ryan, R. M. (2000). The ‘what’ and ‘why’ of goal pursuits: Human need and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227–268.

50. Deci, E. L., i Ryan, R. M. (2008). Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *Psychologie Canadienne [Canadian Psychology]*, 49(3), 182–185. <https://doi.org/10.1037/a0012801>.
51. Deci, E. L., i Ryan, R. M. (2012). Motivation, personality, and development within embedded social contexts: An overview of self-determination theory. In R. M. Ryan (Ed.), *The Oxford handbook of human motivation* (pp. 85–110). Oxford, England: Oxford Library of Psychology.
52. De Greeff, J.W., Bosker, R.J., Oosterlaan, J., Visscher, C. i Hartman, E. (2018). Effects of physical activity on executive functions, attention and academic performance in preadolescent children: A meta-analysis. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 21, 501–507. <https://doi.org/10.1016/j.jsams.2017.09.595>.
53. Duran, N. (2017). *Leisure Motivation*. Preuzeto 19. 08. 2022. s http://samples.jbpub.com/9781284106817/9781284106879_CH02_Print.pdf.
54. Dworkin, J. B., Larson, R., i Hansen, D. (2003). Adolescents' accounts of growth experiences in youth activities. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(1), 17–26. <https://doi.org/10.1023/a:1021076222321>.
55. Elek, E., Miller-Day, M., i Hecht, M. L. (2006). Influences of personal, injunctive, and descriptive norms on early adolescent substance use. *Journal of Drug Issues*, 36(1), 147–172. <https://doi.org/10.1177/002204260603600107>.
56. Engels, R. C. M. E., Scholte, R. H. J., van Lieshout, C. F. M., de Kemp, R., i Overbeek, G. (2006). Peer group reputation and smoking and alcohol consumption in early adolescence. *Addictive Behaviors*, 31(3), 440–449. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2005.05.026>.
57. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addictions. [EMCDDA]. (2020a). European drug report 2020: trends and developments. Luxembourg: Publications Office of the European Union. https://www.emcdda.europa.eu/edr/trends-developments/2020_en.
58. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA]. (2020b). *Europski preventivski kurikulum: priručnik za donositelje odluka, kreatore javnog mišljenja i kreatore politika u području znanstveno utemeljene prevencije korištenja sredstava ovisnosti [European Prevention Curriculum (EUPC): a handbook for decision-makers, opinion-makers and policy-makers in science-based prevention of substance use]*. Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/11733/EUPC_CRO_On_Line_Final.pdf.

59. ESPAD Group. (2020). *ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. EMCDDA. <https://doi.org/10.2810/877033>.
60. Farb, A. F., i Matjasko, J. L. (2012). Recent advances in research on school-based extracurricular activities and adolescent development. *Developmental Review*, 32(1), 1–48. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2011.10.001>.
61. Forneris, T., Camiré, M., i Williamson, R. (2015). Extracurricular activity participation and the acquisition of developmental assets: Differences between involved and noninvolved Canadian high school students. *Applied Developmental Science*, 19(1), 47–55. <https://doi.org/10.1080/10888691.2014.980580>.
62. Franklin, C., i Corcoran, J. (2000). Preventing adolescent pregnancy: a review of programs and practices. *Social Work*, 45(1), 40–52. <https://doi.org/10.1093/sw/45.1.40>.
63. Fredricks, J. A. (2012). Extracurricular participation and academic outcomes: testing the over-scheduling hypothesis. *Journal of Youth and Adolescence*, 41(3), 295–306. <https://doi.org/10.1007/s10964-011-9704-0>.
64. Gardner, M., Roth, J., i Brooks-Gunn, J. (2009). Sports participation and juvenile delinquency: the role of the peer context among adolescent boys and girls with varied histories of problem behavior. *Developmental Psychology*, 45(2), 341–353. <https://doi.org/10.1037/a0014063>.
65. Gibbons, F. X., Gerrard, M., Lune, L. S. V., Wills, T. A., Brody, G., i Conger, R. D. (2004). Context and cognitions: Environmental risk, social influence, and adolescent substance use. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(8), 1048–1061. <https://doi.org/10.1177/0146167204264788>.
66. Godbey, G. (1994). *Leisure in your life: An exploration*. Venture Publishing.
67. Grevenstein, D., Nikendei, C., i Nagy, E. (2020). Alcohol use, binge drinking, and drunkenness experience in adolescence: Complex associations with family, peers, social context, and risk perceptions. *Substance Use & Misuse*, 55(11), 1834–1845. <https://doi.org/10.1080/10826084.2020.1766504>.
68. Hadland, S. E., Copelas, S. H., i Harris, S. K. (2017). Trajectories of substance use frequency among adolescents seen in primary care: Implications for screening. *The Journal of Pediatrics*, 184, 178–185. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2017.01.033>.

69. Hallal, P. C., Andersen, L. B., Bull, F. C., Guthold, R., Haskell, W., Ekelund, U., Lancet Physical Activity Series Working Group (2012). Global physical activity levels: surveillance progress, pitfalls, and prospects. *Lancet (London, England)*, 380(9838), 247–257. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(12\)60646-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(12)60646-1).
70. Hamidullah, S., Thorpe, H. H. A., Frie, J. A., Mccurdy, R. D., i Khokhar, J. Y. (2020). Adolescent substance use and the brain: Behavioral, cognitive and neuroimaging correlates. *Frontiers in Human Neuroscience*, 14, 298. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2020.002998>.
71. Hansen, D. M., Larson, R. W., i Dworkin, J. B. (2003). What adolescents learn in organized youth activities: A survey of self-reported developmental experiences. *Journal of Research on Adolescence: The Official Journal of the Society for Research on Adolescence*, 13(1), 25–55. <https://doi.org/10.1111/1532-7795.1301006>.
72. Hansen, D. M. i Larson, R. (2005). The Youth Experience Survey2.0. Unpublished manuscript, University of Illinois at Urbana-Champaign. <http://web.aces.uiuc.edu/youthdev/>.
73. Hawkins, J. D., Catalano, R. F., i Miller, J. Y. (1992). Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: implications for substance abuse prevention. *Psychological Bulletin*, 112(1), 64–105. <https://doi.org/10.1037//0033-2909.112.1.64>.
74. Hendry, L., Shucksmith, J., Love, J. G., i Glendinning, A. (1993). *Young People's Leisure and Lifestyles*. Routledge.
75. Hrvatski zavod za javno zdravstvo [HZJZ]. (2013). *Razgovarajmo s mladima o opasnostima zloupotrebe alkohola*. Preuzeto 12. 07. 2022. s https://hzjz.hr/wp-content/uploads/2013/11/alkohol_mladi.pdf.
76. Hrvatski zavod za javno zdravstvo [HZJZ]. (2020). Objava iz EU agencije za droge u Lisabonu. EUROPSKO ISTRAŽIVANJE O PUŠENJU, PIJENJU ALKOHOLA I UZIMANJU DROGA MEĐU UČENICIMA. Preuzeto 11. 08. 2022. s <https://www.hzjz.hr/sluzba-promicanje-zdravlja/europsko-istrazivanje-o-pusenju-pijenju-alkohola-uzimanju-droga-i-drugim-oblicima-ovisnosti-medu-ucenicima-espad-2019/>.
77. Hunter, J. P., i Csikszentmihalyi, M. (2003). The positive psychology of interested adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(1), 27–35. <https://doi.org/10.1023/a:1021028306392>.

78. Inchley J., Currie, D., Budisavljevic, S., Torsheim, T., Jåstad, A., Cosma, A., Kelly, C., i Arnarsson, Á. M. (2020). Spotlight on adolescent health and well-being. Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children [HBSC] survey in Europe and Canada. International report. Volume 1. Key findings. WHO Regional Office for Europe. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/332091/9789289055000-eng.pdf>.
79. Inguglia, C., Costa, S., Inguglia, S., i Liga, F. (2019). Associations between peer pressure and adolescents' binge behaviors: The role of basic needs and coping. *The Journal of Genetic Psychology*, 180(2–3), 144–155. <https://doi.org/10.1080/00221325.2019.1621259>.
80. Inman, D., El-Mallakh, P., Jensen, L., Ossege, J., i Scott, L. (2020). Addressing substance use in adolescents: Screening, brief intervention, and referral to treatment. *The Journal for Nurse Practitioners: JNP*, 16(1), 69–73. <https://doi.org/10.1016/j.nurpra.2019.10.004>.
81. International Narcotics Control Board (2013). *Report of the International Narcotics Control Board for 2012*. New York, NY: United Nations.
82. Irby, M. i Tolman, J. (2002). *Rethinking Leisure Time: Expanding Opportunities for Young People and Communities*. Washington DC: The Forum for Youth Investment. <http://www.forumfyi.org/Files/RethinkingLeisureTime.pdf>.
83. Isaksson, J., Schwab-Stone, M., Stickley, A., i Ruchkin, V. (2020a). Risk and protective factors for problematic drinking in early adolescence: A systematic approach. *Child Psychiatry and Human Development*, 51(2), 231–238. <https://doi.org/10.1007/s10578-019-00925-1>.
84. Isaksson, J., Sjöblom, S., Schwab-Stone, M., Stickley, A., i Ruchkin, V. (2020b). Risk factors associated with alcohol use in early adolescence among American inner-city youth: A longitudinal study. *Substance Use & Misuse*, 55(3), 358–366. <https://doi.org/10.1080/10826084.2019.1671867>.
85. Iso-Ahola, S. E., i Crowley, E. D. (1991). Adolescent substance abuse and leisure boredom. *Journal of Leisure Research*, 23(3), 260–271.
86. Jackson, K. M., Roberts, M. E., Colby, S. M., Barnett, N. P., Abar, C. C., i Merrill, J. E. (2014). Willingness to drink as a function of peer offers and peer norms in early adolescence. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 75(3), 404–414. <https://doi.org/10.15288/JSAD.2014.75.404>.

87. Jackson, C. (2020). *Psihologijsko testiranje*. Zagreb: Naknada Slap.
88. Jewett, R., Sabiston, C. M., Brunet, J., O'Loughlin, E. K., Scarapicchia, T., i O'Loughlin, J. (2014). School sport participation during adolescence and mental health in early adulthood. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of the Society for Adolescent Medicine*, 55(5), 640–644. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.04.018>.
89. Kim, J. H., Brown, S. L., i Yang, H. (2018). Types of leisure, leisure motivation, and well-being in university students. *World Leisure Journal*, 61(1), 43–57. <https://doi.org/10.1080/16078055.2018.1545691>.
90. Kingston, K. M., Horrocks, C. S., i Hanton, S. (2006). Do multidimensional intrinsic and extrinsic motivation profiles discriminate between athlete scholarship status and gender? *European Journal of Sport Science: EJSS: Official Journal of the European College of Sport Science*, 6(1), 53–63. <https://doi.org/10.1080/17461390500440889>.
91. Kleiber, D. A., Walker, G. J., i Mannell, R. C. (2011). *A Social Psychology of Leisure (2nd Ed.)*. Venture Publishing.
92. Knee, C. R., i Neighbors, C. (2002). Self-determination, perception of peer pressure, and drinking among college students. *Journal of Applied Social Psychology*, 32(3), 522–543. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2002.tb00228.x>.
93. Kuosmanen, T., Clarke, A. M., i Barry, M. M. (2019). Promoting adolescents' mental health and wellbeing: evidence synthesis. *Journal of Public Mental Health*, 18(1), 73–83. <https://doi.org/10.1108/jpmh-07-2018-0036>.
94. Laboratorij za prevencijska istraživanja ERF (2019a). Preliminarni rezultati projekta Pozitivan razvoj adolescenata u Hrvatskoj (interni dokument).
95. Laboratorij za prevencijska istraživanja ERF UNIZG (2019b). *Kako je biti adolescent u Hrvatskoj danas?* [PowerPoint slajdovi]. Preuzeto 01. 06. 2022. S <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Vijesti/2019/2019//PRAG%20-%20HR%20MZO%20sazetak%20panelisti.pdf>.
96. Laghi, F., Liga, F., i Pompili, S. (2018). Adolescents who binge eat and drink: The role of emotion regulation. *Journal of Addictive Diseases*, 37(1–2), 77–86. <https://doi.org/10.1080/10550887.2018.1553458>.
97. Larson, R. W. (2000). Toward a psychology of positive youth development. *American Psychologist*, 55(1), 170–183. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.170>.

98. Lazcano, I., Doistua, J., i Madariaga, A. (2022). Effects of the COVID-19 pandemic on leisure among the youth of Spain. *Sustainability*, 14(7), 3993. <https://doi.org/10.3390/su14073993>.
99. Lee, W., Reeve, J., Xue, Y., i Xiong, J. (2012). Neural differences between intrinsic reasons for doing versus extrinsic reasons for doing: An fMRI study. *Neuroscience Research*, 73(1), 68–72. <https://doi.org/10.1016/j.neures.2012.02.010>.
100. Leversen, I., Torsheim, T., i Samdal, O. (2012). Gendered leisure activity behavior among Norwegian adolescents across different Socio-economic status groups. *International Journal of Child, Youth & Family Studies: IJCYFS*, 3(4), 355. <https://doi.org/10.18357/ijcyfs34201211482>.
101. Levy, S. (2020). *Substance Use and Abuse in Adolescents*. Preuzeto 07. 07. 2022. s <https://www.msdmanuals.com/home/children-s-health-issues/problems-in-adolescents/substance-use-and-abuse-in-adolescents>.
102. Linver, M. R., Roth, J. L. i Brooks-Gunn, J. (2009). Patterns of adolescents' participation in organized activities: Are sports best when combined with other activities? *Developmental Psychology*, 45(2), 354-367. <https://doi.org/10.1037/a0014133>.
103. Lisdahl, K. M., Sher, K. J., Conway, K. P., Gonzalez, R., Feldstein Ewing, S. W., Nixon, S. J., ... Heitzeg, M. (2018). Adolescent brain cognitive development (ABCD) study: Overview of substance use assessment methods. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 32, 80–96. <https://doi.org/10.1016/j.dcn.2018.02.007>.
104. Lock, S. (2021). *Topic: Leisure activities in the United Kingdom (UK)*. Preuzeto 10.07.2022.s <https://www.statista.com/topics/6632/leisure-activities-in-the-united-kingdom-uk/>.
105. Mahoney, J. L., i Stattin, H. (2000). Leisure activities and adolescent antisocial behavior: the role of structure and social context. *Journal of Adolescence*, 23(2), 113–127. <https://doi.org/10.1006/jado.2000.0302>.
106. Mahoney, J. L., Stattin, H., i Magnusson, D. (2001). Youth recreation centre participation and criminal offending: A 20-year longitudinal study of Swedish boys. *International Journal of Behavioral Development*, 25(6), 509–520. <https://doi.org/10.1080/01650250042000456>.
107. Mahoney, J. L., Cairns, B. D., i Farmer, T. W. (2003). Promoting interpersonal competence and educational success through extracurricular activity participation.

- Journal of Educational Psychology*, 95(2), 409–418. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.95.2.409>.
108. Mahoney, J. L., Harris, A. L., i Eccles, J. S. (2006). Organized activity participation, positive youth development, and the over-scheduling hypothesis. *Social Policy Report*, 20(4), 1–32. <https://doi.org/10.1002/j.2379-3988.2006.tb00049.x>
  109. Mahoney, J. L., Vandell, D. L., Simpkins, S., i Zarrett, N. (2009). Adolescent out-of-school activities. U: R. M. Lerner i L. Steinberg (ur.), *Handbook of Adolescent Psychology: Vol. 2: Contextual Influences on Adolescent Development*, 3rd ed. (str.. 228–269). John Wiley & Sons.
  110. Mahoney, J. L., Parente, M. E., i Zigler, E. F. (2010). After-school program participation and children’s development. U: J. L. Meece i J. S. Eccles (ur.). *Handbook of Research on Schools, Schooling, and Human Development* (str. 379–397). Routledge.
  111. Marshall, E. J. (2014). Adolescent alcohol use: risks and consequences. *Alcohol and Alcoholism (Oxford, Oxfordshire)*, 49(2), 160–164. <https://doi.org/10.1093/alcalc/agt180>.
  112. McCabe, K. O., Modecki, K. L., i Barber, B. L. (2016). Participation in organized activities protects against adolescents’ risky substance use, even beyond development in conscientiousness. *Journal of Youth and Adolescence*, 45(11), 2292–2306. <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0454-x>.
  113. McCambridge, J., McAlaney, J., i Rowe, R. (2011). Adult consequences of late adolescent alcohol consumption: a systematic review of cohort studies. *PLoS Medicine*, 8(2), e1000413. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000413>.
  114. McCoy, S. S., Dimler, L. M., Samuels, D. V., i Natsuaki, M. N. (2019). Adolescent susceptibility to deviant peer pressure: Does gender matter? *Adolescent Research Review*, 4(1), 59–71. <https://doi.org/10.1007/s40894-017-0071-2>.
  115. McDowell Group (2018). *Protective Factors for Youth Substance Abuse and Delinquency. The Role of Afterschool Programs*. Preuzeto 04. 05. 2021. s <https://www.mcdowellgroup.net/wp-content/uploads/2018/02/act-protective-factors-and-afterschool-programs-1-30-2018-final.pdf>.
  116. McMahan, E. M., Corcoran, P., O’Regan, G., Keeley, H., Cannon, M., Carli, V., Wasserman, C., Hadlaczky, G., Sarchiapone, M., Apter, A., Balazs, J., Balint, M., Bobes, J., Brunner, R., Cozman, D., Haring, C., Iosue, M., Kaess, M., Kahn, J.-P., ... Wasserman, D. (2017). Physical activity in European adolescents and associations with

- anxiety, depression and well-being. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 26(1), 111–122. <https://doi.org/10.1007/s00787-016-0875-9>.
117. Merline, A. C., O'Malley, P. M., Schulenberg, J. E., Bachman, J. G., i Johnston, L. D. (2004). Substance use among adults 35 years of age: prevalence, adulthood predictors, and impact of adolescent substance use. *American Journal of Public Health*, 94(1), 96–102. <https://doi.org/10.2105/ajph.94.1.96>.
118. Michie, S. (2018). *ABC of behaviour change theories*. Silverback Publishing.
119. Mihić, J., Novak, M. i Bašić, J. (2011). Communities that care: CTC needs assesment questionnaire for planning preventive interventions in children and young people. *Ljetopis socijalnog rada*, 17(3), 391-412.
120. Mihić, J., Musić, T. i Bašić, J. (2013). OBITELJSKI RIZIČNI I ZAŠTITNI ČIMBENICI KOD MLADIH NEKONZUMENATA I KONZUMENATA SREDSTAVA OVISNOSTI. *Kriminologija i socijalna integracija*, 21(1), 49-63.
121. Miller, J. A., Caldwell, L. L., Weybright, E. H., Smith, E. A., Vergnani, T., i Wegner, L. (2014). Was Bob Seger RIGHT? Relation between boredom in leisure and [RISKY] Sex. *Leisure Sciences*, 36(1), 52-67. <https://doi.org/10.1080/01490400.2014.860789>.
122. Morgenstern, R. D., i Barrett, N. S. (1974). The retrospective bias in unemployment reporting by sex, race and age. *Journal of the American Statistical Association*, 69(346), 355. <https://doi.org/10.2307/2285657>.
123. Motamedi, M., Caldwell, L. L., Weybright, E. H., Jones, D., Wegner, L., i Smith, E. A. (2020). Doing a leisure activity because there is nothing else to do: Related outcomes and intervention effects for adolescents. *Journal of Leisure Research*, 51(1), 1–15. <https://doi.org/10.1080/00222216.2019.1590748>.
124. Muhsen, T. A., i Muhsen, M. A. (2020). The impact of physical activity and sport on mental health. *Journal of Physical Education*, 32(3), 160–165. [https://doi.org/10.37359/jope.v32\(3\)2020.1032](https://doi.org/10.37359/jope.v32(3)2020.1032).
125. Murray, R. M., Sabiston, C. M., Doré, I., Bélanger, M., i O'Loughlin, J. L. (2021). Longitudinal associations between team sport participation and substance use in adolescents and young adults. *Addictive Behaviors*, 116, Article 106798. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2020.106798>.
126. Nargiso, J. E., Ballard, E. L., i Skeer, M. R. (2015). A systematic review of risk and protective factors associated with nonmedical use of prescription drugs among

- youth in the United States: a social ecological perspective. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 76(1), 5–20. <https://doi.org/10.15288/jsad.2015.76.5>.
127. National Institute on Drug Abuse (NIDA) (2003). *Preventing Drug Use among Children and Adolescents. A Research-Based Guide for Parents, Educators, and Community Leaders. Second Edition*. Maryland: U.S. DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES. Preuzeto 09. 08. 2022. s https://www.drugabuse.gov/sites/default/files/preventingdruguse_2_1.pdf.
128. National Institute on Drug Abuse (NIDA). (2016). Principles of Substance Abuse Prevention for Early Childhood. A Research-Based Guide. National Institute on Drug Abuse, National Institutes of Health, U.S. Department of Health and Human Services. Preuzeto 10. 08. 2022. s <https://nida.nih.gov/publications/principles-substance-abuse-prevention-early-childhood/chapter-2-risk-protective-factors>.
129. Nelson, I. A., i Gastic, B. (2009). Street ball, swim team and the sour cream machine: a cluster analysis of out of school time participation portfolios. *Journal of Youth and Adolescence*, 38(9), 1172–1186. <https://doi.org/10.1007/s10964-008-9372-x>.
130. NIDA Research – Based Guide (2008). *Preventing Drug Use among Children and Adolescents Risk Factors and Protective Factors*. Preuzeto 12. 08. 2022. s www.nida.nih.gov/Prevention/risk.html.
131. Novak, M., Maglica, T., i Radetic Paic, M. (2022). School, family, and peer predictors of adolescent alcohol and marijuana use. *DRUGS: EDUCATION, PREVENTION AND POLICY*, 1–11. <https://doi.org/10.1080/09687637.2022.2073869>.
132. Oberle, E., Ji, X. R., Guhn, M., Schonert-Reichl, K. A., i Gadermann, A. M. (2019). Benefits of extracurricular participation in early adolescence: Associations with peer belonging and mental health. *Journal of Youth and Adolescence*, 48(11), 2255–2270. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01110-2>.
133. Oberle, E., Ji, X. R., Kerai, S., Guhn, M., Schonert-Reichl, K. A., i Gadermann, A. M. (2020). Screen time and extracurricular activities as risk and protective factors for mental health in adolescence: A population-level study. *Preventive Medicine*, 141(106291), 106291. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2020.106291>.
134. O’Dwyer, C., Mongan, D., Doyle, A., i Galvin, B. (2021). *Alcohol consumption, alcohol-related harm and alcohol policy in Ireland*. HRB Overview Series 11. Dublin: Health Research. <https://www.drugsandalcohol.ie/33909>.

135. Office for National Statistics. (2017). *Young people spend a third of their leisure time on devices*. Preuzeto 15.07.2022. <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/leisureandtourism/articles/youngpeoplespendathirdoftheirleisuretimeondevices/2017-12-19>.
136. O’Flaherty, M., Baxter, J., i Campbell, A. (2022). Do extracurricular activities contribute to better adolescent outcomes? A fixed-effects panel data approach. *Journal of Adolescence*, 94(6), 855–866. <https://doi.org/10.1002/jad.12069>.
137. Osgood, D. W., Anderson, A. L., i Shaffer, J. N. (2005). Unstructured leisure in the after-school hours. U: J. L. Mahoney, R. W. Larson i J. S. Eccles (ur.). *Organized activities as contexts of development* (str. 45-64). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
138. Palen, L., Caldwell, L.L., i Smith, E.A. (2007). Profiles of leisure motivation and substance use in the HealthWise South Africa research trial. *Paper presented at the Annual Meeting of the Society for Prevention Research*. Washington, DC.
139. Palen, L.-A., i Coatsworth, J. D. (2007). Activity-based identity experiences and their relations to problem behavior and psychological well-being in adolescence. *Journal of Adolescence*, 30(5), 721–737. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2006.11.003>.
140. Panarese, P., i Azzarita, V. (2021). The Impact of the COVID-19 Pandemic on Lifestyle: How Young people have Adapted Their Leisure and Routine during Lockdown in Italy. *Young*, 29(4_suppl), S35–S64. <https://doi.org/10.1177/11033088211031389>.
141. Parsai, M., Voisine, S., Marsiglia, F. F., Kulis, S., i Nieri, T. (2009). The protective and risk effects of parents and peers on substance use, attitudes and behaviors of Mexican and Mexican American female and male adolescents. *Youth & Society*, 40(3), 353–376. <https://doi.org/10.1177/0044118X08318117>.
142. Patterson, I., Pegg, S., i Dobson-Patterson, R. (2000). Exploring the links between leisure boredom and alcohol use among youth in rural and urban areas of Australia. *Journal of Park & Recreation Administration*, 18(3), 53–75.
143. Prins, S. J., Kajeepeta, S., Pearce, R., Beardslee, J., Pardini, D., i Cerdá, M. (2021). Identifying sensitive periods when changes in parenting and peer factors are associated with changes in adolescent alcohol and marijuana use. *Social Psychiatry and*

- Psychiatric Epidemiology*, 56(4), 605–617. <https://doi.org/10.1007/s00127-020-01955-0>.
144. Pulver, A., Davison, C., i Pickett, W. (2015). Time-use patterns and the recreational use of prescription medications among rural and small town youth: Rural youth recreational use of prescription meds. *The Journal of Rural Health: Official Journal of the American Rural Health Association and the National Rural Health Care Association*, 31(2), 217–228. <https://doi.org/10.1111/jrh.12103>.
  145. Reddon, J. R., Pope, G. A., Friel, J. P., i Sinha, B. K. (1996). Leisure motivation in relation to psychosocial adjustment and personality in young offender and high school samples. *Journal of Clinical Psychology*, 52(6), 679–685. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-4679\(199611\)52:6<679::AID-JCLP10>3.0.CO;2-J](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4679(199611)52:6<679::AID-JCLP10>3.0.CO;2-J).
  146. Rockafellow, B. D., i Saules, K. K. (2006). Substance use by college students: The role of intrinsic versus extrinsic motivation for athletic involvement. *Psychology of Addictive Behaviors*, 20(3), 279–287. <https://doi.org/10.1037/0893-164X.20.3.279>.
  147. Romer, D. (2010). Adolescent risk taking, impulsivity, and brain development: Implications for prevention. *Developmental Psychobiology*, 52(3), 263–276. <https://doi.org/10.1002/dev.20442>.
  148. Rutter, M. (1985). Resilience in the face of adversity: Protective factors and resistance to psychiatric disorder. *The British Journal of Psychiatry: The Journal of Mental Science*, 147(6), 598–611. <https://doi.org/10.1192/bjp.147.6.598>.
  149. Ryan, R. M., i Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *The American Psychologist*, 55(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.55.1.68>.
  150. Ryan, S. A., Kokotailo, P., i COMMITTEE ON SUBSTANCE USE AND PREVENTION. (2019). Alcohol use by youth. *Pediatrics*, 144(1), e20191357. <https://doi.org/10.1542/peds.2019-1357>.
  151. Santoso, T. R. (2022). Leisure Activities: Challenges and Benefit during the COVID-19 Pandemic. *Annals of Physiotherapy & Occupational Therapy*, 5(1), 000219. <https://doi.org/10.23880/aphot-16000219>.
  152. Sarriera, J. C., Casas, F., Bedin, L., Paradiso, Â. C., Abs, D., i González, M. (2014). Aspects of leisure on adolescent's well-being in two countries. *Child Indicators Research*, 7(2), 245–265. <https://doi.org/10.1007/s12187-013-9220-8>.

153. Scholes-Balog, K. E., Hemphill, S. A., Heerde, J. A., Toumbourou, J. W., i Patton, G. C. (2020). Childhood social environmental and behavioural predictors of early adolescent onset cannabis use. *Drug and Alcohol Review*, 39(4), 384–393. <https://doi.org/10.1111/dar.13077>.
154. Silbereisen, R. K., Eyferth, K., i Rudinger, G. (ur.) (1986). *Development as action in context: Problem behavior and normal youth development*. Berlin, Germany: Springer.
155. Silbereisen, R. K., i Todt, E. (1994). Adolescence – A matter of context. U: R. K. Silbereisen i E. Todt (ur.), *Adolescence in context: The interplay of family, school, peers, and work in adjustment* (str. 3–21). Springer-Verlag.
156. Simpson, S., Mercer, S., Simpson, R., Lawrence, M., i Wyke, S. (2018). Mindfulness-based interventions for young offenders: A scoping review. *Mindfulness*, 9(5), 1330–1343. <https://doi.org/10.1007/s12671-018-0892-5>.
157. Sharp, E., Caldwell, L. L., Graham, J., i Ridenour, T. (2006). Individual motivation and parental influence on adolescents' experiences of interest in the free time context: A longitudinal examination. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(3), 359–372.
158. Sharp, E. H., Coffman, D. L., Caldwell, L. L., Smith, E. A., Wegner, L., Vergnani, T. i Mathews, C. (2011). Predicting substance use behavior among South African adolescents: The role of leisure experiences across time. *International Journal of Behavioral Development*, 35(4), 343–351. <https://doi.org/10.1177/0165025411404494>.
159. Sharp, E. H., Tucker, C. J., Baril, M. E., Van Gundy, K. T., i Rebellon, C. J. (2015). Breadth of participation in organized and unstructured leisure activities over time and rural adolescents' functioning. *Journal of Youth and Adolescence*, 44(1), 62–76. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0153-4>.
160. Shaw, S. M., Kleiber, D. A., i Caldwell, L. L. (1995). Leisure and identity formation in male and female adolescents: A preliminary examination. *Journal of Leisure Research*, 27(3), 245–263. <https://doi.org/10.1080/00222216.1995.11949747>.
161. Sheldon, K. M., Ryan, R. M., Deci, E. L., i Kasser, T. (2004). The independent effects of goal contents and motives on well-being: It's both what you pursue and why you pursue it. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(4), 475–486. <https://doi.org/10.1177/0146167203261883>.

162. Skiba, D., Monroe, J., i Wodarski, J. S. (2004). Adolescent substance use: reviewing the effectiveness of prevention strategies. *Social Work*, 49(3), 343–353. <https://doi.org/10.1093/sw/49.3.343>.
163. Squeglia, L. M., Jacobus, J., i Tapert, S. F. (2014). The effect of alcohol use on human adolescent brain structures and systems. *Handbook of Clinical Neurology*, 125, 501–510. <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-62619-6.00028-8>.
164. Sussman, S., Arpawong, T. E., Sun, P., Tsai, J., Rohrbach, L. A., i Spruijt-Metz, D. (2014). Prevalence and co-occurrence of addictive behaviors among former alternative high school youth. *Journal of Behavioral Addictions*, 3(1), 33–40. <https://doi.org/10.1556/JBA.3.2014.005>.
165. Sylvia-Bobiak, S., i Caldwell, L. L. (2006). Factors related to physically active leisure among college students. *Leisure Sciences*, 28(1), 73–89. <https://doi.org/10.1080/01490400500332728>.
166. Swendsen, J., Burstein, M., Case, B., Conway, K. P., Dierker, L., He, J., i Merikangas, K. R. (2012). Use and abuse of alcohol and illicit drugs in US adolescents: results of the National Comorbidity Survey-Adolescent Supplement. *Archives of General Psychiatry*, 69(4), 390–398. <https://doi.org/10.1001/archgenpsychiatry.2011.1503>.
167. Teunissen, H. A., Kuntsche, E., Scholte, R. H. J. J., Spijkerman, R., Prinstein, M. J., i Engels, R. C. M. E. (2016). Friends' drinking norms and male adolescents' alcohol consumption: The moderating role of performance-based peer influence susceptibility. *Journal of Adolescence*, 53, 45–54. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2016.08.017>.
168. Tolan, P., Henry, D., Schoeny, M., Bass, A., Lovegrove, P., i Nichols, E. (2013). Mentoring interventions to affect juvenile delinquency and associated problems: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*, 9(1), 1–158. <https://doi.org/10.4073/csr.2013.10>.
169. Trainor, S., Delfabbro, P., Anderson, S., i Winefield, A. (2010). Leisure activities and adolescent psychological well-being. *Journal of Adolescence*, 33(1), 173–186. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2009.03.013>.
170. Tucker, J. S., Davis, J. P., Seelam, R., Stein, B. D., i D'Amico, E. J. (2020). Predictors of opioid misuse during emerging adulthood: An examination of adolescent

- individual, family and peer factors. *Drug and Alcohol Dependence*, 214(108188), 108188. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2020.108188>.
171. United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC] i World Health Organization [WHO] (2018). *International Standards on Drug Use Prevention. Second updated edition*. Preuzeto 10. 08. 2022. s https://www.unodc.org/documents/prevention/standards_180412.pdf.
172. van Leeuwen, M., Klerks, Y., Bargeman, B., Heslinga, J., i Bastiaansen, M. (2020). Leisure will not be locked down – insights on leisure and COVID-19 from the Netherlands. *World Leisure Journal*, 62(4), 339–343. <https://doi.org/10.1080/16078055.2020.1825255>.
173. Vazsonyi, A. T., Pickering, L. E., Belliston, L., Hessing, D., i Junger, M. (2002). Routine activities and deviant behaviors: American, Dutch, Hungarian and Swiss youth. *Journal of Quantitative Criminology*, 18(1), 397–422.
174. Verma, S., i Larson, R. (ur.). (2003). *Examining adolescent leisure time across cultures: Developmental opportunities and risks. New directions for child and adolescent development (No. 99)*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
175. Vermont Department of Health (2015). *Extracurricular activities: Associated risk behaviors and preventative factors. 2015 Vermont High School Youth Risk Behavior Survey*. Preuzeto 23. 08. 2022. S https://www.healthvermont.gov/sites/default/files/documents/pdf/HSVR_YRBS_Extra-curricularActivities.pdf.
176. Wallhead, T. L., Garn, A. C., i Vidoni, C. (2014). Effect of a sport education program on motivation for physical education and leisure-time physical activity. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 85(4), 478–487. <https://doi.org/10.1080/02701367.2014.961051>.
177. Waterman, A. S. (2004). Finding someone to be: Studies on the role of intrinsic motivation in identity formation. *Identity*, 4(3), 209–228. https://doi.org/10.1207/s1532706xid0403_1.
178. Wegner, L., Flisher, A. J., Muller, M., i Lombard, C. (2006). Leisure boredom and substance use among high school students in South Africa. *Journal of Leisure Research*, 38(2), 249–266. <https://doi.org/10.1080/00222216.2006.11950078>.

179. Weissinger, E., Caldwell, L. L., i Bandalos, D. L. (1992). Relation between intrinsic motivation and boredom in leisure time. *Leisure Sciences*, 14(4), 317–325. <https://doi.org/10.1080/01490409209513177>.
180. Wiers, R. W., Fromme, K., Latvala, A., i Stewart, S. (2012). Chapter 2. Risk and Protective Factors for Underage Drinking. U: P. De Witte i M. C. Mitchell (ur.), *Underage Drinking. A Report on Drinking in the Second Decade of Life in Europe and North America* (str. 79 – 146). Louvain-la-Neuve: Presses universitaires de Louvain.
181. Wight, V. R., Price, J., Bianchi, S. M., i Hunt, B. R. (2009). The time use of teenagers. *Social Science Research*, 38(4), 792–809. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2009.05.009>.
182. Walker, G. J., Kleiber, D. A., Mannell, R. C. (2019). *A Social Psychology of Leisure (3rd ed)*. Sagamore-Venture Publishing.
183. Waterman, A. S. (2004). Finding someone to be: Studies on the role of intrinsic motivation in identity formation. *Identity*, 4(3), 209–228. https://doi.org/10.1207/s1532706xid0403_1.
184. Werner, E. E. (1989). High-risk children in young adulthood: a longitudinal study from birth to 32 years. *The American Journal of Orthopsychiatry*, 59(1), 72–81. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1989.tb01636.x>.
185. Weybright, E. H., Caldwell, L. L., Ram, N., Smith, E. A., i Jacobs, J. (2014). The dynamic association between healthy leisure and substance use in South African adolescents: A state and trait perspective. *World Leisure Journal*, 56(2), 99–109. <https://doi.org/10.1080/16078055.2014.903726>.
186. Weybright, E. H., Caldwell, L. L., Ram, N., Smith, E. A., i Wegner, L. (2015). Boredom prone or nothing to do? Distinguishing between state and trait leisure boredom and its association with substance use in south African adolescents. *Leisure Sciences*, 37(4), 311–331. <https://doi.org/10.1080/01490400.2015.1014530>.
187. Weybright, E. H., Caldwell, L. L. i Weaver, R. H. (2019a). Preventing leisure from being overlooked: Intersecting leisure and prevention sciences. *Journal of Leisure Research*, 50(5), 394-412. <https://doi.org/10.1080/00222216.2019.1617646>.
188. Weybright, E. H., Beckmeyer, J. J., Caldwell, L. L., Wegner, L., i Smith, E. A. (2019b). With a little help from my friends? A longitudinal look at the role of peers versus friends on adolescent alcohol use. *Journal of Adolescence*, 73(1), 14–17. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2019.03.007>.

189. Weybright, E. H., Son, J. S., i Caldwell, L. L. (2019c). “To have healthy leisure is to have balance”: Young adults’ conceptualization of healthy and unhealthy leisure. *Journal of Leisure Research*, 50(3), 239–259. <https://doi.org/10.1080/00222216.2019.1588694>.
190. Weybright, E. H., Palen, L.-A., Caldwell, L. L., Wegner, L., Jacobs, J. J., i Smith, E. (2020). Profiles of adolescent leisure motivation and substance use in the HealthWise South Africa research trial: A person-centered approach. *Leisure Sciences*, 42(5–6), 482–501. <https://doi.org/10.1080/01490400.2018.1499055>.
191. Whitley, M. A., Coble, C., i Jewell, G. S. (2016). Evaluation of a sport-based youth development programme for refugees. *Leisure (Waterloo, Ont.)*, 40(2), 175–199. <https://doi.org/10.1080/14927713.2016.1219966>.
192. Whitley, M. A., Massey, W. V., Camiré, M., Boutet, M., i Borbee, A. (2019). Sport-based youth development interventions in the United States: a systematic review. *BMC Public Health*, 19(1), 89. <https://doi.org/10.1186/s12889-019-6387-z>.
193. World Health Organization [WHO]. (2018). Adolescent alcohol-related behaviours: Trend and inequalities in the WHO European Region, 2002–2014. World Health Organization, Regional Office for Europe, Copenhagen.
194. World Health Organization [WHO]. (2020). WHO guidelines on physical activity and sedentary behaviour. Geneva: World Health Organization. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240015128>.
195. Xie, H. J., Caldwell, L. L., Graham, J. W., Weybright, E. H., Wegner, L., i Smith, E. A. (2017). Perceived parental control, restructuring ability, and leisure motivation: A cross-cultural comparison. *Leisure Sciences*, 39(4), 319–335. <https://doi.org/10.1080/01490400.2016.1194790>.
196. Yarnal, C., Qian, X., Hustad, J., i Sims, D. (2013). Intervention for positive use of leisure time among college students. *Journal of College and Character*, 14(2). <https://doi.org/10.1515/jcc-2013-0022>.
197. Zaff, J. F., Moore, K. A., Papillo, A. R., i Williams, S. (2003). Implications of extracurricular activity participation during adolescence on positive outcomes. *Journal of Adolescent Research*, 18(6), 599–630. <https://doi.org/10.1177/0743558403254779>.
198. Zhou, J., Heim, D., i Levy, A. (2016). Sports participation and alcohol use: Associations with sports-related identities and well-being. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 77(1), 170–179. <https://doi.org/10.15288/jsad.2016.77.170>.

11. ŽIVOTOPIS AUTORICE

Matea Belošević rođena je 11. veljače 1994. u Zagrebu, a odrasla je u Đurmancu gdje je završila svoje osnovnoškolsko obrazovanje. Srednjoškolsko obrazovanje završila je u Srednjoj školi Krapina u kojoj je pohađala gimnazijski program (jezična gimnazija). Nakon toga, upisuje Preddiplomski studij Socijalne pedagogije na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, kojeg uspješno završava 2015. godine, a potom upisuje i Diplomski studij Socijalne pedagogije na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Diplomirala je 2017. godine s temom "Odnos percepcije obiteljske otpornosti i nekih obilježja adolescenata grada Zagreba i njihovih obitelji". Svoje obrazovanje nastavlja u ožujku 2019. godine upisom na Poslijediplomski sveučilišni doktorski studij Prevenicijska znanost i studij invaliditeta, studijski program Prevenicijska znanost na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu. Od 2018. godine radi kao asistentica na Odsjeku za poremećaje u ponašanju, Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U sklopu navedenog radnog mjesta izvodi nastavu na preddiplomskom i diplomskom studiju Socijalne pedagogije. Ujedno, članica je i Laboratorija za prevenicijska istraživanja (PrevLab), u sklopu kojeg sudjeluje u brojnim domaćim i europskim stručnim i znanstvenim projektima. Od 2018. do 2021. bila je suradnica na projektu *Pozitivan razvoj adolescenata u Hrvatskoj: analiza stanja* (voditeljica projekta: doc. dr. sc. Miranda Novak, Odsjek za poremećaje u ponašanju, ERF UNIZG). Od 2020. do danas sudjeluje na projektima *Kvaliteta provođenja slobodnog vremena kao zaštitni čimbenik za razvoj problema u ponašanju* (voditeljica projekta: prof. dr. sc. Martina Ferić, Odsjek za poremećaje u ponašanju, ERF UNIZG) i *Implementacija i evaluacija preventivnog programa Imam Stav – Zagrebački prsten* (HZJZ; voditeljica projekta za ERF: prof. dr. sc. Martina Ferić). Osim toga, od 2018. do 2020. bila je suradnica na projektu *ASAP Training – Building effective drug prevention across Europe, based on prevention system analysis and widespread professional training* (JUST program, European commission). Od 2019. do danas suradnica je na projektu *FENIQS-EU - Further ENhancing the Implementation of Quality Standards in drug demand reduction across Europe* (JUST program, European commission), a od 2021 do danas sudjeluje na projektu *Frontline Politeia* (JUST program, European commission). Osim toga, vrijedna stručna iskustva stječe i radom u Odgojnom savjetovalištu u sklopu Nastavno-kliničkog centra Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Članica je EUSPR Early Career Foruma, European Society for prevention research

(EUSPR), European Public Health Association (EUPHA), International society of substance use professionals (ISSUP) i Hrvatske udruge socijalnih pedagoga (HUSP). Objavila je 8 znanstvenih radova te aktivno sudjelovala na 16 domaćih i međunarodnih znanstvenih i stručnih skupova.

Popis javno objavljenih radova:

- Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of socio-demographic and structured leisure activities' characteristics to adolescents' alcohol use. *Adiktologie*, 22(2), 102–116. <https://doi.org/10.35198/01-2022-002-0003>.
- Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Quality of youth leisure – traits and opportunities for prevention planning / Kvaliteta provođenja slobodnoga vremena mladih - obilježja i mogućnosti za preventijska planiranja. *Croatian Journal of Education / Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 24(2), 641-671. <https://doi.org/10.15516/cje.v24i2.4486>.
- Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of frequency and structured leisure activities features to the alcohol use: perception of adolescents from the northwest county of Croatia. *International Journal of Adolescence and Youth*, 27(1), 249–263. <https://doi.org/10.1080/02673843.2022.2081088>
- Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of leisure context, motivation and experience to the frequency of participation in structured leisure activities among adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(2), 877. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020877>.
- Belošević, M., Selestrin, Z., i Ferić, M. (2021). Doprinos individualnih čimbenika otpornosti u objašnjenju rizičnog seksualnog ponašanja adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 28(3), 555-581. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v28i3.402>.
- Belošević, M., Ferić, M. i Mitrić, I. (2021). Resilience factors and experience of peer violence. / Čimbenici otpornosti i iskustvo vršnjačkog nasilja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 57(2), 20-46. <https://doi.org/10.31299/hrri.57.2.2>.
- Belošević, M., i Ferić, M. (2021). Implementacija pristupa temeljenog na dokazima učinkovitosti u preventijskoj znanosti. *Kriminologija & socijalna integracija*, 29(1), 145-164. <https://doi.org/10.31299/ksi.29.1.6>.

- Belošević, M., i Ferić, M. (2020). Čimbenici individualne otpornosti i zadovoljstvo obiteljskim životom: percepcija srednjoškolaca grada Zagreba. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 56(1), 73-84. <https://doi.org/10.31299/hrri.56.1.6>.

12. PRILOZI

PRILOG A Objavljeni znanstveni kvalifikacijski radovi uključeni u doktorski rad

PRILOG A1. Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of leisure context, motivation and experience to the frequency of participation in structured leisure activities among adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(2), 877. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020877>.

PRILOG A2. Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of socio-demographic and structured leisure activities' characteristics to adolescents' alcohol use. *Adiktologie*, 22(2), 102–116. <https://doi.org/10.35198/01-2022-002-0003>.

PRILOG A3. Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of frequency and structured leisure activities features to the alcohol use: perception of adolescents from the northwest county of Croatia. *International Journal of Adolescence and Youth*, 27(1), 249–263. <https://doi.org/10.1080/02673843.2022.2081088>.

PRILOG B Istraživački materijali

PRILOG B1. Suglasnost Etičkog povjerenstva Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta za provedbu istraživanja

PRILOG B2. Suglasnost Ministarstvo znanosti i obrazovanja za provedbu istraživanja

PRILOG B3. Suglasnost učenika za sudjelovanje u istraživanju

PRILOG B4. Online upitnik – Mladi i slobodno vrijeme

PRILOG B5. Informiranje roditelja/skrbnika o sudjelovanju djeteta u istraživanju

PRILOG C Metrijske karakteristike Skale motivacije za sudjelovanje u aktivnostima slobodnog vremena

Tablica 5. Faktorska struktura Skale motivacije za sudjelovanje u aktivnostima slobodnog vremena

PRILOG D Metrijske karakteristike Skale konteksta sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena

Tablica 6. Rezultati eksploratorne faktorske analize Skale konteksta sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena - Indeksi pristajanja pojedinih modela podacima

Tablica 7. Testiranje 3-faktorske strukturu Skale konteksta sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena pomoću CFA i ESEM-a - Indikatori pristajanja modela podacima

Tablica 8. Faktorska zasićenja dobivena testiranjem 3-faktorske strukture Skale konteksta sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena pomoću CFA i ESEM

PRILOG E Metrijske karakteristike Ankete o iskustvima mladih

Tablica 9. Testiranje 11-faktorske strukturu Ankete o iskustvima mladih pomoću CFA i ESEM-a - Indikatori pristajanja modela podacima

Tablica 10. Faktorska zasićenja dobivena testiranjem 11-faktorske strukturu Ankete o iskustvima mladih pomoću CFA i ESEM

PRILOG A1. Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of leisure context, motivation and experience to the frequency of participation in structured leisure activities among adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(2), 877. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020877>.

Article

Contribution of Leisure Context, Motivation and Experience to the Frequency of Participation in Structured Leisure Activities among Adolescents

Matea Belošević * and Martina Ferić

Laboratory for Prevention Research (PrevLab), Department of Behavioural Disorders, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, University of Zagreb, Borongajska Cesta 83f, 10 000 Zagreb, Croatia; martina.feric@erf.unizg.hr
* Correspondence: matea.belosevic@erf.unizg.hr

Abstract: Leisure time is considered an important context for adolescent development. The purpose of this article is to investigate what contributes to the frequency of adolescents' participation in structured leisure activities (SLA). Participants were aged 14–21 years ($M = 18.87$, $SD = 1.23$) and 44.8% of participants were female. Hierarchical regression analyses were conducted. Results indicate that boys and adolescents who perceive the context of participation in SLA as safe, are externally or intrinsically motivated, and perceive that participation has contributed to their identity development and experiences of initiative, as well as their experiences of stress, are more likely to participate frequently in SLA. On the other hand, these findings indicate that girls and adolescents who are unmotivated to participate in SLA and who experience negative peer influences while participating in SLA are less likely to frequently participate in SLA. It can be concluded that it is important to think much more broadly than just the setting of the activities themselves when promoting young people's participation in SLA. Some of the features of SLA that promote positive youth development are presented in this paper.

Keywords: adolescents; context; motivation; experience; frequency; structured leisure time

Citation: Belošević, M.; Ferić, M. Contribution of Leisure Context, Motivation and Experience to the Frequency of Participation in Structured Leisure Activities among Adolescents. *Int. J. Environ. Res. Public Health* **2022**, *19*, 877. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020877>

Academic Editors:

Maria Anna Donati,
Giulia Fioravanti
and Dora Dodig Hundric

Received: 29 October 2021

Accepted: 11 January 2022

Published: 13 January 2022

Publisher's Note: MDPI stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2022 by the authors. Licensee MDPI, Basel, Switzerland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

1. Introduction

Leisure time is one of the most important aspects of adolescents' lives and is considered an important context for adolescent development. Leisure activities are things that people do in their leisure time, such as riding a bike or meeting with friends [1,2]. Studies show that adolescents spend a significant part of the day engaged in leisure activities [3]. In Western industrialized countries, adolescents spend nearly half of their "awake" time in leisure [4,5]. In terms of frequency of participation in leisure activities, research shows that young people's lifestyles have become sedentary [6]. The digital age has brought drastic changes and more and more young people are spending their leisure time on devices. Data from 2015, collected in the UK shows that young people spend 1/3 of their free time (about 14 h per week) on devices and spend less time on sports and cultural activities [7]. Among children and young people, higher levels of sedentary behavior are associated with the following poor health outcomes: increased adiposity; poorer cardiometabolic health, fitness, behavioral conduct/prosocial behaviors and reduced sleep duration [8]. The World Health Organisation [8] recommends that children and adolescents should limit the amount of time they spend sedentary, especially the amount of time they spend in front of screens during their leisure time.

Leisure time can be defined in objective and subjective terms [9,10]. The objective term refers to time spent away from duties (e.g., work, schoolwork, homework) or engaged in certain activities, while the subjective term refers to a 'state of mind', i.e., a state of being or a meaningful experience [11]. Although leisure is a time when a person

pursues activities that correspond to his or her own interests [12], structured leisure activities (SLA) are characterized by a clear structure with defined rules and goals, are supervised by adults, have a regular schedule, and focus on skill building [13–15].

There is debate among experts as to whether all leisure activities contribute to positive adolescent development or whether there are certain characteristics of leisure that must be met for leisure to be considered a context that promotes positive adolescent development. Some authors claim that structured leisure activities, as opposed to unstructured, informal, and passive leisure activities, contribute to positive adolescent development [1,16–19]. Unstructured leisure activities are thought to have no impact on the development of skills and competencies and therefore do not contribute to positive developmental outcomes for young people [1,16]. In addition, some studies show results that participation in unstructured activities is correlated with substance abuse, sexual risk behaviors, and poor academic performance [16,17,19–23] or is less developmentally beneficial [18–26]. Regarding participation in SLA, studies show that it is positively correlated with improved adolescent well-being and progress [27–33], positively correlated with high levels of self-respect, self-esteem, life satisfaction, and psychological functioning, as well as better physical and mental health in adolescents [18,24,26,28,31,34] and a lower likelihood of adolescent engagement in risk behaviors [17,23,31,35–38].

However, most authors call for caution in generalizing, given that there are many leisure activities that are not structured and still contribute to the development of youth competencies [14,16,25,39,40] as there are various ways adolescents can spend their leisure time that no one would describe as meaningless or negative (e.g., taking walks in nature, reading a book). For example, productive leisure time has been shown to be a protective factor for youth substance use [10,41–43].

Caldwell [42] notes that most of the literature on leisure has focused on the structure of the activity so that distinctions could be made between the importance of organized or structured activities and the negative outcomes of unstructured activities. It seems more important to consider the leisure time context [25,44] and the experiences that adolescents have through participation in leisure activities [1,2,44] rather than viewing leisure activities as structured and unstructured and assessing their contribution to adolescent's positive development.

A model that takes into account the activity itself, the context, and the leisure experience is the Leisure Activity-Context-Experience Model (LACE model). This model provides a framework that focuses on understanding adolescent development through leisure [2,45]. Caldwell [42] argues that activity, context, and experience are the elements that are interrelated, and their interaction leads to positive or negative leisure experiences [25,46].

Leisure activities, as defined earlier, can be structured and unstructured. In addition, leisure activities occur within a context, meaning that there are elements within an activity or environment that contribute to leisure participation [1,2]. Eight contextual elements of structural activities have been identified that must be present to promote positive developmental outcomes: physical and psychological safety, appropriate structure, supportive relationships, opportunities for belonging, positive social norms, support for efficacy and meaning, opportunities for skill building, and family, school, and community integration [25,42,47].

Furthermore, to understand how leisure contributes to adolescent development, consideration should also be given to the experiences adolescents have through participation in leisure activities [1,2]. These experiences gained through participation in leisure activities may be positively or negatively correlated with an individual's personal dimensions, depending on the type of leisure activity in which an individual participates and/or situational features of the leisure context [44]. For example, engagement, interest, and motivation are associated with positive outcomes such as initiative, self-efficacy, and skill acquisition, thus contributing to positive adolescent development. In contrast, negative experiences (boredom, stress, and conflict) are associated with negative outcomes such as

substance abuse and delinquency [10,13,25,41,44,47]. simply participating in leisure activities without interest or motivation does not necessarily lead to positive developmental outcomes for adolescents. Interest, intrinsic motivation, and flow are three leisure experiences that are more likely to contribute to adolescent development [46,48]. Interest is the opposite of boredom, implies cognitive growth, and promotes intrinsic motivation. Participation in intrinsically motivated activities has been associated with promoting self-reflection, experiencing well-being, and greater intrinsic values [25,46,49–51]. Although intrinsic motivation is often mentioned in the context of leisure activities and associated with developmental benefits, it is unrealistic to expect that participation in leisure activities is always intrinsically motivated. In particular, adolescents undergoing identity development rely heavily on relationships with others. In addition to intrinsic motivation, identified motivation has also been cited as a positive form of motivation and is positively related to adolescent well-being [13]. Moreover, the outcomes associated with introjected leisure motivation can be both positive and negative, as introjected motivation in adolescence is often associated with peer influence or pressure [45]. On the other hand, amotivation or external motivation is associated with negative outcomes, although there is not much literature in the leisure field to support this with empirical evidence [52]. In addition, interest and intrinsic motivation are also associated with the feeling of flow, a state of consciousness in which one loses track of time and becomes completely absorbed in the action. Flow promotes positive outcomes in youth development, including initiative, self-efficacy, and competence [46,53].

Science has long provided us with guidelines for developing evidence-based prevention interventions that can help society prevent youth involvement in risky behaviors and/or behavior problems and create opportunities for positive youth development. However, there are still some key areas that need further research as there is very limited or conflicting evidence of effectiveness, such as SLA [54]. Given that the lifestyles and leisure activities of today's youth have changed, research is needed on how to encourage youth to proactively engage in various forms of SLA.

The purpose of this article is to examine, from the perspective of adolescents, what contributes to the adolescent's frequency of participation in SLA. More specifically, the aim is to identify the unique contribution of adolescents' perceptions of context, motivational factors, and the experience of participating in SLA to the frequency of adolescents' participation in SLA.

2. Materials and Methods

2.1. Sample

The study aimed to include the entire student population (who agreed to participate in the study) of all regular high schools in Krapinsko-zagorska County, Croatia. The entire student population of all regular high schools was included to ensure variability in adolescents' participation in SLA. Since the research was conducted with an online questionnaire during the pandemic COVID-19, it was expected that the sample would be rather scattered. The plan was to ensure a sufficient number of participants and sufficient variability to meet the stated objectives of the study based on the data collected. A total of 9 high schools were included in the sample. The sample included students from three Croatian high school education programs: gymnasium program, three-year educational schools, and four-year educational schools. The three-year and four-year programs prepare students for employment in specific professions after graduation, while the gymnasium program is intended for students pursuing higher education.

A total of 4246 students are enrolled in the Krapinsko-zagorska County area for the 2020/2021 school year. A total of 2977 students entered to the survey, representing 70.11% of the total student population in Krapinsko-zagorska County, Croatia. Of the total number of students who entered to the online survey, 82 students refused to participate in the survey, while 72 students withdrew their participation at the beginning of the survey.

Ultimately, the sample consists of 2823 (66.48%) students from Krapinsko-zagorska County, Croatia.

The aim of the study was to include 1st, 2nd, 3rd and 4th grade students from all regular high schools in Krapinsko-zagorska County who participate in SLA. For the purposes of this study, only students who indicated that they participated in SLA were included in the sample ($N = 1607$, 57%). Only students who reported having participated in SLA answered the instruments regarding frequency of participation in SLA and context, motivational factors, and experiences with participation in SLA.

Students were asked to select one SLA that they attend (or attended prior to the restrictions due to the COVID 19 pandemic) that is most important to them and that they participate in for at least 1 h per week. The activity categories regarding students' participation in SLA are shown in Table 1.

Table 1. Number of students reporting their current participation in SLA ($N = 1607$).

Krapinsko-Zagorska County	
N (%)	1607
Activity Category, N (%)	
Sports—team	588 (36.6)
Sports—individual	372 (23.1)
Performance and fine arts (Musical, Performance, Art clubs)	337 (21)
Educational	53 (3.3)
Community-oriented	81 (5.0)
Other (unstructured activities)	176 (11)

Other activities included those where students did not name an activity or indicated an activity that was not a structured leisure activity (e.g., going for a walk, hanging out with friends...). A total of 1431 students who completed a questionnaire were recruited for this study. Participants were between 14 and 21 years old ($M = 18.87$, $SD = 1.23$). A total of 44.8% of the participants were female, while 2.4% of the participants did not want to provide information about their gender (In this study, we use the term "gender" rather than "sex" to recognize that the relation of male and female identities and associations with adolescents' participation in SLA likely reflects a complex interplay of genetic, environmental, and sociocultural influences.). In a professional 2- or 3-year educational program 20.7% students were enrolled, 52.7% were enrolled in a professional 4- or 5-year educational program, and 26.6% were enrolled in a gymnasium program. Participants were also approximately evenly distributed among first, second, and third years of programs, with a lower number of fourth- and fifth-year students due to the presence of 2- and 3-year school programs in the sample. The socio-demographic characteristics of the participants who took part in SLA are shown in Table 2.

Table 2. Socio-demographic characteristics of participants (sample—students participating in SLA) ($N = 1431$).

Krapinsko-Zagorska County							
N (%)	1431	N (%)	1431	N (%)	1431	N (%)	1431
Gender, N (%)	Age, N (%)		Grade, N (%)		High School Program, N (%)		
Female	641 (44.8)	14	1 (0.1)	First grade	426 (29.8)	Two or three-year vocational program	296 (20.7)
Male	756 (52.8)	15	88 (6.1)	Second grade	420 (29.4)	Four or five-year vocational program	754 (52.7)
Didn't declare about gender	34 (2.4)	16	425 (29.7)	Third grade	327 (22.9)	Gymnasium program	381 (26.6)
		17	399 (27.9)	Fourth grade	235 (16.4)		
		18	296 (20.7)	Fifth grade	23 (1.6)		
		19	191 (13.3)				

20	22 (1.5)
21	9 (0.6)

2.2. Research Process

Ethical approval for the study was obtained from the Ministry of Science and Education and Ethical Committee of the Faculty of Education and Rehabilitation Sciences University of Zagreb. The research team organized meetings with school principals and school counsellors to obtain their consent and partnership. Letters were sent to inform parents that the study was taking place. According to the Ethical Codex for Research with Children [55], adolescents who are 14 years old can give their consent independently.

The research was conducted in the period from March to May 2021. The research was conducted by filling out an online questionnaire in the computer classrooms or on the tablets of the schools or through the personal mobile phones of the research participants in cooperation with the professionals in the high schools of Krapinsko-Zagorska County, Croatia. In the schools where online classes take place, the research team, with the help of the professionals, organized the completion of the questionnaires on the platform through which students usually participate in online classes.

The survey was conducted using the online tool Survey Monkey. Time allotted for filling out the questionnaire was 45 min. Before completing the questionnaire, study participants indicated online whether they agreed to participate in the study. Consent to participate in the study included information about the research and its aims, the methods of data processing, the rights and protection of participants and possible risks, as well as the procedures for protecting personal data (ensuring anonymity in relation to the IP address from which the link was accessed) and the possibilities of being informed about the results of the study. Before administration of the questionnaire, participants were informed that their participation is anonymous and voluntary and that they are free to quit any time they wish.

2.3. Measures

The measurement instruments in English underwent a double translation, i.e., the official translator translated the instruments into Croatian and the translation was then translated into English by the research team. The two English versions of the text were then compared. If any of the variables lost their meaning, the translation into Croatian was revised. To verify the suitability and comprehensibility of the measurement instruments and to determine the exact time of filling them out, the instruments were filled out by the graduate students of social pedagogy at the Faculty of Education and Rehabilitation Sciences at the University of Zagreb before the research. After the students completed the instruments, they were asked for feedback on the instruments, i.e., on their understanding of the individual particles in the instruments. In relation to their feedback, individual variables were ambiguously reformulated.

2.3.1. Questionnaire of Youth Leisure Time

To meet the needs of the project, questionnaire (15 items) were created on the following topics: the amount of leisure time youth have during the week and on weekends; the activities youth typically spend their leisure time doing; the frequency of participation in SLA (a) from January 2019 to January 2020—before the pandemic COVID 19 and (b) due to the pandemic restrictions COVID 19—2020 and early 2021); the types of SLA in which youth participate; changes in patterns of participation in SLA due to the pandemic COVID 19; payment for participation in SLA in which youth participate; inability to participate in SLA due to the pandemic COVID 19. In the analysis presented in this article, we included the question about the frequency of participation in SLA prior to the pandemic COVID 19. Students estimated frequency of participation during the week (Monday to Friday) and on weekends (Saturday and Sunday). Finally, a continuous variable—frequency of

adolescents' participation—was created ($\alpha = 0.68$) to indicate the frequency of students' participation in SLA on a monthly basis (from 0 to 28 times).

2.3.2. The Context of Participation in Leisure Activities

The context of participation in leisure activities (developed by Belošević & Ferić [56] was created for the needs of the project based on the theoretical research model (LACE model [2,45]). The questionnaire consists of 11 items and includes questions about emotional and physical safety during participation in leisure activities, opportunities for creativity, sense of belonging, and relationships with leaders and other participants during participation in leisure activities. Students were asked to read the items and to indicate their level of agreement on a 5-point scale (1 = strongly disagree; 5 = strongly agree). The conducted factor analyses (Exploratory Factor Analysis & Confirmatory Factor Analysis) revealed that the questionnaire consists of 3 factors: safety, opportunities, and relationships [56]. The scale score consists of 3 means (for each subscale). Below are examples of the items for each subscale:

- safety (three items, $\alpha = 0.84$; e.g., “I feel emotionally safe when I do this activity”);
- opportunities (five items, $\alpha = 0.92$; e.g., “The leader of this activity clearly tells me what I need to improve”);
- relationships (three items, $\alpha = 0.90$; e.g., “I am satisfied with relationship with the leader of activity”).

2.3.3. The Free Time Motivation Scale for Adolescents (FTMSA)

The Free Time Motivation Scale for Adolescents (FTMSA) [57] was developed to assess motivation to participate in leisure activities and is suitable for use in a sample of adolescents. The scale is used to assess five types of motivation—amotivation, external, introjected, identified, and intrinsic. For each item, participants were asked to indicate their level of agreement on a 5-point scale (1 = strongly disagree; 5 = strongly agree). The scale score consists of 5 means (for each subscale) indicating the degree of motivation to participate in leisure activities. Below are examples of the items for each subscale:

- amotivation (four items, $\alpha = 0.89$; e.g., “I don't know why I do my free time activities, and I don't really care.”);
- external motivation (five items, $\alpha = 0.77$; e.g., “I do what I do in my free time because my parents expect me to”);
- introjected motivation (five items, $\alpha = 0.77$; e.g., “I do what I do in my free time because I want to impress my friends”);
- identified motivation (four items, $\alpha = 0.83$; e.g., “I do what I do in my free time because it is important to me”);
- intrinsic motivation (four items, $\alpha = 0.94$; e.g., “I do what I do in my free time because I want to have fun”).

2.3.4. The Youth Experience Survey (YES)

The Youth Experience Survey (YES) [58] was developed to survey high school-school aged youth about their developmental experiences in an extracurricular activity or community-based program. The instrument was designed for use with multiethnic youth and for use across a wide range of youth programs and activities. The YES 2.0 contains 70 items covering six domains of personal and interpersonal developmental experiences and five domains of negative experiences. For each item, respondents' rate whether they had a particular experience during their recent involvement on a 4-point scale ranging from not at all (1) to yes, definitely (4). Scale scores are computed as averages; thus, scale values range from 1 to 4, with 4 representing the highest possible rate of occurrence. The YES inventories experiences in domains of personal and interpersonal development. Personal development experiences are represented by three scales on the YES scales: Identity experiences, Initiative experiences and Emotion regulation experiences. Interpersonal

development experiences are also represented by three scales: Teamwork and social skills experiences, Positive relationship experiences, and Adult networks and social capital experiences. The YES also includes five scales dealing with negative experiences: Stress, Inappropriate adult behavior, Negative peer influences, Social exclusion, and Negative group dynamics. Below are examples of the items for each subscale:

- identity experiences (six items, $\alpha = 0.83$; e.g., “Started thinking more about my future because of this activity”);
- initiative experiences (refers to goal setting, effort, problem solving, and time management; 12 items, $\alpha = 0.93$; e.g., “Learned to consider possible obstacles when making plans”);
- emotion regulation experiences (four items, $\alpha = 0.87$; e.g., “Learned about controlling my temper”);
- teamwork and social skills experiences (ten items, $\alpha = 0.93$; e.g., “Became better at sharing responsibility”);
- positive relationship experiences (ten items, $\alpha = 0.85$; e.g., “Learned I had a lot in common with people from different backgrounds”);
- adult networks and social capital experiences (seven items, $\alpha = 0.85$; e.g., “This activity opened up job or career opportunities for me”);
- stress (three items, $\alpha = 0.84$; e.g., “This activity interfered with doing things with family”);
- inappropriate adult behavior (four items, $\alpha = 0.93$; e.g., “Adult leaders in this activity are controlling and manipulative”);
- negative peer influences (four items, $\alpha = 0.90$; e.g., “Felt pressured by peers to do something I didn’t want to do”);
- social exclusion (three items, $\alpha = 0.85$; e.g., “I felt left out”);
- negative group dynamics (three items, $\alpha = 0.83$; e.g., “Was discriminated against because of my gender, race, ethnicity, disability, or sexual orientation”).

2.4. Statistical Analysis

The data were analyzed using IBM SPSS 26.0 (IBM, Armonk, NY, USA) predictive analytical software. Descriptive statistics were used to determine sample characteristics, including means and standard deviations, and skewness and kurtosis. The statistical significance, general strength, and direction of the relationships between the examined variables were analyzed by Pearson’s correlation coefficients. For the main analyses, a hierarchical regression analyses were conducted to examine the unique contribution of adolescents’ perceptions of context, motivational factors, and the experience of participating in SLA to the frequency of adolescents’ participation in SLA.

As a preliminary step, the requirement of verifying multicollinearity i.e., determining whether the predictors are too highly correlated with each other, has been met. VIF values exceeding 10 are considered problematic as they suggest strong linear correlation of predictors [59]. Analysis showed absence of multicollinearity given the fact that the analysis has yielded VIF values lower than 3. In all cases, differences were significant when $p < 0.05$.

3. Results

A total of 42.61% of students reported that they never spend their leisure time doing SLA after school or on weekends. Students who responded that they never spend their leisure time doing SLA were asked the reasons why they do not participate. The most common reasons participants gave for not participating in SLA after school or on weekends were financial reasons, difficulty arranging transportation, lack of choice of activities in the area of living, lack of opportunities to participate in activities in the area of living, lack of interest to participate, lack of motivation to participate, and burden of school obligations and practice. The following are some quotes from students: “I do not feel the need to participate.”, “School and studying take up too much of my time.”, “Lack of

opportunities, since I live in a smaller town, there are not many activities I can participate in that interest me.”, “I will be graduating this year and just do not have time for other activities. I spend all my time preparing for graduation. Additionally, we have a lot of exams at school, which makes everything even harder for me. “

Descriptive statistics (number of participants, means, standard deviations, skewness, kurtosis) were calculated for all variables studied when appropriate. The descriptive parameters of the variables studied are presented in Table 3.

Table 3. Descriptive statistics of study variable.

Variable	<i>n</i>	M	SD	Skewness (S.E.)	Kurtosis (S.E.)	α
Safety	1230	3.62	1.06	−0.57 (0.07)	−0.23 (0.13)	0.84
Opportunities	1216	3.87	1.05	−0.92 (0.07)	0.22 (0.14)	0.92
Relationships	1212	3.94	1.10	−0.90 (0.70)	0.00 (0.14)	0.90
Amotivation	1345	1.46	0.78	1.85 (0.06)	3.00 (0.13)	0.89
External motivation	1336	1.76	0.82	1.09 (0.06)	0.52 (0.13)	0.77
Introjected motivation	1319	2.48	0.93	0.33 (0.06)	−0.44 (0.13)	0.77
Identified motivation	1333	3.45	1.01	−0.73 (0.06)	−0.07 (0.13)	0.79
Intrinsic motivation	1316	4.24	1.06	−1.62 (0.06)	1.85 (0.13)	0.94
Identity experiences	1310	2.64	0.76	−0.06 (0.06)	−0.71 (0.13)	0.83
Initiative experiences	1288	2.82	0.74	−0.28 (0.06)	−0.51 (0.13)	0.93
Emotion regulation experiences	1302	2.72	0.86	−0.14 (0.06)	−0.89 (0.13)	0.87
Teamwork and social skills experiences	1228	2.83	0.77	−0.25 (0.07)	−0.59 (0.14)	0.93
Positive relationship experiences	1230	2.62	0.73	−0.00 (0.07)	−0.61 (0.13)	0.85
Adult networks and social capital experiences	1228	2.46	0.74	0.24 (0.07)	−0.39 (0.14)	0.85
Stress	1244	1.79	0.84	1.02 (0.06)	0.27 (0.13)	0.84
Inappropriate adult behavior	1230	1.48	0.78	1.67 (0.07)	1.95 (0.13)	0.93
Negative peer influences	1237	1.60	0.80	1.38 (0.07)	1.14 (0.13)	0.90
Social exclusion	1237	1.67	0.82	1.23 (0.70)	0.71 (0.13)	0.85
Negative group dynamics	1234	1.60	0.79	1.36 (0.07)	1.14 (0.13)	0.83
Frequency of adolescents' participation	1365	11.94	7.29	0.28 (0.06)	−0.68 (0.13)	0.68

Note: M—mean; SD—standard deviation; K-S z—Kolmogorov–Smirnov test; α —Cronbach's alpha.

Overall, 57% of survey respondents reported participating in structured leisure activities. The activity categories regarding student participation in SLA are shown in Table 1. Most students participated in sports activities (team—36.6%; individual—23.1%), followed by performance and fine arts (21%), community-oriented (5%), and educational activities (3.3%).

Pearson correlation coefficients were calculated between gender, perceptions of context (safety, opportunities, relationships), motivational factors (amotivation, external, introjected, identified and intrinsic motivation), experiences of participation in SLA (developmental experiences—identity experiences; initiative experiences; emotion regulation experiences; teamwork and social skills experiences; positive relationship experiences; adult networks and social capital experiences; and negative experiences—stress; inappropriate adult behavior; negative peer influences; social exclusion; negative group dynamics) and the frequency of adolescents' participation in SLA (see Table S1 in Supplementary Materials). The level of statistical significance was set at $p < 0.05$. The results show that girls perceive the context (opportunities and relationships) more positively, have more pronounced intrinsic motivation, and are more likely to report that the experience of participating in SLA contributed to their experiences of identity, experiences of teamwork and social skills, and positive relationship experiences. On the other hand, boys have more pronounced external and introjected motivation and are more likely to estimate that participation in SLA has contributed to experiences of stress, inappropriate adult behavior, negative peer influences, social exclusion, and negative group dynamics. At the same time, boys are more likely to participate frequently in SLA. Regarding perceptions of

context, results show that perceptions of context (safety, opportunities, relationships) are positively correlated with introjected, identified, and intrinsic motivation and negatively correlated with amotivation and external motivation to participate in SLA. Perceptions of context (safety, opportunities, relationships) are positively correlated with the developmental experiences (identity experiences; initiative experiences; emotion regulation experiences; teamwork and social skills experiences; positive relationship experiences; adult networks and social capital experiences) of participating in SLA and negatively correlated with the negative experiences (stress; inappropriate adult behavior; negative peer influences; social exclusion; negative group dynamics) of participating in SLA. At the same time, perceptions of context (safety, opportunities, relationships) are positively correlated with frequency of participation in SLA. In terms of motivation to participate in SLA, the results show that amotivation is positively related to negative experiences of participation in SLA, while it is negatively related to developmental experiences of participation in SLA. At the same time, amotivation is negatively related to the frequency of participation in SLA. Moreover, external and introjected motivation are positively related to developmental experiences, negative experiences of participation in SLA, and frequency of participation in SLA. At the same time, identified and intrinsic motivation are positively related to developmental experiences in participating in SLA and frequency of participation in SLA, and negatively related to negative experiences in participating in SLA. Developmental experiences (identity experiences; initiative experiences; emotion regulation experiences; teamwork and social skills experiences; positive relationship experiences; adult networks and social capital experiences) and stress are also positively related to frequency of participation in SLA.

The highest correlation coefficient between predictor variables was between inappropriate adult behavior and negative peer influences ($r = 0.80, p < 0.05$), inappropriate adult behavior and social exclusion ($r = 0.84, p < 0.05$), negative peer influences and social exclusion ($r = 0.82, p < 0.05$), negative peer influences and negative group dynamics ($r = 0.83, p < 0.05$), and social exclusion and negative group dynamics ($r = 0.82, p < 0.05$), indicating multicollinearity. The multicollinearity is not a problem here as these three predictors did not contribute to the variance (see Table S1 in Supplementary Materials).

To gain insight into the unique contribution of the frequency of adolescents' participation in SLA, a hierarchical regression analysis was conducted (Table 4). The predictors were introduced in four steps: The first block of predictors consisted of a socio-demographic variable (gender) as a control variable, the second block consisted of variables of adolescents' perceptions of the context (safety, opportunities, relationships), the third block added factors of motivation (amotivation, external, introjected, identified, and intrinsic motivation), and the fourth block consisted of adolescents' experiences of participation in SLA (developmental experiences—identity experiences; initiative experiences; emotion regulation experiences; teamwork and social skills experiences; positive relationship experiences; adult networks and social capital experiences, and negative experiences—stress; inappropriate adult behavior; negative peer influences; social exclusion; negative group dynamics). The set of predictors proved to be statistically significant in explaining adolescents' frequency of participation in SLA ($F(20,995) = 17.321, p < 0.01$).

Each of the blocks individually made a statistically significant contribution to explaining adolescents' frequency of participation in SLA ($p < 0.01$). In the first step of the hierarchical regression analysis, the variable gender was statistically significantly negatively associated with adolescents' participation in SLA ($\beta = -0.13, p < 0.01$), i.e., it explained 5.1% of the variance of the criterion variable. In the second step, the variables of adolescents' perceptions of the context (safety, opportunities, relationships) explained 11.4% of the variance in adolescents' frequency of participation in SLA. The variable safety ($\beta = 0.25, p < 0.01$) contributed significantly and positively to explaining the variance of adolescents' frequency of participation in SLA, while the variables opportunities and relationship were not statistically significantly associated with the criterion variable. Thereafter, the third block explained an additional 8.3%. Amotivation ($\beta = -0.20, p < 0.01$) was

negatively associated with the criterion variable, while external ($\beta = 0.10, p < 0.01$), introjected ($\beta = 0.10, p < 0.01$), and intrinsic motivation ($\beta = 0.14, p < 0.01$) were significantly and positively associated with adolescents' frequency of participation in SLA. The last block presented the factors of adolescents' experience of participation in SLA. The last block explained additional 4.3%.

Identity experiences ($\beta = 0.12, p < 0.05$), initiative experiences ($\beta = 0.15, p < 0.01$), and stress experiences ($\beta = 0.12, p < 0.05$) contributed significantly and positively to explaining variance in adolescents' frequency of participation in SLA, whereas experiences with negative peer influences ($\beta = -0.13, p < 0.05$) were statistically negatively associated with the criterion variable. Experiences with emotion regulation, experiences with teamwork and social skills, positive relationship experiences, experiences with adult networks and social capital experiences, inappropriate adult behavior, social exclusion, and negative group dynamics were not statistically significantly associated with the criterion variable. However, the introduction of predictors in the final step of the analysis resulted in a decrease in magnitude and a loss of statistical significance of the regression coefficient for the estimate of the influence of introjected motivation ($\beta = 0.07, p > 0.05$), possibly due to inter-correlations of this variable with the other factors of motivation (see Table S1 in Supplementary Materials).

The total amount of variance explained in adolescents' frequency of participation in SLA is 29.1%, and significant predictors are gender ($\beta = -0.23, p < 0.01$), safety ($\beta = 0.10, p < 0.05$), amotivation ($\beta = -0.16, p < 0.01$), external motivation ($\beta = 0.08, p < 0.05$), intrinsic motivation ($\beta = 0.12, p < 0.01$), identity experiences ($\beta = 0.12, p < 0.05$), initiative experiences ($\beta = 0.15, p < 0.01$), stress ($\beta = 0.12, p < 0.05$), and negative peer influences ($\beta = -0.13, p < 0.05$). Gender, amotivation, intrinsic motivation, and initiative experiences are significant at 1% risk ($p < 0.01$), while all other predictors are significant at 5% risk ($p < 0.05$). Furthermore, we can conclude that the strongest predictors of adolescents' frequency of participation in SLA are amotivation, initiative experiences, and negative peer influences, in addition to gender as a control variable. All predictors are positively correlated with the criterion variable except for gender, amotivation, and negative peer influences.

Table 4. Hierarchical regression analyses with gender, adolescents' perceptions of context, factors of motivation, and experience of participation in SLA as predictors and the frequency of adolescents' participation in SLA as criterion.

Predictors		Frequency of Adolescents' Participation in SLA				
		1. Step	2. Step	3. Step	4. Step	t_{sp}
		β	β	β	β	
CONTEXT	Gender	-0.23 **	-0.25 **	-0.22 **	-0.23 **	-0.21 **
	Safety		0.25 **	0.17 **	0.10 *	0.06 *
	Opportunities		0.06	0.02	-0.03	-0.14
	Relationships		0.01	-0.04	-0.01	-0.00
MOTIVATION	Amotivation			-0.20 **	-0.16 **	-0.13 **
	External			0.10 **	0.08 *	0.06 *
	Identified			-0.01	-0.04	-0.03
	Introjected			0.10 **	0.07	0.05
	Intrinsic			0.14 **	0.12 **	0.07 **
EXPERIENCE	Developmental experiences	Identity experiences			0.12 *	0.07 *
		Initiative experiences			0.15 **	0.07 **
		Emotion regulation experiences			0.05	0.03
		Teamwork and social skills experiences			0.03	0.02
		Positive relationship experiences			-0.07	-0.04
		Adult networks and social capital experiences			-0.03	-0.02
	Negative experiences	Stress			0.12 *	0.07 *
		Inappropriate adult behavior			-0.07	-0.03

Negative peer influences				-0.13 *	-0.06 *
Social exclusion				0.08	0.04
Negative group dynamics				0.03	0.01
	R = 0.05	R = 0.15	R = 0.239	R = 0.28	
	Rc ² = 0.050	Rc ² = 0.153	Rc ² = 0.233	Rc ² = 0.269	
	ΔR ² = 0.051	ΔR ² = 0.114	ΔR ² = 0.083	ΔR ² = 0.043	
	F (1.1014) = 54.545	F (4.1011) = 42.117	F (9.1006) = 30.908	F (20.995) = 17.321	
	p < 0.01	p < 0.01	p < 0.01	p < 0.01	

Note: structured leisure activities (SLA); * $p < 0.05$ ** $p < 0.01$; β —standardized regression coefficient; rsp—semi partial correlation coefficient; R—coefficient of multiple correlation; R²—coefficient of multiple determination; Rc²—adjusted multiple determination coefficient; ΔR²—proportion of variance explained by each group of predictors.

4. Discussion

The way young people spend their leisure time today has changed. More and more of them spend their leisure time with gadgets, and fewer and fewer young people engage in sports or cultural activities [6,7]. The results show that 42% of students reported that they never participate in SLA after school or on weekends. In addition to the expected reasons such as financial reasons, difficulties in organizing transport and lack of opportunities to participate in activities in their place of residence (characteristics of rural areas), students also cited lack of interest in participating, lack of motivation to participate and the burden of school commitments as reasons.

Based on the findings of previous research, it is important to understand the context, motivation and experiences of participation in leisure activities if we are to understand the effects of structured leisure on positive adolescent development [25,44]. In the context of this study, a first step toward this understanding was to determine the unique contribution of adolescents' perceptions of context, motivational factors, and experiences of participating in SLA to their frequency of participating in SLA. The following analysis addresses the contribution of frequency of participation, perceptions of context, motivational factors, and experiences of participation in SLA in explaining adolescents' risk behaviors.

The results showed that gender, perception of context, motivational factors, and experience of participating in SLA explained 26.9% of the frequency of adolescents' participation in SLA. Specifically, the results suggest that boys and adolescents who perceive the context of participation as safe, are externally or intrinsically motivated to participate, and perceive that participation in SLA has contributed to their identity development and experiences of initiative, as well as their experiences of stress, are more likely to participate frequently in SLA. On the other hand, these findings indicate that girls and adolescents who are unmotivated to participate and who experience negative peer influences during their participation in SLA are less likely to participate frequently in SLA. The findings of this study in relation to gender differences in frequency of participation are consistent with the earlier study by Sylvia-Bobiak & Caldwell [60], although some studies have shown that the extent of participation in relation to gender depends on the type of leisure activity [61,62].

Participation in organized leisure activities can be developmentally beneficial during adolescence, for example, by reducing stress levels [27,63,64]. However, adolescents are often over-scheduled and sometimes participating in organized leisure activities can be stressful to balance with other aspects of life. Some adolescents participate in multiple activities, and balancing multiple leisure activities can also be challenging and stressful [27,65], which is partially consistent with the findings of this study showing that stressful experiences during participation in SLA contribute to the frequency of participation in SLA.

In relation to other findings of this study, we can conclude that creating an emotionally and physically safe environment and designing and implementing activities that promote identity development and initiative experiences (this refers to goal setting, effort, problem solving, and time management in this study) are important steps to encourage more youth to participate in SLA. We can assume that this will also increase intrinsic, identified, and even external motivation to participate in SLA. In this way, we not only promote youth participation in SLA, but also the characteristics of the context and experience of participating in SLA, which have been associated with positive youth development in numerous studies [10,13,25,41,42,44,47]. In some ways, the findings presented in this paper provide guidance on what can be done to improve youth participation in SLA.

Research has shown that participation in SLA can lead to positive developmental outcomes [17,18,22,24,26–38,64]. To encourage young people to participate in SLA, it is important to think much more broadly than just the setting of the activities themselves. Some of the features of SLA that promote positive youth development are presented in this paper, particularly in relation to the characteristics of the context, young people's experiences of participation and motivation. However, there are other studies that find, for example, an association between social support and increased and sustained participation in sport and active leisure [66–70]. Certainly, further research is needed to understand the direction and extent to which elements may be an outcome or motivator for leisure participation in general. This statement is supported by the United Nations Office on Drugs and Crime and the World Health Organization [54], who note that in the areas of extracurricular activities, sports, and other SLA, there is very little evidence of effectiveness, or the evidence is weak and even contradictory. There is a need for an overall framework to better understand the pathways through which SLA contribute to the positive youth development and the prevention of youth risk behaviors

Limitations

This study has certain limitations. First, the study was conducted during the pandemic COVID 19 due to which certain restrictions on gatherings and events were in place. These measures had a significant impact on the context of leisure time. The study was conducted in the spring of 2021, when many leisure activities had already resumed and/or alternative ways had been found to maintain them. At the same time, the research team took this into account by asking questions in the survey about the time before the pandemic COVID 19 and the time of restrictions imposed by the pandemic COVID 19. At the same time, answering certain questions retrospectively (the period before the COVID 19 pandemic) could affect the accuracy and precision of study participants' responses.

Furthermore, it was planned to cover the entire student population (who had agreed to participate in the study) of all regular high schools in Krapinsko-zagorska County, Croatia. In the end, 66.48% of the entire student population was included in the survey, while 33.52% of the students did not participate in the survey at all for the following reasons: They refused to participate in the survey, or withdrew their participation at the beginning of the survey, or they were not present in class (live or online) during the survey (the survey was conducted during the COVID 19 pandemic, when students were frequently absent from class due to "self-isolation" measures and/or due to other instructional modalities). Although the entire student population was not included, the goal of the study was met because the entire student population was included to ensure variability in adolescents' participation in SLA. At the same time, the research team had anticipated a wider dispersion of the sample. However, the results cannot be generalized to the entire high school population. Future research should include a representative sample that allows for generalization of conclusions to the high school population. This primarily relates to data associated with epidemiological studies. However, in the context of testing analytic models, sample representativeness is not required.

In addition, adolescents' self-assessment was used as the only source of information for measurement and a group survey was conducted, so social pressure and the possibility

of giving socially desirable answers must be taken into account. In this study, this risk was addressed by conducting the study under the guidance of professional staff who gave clear instructions to the students at the beginning of the study and ensured the confidentiality of the data. At the same time, anonymity and confidentiality in the study were achieved by completing the questionnaire online. This allows for greater anonymity as the data are entered directly into the database and cannot be linked to the participants.

Although conducting the survey online has certain limitations, an attempt was made to circumvent most of them in the following ways: A group survey was organized; students could access the questionnaire only once; no personal information was requested from students; students could return to the previous question at any time during the completion of the questionnaire and change the previously given answer; at the end of the survey, students were left the contact address of the research team so that they could contact them if they had further questions about the survey or were upset by the completion of the questionnaire.

5. Conclusions

Leisure is an important part of everyone's life, especially a young person. It can be considered to be an important context that enables the development of competences, such as identity development and initiative, i.e., goal setting, effort, problem solving, and time management. It could also enable the development of prosocial values in young people and can promote positive youth development. However, leisure can also be a context that fosters involvement in risk behaviors and/or the development of behavioral problems in young people. For SLA to effect change in behavioral outcomes, it is necessary to invest resources in the design and elements of interventions based on evidence of effectiveness, i.e., using empirical evidence and theories of change at the intervention development stage to achieve the intended outcomes. In summary, it is important to focus on creating opportunities and educating all key stakeholders in the community about the importance of investing in quality leisure. This will allow youth to experience quality leisure that will positively impact their development and prevent the occurrence of risk behaviors and problems among youth.

Supplementary Materials: The following are available online at www.mdpi.com/article/10.3390/ijerph19020877/s1, Table S1. Correlation coefficients between study variables.

Author Contributions: All authors were responsible for the conception and design of the study as well as the analysis of the resources and the preparation of the data. M.B. performed the data analysis, provided statistical expertise, and drafted the manuscript. M.F. critically revised the manuscript and contributed to the discussion. Both authors reviewed and edited the manuscript. All authors have read and agreed to the published version of the manuscript.

Funding: The authors declare that this study received funding from University of Zagreb, Croatia. The funder was not involved in the study design, collection, analysis, interpretation of data, the writing of this article or the decision to submit it for publication.

Institutional Review Board Statement: Ethical approval for the study was obtained from the Ministry of Science and Education and Ethical Committee at the Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, University of Zagreb.

Informed Consent Statement: Written informed consent for participation was not provided by the participants' legal guardians/next of kin because: According to the Ethical Codex for Research with Children (55), adolescents that are 14 years old can give their consent autonomously. Their consent was obtained online after the study objectives were explained to them and before the survey was taken.

Data Availability Statement: The raw data supporting the conclusions of this article will be made available by the authors, without undue reservation.

Acknowledgments: The authors would like to thank school management for partnership in this study. The authors also thank the adolescents for their sincere participation and collaboration.

Conflicts of Interest: The authors declare that the research was conducted in the absence of any commercial or financial relationships that could be construed as a potential conflict of interest.

References

1. Caldwell, L.L. Adolescent Development through Leisure: A Global Perspective. *World Leis. J.* **2008**, *50*, 3–17.
2. Caldwell, L.L. Leisure. In *Encyclopedia of Adolescence*; Bradford Brown, B., Prinstein, M.J., Eds.; Academic Press: San Diego, CA, USA, 2011; pp 169–177.
3. Irby, M.; Tolman, J. *Rethinking Leisure Time: Expanding Opportunities for Young People and Communities*; The Forum for Youth Investment: Washington, DC, USA, 2002.
4. Wight, V.R.; Price, J.; Bianchi, S.M.; Hunt, B.R. The Time Use of Teenagers. *Soc. Sci. Res.* **2009**, *38*, 792–809.
5. Lock, S. Topic: Leisure Activities in the United Kingdom (UK). 2021. Available online: <https://www.statista.com/topics/6632/leisure-activities-in-the-united-kingdom-uk/> (accessed on 15 October 2021).
6. Australian Bureau of Statistics. Australian Health Survey: Physical Activity 2011–2012. Available online: <http://www.designedtomove.org/> (accessed on 12 October 2021).
7. Office for National Statistics. Young People Spend a Third of Their Leisure Time on Devices. 2017. Available online: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/leisureandtourism/articles/youngpeoplespendathirdoftheirleisure-timeondevices/2017-12-19> (accessed on 8 October 2021).
8. World Health Organization (WHO). *WHO Guidelines on Physical Activity and Sedentary Behaviour*; World Health Organization: Geneva, Switzerland, 2020.
9. Godbey, G. *Leisure in Your Life: New Perspectives*; Venture Publishing: State College, PA, USA, 2008.
10. Sharp, E.H.; Coffman, D.L.; Caldwell, L.L.; Smith, E.A.; Wegner, L.; Vergnani, T.; Mathews, C. Predicting Substance Use Behavior among South African Adolescents: The Role of Leisure Experiences across Time. *Int. J. Behav. Dev.* **2011**, *35*, 343–351.
11. Weybright, E.H. *Healthy Leisure and Its Relationship to Substance Use in South African Adolescents: A Variable and Person Centered Approach*; University Park Database; Pennsylvania State University: State College, PA, USA, 2013.
12. Ilišin, V. Slobodno vrijeme i interesi mladih. In *Mladi: Problem ili Resurs*; Ilišin, V., Radin, F., Eds.; Institut za Društvena Istraživanja: Zagreb, Croatia, 2007; pp. 179–201.
13. Larson, R.W. Toward a Psychology of Positive Youth Development. *Am. Psychol.* **2000**, *55*, 170–183.
14. Osgood, D.W.; Anderson, A.L.; Shaffer, J.N. Unstructured Leisure in the After-School Hours. In *Organized Activities as Contexts of Development*; Mahoney, J.L., Larson, R.W., Eccles, J.S., Eds.; Lawrence Erlbaum Associates: Mahwah, NJ, USA, 2005; pp 45–64.
15. Mahoney, J.L.; Harris, A.L.; Eccles, J.S. Organized Activity Participation, Positive Youth Development, and the over-Scheduling Hypothesis. *Soc. Policy Rep.* **2006**, *20*, 1–32.
16. Mahoney, J.L.; Stattin, H.; Magnusson, D. Youth Recreation Centre Participation and Criminal Offending: A 20-Year Longitudinal Study of Swedish Boys. *Int. J. Behav. Dev.* **2001**, *25*, 509–520.
17. Bartko, W.T.; Eccles, J.S. Adolescent Participation in Structured and Unstructured Activities: A Person-Oriented Analysis. *J. Youth Adolesc.* **2003**, *32*, 233–241.
18. Trainor, S.; Delfabbro, P.; Anderson, S.; Winefield, A. Leisure Activities and Adolescent Psychological Well-Being. *J. Adolesc.* **2010**, *33*, 173–186.
19. Pulver, A.; Davison, C.; Pickett, W. Time-Use Patterns and the Recreational Use of Prescription Medications among Rural and Small Town Youth: Rural Youth Recreational Use of Prescription Meds. *J. Rural Health* **2015**, *31*, 217–228.
20. Barnes, G.M.; Hoffman, J.H.; Welte, J.W.; Farrell, M.P.; Dintcheff, B.A. Adolescents' Time Use: Effects on Substance Use, Delinquency and Sexual Activity. *J. Youth Adolesc.* **2007**, *36*, 697–710.
21. Nelson, I.A.; Gastic, B. Street Ball, Swim Team and the Sour Cream Machine: A Cluster Analysis of out of School Time Participation Portfolios. *J. Youth Adolesc.* **2009**, *38*, 1172–1186.
22. Badura, P. Healthy Adolescence in the Context of Leisure Time: The Role of Organized and Unstructured Leisure-Time Activities. Ph.D. Thesis, University of Groningen, Groningen, The Netherlands, 2018.
23. Badura, P.; Madarasova Geckova, A.; Sigmundova, D.; Sigmund, E.; van Dijk, J.P.; Reijneveld, S.A. Can Organized Leisure-Time Activities Buffer the Negative Outcomes of Unstructured Activities for Adolescents' Health? *Int. J. Public Health* **2018**, *63*, 743–751.
24. Bradley, G.L.; Inglis, B.C. Adolescent Leisure Dimensions, Psychosocial Adjustment, and Gender Effects. *J. Adolesc.* **2012**, *35*, 1167–1176.
25. Caldwell, L.L.; Faulk, M. Adolescent Leisure from a Developmental and Prevention Perspective. In *Positive Leisure Science*; Freire, T., Ed.; Springer: New York, NY, USA; London, UK, 2013; pp. 41–60.
26. Sarriera, J.C.; Casas, F.; Bedin, L.; Paradiso, Á.C.; Abs, D.; González, M. Aspects of Leisure on Adolescent's Well-Being in Two Countries. *Child. Indic. Res.* **2014**, *7*, 245–265.
27. Darling, N. Participation in Extracurricular Activities and Adolescent Adjustment: Cross-Sectional and Longitudinal Findings. *J. Youth Adolesc.* **2005**, *34*, 493–505.
28. Badura, P.; Geckova, A.M.; Sigmundova, D.; van Dijk, J.P.; Reijneveld, S.A. When Children Play, They Feel Better: Organized Activity Participation and Health in Adolescents. *BMC Public Health* **2015**, *15*, 1090.
29. Forneris, T.; Camiré, M.; Williamson, R. Extracurricular Activity Participation and the Acquisition of Developmental Assets: Differences between Involved and Non-Involved Canadian High School Students. *Appl. Dev. Sci.* **2015**, *19*, 47–55.

30. McCabe, K.O.; Modecki, K.L.; Barber, B.L. Participation in Organized Activities Protects against Adolescents' Risky Substance Use, even beyond Development in Conscientiousness. *J. Youth Adolesc.* **2016**, *45*, 2292–2306.
31. Aumètre, F.; Poulin, F. Academic and Behavioral Outcomes Associated with Organized Activity Participation Trajectories during Childhood. *J. Appl. Dev. Psychol.* **2018**, *54*, 33–41.
32. Oberle, E.; Ji, X.R.; Guhn, M.; Schonert-Reichl, K.A.; Gadermann, A.M. Benefits of Extracurricular Participation in Early Adolescence: Associations with Peer Belonging and Mental Health. *J. Youth Adolesc.* **2019**, *48*, 2255–2270.
33. Oberle, E.; Ji, X.R.; Kerai, S.; Guhn, M.; Schonert-Reichl, K.A.; Gadermann, A.M. Screen Time and Extracurricular Activities as Risk and Protective Factors for Mental Health in Adolescence: A Population-Level Study. *Prev. Med.* **2020**, *141*, 106291.
34. Blomfield, C.J.; Barber, B.L. Developmental Experiences during Extracurricular Activities and Australian Adolescents' Self-Concept: Particularly Important for Youth from Disadvantaged Schools. *J. Youth Adolesc.* **2011**, *40*, 582–594.
35. Mahoney, J.L.; Stattin, H. Leisure Activities and Adolescent Antisocial Behavior: The Role of Structure and Social Context. *J. Adolesc.* **2000**, *23*, 113–127.
36. Mahoney, J.L.; Cairns, B.D.; Farmer, T.W. Promoting Interpersonal Competence and Educational Success through Extracurricular Activity Participation. *J. Educ. Psychol.* **2003**, *95*, 409–418.
37. Zaff, J.F.; Moore, K.A.; Papillo, A.R.; Williams, S. Implications of Extracurricular Activity Participation during Adolescence on Positive Outcomes. *J. Adolesc. Res.* **2003**, *18*, 599–630.
38. Caldwell, L.L.; Witt, P.A. Leisure, Recreation, and Play from a Developmental Context. *New Dir. Youth Dev.* **2011**, *2011*, 13–27.
39. Haggard, L.M.; Williams, D.R. Identity Affirmation through Leisure Activities: Leisure Symbols of the Self. *J. Leis. Res.* **1992**, *24*, 1–18.
40. Sharp, E.H.; Tucker, C.J.; Baril, M.E.; Van Gundy, K.T.; Rebellon, C.J. Breadth of Participation in Organized and Unstructured Leisure Activities over Time and Rural Adolescents' Functioning. *J. Youth Adolesc.* **2015**, *44*, 62–76.
41. Weybright, E.H.; Caldwell, L.L.; Ram, N.; Smith, E.A.; Wegner, L. Boredom Prone or Nothing to Do? Distinguishing between State and Trait Leisure Boredom and Its Association with Substance Use in South African Adolescents. *Leis. Sci.* **2015**, *37*, 311–331.
42. Caldwell, L.L. Leisure. In *Reference Module in Neuroscience and Biobehavioral Psychology*; Elsevier: Amsterdam, The Netherlands, 2017.
43. Motamedi, M.; Caldwell, L.L.; Weybright, E.H.; Jones, D.; Wegner, L.; Smith, E.A. Doing a Leisure Activity Because There Is Nothing Else to Do: Related Outcomes and Intervention Effects for Adolescents. *J. Leis. Res.* **2020**, *51*, 1–15.
44. Caldwell, L.L.; Smith, E.A. Leisure as a Context for Youth Development and Delinquency Prevention. *Aust. N. Z. J. Criminol.* **2006**, *39*, 398–418.
45. Caldwell, L.L. Recreation and Youth Development. In *Recreation and Youth Development*; Witt, P.A., Caldwell, L.L. Eds.; Venture Publishing: State College, PA, USA, 2005; pp 169–189.
46. Caldwell, L.L.; Witt, P.A. (Eds.) The Importance of Leisure and Recreation as Contexts for Youth Development. In *Youth Development: Principles and Practices in Out-of-School Time Settings*; Sagamore Publishing: Urbana, IL, USA, 2018; pp 193–213.
47. Caldwell, L.L. Youth and Leisure. In *Leisure Matter*; Walker, G., Scott, D., Stodolska, M., Eds.; Venture Publishing: State College, PA, USA, 2015; pp 181–190.
48. Hunter, J.P.; Csikszentmihalyi, M. The Positive Psychology of Interested Adolescents. *J. Youth Adolesc.* **2003**, *32*, 27–35.
49. Dworkin, J.B.; Larson, R.; Hansen, D. Adolescents' Accounts of Growth Experiences in Youth Activities. *J. Youth Adolesc.* **2003**, *32*, 17–26.
50. Hansen, D.M.; Larson, R.W.; Dworkin, J.B. What Adolescents Learn in Organized Youth Activities: A Survey of Self-Reported Developmental Experiences. *J. Res. Adolesc.* **2003**, *13*, 25–55.
51. Coatsworth, J.D.; Palen, L.-A.; Sharp, E.H.; Ferrer-Wreder, L. Self-Defining Activities, Expressive Identity, and Adolescent Wellness. *Appl. Dev. Sci.* **2006**, *10*, 157–170.
52. Caldwell, L.L.; Patrick, M.E.; Smith, E.A.; Palen, L.-A.; Wegner, L. Influencing Adolescent Leisure Motivation: Intervention Effects of HealthWise South Africa. *J. Leis. Res.* **2010**, *42*, 203–220.
53. Csikszentmihalyi, M.; Hunter, J. Happiness in Everyday Life: The Uses of Experience Sampling. *J. Happiness Stud.* **2003**, *4*, 185–199.
54. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC); World Health Organization (WHO). International Standards on Drug Use Prevention. Second Updated Edition. 2018. Available online: https://www.unodc.org/documents/prevention/standards_180412.pdf (accessed on 7 October 2021).
55. Ajduković, M.; Kolesarić, V. *Etički Kodeks Istraživanja s Djecom*; Vijeće za Djecu Vlade Republike Hrvatske, Državni Zavod za Zaštitu Obitelji, Materinstva i Mladeži: Zagreb, Croatia, 2003.
56. Belošević, M.; Ferić, M. *Factor Analyses of the Survey—The Context of Participation in Leisure Activities*; Laboratory for Prevention Research (PrevLab): Zagreb, Croatia, 2021; Unpublished manuscript.
57. Baldwin, C.K.; Caldwell, L.L. Development of the Free Time Motivation Scale for Adolescents. *J. Leis. Res.* **2003**, *35*, 129–151.
58. Hansen, D.M.; Larson, R. *The Youth Experience Survey 2.0*; University of Illinois at Urbana: Champaign, IL, USA, 2005; Unpublished Manuscript. Available online: <http://web.aces.uiuc.edu/youthdev/> (accessed on 12 October 2021).
59. Pituch, K.A.; Stevens, J. *Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences: Analyses with SAS and IBM's SPSS*; Routledge: New York, NY, USA, 2016.
60. Sylvia-Bobiak, S.; Caldwell, L.L. Factors Related to Physically Active Leisure among College Students. *Leis. Sci.* **2006**, *28*, 73–89.
61. Athenstaedt, U.; Mikula, G.; Bredt, C. Gender Role Self-Concept and Leisure Activities of Adolescents. *Sex Roles* **2009**, *60*, 399–409.
62. Leversen, I.; Torsheim, T.; Samdal, O. Gendered Leisure Activity Behavior among Norwegian Adolescents across Different Socio-Economic Status Groups. *Int. J. Child Youth Family Stud.* **2012**, *3*, 355.

63. Yarnal, C.; Qian, X.; Hustad, J.; Sims, D. Intervention for Positive Use of Leisure Time among College Students. *J. Coll. Character* **2013**, *14*, 171–176. <https://doi.org/10.1515/jcc-2013-0022>.
64. Badura, P.; Sigmund, E.; Geckova, A.M.; Sigmundova, D.; Sirucek, J.; van Dijk, J.P.; Reijneveld, S.A. Is Participation in Organized Leisure-Time Activities Associated with School Performance in Adolescence? *PLoS ONE* **2016**, *11*, e0153276.
65. Fredricks, J.A. Extracurricular Participation and Academic Outcomes: Testing the over-Scheduling Hypothesis. *J. Youth Adolesc.* **2012**, *41*, 295–306.
66. Jobling, A. Life Be in It: Lifestyle Choices for Active Leisure. *Down Syndr. Res. Pract.* **2001**, *6*, 117–122.
67. Crone, D.; Smith, A.; Gough, B. “I Feel Totally at One, Totally Alive and Totally Happy”: A Psycho-Social Explanation of the Physical Activity and Mental Health Relationship. *Health Educ. Res.* **2005**, *20*, 600–611.
68. Kwak, L.; Kremers, S.; Walsh, A.; Brug, H. How Is Your Walking Group Running? *Health Educ.* **2006**, *106*, 21–31.
69. McNeill, L.H.; Kreuter, M.W.; Subramanian, S.V. Social Environment and Physical Activity: A Review of Concepts and Evidence. *Soc. Sci. Med.* **2006**, *63*, 1011–1022.
70. Street, G.; James, R. The Relationship between Organised Recreational Activity and Mental Health. Available online: <https://www.dlgsc.wa.gov.au> (accessed on 7 October 2021).

- **PRILOG A2.** Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of socio-demographic and structured leisure activities' characteristics to adolescents' alcohol use. *Adiktologie*, 22(2), 102–116. <https://doi.org/10.35198/01-2022-002-0003>.

<https://doi.org/10.35198/01-2022-002-0003>

adiktologie-journal.eu

ADDICTOLOGY 102
ADIKTOLOGIE

Contribution of Socio-Demographic and Structured Leisure Activities' Characteristics to Adolescents' Alcohol Use

BELOŠEVIĆ, M., FERİĆ, M.

University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Department of Behavioural Disorders, Laboratory for Prevention Research (PrevLab), Zagreb, Croatia

Citation | Belošević, M., & Ferić, M. (2022). Contribution of socio-demographic and structured leisure activities' characteristics to adolescents' alcohol use. *Adiktologie*, 22(2), 102–116. <https://doi.org/10.35198/01-2022-002-0003>

BACKGROUND: Leisure can be a context that can promote positive adolescent development, but it can also be a context that contributes to adolescents engaging in risk behaviours. **AIMS:** The aim of this study is to determine the extent to which socio-demographic characteristics, the frequency of adolescent participation in structured leisure activities (SLA), and the type of SLA contribute to adolescent alcohol use and to examine the moderating effects of gender, age, and type of SLA on the relationship between the frequency of adolescent participation in SLA and adolescent alcohol use. **METHODS:** The study was conducted from April to June 2021 as part of a research project examining leisure and risk behaviours in Croatia. The sample consisted of students who reported having participated in SLA (N = 1431). The participants were between 14 and 21 years old (44.8% female). The Questionnaire of Youth Leisure Time and the CTC Youth Survey were used. Multinomial logistic regression analysis and Poisson regression were used to achieve the aim of this article. **RESULTS:** The

results indicate that gender, age, and the type of SLA have an influence on adolescent alcohol use. Males and older adolescents who participated in SLA used more alcohol. The type of SLA in which adolescents participate influences the pathway of alcohol use. In addition, the results confirmed the moderating effect of the type of SLA on the relationship between the frequency of adolescent participation resulting from the constraints imposed by the COVID-19 pandemic and adolescent alcohol use. Accordingly, more frequent participation in group sports, performance/fine arts, and educational activities acts as a protective factor and reduces the likelihood of risky alcohol use, whereas more frequent participation in community-oriented activities acts as a risk factor and increases the likelihood of risky alcohol use. **CONCLUSIONS:** When planning and implementing preventive interventions within the leisure context, it is important to consider that gender, age, and the type of SLA may influence the risk of adolescent alcohol use, and interventions need to take these findings into account to be effective.

Keywords | Structured Leisure Time (SLA) – Gender – Adolescent – Type of Activity – Frequency – Alcohol Use

Submitted | 14 March 2022

Accepted | 19 April 2022

Grant affiliation | The authors declare that this study received funding from the University of Zagreb, Croatia.

Corresponding author | Matea Belošević, University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Department of Behavioural Disorders, Laboratory for Prevention Research (PrevLab), Borongajska cesta 83f, 10 000 Zagreb, Croatia

matea.belosevic@erf.unizg.hr

1 INTRODUCTION

Adolescence is an important developmental period characterized by behaviours such as increased excitability, impulsivity, reward preference, and a tendency to spend leisure time with peers (Choudhury et al., 2006; Hamidullah et al., 2020; Romer, 2010). Leisure can be a context that can promote positive adolescent development, but it can also be a context that contributes to young people's engagement in risk behaviours such as alcohol use.

It is important to understand the patterns of substance use, from experimentation and occasional use to habituation and dependence. Multiple pathways are involved in this process, there is no single cause, and it depends largely on individual choices influenced by internal, biological, and external environmental and social factors (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA], 2020). Factors such as substance use at a young age, the use of different types of substances, experience gained while using substances, exposure to comprehensive preventive interventions, and a combination of many risk and protective factors influence the speed of transition from the phase of experimentation with substances to the development of addiction (EMCDDA, 2020).

Epidemiological data at the Croatian and European levels shows the importance of preventive interventions for adolescent substance use. In relation to the early onset of substance use, the results of the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD) survey show that one in three ESPAD students have used alcohol at age 13 or younger, with a European average of 33% and a Croatian average of 42%. Alcohol intoxication at age 13 or younger is reported by 6.7% of European and 8% of Croatian secondary school students (ESPAD Group, 2020). The international study Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) shows that alcohol is the substance most frequently consumed by 15-year-olds. In addition, the results generally show that boys have more experience with drunkenness than girls at all ages (38% of boys vs. 33% of girls; Inchley et al., 2020). At the same time, the proportion of boys in Croatia who have been drunk two or more times in their lifetime is higher than the HBSC country average for boys of all the ages that were observed (Capak, 2020). Recent data on substance use in Croatia comes from the Laboratory for Prevention Research (PrevLab), ERF UNIZG (2019), which conducted a survey of 10,138 high school students aged 14–19 years. Of all substances, adolescents were most likely to consume alcohol. In total, 70.4% of them had used alcohol in the past 30 days and 32.8% of them had used alcohol in the past week. There are gender differences, showing that the boys consume alcohol more often than the girls (72.2% of the boys and 69.1% of the girls consumed alcohol once a month or more). At the same time, age differences in alcohol consumption were found in the survey, with the trend showing that alcohol consumption increased with the age of adolescents (53.15% of first-grade students, 69.6% of second-grade students, 78.17% of third-grade students, and 84.25% of fourth-grade students). When analysing this data, we should keep in mind that the distribution and sale of alcohol to adolescents under the age of 18 is prohibited by law in Croatia.

One of the fundamental characteristics of adolescence is the search for one's own identity, often accompanied by a strong desire for independence from adults, first from parents, then from teachers and other authority figures. During this period, adolescents become increasingly concerned about their leisure time. Some researchers consider leisure as the fourth developmental context (Silbereisen & Todt, 1994), along with the family, school, and work environments. Thus, leisure (compared to school, family, and work) is important because it provides numerous and unique opportunities to achieve developmental outcomes. Leisure is usually defined as a freely chosen activity that involves meaningful, intrinsically motivated, and enjoyable experiences outside of fixed obligations such as school or work (Godbey, 1994; Kim et al., 2018). In addition, leisure is valued as a human right and an important environment for positive development, but it can also serve as an environment for the development of risk behaviours (Caldwell, 2008).

The Leisure Activity-Context-Experience Model (LACE model) is a model that focuses on understanding adolescent development through leisure (Caldwell, 2005). The model assumes that a combination of activity, context, and quality of experience influences the emergence of positive or negative leisure experiences (Caldwell & Faulk, 2013; Caldwell & Witt, 2018). Activity classification is important because it allows the right questions for exploration to be asked and essential statements to be made about the issues associated with activities and time use (Caldwell, 2008), and one of the most commonly used classifications relates to structured and unstructured leisure activities. Structured leisure activities (SLA) are characterized by a clear structure with defined rules and goals, are supervised by adults, have a regular schedule, and emphasize skill building (Larson, 2000). Precisely because of these characteristics, SLA is believed to contribute to positive adolescent development, unlike other types of leisure activities (Bartko & Eccles, 2003). On the other hand, unstructured, informal, and passive leisure activities are often associated with risky behaviours or have no impact on building skill and competence, i.e. they are not thought to contribute to positive developmental outcomes (Mahoney et al., 2001; Caldwell, 2008).

Adolescents who participate in SLA are less likely to engage in risky behaviours and more likely to demonstrate improved academic performance and positive psychosocial behaviours (Badura et al., 2018; Bartko & Eccles, 2003; Caldwell & Witt, 2011; Zaff et al., 2003). In addition, Mahoney et al. (2010) reported the results of a meta-analysis of 43 studies of extracurricular activities among children aged five to 14 years and showed that children and adolescents who participated in extracurricular activities were less likely to use substances or be arrested and/or change their attitudes toward substance use. Among the various types of leisure activities, many studies have focused on sports. Team sports are thought to contribute to the health and well-being of participants (Oberle et al., 2019). However, there are studies that show that participation in sports activities per se is not always associated with lower substance use. Some research suggests that participation in sports activities is associated with substance use, particularly in relation to excessive alcohol use and intoxication (Farb & Matjasko,

2012). In addition, some data suggests an association with higher rates of smoking and intoxication (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC] and World Health Organization [WHO], 2018). For example, Murray et al. (2021) found that participation in team sports is associated with an increased risk of alcohol use among boys and girls during adolescence. These associations can be attributed to specific sports, including football, volleyball, and field hockey. However, results suggest that these trends change in young adulthood, with participation in team sports in young adulthood being negatively associated with substance use (cigarettes and marijuana). Although the research findings are inconclusive, it is clear that leisure time can be an important factor in positive adolescent development, but it can also lead to risky behaviour and substance use. One cannot simply conclude that SLA per se leads to positive developmental outcomes and that unstructured leisure activities have no impact on developmental outcomes or lead to negative developmental outcomes in adolescents.

However, today it is popular to promote various SLA and frequent participation in them as beneficial to development without evidence of effectiveness. There is a need to present scientific data on the extent to which frequent participation in various types of SLA can prevent risky substance use, so that we can make informed decisions to prevent substance use among adolescents in a leisure context. There is also a need to examine how various structured leisure activities may contribute to the development of substance use. That is, there is a dearth of studies examining the contribution of SLA to the differential risk of substance use. The purpose of this article is to examine, from the perspective of adolescents, how socio-demographic characteristics, the frequency of adolescent participation in SLA, and the type of SLA may contribute to adolescent alcohol use, and, more specifically, to determine the extent to which socio-demographic characteristics, the frequency of adolescent participation in SLA, and the type of SLA contribute to adolescent alcohol use (lifetime prevalence, monthly prevalence, binge drinking – BD), and to examine the moderating effect of gender, age, and the type of SLA on the relationship between the frequency of adolescent participation in SLA and adolescent alcohol use (lifetime prevalence, monthly prevalence, BD).

● 2 METHODS

2.1 Participants and procedure

This cross-sectional research study was conducted from April to June 2021 as part of a research project that explored leisure time and risk behaviours in Croatia (*Quality of leisure time as a protective factor for the development of behavioural problems*). The study was designed to cover all groups of students in all the regular secondary schools in Krapinsko-Zagorska County, Croatia (consent to participate in the study). The total sample consisted of 2823 students from nine secondary schools, which represents 66.48% of the total number of students in Krapinsko-Zagorska County, Croatia. For the purposes of this study, only students who reported participating in SLA were included in the sample ($N = 1431, 51\%$).

The students were asked to choose the SLA in which they participate (or in which they participated before the restrictions resulting from the COVID-19 pandemic), which is most important to them, and in which they participate for at least one hour per week. The collected data shows that most of the adolescents participate in team sports (e.g. football, handball, or volleyball; 36.6%) and individual sports (e.g. swimming or tennis; 23%). In addition, 21% of them are involved in musical arts activities (performing and fine arts), 3.3% in educational activities (e.g. learning foreign languages, IT), and 5% in community-oriented activities (e.g. scouts or the young volunteer firefighting department). The participants were between 14 and 21 years old ($M = 18.87, SD = 1.23$). 44.8% of the participants were female, while 2.4% of the participants did not want to provide gender information. In total, 20.7% of the students were enrolled in a two- or three-year professional education programme, 52.7% were enrolled in a four- or five-year professional education programme, and 26.6% were enrolled in a general education (university preparation) programme. The participants were also distributed approximately evenly among the first (29.8%), second (29.4%), and third years of study (22.9%), with fewer students in the fourth (16.4%) and fifth years (1.6%) because of the presence of two- and three-year school programmes in the sample. Regarding the financial situation of their families, 19.1% of the participants reported that the financial situation was average, while 60% of them described it as good. The socio-demographic characteristics of the participants who took part in SLA are shown in *Table 1*.

The study was conducted by completing an online questionnaire (45 minutes, Survey Monkey tool) in collaboration with the professionals at the schools. Ethical approval for the study was obtained from the Ministry of Science and Education and Ethical Committee at the Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, University of Zagreb. All the study participants signed an informed consent form before completing the questionnaire. Written informed consent for participation was not provided by the participants' legal guardians/next of kin because, according to the Ethical Codex for Research with Children (Ajduković & Kolesarić, 2003), adolescents who are 14 years old can give their consent autonomously. Their consent was obtained online after the study objectives were explained to them and before the survey was conducted.

2.2 Measures

Questionnaire of Youth Leisure Time

The Questionnaire of Youth Leisure Time consists of 15 questions. The questionnaire included the following topics: the amount of leisure time young people have during the week and at weekends; the activities they typically spend their leisure time doing; the frequency of participation in SLA (a) from January 2019 to January 2020—before the COVID-19 pandemic and b) as a result of the COVID-19 pandemic restrictions—2020 and early 2021; the types of SLA in which young people participate; changes in patterns of participation in SLA as a result of the COVID-19 pandemic; payment for participation in SLA in which young people participate; inability to

Table 1 | Socio-demographic characteristics of participants (sample – students participating in SLA; N = 1431)

Krapinsko-Zagorska County									
Gender	n (%)	Age	n (%)	Grade	n (%)	Secondary school programme	n (%)	Family's financial situation	n (%)
Female	641 (44.8)	14	1 (0.1)	First grade	426 (29.8)	Two- or three-year vocational programme	296 (20.7)	Extremely bad	6 (0.4)
Male	756 (52.8)	15	88 (6.1)	Second grade	420 (29.4)	Four- or five-year vocational programme	754 (52.7)	Bad	19 (1.3)
Didn't declare their gender	34 (2.4)	16	425 (29.7)	Third grade	327 (22.9)	General education (university preparation) programme	381 (26.6)	Average	273 (19.1)
		17	399 (27.9)	Fourth grade	235 (16.4)			Good	858 (60.0)
		18	296 (20.7)	Fifth grade	23 (1.6)			Extremely good	275 (19.2)
		19	191 (13.3)						
		20	22 (1.5)						
		21	9 (0.6)						

participate in SLA as a result of the COVID-19 pandemic. In the analysis presented in this article, we included a question about their frequency of participation in SLA before the COVID-19 pandemic. The students estimated the frequency of their participation during the week (Monday to Friday) and at weekends (Saturday and Sunday). Finally, two continuous variables—the frequency of adolescents' participation before the COVID-19 pandemic (FAP BEFORE; $\alpha = 0.68$) and the frequency of adolescents' participation under the restrictions imposed because of the COVID-19 pandemic in 2020 and early 2021 (FAP DURING; $\alpha = 0.78$)—were created to indicate the frequency of the students' participation in SLA on a monthly basis (from 0 to 28 times). These two variables are moderately significantly positively correlated ($p < .05$; $r = 0.605$)

CTC Youth Survey

The CTC Youth Survey has been validated in previous studies conducted in Croatia (e.g. Mihić et al., 2011; Mihić et al., 2013). The questionnaire explores behaviours related to school and attitudes towards school, internet use, risky sexual behaviour, experiences of peer violence, abuse in relationships, gambling, and alcohol and drug use. In the present study, we focused on data on alcohol use. The alcohol use questions addressed early commencement of alcohol use, lifetime prevalence, monthly prevalence of alcohol use, and BD.

- early commencement of alcohol use (two items, e.g. "Please mark your age when you first had more than just a few sips of beer, wine, or hard liquor (e.g. vodka, whisky, or brandy)?");

- lifetime prevalence of alcohol use (one item, i.e. "How many times IN YOUR LIFETIME have you drunk beer, wine, or hard liquor?"); The composite measure of lifetime alcohol use gives values from 1 to 5, where 1 is never and 5 is every day. The target variable, lifetime prevalence, is categorized as follows: low risk = never; one or two times; medium risk = one or two times a month, and high risk = one or two times a week and every day.

- monthly prevalence of alcohol use (one item, i.e. "How many times in THE PAST 30 DAYS have you drunk beer, wine, or hard liquor?"); The composite variable alcohol use in the past 30 days gives values from 1 to 5, where 1 is never and 5 is every day. The monthly prevalence of adolescent alcohol use is the outcome variable, distinguished as follows: low risk = never; medium risk = one or two times per month; and high risk = once or a few times a week and every day.

- BD (one item, i.e. "Look back at the past two weeks. On how many occasions have you had five or more drinks in a row over that period?"). The composite variable BD gives values from 1 to 6, where 1 is not even once and 6 is ten or more times.

The appropriate cut-off points to categorize the lifetime and monthly prevalence of adolescents' alcohol use are dependent on the substance studied (e.g. Ryan et al., 2019).

Table 2 | Multinomial logistic regression analyses with gender and FAP BEFORE in SLA as predictors and adolescents' lifetime prevalence of alcohol use as a criterion & Multinomial logistic regression analysis with age and FAP BEFORE in SLA as predictors and adolescents' lifetime prevalence of alcohol use as a criterion

Lifetime prevalence of adolescents' alcohol use			
	B (S.E.)	OR	CI
Low vs. high risk			
MALE	0.320 (0.210)	1.389	(0.921 – 2.096)
FEMALE	1.185** (0.243)	3.269	(2.032 – 5.259)
FAP BEFORE	-0.001 (0.020)	0.999	(0.960 – 1.039)
FAP BEFORE * MALE	0.017 (0.024)	1.017	(0.970 – 1.067)
FAP BEFORE * FEMALE	0 ^b		
Medium vs. high risk			
MALE	0.233 (0.220)	1.250	(0.813 – 1.923)
FEMALE	1.269** (0.243)	3.558	(2.212 – 5.724)
FAP BEFORE	-0.014 (0.029)	0.986	(0.947 – 1.026)
FAP BEFORE * MALE	0.014 (0.025)	1.014	(0.966 – 1.065)
FAP BEFORE * FEMALE	0 ^b		

Note: Reference category is high risk; CI = 95% confidence interval; $R^2 = 0.13$ (Nagelkerke); Model $\chi^2(8) = 149.463$, $p < 0.001$; * $p < .05$, ** $p < 0.01$; boldface odds ratios (OR) are significant at $p < .05$; FREQUENCY OF ADOLESCENTS' PARTICIPATION (before the COVID-19 pandemic) = FAP BEFORE
0^b This parameter is set to zero because it is redundant

Lifetime prevalence of adolescents' alcohol use			
	B (S.E.)	OR	CI
Low vs. high risk			
AGE	-0.398** (0.122)	0.672	(0.529 – 0.853)
FAP BEFORE	-0.046 (0.039)	0.955	(0.884 – 1.031)
AGE * FAP BEFORE	0.010 (0.009)	1.010	(0.993 – 1.028)
Medium vs. high risk			
AGE	-0.162 (.119)	0.851	(0.673 – 1.075)
FAP BEFORE	-0.067 (.040)	0.935	(0.864 – 1.012)
AGE * FAP BEFORE	-0.011 (.009)	1.011	(0.993 – 1.029)

Note: Reference category is high risk; CI = 95% confidence interval; $R^2 = 0.03$ (Nagelkerke); Model $\chi^2(6) = 35.687$, $p < 0.001$; * $p < .05$, ** $p < 0.01$; boldface odds ratios (OR) are significant at $p < .05$; FREQUENCY OF ADOLESCENTS' PARTICIPATION (before the COVID-19 pandemic) = FAP BEFORE

2.3 Data analysis

All the statistical analyses were performed with SPSS 21.0 (IBM, Armonk, NY, USA). Descriptive statistics were used to determine sample characteristics, including frequencies and percentages.

Because the study was conducted during the COVID-19 pandemic, we asked adolescents about their frequency of participation in SLA, before the COVID-19 pandemic and as a result of the COVID-19 pandemic restrictions in 2020 and early

2021. We attempted to include both frequency of participation variables in the data analysis to examine their contribution to lifetime prevalence, the monthly prevalence of alcohol use, and BD, and there were no differences in the results. Therefore, in this study, we chose to apply the model logic described below, which is the most methodologically appropriate. In our data analysis, we included the variable FAP BEFORE when we examined its contribution to the lifetime prevalence of adolescent alcohol use. However, we included the variable FAP DURING and examined its contribution to the monthly prevalence of

adolescent alcohol use and BD because we asked the adolescents about their recent alcohol use experiences.

To achieve the aim of this article, two types of analyses were performed. (1) Multinomial logistic regression analyses were used to examine the association between gender, types of SLA, and frequency of adolescent participation in SLA (FAP BEFORE/FAP DURING), as predictors and the lifetime and monthly prevalence of adolescent alcohol use as criteria. The same analyses were also used to examine the moderating effect of gender and types of SLA on the relationship between the frequency of adolescent participation in SLA (FAP BEFORE/FAP DURING), and the lifetime and monthly prevalence of adolescent alcohol use. (2) Finally, Poisson regression was used to examine the association between gender, age, types of SLA, FAP DURING, and adolescent BD. In addition, the moderating effect of gender, age, and types of SLA on the association between FAP DURING and adolescent BD was examined.

3 RESULTS

The data suggests a high level of prevalence of alcohol use among those adolescents participating in SLA. That is, 84% of the adolescents participating in SLA have used alcohol in their lifetime. In terms of lifetime prevalence, 36% of the adolescents belong to the medium-risk group, while 19.8% of them belong to the high-risk group. Regarding the monthly prevalence of alcohol consumption, 39% of the participants belonged to the medium-risk group and 27% to the high-risk group. In total, 40.3% of the adolescents had had at least one BD experience or more, i.e. the consumption of five or more alcoholic drinks in a row, in the past two weeks. In addition, 23.2% of the adolescents who participated in SLA had had two or more experiences of consuming five or more alcoholic drinks in a row in the past two weeks.

3.1 Lifetime prevalence of alcohol use among adolescents

Multinomial logistic regression was performed to model the relationship between the predictor variables (gender, age, types of SLA, and frequency of adolescent participation in SLA) and the criterion variable (lifetime prevalence of adolescent alcohol use). In addition, the moderating effect of gender, age, and types of SLA on the relationship between the frequency of adolescent participation in SLA and lifetime prevalence of adolescent alcohol use was examined.

The first model examined the association between gender, FAP BEFORE, and lifetime prevalence of adolescent alcohol use; the full model was significantly reliable ($N = 1397$; $\chi^2(4) = 149.463$; $p < .000$; *Table 2*). Those participants who did not want to provide gender information were excluded from the model ($n = 34$). Gender was independently associated with the lifetime prevalence of adolescent alcohol use ($\chi^2(4) = 36.71$). The female adolescents were 3.27 times more likely to be in the low-risk group (i.e. those who use alcohol less frequently in their lifetime) and 3.56 times more likely to be in the medium-risk

group (those who use alcohol moderately in their lifetime) than in the high-risk group (those who use alcohol heavily in their lifetime), compared with the male adolescents. From the model, it appears that there is no association between the frequency of adolescent participation in SLA and the lifetime prevalence of adolescent alcohol use. In addition, gender has no moderating effect on the relationship between FAP BEFORE and the lifetime prevalence of adolescent alcohol use.

Second, the association between age, FAP BEFORE, and the lifetime prevalence of alcohol use in the adolescents was examined. The full model was significantly reliable ($N = 1431$; $\chi^2(6) = 35.687$; $p < .000$; *Table 2*). Age ($\chi^2(2) = 12.084$) was independently associated with the lifetime prevalence of adolescent alcohol use. Compared with the younger adolescents, the older adolescents were 0.67 times less likely to be in the low-risk group than in the high-risk group for lifetime alcohol use. From the model, it appears that there is no association between the frequency of adolescent participation in SLA and the lifetime prevalence of adolescent alcohol use. In addition, age has no moderating effect on the relationship between FAP BEFORE and the lifetime prevalence of adolescent alcohol use.

In addition, the association between types of SLA, FAP BEFORE in SLA, and the lifetime prevalence of alcohol use among the adolescents was examined; the full model was significantly reliable ($N = 1431$; $\chi^2(20) = 147.274$; $p < .000$; *Table 3*). The type of SLA was independently associated with the lifetime prevalence of adolescent alcohol use ($\chi^2(10) = 37.141$). Adolescents who participated in individual sports activities were 3.31 times more likely and those involved in performance and fine arts activities were 2.51 times more likely to be in the low-risk group of adolescents than in the group of adolescents with high lifetime alcohol use. In addition, adolescents who participated in group sports activities were 1.80 times, those involved in individual sports activities 3.53 times, and those involved in performance and fine arts activities 2.16 times more likely to be in the medium-risk group than in the high-risk group. From the model, there is no relationship between the frequency of adolescent participation in SLA and the lifetime prevalence of adolescent alcohol use. In addition, the model shows that there is no moderating effect of the types of SLA on the relationship between FAP BEFORE and the lifetime prevalence of adolescent alcohol use.

3.2 Monthly prevalence of alcohol use among adolescents

Multinomial logistic regression was performed to model the relationship between the predictor variables (gender, age, types of SLA, and the frequency of adolescent participation in SLA) and the criterion variable (monthly prevalence of adolescent alcohol use). In addition, the moderating effect of gender, age, and types of SLA on the relationship between the frequency of adolescent participation in SLA and the monthly prevalence of adolescent alcohol use was examined.

With regard to the monthly prevalence of adolescent alcohol use, the contribution of gender and FAP DURING and the moderating effect of gender and FAP DURING were examined.

Table 3 | Multinomial logistic regression analyses with types of SLA and FAP BEFORE in SLA as predictors and adolescents' lifetime prevalence of alcohol use as a criterion

Lifetime prevalence of adolescents' alcohol use			
	B (S.E.)	OR	CI
Low vs. high risk			
Sports – team	0.257 (0.256)	1.293	(0.783 – 2.137)
Sports – individual	1.119** (0.347)	3.318	(1.679 – 6.555)
Performance and fine arts (Musical, Performance, Art clubs)	0.922** (0.298)	2.513	(1.400 – 4.511)
Educational	0.558 (0.604)	1.748	(0.535 – 5.712)
Community-oriented	0 ^b		
FAP BEFORE	0.011 (0.062)	1.011	(0.895 – 1.142)
FAP BEFORE * Sports – team	0.006 (0.064)	1.006	(0.887 – 1.140)
FAP BEFORE * Sports – individual	-0.016 (0.066)	0.984	(0.864 – 1.121)
FAP BEFORE * Performance and fine arts (Musical, Performance, Art clubs)	-0.014 (0.067)	0.987	(0.865 – 1.125)
FAP BEFORE * Educational	0.122 (0.119)	1.130	(0.894 – 1.428)
FAP BEFORE * Community-oriented	0 ^b		
Medium vs. high risk			
Sports – team	0.590** (0.253)	1.804	(1.098 – 2.964)
Sports – individual	1.263** (0.353)	3.537	(1.771 – 7.063)
Performance and fine arts (Musical, Performance, Art clubs)	0.770** (0.308)	2.161	(1.182 – 3.951)
Educational	-0.087 (0.666)	0.917	(0.248 – 3.385)
Community-oriented	0 ^b		
FAP BEFORE	0.042 (0.061)	1.042	(0.925 – 1.175)
FAP BEFORE * Sports – team	-0.061 (0.063)	0.941	(0.831 – 1.064)
FAP BEFORE * Sports – individual	-0.068 (0.066)	0.934	(0.821 – 1.062)
FAP BEFORE * Performance and fine arts (Musical, Performance, Art clubs)	-0.051 (0.067)	0.950	(0.834 – 1.082)
FAP BEFORE * Educational	0.106 (0.122)	1.112	(0.876 – 1.142)
FAP BEFORE * Community-oriented	0 ^b		

Note: Reference category is high risk; CI = 95% confidence interval; $R^2 = 0.12$ (Nagelkerke); Model $\chi^2(20) = 147.274$, $p < 0.001$; * $p < .05$, ** $p < 0.01$; boldface odds ratios (OR) are significant at $p < .05$; FREQUENCY OF ADOLESCENTS' PARTICIPATION (before the COVID-19 pandemic) = FAP BEFORE
0^b This parameter is set to zero because it is redundant

The full model was significantly reliable ($N = 1397$; $\chi^2(8) = 50.746$; $p < .000$; Table 4). Those participants who did not want to provide gender information were excluded from the model ($n = 34$). Gender ($\chi^2(4) = 19.03$) was independently associated with the monthly prevalence of adolescent alcohol use. The female adolescents were 1.73 times more likely to be in the medium-risk group than in the group of adolescents who consumed alcohol heavily on a monthly basis (those in the high-risk group), compared with the male adolescents. From the model, it appears that there is no relationship between the frequency of adolescent participation in SLA and the monthly prevalence of adolescent alcohol use. In addition, the model shows that there is no moderating effect of gender on the rela-

tionship between FAP DURING and the monthly prevalence of adolescent alcohol use.

Thus, the next model examined the relationship between age, FAP DURING in SLA, and the monthly prevalence of alcohol consumption in the adolescents. It also examined the moderating effect of age and FAP DURING on the monthly prevalence of adolescent alcohol use. The full model was not significantly reliable ($N = 1431$; $\chi^2(6) = 9.481$; $p > .05$).

In addition, the association between the types of SLA, FAP DURING in SLA, and the monthly prevalence of alcohol use among the adolescents was examined. The moderating effect

Table 4 | Multinomial logistic regression analyses with gender, FAP DURING in SLA, and the moderating effect of gender and FAP due to COVID-19 in SLA as predictors and adolescents' monthly prevalence of alcohol use as a criterion

Monthly prevalence of adolescents' alcohol use			
	B (S.E.)	OR	CI
Low vs. high risk			
MALE	0.048 (0.157)	1.049	(0.771 – 1.429)
FEMALE	0.148 (0.149)	1.160	(0.867 – 1.552)
FAP DURING	0.037 (0.021)	1.037	(0.995 – 1.081)
FAP DURING* MALE	-0.031 (0.024)	0.970	(0.925 – 1.017)
FAP DURING* FEMALE	0 ^b		
Medium vs. high risk			
MALE	0.054 (0.157)	1.056	(0.776 – 1.437)
FEMALE	0.550** (0.137)	1.733	(1.323 – 2.268)
FAP DURING	0.034 (0.020)	1.035	(0.995 – 1.076)
FAP DURING* MALE	-0.029 (0.023)	0.971	(0.927 – 1.017)
FAP DURING* FEMALE	0 ^b		

Note: Reference category is high risk; CI = 95% confidence interval;

$R^2 = 0.05$ (Nagelkerke); Model $\chi^2(8) = 50.746$, $p < 0.001$;

* $p < .05$ ** $p < 0.01$; boldface odds ratios (OR) are significant at $p < .05$;

FREQUENCY OF ADOLESCENTS' PARTICIPATION because of the restrictions imposed because of the COVID-19 pandemic in 2020 and early 2021 = FAP DURING

0^b This parameter is set to zero because it is redundant

of the types of SLA and FAP DURING on the monthly prevalence of adolescent alcohol use was examined. The full model was significantly reliable ($N = 1431$; $\chi^2(20) = 60.500$; $p < .000$; Table 5). The type of SLA was independently associated with the monthly prevalence of adolescent alcohol use ($\chi^2(10) = 43.541$). In addition, the moderating effect of types of SLA and FAP due to COVID-19 was independently associated with the monthly prevalence of adolescent alcohol use ($\chi^2(8) = 18.473$). Those adolescents who participated in individual sports activities were 1.70 times more likely to be in the low-risk group and 1.76 times more likely to be in the medium-risk group than the high monthly alcohol consumption group. From the model, the types of SLA have a moderating effect on the relationship between FAP due to COVID-19 in SLA and the monthly prevalence of adolescent alcohol use. Those adolescents who participated more frequently in performance and fine arts and educational activities during the COVID-19 pandemic were more likely to be in the medium-risk group than the high-risk group (see Figure 1). In addition, Figure 1 shows that the interaction of FAP due to COVID-19 with the reference line (community-oriented activities) is significantly different from the lines of performance and fine arts activities and educational activities. Those adolescents who were more likely to participate in community-oriented activities during the COVID-19 pandemic were also more likely to be in the high-risk group for monthly alcohol use. Accordingly, participation in performance and fine arts and educational activities acts as a protective factor and reduces the likelihood of a high monthly prevalence of alcohol use, whereas participation in community-oriented activities acts

as a risk factor and increases the likelihood of a high monthly prevalence of alcohol use.

3.3 Adolescents' binge drinking (BD) behaviour

Poisson regression was used to examine the relationship between age, gender, types of SLA, and the frequency of adolescent participation in SLA as predictors and adolescent BD as a criterion. In addition, the moderating effect of gender, age, and types of SLA on the relationship between the frequency of adolescent participation in SLA and adolescent BD was examined.

In the first model, the relationship between gender, FAP DURING, and adolescent BD behaviour was examined. In addition, the moderating effect of types of SLA on the relationship between FAP DURING and adolescent BD was examined. Those participants who refused to provide gender information were excluded from the model ($n = 34$). Together, the predictors explained a significant proportion of the variance in the outcome ($N = 1397$; $\chi^2(3) = 7.552$; $p < .005$; Table 6). The results of the count model showed that gender ($\chi^2(1) = 4.980$) had a significant main effect on the adolescents' BD behaviour. The model shows that the male adolescents had a 1.15 higher risk of BD behaviour compared with the female adolescents. From the model, there is no association between FAP DURING and the adolescents' BD. In addition, gender has no moderating effect on the relationship between FAP DURING and adolescent BD behaviour.

Table 5 | Multinomial logistic regression analyses with types of SLA, FAP DURING in SLA, and the moderating effect of types of SLA and FAP DURING in SLA as predictors and adolescents' monthly prevalence of alcohol use as a criterion

Monthly prevalence of adolescents' alcohol use			
	B (S.E.)	OR	CI
Low vs. high risk			
Sports – team	-0.318 (0.184)	0.728	(0.507 – 1.044)
Sports – individual	0.530* (0.219)	1.699	(1.106 – 2.609)
Performance and fine arts (Musical, Performance, Art clubs)	0.129 (0.185)	1.138	(0.791 – 1.637)
Educational	0.825 (0.550)	2.282	(0.777 – 6.703)
Community-oriented	0 ^b		
FAP DURING	-0.116 (0.091)	0.890	(0.745 – 1.063)
FAP DURING * Sports – team	0.145 (0.092)	1.156	(0.966 – 1.385)
FAP DURING * Sports – individual	0.106 (0.093)	1.112	(0.927 – 1.334)
FAP DURING * Performance and fine arts	0.129 (0.094)	1.138	(0.947 – 1.368)
FAP DURING * Educational	0.098 (0.127)	1.103	(0.860 – 1.414)
FAP DURING * Community-oriented	0 ^b		
Medium vs. high risk			
Sports – team	0.248 (0.166)	1.281	(0.925 – 1.775)
Sports – individual	0.564** (0.216)	1.758	(1.150 – 2.685)
Performance and fine arts (Musical, Performance, Art clubs)	0.146 (0.183)	1.157	(0.808 – 1.656)
Educational	-0.172 (0.625)	0.842	(0.247 – 2.866)
Community oriented	0 ^b		
FAP DURING	-0.146 (0.083)	0.864	(0.734 – 1.016)
FAP DURING * Sports – team	0.136 (0.084)	1.146	(0.972 – 1.351)
FAP DURING * Sports – individual	0.145 (0.085)	1.156	(0.979 – 1.365)
FAP DURING * Performance and fine arts	0.180* (0.086)	1.197	(1.011 – 1.416)
FAP DURING * Educational	0.269* (0.023)	1.308	(1.037 – 1.650)
FAP DURING * Community-oriented	0 ^b		

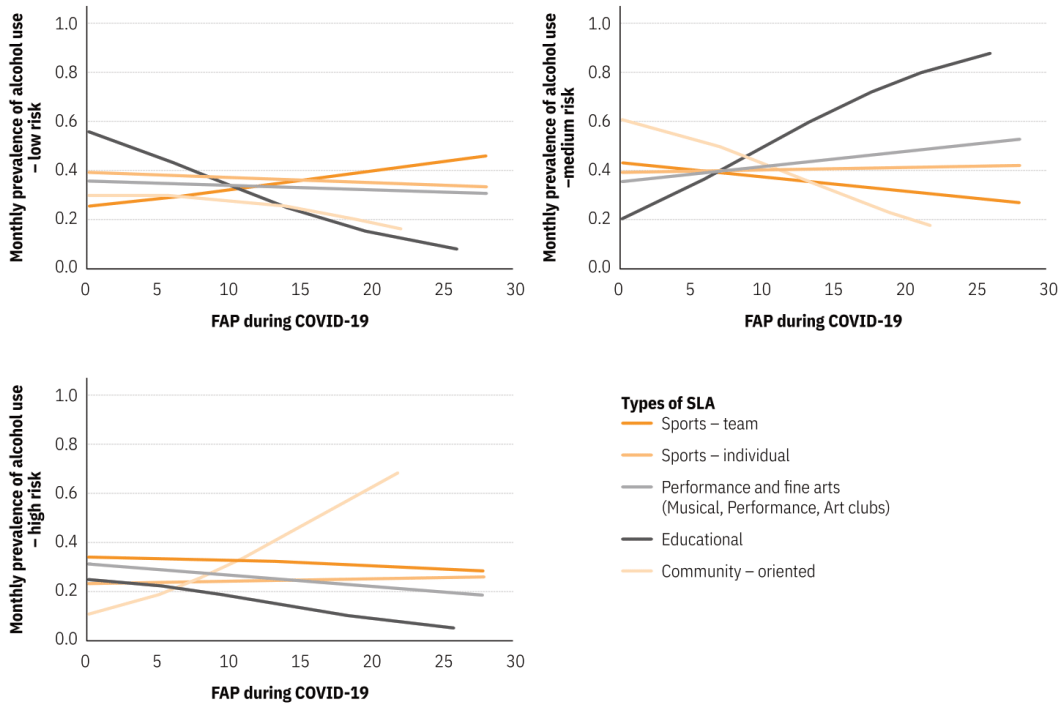
Note: Reference category is high risk; CI = 95% confidence interval; $R^2 = 0.06$ (Nagelkerke); Model $\chi^2(20) = 60.500$, $p < 0.001$; * $p < .05$, ** $p < 0.01$; boldface odds ratios (OR) are significant at $p < .05$; FREQUENCY OF ADOLESCENTS' PARTICIPATION because of the restrictions imposed because of the COVID-19 pandemic in 2020 and early 2021 = FAP DURING
 0^b This parameter is set to zero because it is redundant

The next model examined the relationship between age, FAP DURING in SLA, and adolescent BD behaviour. It also examined the moderating effect of age and FAP DURING on adolescent BD behaviour. The full model was not significantly reliable ($N = 1431$; $\chi^2(3) = 6.758$; $p > .05$).

The relationship between the types of SLA, FAP DURING in SLA, and adolescent BD behaviour was examined. The moderating effect of the types of SLA and FAP DURING on adolescent BD behaviour was also examined. Together, the predictors explained a significant proportion of the variance in the outcome ($N = 1431$; $\chi^2(10) = 697.844$; $p < .005$; Table 7). The results of the count model showed that the types of SLA

($\chi^2(5) = 394.876$) had a significant main effect on the adolescents' BD behaviour. Group sports, individual sports, performance and fine arts, and educational activities were positively associated with adolescent BD behaviour. Thus, regardless of the type of SLA in which they participate, the adolescents engage in BD. However, a moderating effect of the types of SLA (sports, team, and educational activities) on the relationship between the frequency of adolescent participation in SLA and the monthly prevalence of alcohol use among the adolescents was found. The moderating effect indicates that participation in group sports and educational activities moderates the relationship between the frequency of adolescent participation in SLA and adolescent BD behaviour. That is, those adolescents who

Figure 1 | Plots of the moderating effect of types of SLA and FAP DURING in SLA as predictors and adolescents' monthly prevalence of alcohol use as a criterion

participated more frequently in group sports activities during the COVID-19 pandemic, and particularly those who participated more frequently in educational activities during the COVID-19 pandemic, were less likely to display BD behaviours (Figure 2). In addition, Figure 2 shows that the interaction of FAP due to COVID-19 with the reference line (community-oriented activities) is significantly different from the lines of educational and group sports activities. Those adolescents who were more likely to participate in community-oriented activities during the COVID-19 pandemic were also more likely to indulge in BD. Accordingly, participation in educational and group sports activities acts as a protective factor and reduces the likelihood of BD, whereas participation in community-oriented activities acts as a risk factor and increases the likelihood of BD.

4 DISCUSSION

In this study, the results showed that gender has an influence on adolescent alcohol consumption (monthly prevalence, lifetime prevalence, and BD). The female adolescents were less likely to consume alcohol on a monthly and lifetime basis compared with the male adolescents. In addition, the female adolescents were less likely than the male adolescents to engage in BD behaviours. These findings are consistent with the data on the prevalence of alcohol use at the Croatian and European

levels (Capak, 2020; ESPAD Group, 2020; Inchley et al., 2020; PrevLab, ERF UNIZG, 2019). In addition, the results of this study confirmed that older adolescents consume more alcohol over their lifetime compared to younger adolescents, and this finding is also consistent with those of previous studies (Capak, 2020; Inchley et al., 2020; PrevLab, ERF UNIZG, 2019).

The frequency of adolescent participation in SLA did not contribute to adolescent alcohol use (monthly prevalence, lifetime prevalence, and BD). This finding is consistent with the findings of Darling (2005), whose study also showed that more time spent on extracurricular activities was not associated with substance use. In general, the evidence on the association between the frequency of participation in SLA and adolescent alcohol use is conflicting. According to the Vermont Department of Health (2015), students who participate in weekly extracurricular activities are significantly less likely to use alcohol, tobacco, or marijuana than students who do not participate in any such activities. However, alcohol use (any use and BD) is significantly higher among students who participate in activities for 20 hours or more compared to all other levels of participation in activity, including no activity.

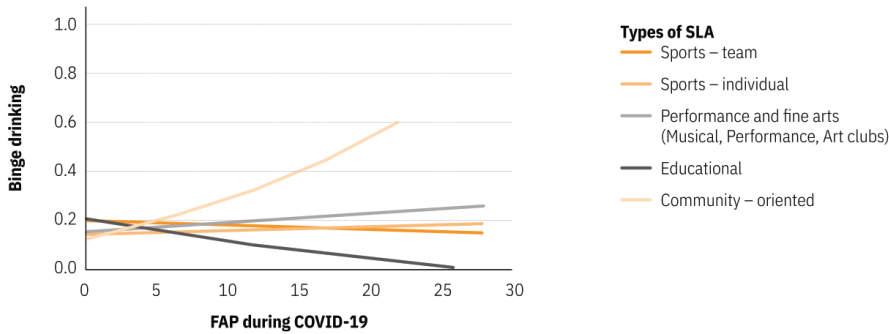
According to the type of SLA, participation in group sports, individual sports, and performance and fine arts activities contributed to lower lifetime alcohol consumption. Participation in

Table 6 | Poisson regression analyses with gender, FAP DURING in SLA, and the moderating effect of gender and FAP DURING in SLA as predictors and adolescents' BD behaviour as a criterion

Adolescents' binge drinking (BD)				
	B (S.E.)	Wald χ^2	OR	CI
MALE	0.138* (0.061)	4.980	1.148	(0.017 – 0.259)
FEMALE	0 ^b			
FAP DURING	7.302 (0.005)	0.000	1.000	(-0.011 – 0.011)
FAP DURING * MALE	-0.002 (0.006)	0.115	0.998	(-0.015 – 0.011)
FAP DURING * FEMALE	0 ^b			

Note: CI = 95% confidence interval; Model $\chi^2(3) = 7.552$, $p < 0.01$; * $p < .05$, ** $p < 0.01$; boldface odds ratios (OR) are significant at $p < .05$; FREQUENCY OF ADOLESCENTS' PARTICIPATION because of the restrictions imposed because of the COVID-19 pandemic in 2020 and early 2021 = FAP DURING
0^b This parameter is set to zero because it is redundant

Figure 2 | Plots of the moderating effect of types of SLA and FAP DURING in SLA as predictors and adolescents' BD behaviour as a criterion

individual sports contributed to lower monthly alcohol use. In addition, participation in group sports, individual sports, performance/fine arts, and educational activities contributed to lower engagement in BD behaviours. It can be concluded that the type of SLA in which adolescents participate has an influence on the pathway of substance use. These findings are consistent with previous studies showing that young people who participate in SLA are less likely to use substances (Farb & Matjasko, 2012; Mahoney et al., 2010).

The results of this study show that gender and age have no moderating effect on the relationship between FAP DURING and adolescent alcohol use (lifetime prevalence, monthly prevalence, and BD). However, the results confirmed the moderating effect of the type of SLA on the relationship between FAP DURING and adolescent alcohol use (monthly prevalence and BD). Those adolescents who participated more frequently in performance/fine arts and educational activities during the COVID-19 pandemic were more likely to be in the medium-risk group than the high-risk group for monthly alcohol use. The adolescents who participated more frequently in group sports

activities during the COVID-19 pandemic, and especially those who participated more frequently in educational activities during the COVID-19 pandemic, were less likely to engage in BD behaviours. However, the adolescents who participated more frequently in community-oriented activities during the COVID-19 pandemic were more likely to be in the high-risk group for monthly alcohol use and more likely to engage in BD behaviours. Accordingly, participation in group sports, performance/fine arts, and educational activities acts as a protective factor and reduces the likelihood of risky alcohol use, whereas participation in community-oriented activities acts as a risk factor and increases the likelihood of risky alcohol use.

Limitations

The limitations of the study are primarily related to the fact that the study was conducted in the spring of 2021, during the time of the COVID-19 pandemic. During this time, many leisure activities were resumed and/or alternative ways of maintaining them were found. With this in mind, the participants were

Table 7 | Poisson regression analyses with types of SLA, FAP DURING in SLA, and the moderating effect of types of SLA and FAP DURING in SLA as predictors and adolescents' BD behaviour as a criterion

	Adolescents' binge drinking (BD)			
	B (S.E.)	Wald χ^2	OR	CI
Sports – team	0.682** (0.050)	182.483	1.978	(0.583 – 0.781)
Sports – individual	0.538** (0.062)	74.225	1.712	(0.415 – 0.660)
Performance and fine arts (Musical, Performance, Art clubs)	0.548** (0.055)	98.649	1.730	(0.440 – 0.656)
Educational	0.706** (0.152)	21.479	2.026	(0.407 – 1.005)
Community-oriented	0 ^b			
FAP DURING	0.041 (0.020)	3.884	1.042	(0.000 – 0.081)
FAP DURING * Sports – team	-0.045* (0.021)	4.587	0.956	(-0.086 – -0.004)
FAP DURING * Sports – individual	-0.036 (0.021)	2.888	0.964	(-0.078 – 0.006)
FAP DURING * Performance and fine arts	-0.030 (0.021)	1.978	0.970	(-0.073 – 0.012)
FAP DURING * Educational	-0.066* (0.029)	5.044	0.936	(-0.124 – -0.008)
FAP DURING * Community-oriented	0 ^b			

Note: CI = 95% confidence interval; Model $\chi^2(10) = 697.844, p < 0.01$; * $p < .05$, ** $p < 0.01$; boldface odds ratios (OR) are significant at $p < .05$;
FREQUENCY OF ADOLESCENTS' PARTICIPATION because of the restrictions imposed because of the COVID-19 pandemic in 2020 and early 2021 = FAP DURING
0^b This parameter is set to zero because it is redundant

asked about the time before the COVID-19 pandemic and the time of restrictions resulting from the COVID-19 pandemic. The accuracy and precision of the study participants' responses could be affected by answering questions about the time before the COVID-19 pandemic.

It was planned to conduct the survey among all the secondary school students in Krapinsko-Zagorska County, Croatia. In the end, 66.48% of the students participated in the survey. A total of 33.52% of them were not included because they were not present in class during the survey or refused to participate in the study, and some of them already ceased to participate at the beginning of the survey. Ultimately, the results cannot be generalized to the national level. However, a large sample was recruited for the study so that the proposed model could be tested.

Furthermore, when self-report data is collected in groups, there is also the possibility that the responses are biased as a result of social pressure and the need for participants to provide socially desirable answers. This risk was addressed by guided data collection in which the researcher provided clear instructions and took care to maintain the confidentiality of the data. At the same time, the fact that the questionnaire was completed online ensured the anonymity and confidentiality of the research. Since the data is entered directly into the database and cannot be linked to the participants, this provides greater anonymity. There are some limitations connected with conducting online surveys, but these were largely addressed by the way the group surveys were organized; participants could only access the questionnaire once; participants were not asked to provide

personal information; participants could return to the previous question and change previously provided information at any time during the completion of the questionnaire, and at the end of the survey, participants were provided with the research team's contact information so that they could contact them if they had further questions about the survey or were upset by completing the survey.

5 CONCLUSION

The leisure context gives us space, time, and freedom to be who we really are. And adolescence is a time of exploration, experimentation, and identification to find out who we really are. Experimentation is part of the natural process during this time, which often includes experimenting with substance use. However, this can be risky and lead to negative developmental outcomes for adolescents. It should be noted that participation in some SLA can be beneficial for adolescents and can help them develop into healthy adults by engaging in activities and practising behaviours that contribute to personal enjoyment, meaning, and the development of identity and autonomy.

Participation in SLA after school and/or at weekends is important and contributes to young people's development. However, participation in some other types of leisure activities that are not necessarily supervised or structured is also important, especially when SLA is not available to young people (Caldwell, 2017). It is not sufficient to associate only the type of activity with outcomes, i.e. mere participation in an SLA is not the only factor explaining the association with the developmental outcomes for young people (Badura, 2018). Although this data suggests that certain SLA may be considered protective factors for risky alcohol use, it is necessary to consider a preventive effect. Therefore, future research should also focus on motivation, experiences, and the context of leisure (Belošević & Ferić, 2022; UNODC & WHO, 2018).

Authors' contributions: MB and MF contributed to the conceptualization and design of the study. MB participated in the data collection and data analysis and drafted the manuscript. MF critically revised the manuscript and contributed to the discussion and conclusion section. Both authors reviewed and edited the manuscript. Both authors read and approved the final manuscript.

Declaration of interest: No potential conflict of interest was reported by the author(s). The funder was not involved in the study design, collection, analysis, interpretation of data, the writing of this article, or the decision to submit it for publication.

REFERENCES

- Ajduković, M., & Kolesarić, V. (2003). *Etički Kodeks Istraživanja s Djecom [Ethical codex for research with children]*. Vijeće za Djecu Vlade Republike Hrvatske, Državni Zavod za Zaštitu Obitelji, Materinstva i Mladeži, Zagreb. <https://mef.unizg.hr/app/uploads/2021/05/Eticki-kodeks-istrazivanja-s-djecom.pdf>
- Badura, P. (2018). *Healthy adolescence in the context of leisure time: The role of organized and unstructured leisure-time activities* [Doctoral dissertation, University of Groningen]. UMCG research database (Pure). <https://research.rug.nl/en/publications/healthy-adolescence-in-the-context-of-leisure-time-the-role-of-or>
- Badura, P., Madarasova Geckova, A., Sigmundova, D., Sigmund, E., Van Dijk, J. P., & Reijneveld, S. A. (2018). Can organized leisure-time activities buffer the negative outcomes of unstructured activities for adolescents' health? *International Journal of Public Health, 63*(6), 743–751. <http://doi.org/10.1007/s00038-018-1125-3>
- Bartko, W. T., & Eccles, J. (2003). Adolescent participation in structured and unstructured activities: A person-oriented analysis. *Journal of Youth and Adolescence, 32*, 233–241. <https://doi.org/10.1023/A:1023056425648>
- Belošević, M., & Ferić, M. (2022). Contribution of leisure context, motivation and experience to the frequency of participation in structured leisure activities among adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 19*(2), Article 877. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020877>
- Caldwell, L. L. (2005). Recreation and youth development. In P. A. Witt & L. L. Caldwell (Eds.), *Recreation and youth development* (pp. 169–189). Venture Publishing.
- Caldwell, L. L. (2008). Adolescent development through leisure: A global perspective. *World Leisure Journal, 50*(1), 3–17. <http://doi.org/10.1080/04419057.2008.9674523>
- Caldwell, L., & Witt, P. (2011). Leisure, recreation, and play from a developmental context. *New Directions for Youth Development, 130*, 13–27. <http://doi.org/10.1002/lyd.394>
- Caldwell, L. L., & Faulk, M. (2013). Adolescent leisure from a developmental and prevention perspective. In T. Freire (Ed.), *Positive leisure science* (pp. 41–60). Springer.
- Caldwell, L. L. (2017). Leisure. *Reference Module in Neuroscience and Biobehavioural Psychology, 1–10*. <https://doi.org/10.1016/b978-0-12-809324-5.06048-x>
- Caldwell, L. L., & Witt, P. A. (2018). The importance of leisure and recreation as contexts for youth development. In P. A. Witt & L. L. Caldwell (Eds.), *Youth development: Principles and practices in out-of-school time settings* (pp. 193–213). Sagamore Publishing.
- Capak, K. (2020). Istraživanje o zdravstvenom ponašanju učenika – HBSC 2017/2018. [Health Behaviour in School-aged Children study – HBSC 2017/2018]. Hrvatski Zavod za Javno Zdravstvo. https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/05/HBSC_2018_HR.pdf
- Choudhury, S., Blakemore, S.-J., & Charman, T. (2006). Social cognitive development during adolescence. *Social Cognitive and Affective Neuroscience, 1*(3), 165–174. <https://doi.org/10.1093/scan/nsl024>
- Darling, N. (2005). Participation in extracurricular activities and adolescent adjustment: Cross-sectional and longitudinal findings. *Journal of Youth and Adolescence, 34*(5), 493–505. <https://doi.org/10.1007/s10964-005-7266-8>
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2020). *Europski preventivni kurikulum: priručnik za donositelje odluka, kreator javnog mišljenja i kreator politika u području znanstveno utemeljene prevencije korištenja sredstava ovisnosti [European Prevention Curriculum (EUPC): A handbook for decision-makers, opinion-makers and policy-makers in science-based prevention of substance use]*. Hrvatski Zavod za Javno Zdravstvo. https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/11733/EUPC_CRO_On_Line_Final.pdf
- ESPAD Group. (2020). *ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. EMCDDA. <https://doi.org/10.2810/877033>
- Farb, A. F., & Matjasko, J. L. (2012). Recent advances in research on school-based extracurricular activities and adolescent development. *Developmental Review, 32*(1), 1–48. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2011.10.001>
- Godbey, G. (1994). *Leisure in your life: An exploration*. Venture Publishing.
- Hamidullah, S., Thorpe, H. H. A., Frie, J. A., Mccurdy, R. D., & Khokhar, J. Y. (2020). Adolescent substance use and the brain: Behavioral, cognitive and neuroimaging correlates. *Frontiers in Human Neuroscience, 14*, Article 298. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2020.00298>
- Inchley J., Currie, D., Budisavljević, S., Torsheim, T., Jåstad, A., Cosma, A., Kelly, C., & Arnarsson, Á. M. (2020). Spotlight on adolescent health and well-being. Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada. International report. Volume 1. Key findings. WHO Regional Office for Europe. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/332091/9789289055000-eng.pdf>
- Kim, J. H., Brown, S. L., & Yang, H. (2018). Types of leisure, leisure motivation, and well-being in university students. *World Leisure Journal, 61*(1), 43–57. <https://doi.org/10.1080/16078055.2018.1545691>
- Laboratory for Prevention Research (PrevLab), & ERF UNIZG (2019). *Kako je biti adolescent u Hrvatskoj danas? [PowerPoint slides]*. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Vijesti/2019/2019//PRAG%20-%20HR%20MZO%20sazetak%20panelisti.pdf>
- Larson, R. W. (2000). Toward a psychology of positive youth development. *American Psychologist, 55*(1), 170–183. <https://doi.org/10.1080/10.1037/0003-066X.55.1.170>
- Mahoney, J. L., Parente, M. E., & Zigler, E. F. (2010). After-school program participation and children's development. In: J. L. Meece & J. S. Eccles (Eds.), *Handbook of Research on Schools, Schooling, and Human Development* (pp. 379–397). Routledge.
- Mahoney, J., Stattin, H., & Magnusson, D. (2001). Youth recreation centre participation and criminal offending: A 20-year longitudinal study of Swedish boys. *International Journal of Behavioral Development, 25*(6), 509–520. <https://doi.org/10.1080/01650250042000456>
- Mihčić, J., Novak, M., & Bašić, J. (2011). Communities that care: CTC needs assessment questionnaire for planning preventive interventions in children and young people. *Ljetopis Socijalnog Rada, 17*(3), 391–412.
- Mihčić, J., Musić, T., & Bašić, J. (2013). Obiteljski rizični i zaštitni čimbenici kod mladih nekonzumenata i konzumenata sredstava ovisnosti [Family risk and protective factors among young substance non-consumers and consumers]. *Kriminologija & Socijalna Integracija, 21*(1), 49–63.
- Murray, R. M., Sabiston, C. M., Doré, I., Bélanger, M., & O'Loughlin, J. L. (2021). Longitudinal associations between team sport participation and substance use in adolescents and young adults. *Addictive Behaviors, 116*, Article 106798. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2020.106798>
- Oberle, E., Ji X. R., Guhn, M., Schonert-Reichl, K. A., & Gadermann, A. M. (2019). Benefits of extracurricular participation in early adolescence: Associations with peer belonging and mental health. *Journal of Youth and Adolescence, 48*, 2255–2270. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01110-2>
- Romer, D. (2010). Adolescent risk taking, impulsivity, and brain development: Implications for prevention. *Developmental Psychobiology, 52*(3), 263–276. <https://doi.org/10.1002/dev.20442>

Ryan, S. A., Kokotailo, P., & Committee on Substance Use and Prevention. (2019). Alcohol use by youth. *Pediatrics*, *144* (1), Article e20191357. <https://doi.org/10.1542/peds.2019-1357>

Silbereisen, R. K., & Todt, E. (1994). Adolescence – A matter of context. In: R. K. Silbereisen & E. Todt (Eds.), *Adolescence in context: The interplay of family, school, peers, and work in adjustment* (pp. 3–21). Springer-Verlag.

United Nations Office on Drugs and Crime & World Health Organization. (2018). *International Standards on Drug Use Prevention. Second updated edition*. https://www.unodc.org/documents/prevention/standards_180412.pdf

Vermont Department of Health (2015). *Extracurricular activities: Associated risk behaviors and preventative factors. 2015 Vermont High School Youth Risk Behavior Survey*. https://www.healthvermont.gov/sites/default/files/documents/pdf/HSVR_YRBS_ExtracurricularActivities.pdf

Zaff, J. F., Moore, K. A., Papillo, A. R., & Williams, S. (2003). Implications of extracurricular activity participation during adolescence on positive outcomes. *Journal of Adolescent Research*, *18* (6), 599–630. <https://doi.org/10.1177/0743558403254779>

PRILOG A3. Belošević, M., i Ferić, M. (2022). Contribution of frequency and structured leisure activities features to the alcohol use: perception of adolescents from the northwest county of Croatia. *International Journal of Adolescence and Youth*, 27(1), 249–263. <https://doi.org/10.1080/02673843.2022.2081088>.

International Journal of Adolescence and Youth

ISSN: (Print) (Online) Journal homepage: <https://www.tandfonline.com/loi/rady20>

Contribution of frequency and structured leisure activities features to the alcohol use: perception of adolescents from the northwest county of Croatia

Matea Belošević & Martina Ferić

To cite this article: Matea Belošević & Martina Ferić (2022) Contribution of frequency and structured leisure activities features to the alcohol use: perception of adolescents from the northwest county of Croatia, *International Journal of Adolescence and Youth*, 27:1, 249-263, DOI: 10.1080/02673843.2022.2081088

To link to this article: <https://doi.org/10.1080/02673843.2022.2081088>

© 2022 The Author(s). Published by Informa UK Limited, trading as Taylor & Francis Group.

Published online: 30 May 2022.

Submit your article to this journal [↗](#)

View related articles [↗](#)

View Crossmark data [↗](#)

Full Terms & Conditions of access and use can be found at <https://www.tandfonline.com/action/journalInformation?journalCode=rady20>

Contribution of frequency and structured leisure activities features to the alcohol use: perception of adolescents from the northwest county of Croatia

Matea Belošević and Martina Ferić

Laboratory for Prevention Research (Prevlab), Department of Behavioural Disorders, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, University of Zagreb, Zagreb, Croatia

ABSTRACT

One of the most important contexts for adolescent development, along with family, school, and community, is leisure. However, leisure time can be associated with risk behaviours such as substance use, as adolescence is also known as a time of experimentation. This study aims to determine the extent to which adolescents' frequency of participation in structured leisure activities (SLA), perceptions of context, motivational factors, and the experience of participating in SLA contribute to adolescents' alcohol use (lifetime prevalence, monthly prevalence, binge drinking). Regression analyses were conducted with 1,431 high school students who reported having participated in SLA. This cross-sectional study showed that perceptions of context, motivational factors, and experience of participating in SLA contribute to adolescent alcohol use. The study confirms that leisure context can have a protective effect on the substance use path. The findings may be helpful in developing strategies and interventions within SLA context.

ARTICLE HISTORY

Received 23 February 2022
Accepted 17 May 2022

KEYWORDS

Structured leisure time (SLA); frequency; motivation; experience; context; youth alcohol use

Introduction

Along with family, school, and community, leisure is one of the most important contexts in which adolescents can develop (Coatsworth et al., 2005; Xie et al., 2017). However, adolescence is also known as a time of excitement and experimentation, so the leisure context can be associated with risk behaviours such as substance use.

Nowadays, substance use is an easy way for adolescents to satisfy the normal developmental need for risk and excitement (Hamidullah et al., 2020; Lisdahl et al., 2018). Patterns of substance use range from experimentation and irregular use to the development of a habit and addiction. This process involves multiple pathways for which there is no single cause and depends mainly on individual choices influenced by internal, biological, and external factors from the environment and society (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), 2020). Epidemiological data at both Croatian and European levels show that adolescents consume alcohol most frequently of all substances (ESPAD Group, 2020). More than half of adolescents aged 15–16 years reported having consumed alcohol at least once in their lifetime and 13% of them reported having been intoxicated in the past 30 days (ESPAD Group, 2020). In Croatia, 70.4% of high school students have consumed alcohol in the past 30 days (Laboratory for Prevention Research, ERF UNIZG, 2019). It should be noted that the law prohibits the consumption, i.e. the sale or distribution of alcoholic beverages to minors in Croatia, and yet 87% of 16-year-old students in Croatia report that

CONTACT Matea Belošević matea.belosevic@erf.unizg.hr

© 2022 The Author(s). Published by Informa UK Limited, trading as Taylor & Francis Group.
This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

they could easily or very easily obtain alcoholic beverages (ESPAD Group, 2020). The legislation in Croatia is well defined. The problem lies in its implementation, i.e. the fact that many adults violate it by allowing children and young people to access alcohol (stores, cafes, clubs, etc.). Alcohol is an integral part of tradition and 'culture' in Croatia on all occasions. Alcohol is present at both celebrations and mourning ceremonies, and it is extremely difficult to change the established attitudes of society (Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZJZ), 2013). And the most important cultural and sociological risk factors for the use of addictive substances are the availability of addictive substances, the social environment that encourages or allows the use of addictive substances, poor criminal justice policies, and too little social attention to the problem (NIDA Research – Based Guide, 2008).

One way to understand adolescent leisure development through leisure is from an action-in-context perspective, which seeks to explain the reasons behind adolescents' choices by focusing on the interaction of leisure activity, context, and experience (LACE model; Caldwell, 2011; Caldwell & Faulk, 2013) as important factors that 'create conditions that either serve to protect the youth from negative or risk behaviours or to promote positive and healthy development' (Caldwell & Faulk, 2013, p. 50).

There are several classifications of leisure activities, the most common being unstructured and structured leisure activities (SLA). Unstructured leisure activities are often associated with risk behaviours or considered 'inconclusive,' meaning they are not thought to contribute to the developmental benefits of participation (Caldwell, 2008; Pulver et al., 2015). SLA are characterized by a clear structure with defined rules and goals, are supervised by adults, have a regular schedule, and focus on skill building (Mahoney et al., 2006). Caldwell, 2008, p. 7) describes the benefits of SLA as 'goal-oriented and/or creative and expressive; require discipline and focused attention; offer challenges to overcome; involve cooperation and interaction with others; build skills and increase one's level of competence; and require persistence, commitment, and continuity of participation over time.' Regarding SLA participation, studies show that it positively correlates with better physical and mental health in adolescents (Aumètre & Poulin, 2018; Badura et al., 2015; Sarriera et al., 2014) and reduces the likelihood of risk behaviours in adolescents (Aumètre & Poulin, 2018; Badura et al., 2018; Caldwell & Witt, 2018).

Referring to the LACE model, Caldwell and Smith (2006) argue that when evaluating the contribution of leisure to adolescent development, it is important to consider the motivation, experience, and context of the activity. Activities take place in contexts, meaning there are elements embedded in the activity or environment that influence adolescents' experience of the activity (Caldwell, 2017; Caldwell & Faulk, 2013). In addition, leisure contexts should provide opportunities and contribute to positive developmental outcomes (Caldwell & Witt, 2018).

Therefore, the term experience in the LACE model refers to the experiential, affective, and motivational aspects of the activity (Caldwell, 2017). When an adolescent's abilities match the demands of the environment and there is clear feedback about performance, adolescents are more likely to actively participate (Caldwell, 2017; Caldwell & Faulk, 2013). Leisure is not necessarily a positive experience for adolescents and can be associated with anxiety, stress, loneliness, isolation, and boredom. These negative leisure experiences may be associated with poor adjustment or risk behaviours.

Motivation is a driving force for SLA participation. The reason or motivation to participate in an activity is likely more important than the activity itself, whether it is structured or unstructured (Caldwell & Faulk, 2013). Autonomous or self-determined motivation means engaging in a behaviour because it fulfils personally relevant goals (Deci & Ryan, 2000). Intrinsic motivation means that the person engages in an activity for its own sake (to achieve a personally relevant goal) rather than out of a desire for an external reward (Lee et al., 2012; Wallhead et al., 2014). In addition to intrinsic motivation, identified motivation in adolescents has also been cited as a factor positively associated with adolescent well-being (Hansen, et al., 2003). Introjected leisure motivation is associated with peer influence or pressure (Caldwell, 2005). Positive peer pressure may be

related to supporting participation in socially desirable activities, while negative peer pressure may be related to promoting risk behaviours. When considering the negative effects associated with leisure motivation, amotivation and extrinsic motivation are thought to contribute the most, although there is not much literature in the leisure field to support this with empirical evidence (Caldwell et al., 2010). Individuals who are extrinsically motivated may adopt certain behaviours because of external conditions, internalized self-evaluations, the personal importance of consequences, or because they are completely congruent with the person's other values (Deci & Ryan, 2008).

Prevention efforts for adolescent substance use should include interventions that incorporate and address leisure opportunities (International Narcotics Control Board, 2013). Generally, substance use prevention programs focus on skill development without a focus on leisure as an important context for life skills development (Motamedi et al., 2020). In contrast, SLA and especially sports activities are widely used to promote positive adolescent development and prevent risk behaviours. However, UNODC & (WHO; 2018) note that in the area of out-of-school activities, sports and other SLA and out-of-school interventions, there is not yet sufficient evidence of effectiveness or the evidence is weak or contradictory and requires further research. In light of this, further research is needed in this area to provide scientific evidence of the conditions under which SLA contributes to positive developmental outcomes for adolescents. The purpose of this article is to examine, from an adolescent perspective, how structured leisure activities (SLA) may contribute to adolescent alcohol use. More specifically, it aims to determine the extent to which adolescents' frequency of SLA participation, perceptions of context, motivational factors, and the SLA experience contribute to adolescents' alcohol use (lifetime prevalence, monthly prevalence, binge drinking (BD)).

Methods

Participants and procedure

This cross-sectional study was conducted from March to May 2021 as part of the research project 'Quality of leisure time as a protective factor for the development of behavioral problems'. The study aimed to cover the entire student population (who agreed to participate in the study) of all regular high schools in Krapinsko-zagorska County, Croatia. The total sample consists of 2823 students from 9 high schools, representing 66.48% of the total student population in Krapinsko-zagorska County, Croatia. For the purposes of this study, only students who indicated that they participated in SLA were included in the sample (N = 1431, 51%).

Students were asked to select a SLA that they attend (or attended prior to the restrictions due to the COVID 19 pandemic), that is most important to them, and that they attend at least 1 hour per week. The data collected show that most adolescents participate in group sports activities (36.6%) and individual sports activities (23%). In addition, 21% of them participate in musical-art activities (performance and fine arts), 3.3% in educational activities, and 5% in community-oriented activities. Participants were between 14 and 21 years old (M = 18.87, SD = 1.23). 44.8% of participants were female, while 2.4% of participants did not want to provide gender information. In a professional 2- or 3-year education programme, 20.7% of students were enrolled, 52.7% were enrolled in a professional 4- or 5-year education programme, and 26.6% were enrolled in a gymnasium programme. Participants were also distributed approximately evenly among the first (29.8%), second (29.4%), and third years of study (22.9%), with fewer students in the fourth (16.4%) and fifth years (1.6%) due to the presence of 2- and 3-year school programme in the sample. Regarding the financial situation of the family, 19% of the participants reported that the financial situation was average, while 60% of them described it as good.

The study was conducted by completing an online questionnaire (45 minutes, Survey Monkey tool) in collaboration with the professionals at the high schools. All study participants signed an informed consent form before completing the questionnaire. The consent to participate included information about the research and its aims, the methods of data processing, the rights and protection of participants and possible risks, as well as the procedures for protecting personal data (ensuring anonymity in relation to the IP address from which the link was accessed) and the possibilities of being informed about the results of the study. Participants were informed that their participation was anonymous and voluntary and that they were free to terminate their participation at any time (see Ethics Statement for more details).

Measures

Questionnaire of youth leisure time consists of 15 questions on the following topics: The amount of leisure time during the week and on weekends; the activities adolescents typically spend their leisure time on; the frequency of SLA participation (a) from January 2019 to January 2020 – before the pandemic COVID 19 and (b) due to the pandemic restrictions COVID 19–2020 and early 2021; the types of SLA in which youth participate; changes in patterns of SLA participation due to the COVID 19 pandemic; payment for SLA in which youth participate; inability to participate in SLA due to the COVID 19 pandemic. In the analysis presented in this article, the question about the frequency of SLA participation before the pandemic COVID 19 were included. Students estimated the frequency of participation during the week (Monday through Friday) and on weekends (Saturday and Sunday). Finally, a continuous variable-frequency of adolescents' participation-before the pandemic COVID 19 (FAP BEFORE) ($\alpha = 0.68$) and frequency of adolescents' participation-due to pandemic restrictions COVID 19–2020 and early 2021 (FAP DURING COVID 19) ($\alpha = 0.78$) was created to indicate the frequency of SLA participation on a monthly basis (from 0 to 28 times). These two variables are moderately significantly positively correlated ($p < 0.05$; $r = 0.605$).

The context of participation in leisure activities (developed by Belošević and Ferić (2021)) was created based on the theoretical research model (LACE model; Caldwell, 2005, 2011). The questionnaire consists of 11 items and includes questions about emotional and physical safety during participation in leisure activities, opportunities for creativity, sense of belonging, and relationships with leaders and other participants during participation in leisure activities. Participants were asked to read the questions and indicate their level of agreement on a 5-point scale (1 = strongly disagree; 5 = strongly agree). The factor analyses conducted (Exploratory Factor Analysis & Confirmatory Factor Analysis) revealed that the questionnaire consists of 3 factors: safety ($\alpha = .84$), opportunities ($\alpha = .92$), and relationships ($\alpha = .90$; Belošević & Ferić, 2021). The scale score consists of 3 means (for each subscale).

The Free Time Motivation Scale for Adolescents (FTMSA; Baldwin & Caldwell, 2003) was used to assess five types of motivation – amotivation ($\alpha = .89$), external ($\alpha = .77$), introjected ($\alpha = .77$), identified ($\alpha = .83$) and intrinsic ($\alpha = .94$). For each item, participants were asked to indicate their level of agreement on a 5-point scale (1 = strongly disagree; 5 = strongly agree). The scale score consists of 5 means (for each subscale) indicating the degree of motivation to participate in leisure activities.

The Youth Experience Survey (YES) (Hansen & Larson, 2005) inventories experiences in domains of personal and interpersonal development. Personal development experiences are represented by three scales on the YES scales: Identity experiences ($\alpha = .83$), Initiative experiences ($\alpha = .03$) & Emotion regulation experiences ($\alpha = .87$). Interpersonal development experiences are also represented by three scales: Teamwork and social skills experiences ($\alpha = .93$), Positive relationship experiences ($\alpha = .85$) & Adult networks and social capital experiences ($\alpha = .85$). The YES also includes five scales dealing with negative experiences: Stress ($\alpha = .84$), Inappropriate adult behaviour ($\alpha = .93$), Negative peer influences ($\alpha = .90$), Social exclusion ($\alpha = .85$) & Negative group dynamics ($\alpha = .83$). For each item,

respondents' rate whether they had a particular experience during their recent involvement on a 4-point scale ranging from not at all (1) to yes, definitely (4). Scale scores are computed as averages; thus, scale values range from 1 to 4, with 4 representing the highest possible rate of occurrence.

The CTC Youth Survey explores behaviours related to attitudes towards school, Internet use, risk sexual behaviours, experiences of peer violence, abuse in relationships, gambling, and alcohol and drug use. In this study, focus is on alcohol use. Alcohol use questions addressed early onset of alcohol use, lifetime prevalence, monthly prevalence of alcohol use, and binge drinking (BD).

- Early onset of alcohol use (2 items, e.g. 'Please mark your age when you first had more than just a few sips of beer, wine, or hard liquor (e.g. vodka, whiskey, or brandy)?').
- Lifetime prevalence of alcohol use (1 item, e.g. 'How many times IN YOUR LIFETIME have you drink beer, wine, and hard liquors?'); The composite measure of lifetime alcohol use gives values from 1 to 5, where 1 is never and 5 is every day. The outcome variable, lifetime prevalence, is categorized as follows: low risk = never and 1–2 times; medium risk = 1–2 times per month; and high risk = 1–2 times per week and every day.
- Monthly prevalence of alcohol use (1 item, e.g. 'How many times in THE PAST 30 DAYS have you have you drink beer, wine and hard liquors?'); The composite variable alcohol use in the past 30 days gives values from 1 to 5, where 1 is never and 5 is every day. Monthly prevalence of alcohol use among adolescents is the outcome variable, distinguished as follows: low risk = never; medium risk = 1 or 2 times per month; and high risk = once or few times a week and every day.
- Binge drinking (1 item, e.g. 'Look back at the past 2 weeks. On how many occasions have you had 5 or more drinks in a row over that period?'). The composite variable BD gives values from 1 to 6, where 1 is not even once and 6 is 10 or more times.

CTC Youth Survey have been validated in previous studies conducted in Croatia (e.g. Mihić et al., 2011).

Statistical data analysis

All statistical analyses were performed with SPSS 21.0 (IBM, Armonk, NY, USA). Descriptive statistics were used to determine sample characteristics, including means and standard deviation, skewness, and kurtosis. The descriptive parameters of the analysed variables are shown in Table 1. The statistical significance, general strength, and direction of the relationships between the examined variables were analysed using Pearson's correlation coefficients.

Frequency of SLA participation, perceptions of context, motivational factors, and SLA experience were used as predictors. In addition, lifetime prevalence, monthly prevalence of alcohol use, and BD were set as criterion variables.

As the study was conducted during the pandemic COVID –19, adolescents were asked about frequency of SLA participation, before the pandemic and in the time of pandemic restrictions (2020 and early 2021). Both variables on frequency of participation were included in the data analysis, and there were no differences in the results. Therefore, the most methodologically appropriate model was to use the variable 'FAP BEFORE' when examining its contribution to lifetime prevalence and the variable 'FAP due to COVID 19' when examining its contribution to monthly prevalence of adolescent alcohol use and BD (recent experience with alcohol use).

Two types of analyses were conducted. (1) Multinomial logistic regression analyses were used to examine the association between the frequency of adolescent SLA participation (FAP BEFORE/FAP DURING COVID 19), adolescents' perceptions of the context, factors of motivation and SLA experience as predictors, and lifetime and monthly prevalence of adolescent alcohol use as criteria. (2) Finally, Poisson regression was used to examine the association between FAP DURING COVID 19, adolescents' perceptions of context, factors of motivation and SLA experience, and adolescent BD.

Table 1. Descriptive statistics of study variable.

Variable	n	M	SD	Skewness (S.E.)	Kurtosis (S.E.)	α
FAP BEFORE	1365	11.94	7.29	0.28 (0.06)	-0.68 (0.13)	0,68
FAP DURING COVID 19	1336	7.56	7.67	0.88 (0.06)	-0.15 (0.13)	0,78
Context						
Safety	1230	3,62	1.06	-0.57 (0.07)	-0.23 (0.13)	0,84
Opportunities	1216	3.87	1.05	-0.92 (0.07)	0.22 (0.14)	0,92
Relationships	1212	3.94	1.10	-0.90 (0.70)	0.00 (0.14)	0,90
Motivation						
Amotivation	1345	1.46	0.78	1.85 (0.06)	3.00 (0.13)	0,89
External motivation	1336	1.76	0.82	1.09 (0.06)	0.52 (0.13)	0,77
Introjected motivation	1319	2.48	0.93	0.33 (0.06)	-0.44 (0.13)	0,77
Identified motivation	1333	3.45	1.01	-0.73 (0.06)	-0.07 (0.13)	0,79
Intrinsic motivation	1316	4.24	1.06	-1.62 (0.06)	1.85 (0.13)	0,94
SLA experience						
Personal development experiences	1257	2.73	0.71	-0.18 (0.06)	-0.53 (0.13)	0,88
Interpersonal development experiences	1175	2.64	0.66	-0.03 (0.07)	-0.41 (0.14)	0,97
Negative experiences	1198	1.62	0.73	1.46 (0.07)	1.56 (0.14)	0,94
Lifetime prevalence of alcohol use	1224	1.74	0.76	0.43 (0.07)	-1.15 (0.14)	-
Monthly prevalence of alcohol use	1227	1.94	0.77	0.19 (0.07)	-1.33 (0.14)	-
BD	1232	1.84	1.31	1.68 (0.07)	2.20 (0.13)	-

Note: *M* – mean; *SD* – standard deviation; α – Cronbach's alpha; FREQUENCY OF ADOLESCENTS' PARTICIPATION (before the pandemic COVID 19) = FAP BEFORE; FREQUENCY OF ADOLESCENTS' PARTICIPATION due to the pandemic restrictions COVID 19–2020 and early 2021 = FAP DURING COVID 19; BINGE DRINKING = BD

The first step was to meet the requirement of testing for multicollinearity, that is, to determine whether predictors were overly correlated with each other. VIF values greater than 10 are considered problematic because they indicate a strong linear correlation between predictors (Pituch & Stevens, 2016). The analysis showed that there was no multicollinearity, as the analysis revealed VIF values below 5. In all cases, the differences were significant when $p < 0.05$. In addition, the plots of the standardized residuals showed no obvious signs of funnelling compared to the standardized predicted values, indicating that the assumption of homoscedasticity was met. P-P plot and the values of skewness and kurtosis were interpreted to determine the normality of the distribution. Because the values of skewness and kurtosis for all observed variables were within acceptable limits, it was concluded that the condition for normality of the distribution was met (which is within the threshold of 3 for skewness and a value of 10 for kurtosis established by Kline (2011)). In all cases, differences were significant when $p < .05$.

Results

Contribution of frequency of adolescent SLA participation, perceptions of the context, factors of motivation and SLA experience to the adolescent's alcohol use

As a preliminary step, Pearson correlation coefficients were calculated between the frequency of SLA participation (FAP BEFORE and FAP DURING COVID), perceptions of context (safety, opportunities, and relationship), motivational factors (external, identified, introjected, and intrinsic), and SLA experiences (identity experiences, initiative experiences, emotion regulation experiences, teamwork and social skills experiences, positive relationship experiences, adult networks and social capital experiences, and negative experiences), as well as adolescent alcohol use (lifetime and monthly prevalence and BD).

The highest correlation coefficient between predictor variables was found between perceptions of the context factors-opportunities and relationship ($r = .87$, $p < .05$) and between all negative experience factors (correlation coefficients ranged from .77 to .84), indicating multicollinearity. To eliminate multicollinearity, we formed a composite score from the redundant variables (Tabachnick & Fidell, 2013). Following the procedures described in Tabachnick and Fidell (2013), the newly created composite variables (opportunities $\times$ relationship) & negative experiences (stress $\times$ inappropriate adult behaviour $\times$ negative peer influences $\times$ social exclusion $\times$ negative group dynamics) did not indicate multicollinearity.

Lifetime prevalence of alcohol use

Multinomial logistic regression was performed to model the relationship between the predictor variables and the lifetime prevalence of alcohol use. The full model was significantly reliable ($N = 1431$; $\chi^2(30) = 183.641$; $p < .000$ (Table 2). External motivation ($\chi^2(2) = 6.88$), identified motivation ($\chi^2(2) = 7.61$), experiences with teamwork and social skills ($\chi^2(2) = 2.89$), positive relationship experiences ($\chi^2(2) = 6.86$), experiences with adult networks and social capital ($\chi^2(2) = 10.00$), and negative experiences ($\chi^2(2) = 4.63$) had a significant main effect on lifetime prevalence of alcohol use.

Table 2. Multinomial logistic regression analyses with adolescents' frequency of SLA participation, perceptions of the context, factors of motivation and SLA experience as predictors, and adolescents' lifetime prevalence of alcohol use as a criterion.

		Lifetime prevalence of adolescents' alcohol use		
		B(S.E.)	OR	CI
Low vs High risk				
FAP BEFORE		-.004(.012)	1.004	(.980-1.029)
CONTEXT	Safety	-.107(.133)	.898	(.691-1.167)
	Opportunities x Relationship	.069(.130)	1.071	(.830-1.382)
MOTIVATION	Amotivation	-.003(.131)	.997	(.771-1.290)
	External	-.344**(.133)	.709	(.546-.921)
	Identified	.366**(.134)	1.441	(1.109-1.873)
	Introjected	-.162(.127)	.850	(.663-1.091)
	Intrinsic	-.210(.126)	.811	(.633-1.038)
EXPERIENCE	Developmental experiences			
	Identity experiences	-.058(.200)	.944	(.638-1.396)
	Initiative experiences	.302(.238)	1.353	(.848-2.159)
	Emotion regulation experiences	.202(.173)	1.224	(.873-1.717)
	Teamwork and social skills experiences	.245(.211)	1.277	(.845-1.930)
	Positive relationship experiences	-.539*(.226)	.583	(.374-.909)
	Adult networks and social capital experiences	.081(.202)	1.084	(.730-1.611)
	Negative experiences	-.235*(.111)	.791	(.637-.982)
Medium vs High risk				
FAP BEFORE		-.019(.013)	.981	(.957-1.006)
CONTEXT	Safety	.118(.140)	1.125	(.856-1.480)
	Opportunities x Relationship	-.038(.136)	.963	(.738-1.256)
MOTIVATION	Amotivation	.089(.133)	1.094	(.843-1.419)
	External	-.285*(.136)	.752	(.576-.981)
	Identified	.222(.137)	1.249	(.955-1.633)
	Introjected	-.003(.129)	.997	(.774-1.284)
	Intrinsic	-.052(.134)	.949	(.730-1.234)
EXPERIENCE	Developmental experiences			
	Identity experiences	.301(.207)	1.351	(.901-2.027)
	Initiative experiences	.009(.246)	1.009	(.623-1.633)
	Emotion regulation experiences	.284(.177)	1.328	(.938-1.880)
	Teamwork and social skills experiences	.366*(.215)	1.441	(.945-2.199)
	Positive relationship experiences	-.558*(.231)	.573	(.364-.901)
	Adult networks and social capital experiences	-.405*(.209)	.667	(.443-1.005)
	Negative experiences	-.122*(.115)	.886	(.707-1.108)

Note: Reference category is high risk; CI = 95% confidence interval; $R^2 = 0.190$ (Nagelkerke); Model $\chi^2(30) = 183.641$, $p < .000$; * $p < .05$, ** $p < .01$; boldface odds ratios (OR) are significant at $p < .05$; FREQUENCY OF ADOLESCENTS' PARTICIPATION (before the pandemic COVID 19) = FAP BEFORE

From the Wald statistics, in the low vs. high-risk group, identified motivation made the largest independent contribution to the model and in the medium vs. high-risk group, positive relationship experiences made the largest independent contribution to the model.

Low vs. high risk

Among motivational factors, external motivation predicted lifetime prevalence of alcohol use ($b = -0.34$, $p < .05$). Adolescents who rated themselves as more extrinsically motivated were 0.70 times less likely to belong to the low-risk group, i.e. those who used alcohol less frequently in their lifetime, than the group of adolescents with high lifetime alcohol use (who belong to the high-risk group). Identified motivation also predicted lifetime prevalence of alcohol use ($b = 0.36$, $p < .05$). Adolescents who rated themselves as more identified motivated were 1.44 times more likely to be in the low-risk group than the high lifetime alcohol use group. Results by SLA experience show that positive relationship experiences ($b = -0.53$, $p < .05$) and negative experiences ($b = -0.23$, $p < .05$) predicted lifetime prevalence of alcohol use. Adolescents who estimated that their SLA participation contributed more to the development of positive relationship experiences (0.58 times) and to the development of negative experiences (0.79 times) were less likely to be in the low-risk group than in the high-risk lifetime alcohol use group.

Medium vs. high risk

According to motivational factors, extrinsic motivation predicted lifetime prevalence of alcohol use ($b = -0.285$, $p < .05$). Adolescents who rated themselves as more extrinsically motivated were 0.75 times less likely to be in the medium-risk group, i.e. those who used alcohol moderately in their lifetime, than the group of adolescents with high lifetime alcohol use (who were in the high-risk group). Also, in relation to SLA experiences, results show that experiences of teamwork and social skills ($b = 0.36$, $p < .05$) and experiences of adult networks and social capital ($b = -0.40$, $p < 0.05$) predicted lifetime prevalence of alcohol use. Adolescents who rated that their SLA participation contributed more to the development of teamwork and social skills experiences were 1.44 times more likely to be in the medium-risk group, i.e. those with moderate lifetime alcohol use, than in the high lifetime alcohol use group (those in the high-risk group). Adolescents who assess that their SLA participation contributed more to the development of adult networks and social capital experiences are 0.66 times less likely to belong to the medium-risk group, than to the high-risk group of lifetime alcohol use.

Monthly prevalence of alcohol use

Multinomial logistic regression was performed to model the relationship between the predictor variables and the criterion variable monthly prevalence of alcohol use. The full model was significantly reliable ($N = 1431$; $\chi^2(30) = 97.233$; $p < .01$ (Table 3).

The following predictor variables were independently associated with monthly prevalence of alcohol use: external motivation ($\chi^2(2) = 6.70$), safety ($\chi^2(2) = 9.54$), identity experiences ($\chi^2(2) = 9.76$), initiative experiences ($\chi^2(2) = 16.52$), and positive relationship experiences ($\chi^2(2) = 9.04$). From the Wald statistics, initiative experiences make the largest independent contribution to the model.

Low vs. high risk

Among motivational factors, results show that external motivation predicted monthly prevalence of alcohol consumption ($b = -0.30$, $p < .05$). Adolescents who perceive themselves as more extrinsically motivated are 0.73 times less likely to belong to the low-risk group, i.e. those who consume alcohol less frequently per month, than the group of adolescents with high alcohol consumption per month (who belong to the high-risk group). In addition, results related to experiences of SLA participation, show that identity experiences ($b = -0.39$, $p < .05$), initiative experiences ($b = 0.87$, $p < .05$), and positive relationship experiences

Table 3. Multinomial logistic regression analyses with adolescents' frequency of SLA participation, perceptions of the context, factors of motivation and SLA experience as predictors, and adolescents' monthly prevalence of alcohol use as a criterion.

		Monthly prevalence of adolescents' alcohol use		
		B(S.E.)	OR	CI
Low vs High risk				
FAP DURING COVID 19				
CONTEXT				
	Safety	.010(.012)	1.010	(.987–1.034)
	Opportunities x Relationship	-.078(.127)	.925	(.721–1.186)
	Amotivation	.084(.109)	1.088	(.879–1.346)
MOTIVATION	External	-.015(.130)	.985	(.764–1.270)
	Identified	-.303*(.127)	.739	(.576–.947)
	Introjected	.196(.123)	1.216	(.956–1.547)
	Intrinsic	-.170(.117)	.843	(.670–1.062)
	Intrinsic	-.155(.105)	.856	(.697–1.052)
EXPERIENCE	Developmental experiences	-.398*(.182)	.672	(.471–.959)
	Initiative experiences	.876**(.224)	2.402	(1.550–3.723)
	Emotion regulation experiences	.005(.162)	1.006	(.732–1.381)
	Teamwork and social skills experiences	.021(.154)	1.021	(.755–1.382)
	Positive relationship experiences	-.344*(.154)	.709	(.524–.958)
	Adult networks and social capital experiences	.004(.143)	1.004	(.758–1.329)
	Negative experiences	-.041(.108)	.960	(.776–1.187)
Medium vs High risk				
FAP DURING COVID 19				
CONTEXT				
	Safety	-.002(.011)	.841	(.976–1.020)
	Opportunities x Relationship	.267*(.127)	1.306	(1.017–1.676)
	Amotivation	-.167(.107)	.846	(.686–1.043)
MOTIVATION	External	.168(.122)	1.183	(.932–1.502)
	Identified	-.255*(.120)	.775	(.61 – .981)
	Introjected	.062(.118)	1.064	(.844–1.342)
	Intrinsic	-.174(.112)	.840	(.675–1.047)
	Intrinsic	.110(.102)	1.117	(.914–1.364)
EXPERIENCE	Developmental experiences	.087(.176)	1.091	(.772–1.540)
	Initiative experiences	.347(.213)	1.415	(.931–2.149)
	Emotion regulation experiences	-.002(.155)	.998	(.736–1.352)
	Teamwork and social skills experiences	.228(.149)	1.256	(.939–1.681)
	Positive relationship experiences	-.432**(.149)	.649	(.485–.869)
	Adult networks and social capital experiences	-.035(.137)	.966	(.738–1.263)
	Negative experiences	-.132(.105)	.876	(.713–1.077)

Note: Reference category is high risk; CI = 95% confidence interval; R² = 0.105 (Nagelkerke); Model $\chi^2(30) = 97.233$, $p < .000$; * $p < .05$, ** $p < .01$; boldface odds ratios (OR) are significant at $p < .05$; FREQUENCY OF ADOLESCENTS' PARTICIPATION due to the pandemic restrictions COVID 19–2020 and early 2021 = FAP DURING COVID 19

($b = -0.34$, $p < .05$) predicted monthly prevalence of alcohol use. Adolescents who estimate that their SLA participation contributed more to the development of initiative experiences were 2.40 times more likely to belong to the low-risk group than to the group of adolescents with high alcohol consumption per month. Adolescents who estimate that their SLA participation contributed more to the development of identity experiences (0.67 times) and to the development of positive relationship experiences (0.70 times) are less likely to be in the low-risk group than in the high alcohol use per month group.

Medium vs. high risk

Regarding motivational factors, results show that external motivation predicts monthly prevalence of alcohol consumption ($b = -0.255$, $p < 0.05$). Adolescents who perceive themselves as more extrinsically motivated are 0.77 times less likely to belong to the medium-risk group, i.e. those who consume alcohol moderately per month, than the group of adolescents with high alcohol consumption per month (who belong to the high-risk group). By perceptions of context, safety predicted monthly prevalence of alcohol use ($b = 0.267$, $p < .05$). Adolescents

who perceived the context of participating in SLA as safer were 1.30 times more likely to be in the medium-risk group than the high alcohol consumption per month group. In addition, results on the SLA experience show that positive relationship experiences ($b = -0.43$, $p < .05$) predicted monthly prevalence of alcohol use. Adolescents who estimate that their SLA participation contributed more to the development of positive relationship experiences were 0.64 times less likely to be in the medium-risk group than the high alcohol use per month group.

Adolescents' binge drinking (bd) behaviour

Poisson regression was used to examine the relationship between predictors and adolescent BD as a criterion. The predictors explained a significant proportion of the variance in the outcome ($N = 1431$; $\chi^2(15) = 56.651$; $p < .000$) (Table 4). The results of the count model showed that external motivation ($\chi^2(1) = 4.21$), identified motivation ($\chi^2(1) = 5.47$), initiative experiences ($\chi^2(1) = 4.35$), positive relationship experiences ($\chi^2(1) = 9.59$), and negative experiences ($\chi^2(1) = 6.60$) had a significant main effect on adolescents' BD behaviour. From the Wald statistics, positive relationship experiences and negative experiences made the largest independent contribution to the model.

Looking at motivational factors, the predictor that decreases the likelihood of BD behaviour is identified motivation. Identified motivation is negatively associated with adolescents BD, such that those who rated themselves as more likely to be identified motivated were 0.91 less likely to have more frequent BD experiences. External motivation had a significant positive association with adolescent BD behaviour. Significant effect size data are also indicated by the OR (odds ratio). However, when the OR is 1, the result is not statistically significant because it indicates that the same probability of achieving a given outcome is increased or decreased by increasing the predictors (Field, 2018). Therefore, with respect to adolescents who are extrinsically motivated to participate in SLA, we cannot say with certainty that the above factors contribute to a higher likelihood of participating in BD.

Among the factors of the SLA experience the initiative experiences decreased the likelihood of BD behaviour. Adolescents who reported that their SLA participation contributed more to the development of initiative experiences were 0.87 times less likely to participate more often in BD. However,

Table 4. Poisson regression analyses with adolescents' frequency of SLA participation, perceptions of the context, factors of motivation and SLA experience as predictors, and adolescents' BD behaviour as a criterion.

		Adolescents binge drinking (BD)		
		B (S.E.)	OR	CI
Predictors				
FAP DURING COVID 19		-.001(.003)	.999	(.993–1.006)
CONTEXT				
	Safety	.023(.039)	1.023	(.948–1.105)
	Opportunities X Relationship	-.043(.035)	.958	(.894–1.027)
MOTIVATION				
	Amotivation	-.032(.037)	.968	(.900–1.041)
	External	.072*(.028)	1.074	(1.003–1.150)
	Identified	-.086*(.036)	.918	(.854–.986)
	Introjected	.029(.032)	1.030	(.965–1.098)
	Intrinsic	.044(.038)	1.045	(.969–1.127)
EXPERIENCE				
	Developmental experiences			
	Identity experiences	.047(.052)	1.048	(.946–1.162)
	Initiative experiences	-.131*(.062)	.877	(.776–.992)
	Emotion regulation experiences	-.020(.045)	.980	(.897–1.071)
	Teamwork and social skills experiences	-.062(.054)	.940	(.844–1.047)
	Positive relationship experiences	.180**(.058)	1.197	(1.068–1.341)
	Adult networks and social capital experiences	.019(.052)	1.019	(.920–1.128)
	Negative experiences	.076**(.029)	1.179	(1.018–1.143)

Note: CI = 95% confidence interval; Model $\chi^2(15) = 56.651$, $p < 0.000$; * $p < .05$, ** $p < .01$; boldface odds ratios (OR) are significant at $p < .05$; FREQUENCY OF ADOLESCENTS' PARTICIPATION due to the pandemic restrictions COVID 19–2020 and early 2021 = FAP DURING COVID 19

positive relationship experiences and negative experiences increased the likelihood of BD behaviour. Adolescents who reported that their SLA participation contributed more to positive relationship experiences were 1.19 times more likely, and negative experiences were 1.17 times more likely, to participate more often in BD behavioural experiences.

Discussion

The results of the study showed that the frequency of adolescent SLA participation did not contribute to adolescent alcohol consumption (monthly and lifetime prevalence and BD). This finding is consistent with the findings of Darling (2005). Nevertheless, the evidence on the association between frequency of SLA participation and adolescent alcohol use is conflicting. According to the Vermont Department of Health (2015), students who participate in weekly extracurricular activities are significantly less likely to use alcohol, tobacco, or marijuana than students who do not participate in any activities. However, alcohol use is significantly higher among students who participate in activities for 20 hours or more compared to all other levels of activity participation, including no activity.

This cross-sectional study showed that perceptions of context, motivational factors, and the SLA experience contribute to adolescents' alcohol use. Regarding motivational factors, adolescents who are more extrinsically motivated to participate in SLA are more likely to belong to the group of adolescents with high lifetime and monthly alcohol consumption. More strongly identified motivated adolescents are more likely to be in the group with low-risk lifetime alcohol use and are less likely to have BD experiences. Understanding motivational factors for participation in leisure activities is important in the field of leisure studies, as motivation has been found to influence participation (Belošević & Ferić, 2022; Caldwell et al., 2010; Kim et al., 2019). Adolescents who participate in leisure activities without being truly motivated or having an interest in participating are more likely to engage in risk behaviours, and therefore, participation in activities does not lead to positive developmental outcomes (Belošević & Ferić, 2022; Caldwell, 2017; Caldwell & Witt, 2018). The study results are consistent with previous findings showing that adolescents who participate in self-directed activities have better health-related outcomes, while externally driven activities and amotivated behaviours are associated with negative outcomes (Motamedi et al., 2020). They are also consistent with findings that healthy leisure participation is associated with intrinsic or identified motivation (Weybright et al., 2019).

Caldwell and Witt (2018) note that many researchers indicate that the environment in which leisure activities take place should provide adolescents with a sense of physical and psychological safety. The safety-related context includes health and well-being as well as physical safety from hazards and threats (Duran, 2017). Thus, the results of the study results are consistent with this reasoning. Regarding perceptions of context, the data suggest that adolescents who perceived the SLA context as safer were less likely to be in the high-risk group for monthly alcohol use.

Results related to the SLA experience suggest that adolescents who felt that their SLA participation contributed more to the development of teamwork and social skills were less likely to be in the group of those with high lifetime alcohol use. Adolescents who felt that their SLA participation contributed more to the development of initiative experiences were less likely to be in the high alcohol use per month group and less likely to be in the more frequent BD group. Participation in SLA helps adolescents develop initiative, acquire important life skills such as identity formation, and build social and teamwork skills (Hansen et al., 2003). This is consistent with the findings of this study.

The results also showed that adolescents who estimated that their SLA participation contributed more to the development of positive relationship experiences were more likely to be in the group with high lifetime and monthly alcohol use and more likely to have BD experiences. These findings are supported by the results of other studies that have shown that adolescents who are sociable and have more friends are at higher risk for alcohol use (Engels et al., 2006) and that increased peer importance and vulnerability to peer pressure during adolescence may be associated with risk behaviours

(Inguglia et al., 2019; Laghi et al., 2018; McCoy et al., 2019). Similarly, adolescents who assess that their SLA participation contributed more to the development of adult networks and social capital experiences are more likely to be in the high-risk group for lifetime alcohol use. Adolescents who estimate that their SLA participation contributed more to the development of identity experiences are more likely to be in the high alcohol use per month group. These findings are partially inconsistent with previous research. The positive identity-related experiences that result from SLA participation are thought to be protective against risk behaviours (Badura, 2018). One could argue that SLA and guidance from adult leaders reduce the likelihood that adolescents will engage in risk behaviours.

Social connections and networks provide adolescents with new opportunities, experiences, and resources in the community. The resources that result from these social networks are referred to as social capital and are characterized by social support, social participation, reciprocity, and trust (Caldwell & Faulk, 2013; Nieminen et al., 2010). Unlu (2009) also examined the relationship between adolescent substance use and social capital (peer influence, family attachments, and youth activities) and found that peer influence was positively correlated with substance use, while family attachment and youth activities had a negative relationship with substance use.

Adolescents who assess that their SLA participation contributed more to the development of negative experiences are more likely to be in the high-risk group for lifetime alcohol use and more likely to participate in BD. Negative experiences (boredom, stress, and conflict) are associated with negative outcomes such as substance use and delinquency (Caldwell & Faulk, 2013; Caldwell & Smith, 2006). Findings across studies suggest that leisure boredom and substance use are linked (Wegner et al., 2006) and that healthy leisure behaviours are protective against substance use (Weybright et al., 2014, 2019).

Conclusion

The study findings suggest that motivational factors, perceptions of context, and the SLA experience should be central when considering leisure as a context for substance use prevention. More specifically, fostering identified motivation, creating a safe environment for participation, and developing experiences of teamwork and social skills, as well as experiences of initiative, could help prevent alcohol use among adolescents. There is a need to develop preventive interventions based on proven theories and rigorous study evidence within SLA. In this way, the important context of adolescent development can be used efficiently to promote their positive development.

Acknowledgments

The authors would like to thank school management for partnership in this study. The authors also thank the adolescents for their sincere participation and collaboration.

Disclosure statement

No potential conflict of interest was reported by the author(s).

Notes on contributors

Matea Belošević is a Research and Teaching Assistant at the Department of Behavioural Disorders, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, University of Zagreb. She teaches at BA and MS level – Academic skills practicum; Development and implementation of prevention programmes; Prevention programmes in family and school environment; Strategic approaches to prevention interventions in the community. She is enrolled at the postgraduate doctoral study Prevention Science and Disability Study (Module: Prevention Science), Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, University of Zagreb. Her research interests include positive development of children and adolescents, prevention of behavioural problems in children and adolescents, adolescent leisure time, and development,

implementation and evaluation of evidence-based prevention programmes. She is a member of International Society of Substance Use Professionals (ISSUP), European Society for Prevention Research (EUSPR), European Public Health Association (EUPHA), and Croatian Association of Social Pedagogues.

Martina Ferić, Ph.D., Full Professor at the Department of Behavioural Disorders, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, University of Zagreb. She received her PhD in 2006. From the Faculty of Education and Rehabilitation Sciences at the University of Zagreb in the field of social sciences. She teaches at BA, MS and PhD level and conducts research projects in the field of prevention science – currently positive youth development, quality standards in substance use prevention, youth leisure. Since 2015, she has been the Head of the Ph.D. study module Prevention Science at the Ph.D. Study Prevention Science and Disability Study, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, University of Zagreb. Since 2018, she is the Head of the Laboratory for Prevention Research (PrevLab), at the same Faculty. She is a member of International Society of Substance Use Professionals (ISSUP), European Society for Prevention Research (EUSPR), European Public Health Association (EUPHA), Croatian Association of Social Pedagogues and Croatian Association of Early Intervention in Childhood. In 2018, she, as a member of the PrevLab, received the 'Sloboda Medal' award from the European Society for Prevention Research (EUSPR) for continuous contribution to the development of prevention science in Europe and internationally.

ORCID

Matea Belošević <http://orcid.org/0000-0001-7283-6585>

Martina Ferić <http://orcid.org/0000-0002-4807-5701>

Ethics statement

Ethical approval for the study was obtained from the Ministry of Science and Education and Ethical Committee at the Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, University of Zagreb.

Written informed consent for participation was not provided by the participants' legal guardians/next of kin because: According to the Ethical Codex for Research with Children (Ajduković & Kolesarić, 2003), adolescents that are 14 years old can give their consent autonomously. Their consent was obtained online after the study objectives were explained to them and before the survey was taken.

References

- Ajduković, M., & Kolesarić, V. (2003). *Etički Kodeks Istraživanja s Djecom*. Vijeće za Djecu Vlade Republike Hrvatske, Državni Zavod za Zaštitu Obitelji, Materinstva i Mladeži.
- Aumètre, F., & Poulin, F. (2018). Academic and behavioral outcomes associated with organized activity participation trajectories during childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology, 54*, 33–41. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2017.11.003>
- Badura, P., Geckova, A. M., Sigmundova, D., van Dijk, J. P., & Reijneveld, S. A. (2015). When children play, they feel better: Organized activity participation and health in adolescents. *BMC Public Health, 15*(1), 1090. <https://doi.org/10.1186/s12889-015-2427-5>
- Badura, P., Madarasova Geckova, A., Sigmundova, D., Sigmund, E., van Dijk, J. P., & Reijneveld, S. A. (2018). Can organized leisure-time activities buffer the negative outcomes of unstructured activities for adolescents' health? *International Journal of Public Health, 63*(6), 743–751. <https://doi.org/10.1007/s00038-018-1125-3>
- Badura, P. (2018). *Healthy adolescence in the context of leisure time: The role of organized and unstructured leisure-time activities*. Dissertation, University of Groningen. <https://research.rug.nl/en/publications/healthy-adolescence-in-the-context-of-leisure-time-the-role-of-or>
- Baldwin, C. K., & Caldwell, L. L. (2003). Development of the free time motivation scale for adolescents. *Journal of Leisure Research, 35* (2), 129–151. <https://doi.org/10.1080/00222216.2003.11949987>
- Belošević, M., & Ferić, M. (2021). Factor analyses of the survey - The context of participation in leisure activities. Unpublished manuscript. Zagreb: Laboratory for prevention research (PrevLab).
- Belošević, M., & Ferić, M. (2022). Contribution of leisure context, motivation and experience to the frequency of participation in structured leisure activities among adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 19*(2), 877. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020877>
- Caldwell, L. L. (2005). Recreation and youth development. In P. A. Witt & L. L. Caldwell (Eds.), *Recreation and youth development* (pp. 169–189). Venture Publishing.
- Caldwell, L. L., & Smith, E. A. (2006). Leisure as a context for youth development and delinquency prevention. *The Australian & New Zealand Journal of Criminology, 39*(3), 398–418. <https://doi.org/10.1375/acri.39.3.398>

- Caldwell, L. L. (2008). Adolescent development through leisure: A global perspective. *World Leisure Journal*, 50(1), 3–17. <https://doi.org/10.1080/04419057.2008.9674523>
- Caldwell, L. L., Patrick, M. E., Smith, E. A., Palen, L.-A., & Wegner, L. (2010). Influencing adolescent leisure motivation: Intervention effects of HealthWise South Africa. *Journal of Leisure Research*, 42(2), 203–220. <https://doi.org/10.1080/00222216.2010.11950202>
- Caldwell, L. L. (2011). Leisure. In B. Bradford Brown & M. J. Prinstein (Eds.), *Encyclopedia of adolescence* (pp. 169–177). Academic Press.
- Caldwell, L. L., & Faulk, M. (2013). Adolescent leisure from a developmental and prevention. Perspective. In T. Freire (Ed.), *Positive leisure sciences: From subjective experience to social contexts* (pp. 41–60). Springer.
- Caldwell, L. L. (2017). Leisure ☆. *Neuroscience and Biobehavioral Psychology*, 1–10. <https://doi.org/10.1016/b978-0-12-809324-5.06048-x>
- Caldwell, L. L., & Witt, P. A. (2018). The importance of leisure and recreation as contexts for youth development. In P. A. Witt & L. L. Caldwell (Eds.), *Youth development: Principles and practices in out-of school time settings* (pp. 193–213). Sagamore Publishing.
- Coatsworth, J. D., Sharp, E. H., Palen, L.-A., Darling, N., Cumsille, P., & Marta, E. (2005). Exploring adolescent self-defining leisure activities and identity experiences across three countries. *International Journal of Behavioral Development*, 29(5), 361–370. <https://doi.org/10.1177/01650250500166972>
- Darling, N. (2005). Participation in extracurricular activities and adolescent adjustment: Cross-sectional and longitudinal findings. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(5), 493–505. <https://doi.org/10.1007/s10964-005-7266-8>
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The 'what' and 'why' of goal pursuits: Human need and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008). Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *Psychologie Canadienne [Canadian Psychology]*, 49(3), 182–185. <https://doi.org/10.1037/a0012801>
- Duran, N. (2017). *Leisure Motivation*. Retrieved February 08, 2022, from http://samples.jbpub.com/9781284106817/9781284106879_CH02_Print.pdf
- Engels, R. C. M. E., Scholte, R. H. J., van Lieshout, C. F. M., de Kemp, R., & Overbeek, G. (2006). Peer group reputation and smoking and alcohol consumption in early adolescence. *Addictive Behaviors*, 31(3), 440–449. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2005.05.026>
- ESPAD Group (2020). ESPAD report 2019: results from the European school survey project on alcohol and other drugs. EMCDDA Joint Publications, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) *Europski preventivski kurikulum: Priručnik za donositelje odluka, kreatora javnog mišljenja i kreatora politika u području znanstveno utemeljene prevencije korištenja sredstava ovisnosti*. Hrvatski zavod za javno zdravstvo; Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2020. Available on: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/11733/EUPC_CRO_On_Line_Final.pdf
- Field, A. (2018). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics (5th Edition)*. ed.). SAGE Publications Ltd.
- Hamidullah, S., Thorpe, H. H. A., Frie, J. A., Mccurdy, R. D., & Khokhar, J. Y. (2020). Adolescent substance use and the brain: Behavioral, cognitive and neuroimaging correlates. *Frontiers in Human Neuroscience*, 14(298), 1–27. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2020.00298>
- Hansen, D. M., Larson, R. W., & Dworkin, J. B. (2003). What Adolescents Learn in Organized Youth Activities: A Survey of Self-Reported Developmental Experiences. *Journal of Research on Adolescence*, 13(1), 25–55. <https://doi.org/10.1111/1532-7795.1301006>
- Hansen, D. M., & Larson, R. (2005). *The Youth Experience Survey 2.0*. Unpublished manuscript. University of Illinois at Urbana-Champaign. Retrieved May 13, 2022.
- Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZJZ) (2013). *Razgovarajmo s mladima o opasnostima zloupotrebe alkohola*. Retrieved May 12, 2022, from https://hzjz.hr/wp-content/uploads/2013/11/alkohol_mladi.pdf
- Inguglia, C., Costa, S., Inguglia, S., & Liga, F. (2019). Associations between peer pressure and adolescents' binge behaviors: The role of basic needs and coping. *The Journal of Genetic Psychology*, 180(2–3), 144–155. <https://doi.org/10.1080/00221325.2019.1621259>
- International Narcotics Control Board (2013). *Report of the International Narcotics Control Board for 2012*. New York, NY: United Nations.
- Kim, J. H., Brown, S. L., & Yang, H. (2019). Types of leisure, leisure motivation, and wellbeing in university students. *World Leisure Journal*, 61(1), 43–57. <https://doi.org/10.1080/16078055.2018.1545691>
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (4th ed.). The Guilford Press.
- Laboratory for Prevention Research, ERF UNIZG (2019). *Kako je biti adolescent u Hrvatskoj danas?* Retrieved February 04, 2022, from <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Vijesti/2019/2019//PRAG%20-%20HR%20MZO%20saze tak%20panelisti.pdf>
- Laghi, F., Liga, F., & Pompili, S. (2018). Adolescents who binge eat and drink: The role of emotion regulation. *Journal of Addictive Diseases*, 37(1–2), 77–86. <https://doi.org/10.1080/10550887.2018.1553458>
- Lee, W., Reeve, J., Xue, Y., & Xiong, J. (2012). Neural differences between intrinsic reasons for doing versus extrinsic reasons for doing: An fMRI study. *Neuroscience Research*, 73(1), 68–72. <https://doi.org/10.1016/j.neures.2012.02.010>

- Lisdahl, K. M., Sher, K. J., Conway, K. P., Gonzalez, R., Feldstein Ewing, S. W., Nixon, S. J., Tapert, S., Bartsch, H., Goldstein, R. Z., & Heitzeg, M. (2018). Adolescent brain cognitive development (ABCD) study: Overview of substance use assessment methods. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 32, 80–96. <https://doi.org/10.1016/j.dcn.2018.02.007>
- Mahoney, J. L., Harris, A. L., & Eccles, J. S. (2006). Organized activity participation, positive youth development, and the over-scheduling hypothesis. *Social Policy Report*, 20(4), 1–32. <https://doi.org/10.1002/j.2379-3988.2006.tb00049.x>
- McCoy, S. S., Dimler, L. M., Samuels, D. V., & Natsuaki, M. N. (2019). Adolescent susceptibility to deviant peer pressure: Does gender matter? *Adolescent Research Review*, 4(1), 59–71. <https://doi.org/10.1007/s40894-017-0071-2>
- Mihić, J., Novak, M., & Bašić, J. (2011). Communities that care: CTC needs assessment questionnaire for planning preventive interventions in children and young people. *Ljetopis socijalnog rada*, 17(3), 391–412. <https://hrcak.srce.hr/64354>
- Motamedi, M., Caldwell, L. L., Weybright, E. H., Jones, D., Wegner, L., & Smith, E. A. (2020). Doing a leisure activity because there is nothing else to do: Related outcomes and intervention effects for adolescents. *Journal of Leisure Research*, 51(1), 1–15. <https://doi.org/10.1080/00222216.2019.1590748>
- NIDA Research – Based Guide, (2008). *Preventing Drug Use among Children and Adolescents Risk Factors and Protective Factors*. Retrieved May 12, 2022, www.nida.nih.gov/Prevention/risk.html
- Nieminen, T., Martelin, T., Koskinen, S., Aro, H., Alanen, E., & Hyypä, M. T. (2010). Social capital as a determinant of self-rated health and psychological well-being. *International Journal of Public Health*, 55(6), 531–542. <https://doi.org/10.1007/s00038-010-0138-3>
- Pituch, K. A., & Stevens, J. (2016). *Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences: Analyses with SAS and IBMs SPSS*. Routledge.
- Pulver, A., Davison, C., & Pickett, W. (2015). Time-use patterns and the recreational use of prescription medications among rural and small town youth: Rural youth recreational use of prescription meds. *The Journal of Rural Health: Official Journal of the American Rural Health Association and the National Rural Health Care Association*, 31(2), 217–228. <https://doi.org/10.1111/jrh.12103>
- Sanriera, J. C., Casas, F., Bedin, L., Paradiso, A. C., Abs, D., & González, M. (2014). Aspects of leisure on adolescent's well-being in two countries. *Child Indicators Research*, 7(2), 245–265. <https://doi.org/10.1007/s12187-013-9220-8>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) & World Health Organization.
- Unlu, A. (2009). *The Impact Of Social Capital On Youth Substance Use*. Dissertation, University of Central Florid. <https://stars.library.ucf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4985&context=etd>
- Vermont Department of Health (2015). *Extracurricular activities: associated risk behaviors and preventative factors 2015 Vermont high school youth risk behavior survey*. Retrieved February 09, 2022, from https://www.healthvermont.gov/sites/default/files/documents/pdf/HSVR_YRBS_ExtracurricularActivities.pdf
- Wallhead, T. L., Garn, A. C., & Vidoni, C. (2014). Effect of a sport education program on motivation for physical education and leisure-time physical activity. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 85(4), 478–487. <https://doi.org/10.1080/02701367.2014.961051>
- Wegner, L., Flisher, A. J., Muller, M., & Lombard, C. (2006). Leisure boredom and substance use among high school students in South Africa. *Journal of Leisure Research*, 38(2), 249–266. <https://doi.org/10.1080/00222216.2006.11950078>
- Weybright, E. H., Caldwell, L. L., Ram, N., Smith, E. A., & Jacobs, J. (2014). The dynamic association between healthy leisure and substance use in South African adolescents: A state and trait perspective. *World Leisure Journal*, 56(2), 99–109. <https://doi.org/10.1080/16078055.2014.903726>
- Weybright, E. H., Son, J. S., & Caldwell, L. L. (2019). “To have healthy leisure is to have balance”: Young adults’ conceptualization of healthy and unhealthy leisure. *Journal of Leisure Research*, 50(3), 239–259. <https://doi.org/10.1080/00222216.2019.1588694>
- (WHO) (2018). *international standards on drug use prevention. Second updated edition*. Retrieved February 09, 2022, from https://www.unodc.org/documents/prevention/standards_180412.pdf
- Xie, H. J., Caldwell, L. L., Graham, J. W., Weybright, E. H., Wegner, L., & Smith, E. A. (2017). Perceived parental control, restructuring ability, and leisure motivation: A cross-cultural comparison. *Leisure Sciences*, 39(4), 319–335. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6258035/#__ffn_sectitle

PRILOG B

PRILOG B1. Suglasnost Etičkog povjerenstva Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta za provedbu istraživanja

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Etičko povjerenstvo
Klasa: 602-04/20-42/24
Ur.broj: 251-74/20-01/2
Zagreb, 22.1.2021.

prof.dr.sc. Martina Ferić
ERF
martina.feric@erf.unizg.hr

Predmet: Mišljenje Etičkog povjerenstva o provođenju istraživanja *Kvaliteta provođenja slobodnog vremena adolescenata kao zaštitni čimbenik za upuštanje u rizična ponašanja*

Etičko povjerenstvo Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pregledalo je dokumentaciju priloženu uz zahtjev za davanje mišljenja o usklađenosti istraživačkog prijedloga „Kvaliteta provođenja slobodnog vremena adolescenata kao zaštitni čimbenik za upuštanje u rizična ponašanja“ s Etičkim kodeksom Sveučilišta u Zagrebu. Voditeljica istraživanja prof.dr.sc. Martina Ferić povjerenstvu je dostavila ispunjen obrazac nacrtu projekta/istraživanja, obrazac informiranja roditelja o provođenju istraživanja te obrazac informiranog pristanka za učenike.

Iz dostavljene dokumentacije razvidno je da se projekt:

- planira provesti sa svrhom kreiranja novih znanja važnih za dobrobit pojedinca i znanosti;
- planira provesti uz uvažavanje načela svjesnog i pisanog pristanka sudionika danog na temelju odgovarajuće obaviještenosti o svrsi, ciljevima i postupcima istraživanja te načinima zaštite privatnosti podataka i identiteta sudionika, odnosno odustajanja od sudjelovanja u istraživanju u bilo kojem trenutku;
- planira provesti uz uvažavanje prava i dostojanstva svih koji sudjeluju kao ispitanici i drugi sudionici u znanstvenom istraživanju;
- planira provesti uz uvažavanje odredbi Etičkog kodeksa istraživanja s djecom;
- planira provesti uz prepoznavanje eventualnih rizika koji se mogu pojaviti tijekom provođenja istraživanja;
- planira provesti uz poštivanje načela tajnosti podataka prikupljenih istraživanjem;
- planira provesti sa predviđenim načinom informiranja sudionika o dobivenim rezultatima te informiranjem o svrsi i načinu korištenja rezultata istraživanja;
- planira provesti uz dozvolu čelnika nadležne institucije.

Sukladno prethodno navedenom, Etičko povjerenstvo zaključuje kako je predloženi istraživački prijedlog usklađen s Etičkim kodeksom Sveučilišta u Zagrebu te daje pozitivno mišljenje za njegovu provedbu.

Prof.dr.sc. Irma Kovčo Vukadin
Predsjednica Etičkog povjerenstva

PRILOG B2. Suglasnost Ministarstvo znanosti i obrazovanja za provedbu istraživanja

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA
mzo.gov.hr

KLASA: 602-01/21-01/00119
URBROJ: 533-05-21-0004

Zagreb, 16. ožujka 2021.

REPUBLIKA HRVATSKA	251-74
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU	
EDUKACIJSKO-REHABILITACIJSKI FAKULTET	
Primljeno:	22.03.2021.
Klasifikacijska oznaka	Ustr. jedinica
602-04/21-48/18	01
Urudžbeni broj	Prilozi Vrijednost
251-74/21-01/2	

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
EDUKACIJSKO-REHABILITACIJSKI FAKULTET
ZNANSTVENO-UČILIŠNI KAMPUS BORONGAJ
BORONGAJSKA CESTA 83 f
10000 ZAGREB
n/r dekanice izv. prof. dr. sc. Snježane Sekušak-Galešev

PREDMET: Zahtjev za suglasnost za provedbu (doktorskog) istraživanja - Kvaliteta provođenja slobodnog vremena mladih u srednjim školama u Krapinsko-zagorskoj županiji - suglasnost, daje se

Poštovana,

Ministarstvo znanosti i obrazovanja zaprimilo je Vaš zahtjev za suglasnost za provedbu (doktorskog) istraživanja „Kvaliteta provođenja slobodnog vremena mladih“ u srednjim školama u Krapinsko-zagorskoj županiji.

Istraživanje se provodi u sklopu istraživačkog projekta „Kvaliteta provođenja slobodnog vremena kao zaštitni čimbenik za razvoj problema u ponašanju“ financiranog od strane sveučilišne potpore 2020 (Sveučilište u Zagrebu). Rezultati dijela istraživanja bit će korišteni za izradu doktorske disertacije studentice poslijediplomskog dokorskog studija „Prevenzijska znanost i studij invaliditeta“, Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Matee Belošević.

Glavni cilj istraživanja je istražiti slobodno vrijeme i rizična ponašanja adolescenata na području Krapinsko-zagorske županije. Svrha istraživanja je istražiti utjecaj strukturiranog slobodnog vremena na uključivanje mladih u rizična ponašanja. Sudionici istraživanja su učenici 1. – 4. razreda svih redovnih srednjih škola na području Krapinsko-zagorske županije, a provedba se planira putem online upitnika tijekom školske godine 2020./2021.

Slijedom navedenoga i na temelju pozitivnog mišljenja Agencije za odgoj i obrazovanje (KLASA: 602-03/21-01/13, URBROJ: 561-04/4-21-3 od 8. ožujka 2021. godine) koje Vam šaljemo u prilogu ovog dopisa, Ministarstvo znanosti i obrazovanja suglasno je s provođenjem istraživanja „Kvaliteta provođenja slobodnog vremena mladih“ u srednjim školama u Krapinsko-zagorskoj županiji te Vas upućujemo da se izravno obratite ravnateljima srednjih škola u kojima ćete provoditi istraživanje.

S poštovanjem,

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Donje Svetice 38, 10000 Zagreb, Croatia
TEL +385 (0)1 2785 000 | FAX +385 (0)1 2785 001
WEB WWW.AZOO.HR
MB 1778129 | OIB 72193628411 | IBAN HR 121001005 1863000160

KLASA: 602-03/21-01/13
URBROJ: 561-04/4-21-3
Zagreb, 8. ožujka 2021.

Temeljem članka 4. stavka 3. alineje 6. Zakona o Agenciji za odgoj i obrazovanje (Narodne novine, 85/06), članka 8. stavka 3. alineje 6. Statuta Agencije za odgoj i obrazovanje, dopisa Ministarstva znanosti i obrazovanja (KLASA: 602-01/21-01/001119; URBROJ: 533-05-21-0002) od 17. veljače 2021. godine te stručnog mišljenja više savjetnice Agencije Alme Rovis Brandić, daje se

STRUČNO MIŠLJENJE

kojim se **pozitivno ocjenjuje** molba Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta za provedbu (doktorskog) istraživanja u svrhu izrade doktorske disertacije pod nazivom „Kvaliteta provođenja slobodnog vremena mladih“ u srednjim školama Krapinsko-zagorske županije.

Obrazloženje

Ministarstvo znanosti i obrazovanja, u dopisu od 17. veljače 2021. godine, zatražilo je od Agencije za odgoj i obrazovanje stručno mišljenje o molbi Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta za provedbu (doktorskog) istraživanja u svrhu izrade doktorske disertacije pod nazivom „Kvaliteta provođenja slobodnog vremena mladih“ u srednjim školama Krapinsko-zagorske županije.

Glavni cilj istraživanja je istražiti slobodno vrijeme i rizična ponašanja adolescenata na području Krapinsko-zagorske županije. Svrha istraživanja je istražiti utjecaj strukturiranog slobodnog vremena na uključivanje mladih u rizična ponašanja. Učenici bi ispunili *online* anonimni upitnik. Prethodno bi učenici i njihovi roditelji bili informirani o istraživanju.

Istraživanje bi provela doktorandica Matea Belošević tijekom školske godine 2020/2021. u srednjim školama Krapinsko-zagorske županije, uz suradnju stručnih suradnika škola.

Priloženi su potrebni dokumenti te odobrenje Etičkog povjerenstva Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta u Zagrebu.

RAVNATELJICA

dr. sc. Dubravka Brezak Stamač

PODRUŽNICA RIJEKA Trpimirova 6, 51000 Rijeka TEL +385 (0) 51 320 381
PODRUŽNICA OSIJEK Strossmayerova 6/1, 31000 Osijek TEL +385 (0) 31 284 900
PODRUŽNICA SPIŠT Tolstojeva 32, 21000 Špišit TEL +385 (0) 21 340 999

PRILOG B3. Suglasnost učenika za sudjelovanje u istraživanju

Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Projekt: Kvaliteta provođenja slobodnog vremena mladih

Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

Draga učenice/ Dragi učenice,

Obraćamo ti se sa zamolbom za sudjelovanje u istraživanju o kvaliteti provođenja slobodnog vremena mladih koje provodimo s učenicima srednjih škola na području Krapinsko-zagorske županije. Tim istraživača Laboratorija za preventivna istraživanja (Odsjek za poremećaje u ponašanju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu) provodi navedeno istraživanje. Htjeli bismo više saznati o obrascima sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena te pod kojim uvjetima slobodno vrijeme štiti mlade od upuštanja u rizična ponašanja. Kako bismo to istražili jako nam je važno Tvoje mišljenje pa Te zato pozivamo na sudjelovanje u istraživanju ispunjavanjem online upitnika. U istraživanju će sudjelovati oko 4000 srednjoškolaca. Rezultate koje dobijemo ovim upitnikom planiramo iskoristiti za dobrobit mladih tako da će se na temelju njih moći osmišljavati aktivnosti za mlade koje bi mogle doprinijeti njihovom pozitivnom razvoju.

U istraživanju možeš sudjelovati samo ukoliko si napunio/la 14 godina. Sudjelovanje u istraživanju je potpuno dobrovoljno, što znači da imaš pravo, bez ikakvih posljedica, ne sudjelovati ili odustati od sudjelovanja u istraživanju u bilo kojem trenutku ispunjavanja upitnika.

Sudjelovanje u istraživanju može biti prilika da stekneš uvid u neka svoja razmišljanja, osjećaš i ponašanja o kojima možda inače ne razmišljaš. Razina neugode u ovom istraživanju neće biti veća od one koju možeš doživjeti u vrlo uobičajenim, svakodnevnim situacijama.

Ukoliko se odlučiš sudjelovati u istraživanju tvoji odgovori na pitanja su anonimni. To znači da nitko neće znati koji su tvoji odgovori i da je tvoja privatnost u potpunosti zaštićena. Isto tako, podaci će biti obrađivani grupno i nikome neće biti poznati tvoji individualni odgovori. Neće se moći povezati IP adrese računala s kojih je upitnik ispunjavan i osobe koje su s tih računala ispunjavale upitnik.

Rezultati istraživanja bit će dostupni na web stranici Laboratorija za preventivna istraživanja – Prevlab (Odsjek za poremećaje u ponašanju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; <http://www.erf.unizg.hr/hr/o-nama/ustroj/laboratoriji/prevlab>).

Zahvaljujemo Ti za vrijeme i spremnost da razmisliš o sudjelovanju u ovom istraživanju!

Ukoliko si odlučila/odlučio sudjelovati u istraživanju, molimo te da u označiš suglasnost u nastavku (2. pitanje) te navedeš datum ispunjavanja upitnika (3. pitanje).

* 1. Napunio/la sam 14 godina

- Da
 Ne

* 2. Suglasan/a sam sudjelovati u istraživanju

- Da
 Ne

* 3. Datum ispunjavanja upitnika

Datum

PRILOG B4. Online upitnik – Mladi i slobodno vrijeme

Mladi i slobodno vrijeme

1. UPITNIK: Mladi i slobodno vrijeme

Draga učenice/ Dragi učenice,

Obraćamo ti se sa zamolbom za sudjelovanje u istraživanju o kvaliteti provođenja slobodnog vremena mladih koje provodimo s učenicima srednjih škola na području Krapinsko-zagorske županije. Tim istraživača Laboratorija za prevencijska istraživanja (Odsjek za poremećaje u ponašanju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu) provodi navedeno istraživanje. Htjele bismo više saznati o obrascima sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena te pod kojim uvjetima slobodno vrijeme štiti mlade od upuštanja u rizična ponašanja. Kako bismo to istražili jako nam je važno tvoje mišljenje pa te zato pozivamo na sudjelovanje u istraživanju ispunjavanjem online upitnika. U istraživanju će sudjelovati oko 4000 srednjoškolaca. Rezultate koje dobijemo ovim upitnikom planiramo iskoristiti za dobrobit mladih tako da će se na temelju njih moći osmišljavati aktivnosti za mlade koje bi mogle doprinijeti njihovom pozitivnom razvoju.

U istraživanju možeš sudjelovati samo ako si napunio/la 14 godina. Sudjelovanje u istraživanju je potpuno dobrovoljno, što znači da imaš pravo, bez ikakvih posljedica, ne sudjelovati ili odustati od sudjelovanja u istraživanju u bilo kojem trenutku ispunjavanja upitnika.

Sudjelovanje u istraživanju može biti prilika da stekneš uvid u neka svoja razmišljanja, osjećaje i ponašanja o kojima možda inače ne razmišljaš. Razina neugode u ovom istraživanju neće biti veća od one koju možeš doživjeti u vrlo uobičajenim, svakodnevnim situacijama.

Ukoliko se odlučiš sudjelovati u istraživanju tvoji odgovori na pitanja su anonimni. To znači da nitko neće znati koji su tvoji odgovori i da je tvoja privatnost u potpunosti zaštićena. Isto tako, podaci će biti obrađivani grupno i nikome neće biti poznati tvoji individualni odgovori. Neće se moći povezati IP adrese računala s kojih je upitnik ispunjavan i osobe koje su s tih računala ispunjavale upitnik.

Rezultati istraživanja bit će dostupni na web stranici Laboratorija za prevencijska istraživanja – Prevlab (Odsjek za poremećaje u ponašanju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; <http://www.erf.unizg.hr/hr/o-nama/ustroj/laboratoriji/prevlab>).

Zahvaljujemo ti za vrijeme i spremnost da razmisliš o sudjelovanju u ovom istraživanju!

Ukoliko si odlučila/odlučio sudjelovati u istraživanju, molimo te da u označiš suglasnost u nastavku (2. pitanje) te navedeš datum ispunjavanja upitnika (3. pitanje).

* 1. Napunio/la sam 14 godina

Da

Ne

Mladi i slobodno vrijeme

2. Suglasnost za sudjelovanje

* 2. Suglasan/a sam sudjelovati u istraživanju

Da

Ne

Mladi i slobodno vrijeme

3. Datum

3. Datum ispunjavanja upitnika

Datum

Datum

DD/MM/YYYY

Mladi i slobodno vrijeme

4. Opće informacije

Zahvaljujemo ti što ćeš sudjelovati u ovom istraživanju!

Sva pitanja u ovom upitniku odnose se na tvoja **razmišljanja, ponašanja i iskustva**. Stoga **nema točnih i netočnih odgovora**. Za svako pitanje možeš dati samo jedan odgovor. Ukoliko ne nađeš odgovor koji točno opisuje tvoje mišljenje/doživljaj/iskustvo, odluči se za onaj odgovor koji ih **najbliže opisuje**.

Dobiveni podaci pomoći će nam **da bolje razumijemo** razmišljanja i potrebe mladih u odnosu na provođenje slobodnog vremena pa te zato molimo da pri odgovaranju budeš **potpuno iskren/a te da odgovoriš na sva pitanja**.

Istraživanje je **anonimno i dobrovoljno** što znači da se tvoj identitet nikako neće moći povezati uz dobivene podatke i da možeš odbiti sudjelovati u njemu.

Očekivano vrijeme potrebno za ispunjavanje upitnika je **oko pola sata**.

Puno ti hvala što si značajan dio ovog projekta!

Tim projekta

„Kvaliteta provođenja slobodnog vremena kao zaštitni čimbenik za razvoj problema u ponašanju“

* 4. Ti si?

- Muško
- Žensko
- Ne želim se izjasniti u odnosu na rod

* 5. Kada si rođen/a?

	Mjesec	Godina
Odaberi mjesec i godinu svojeg rođenja	<input type="text"/>	<input type="text"/>

* 6. Gdje živiš trenutno?

- U mjestu u kojem nema škole
- U mjestu u kojem postoji škola (područna škola od 1. do 4. razreda osnovne škole)
- U mjestu u kojem postoji škola (osnovna škola od 1. do 8. razreda)
- U manjem gradu u kojem postoji osnovna i srednja škola
- U velikom gradu u kojem postoji osnovna i srednja škola (Zagreb, Osijek, Split, Rijeka, Pula, Zadar)

* 7. Koju vrstu škole pohađaš?

- Srednju strukovnu dvogodišnju ili trogodišnju školu
- Srednju strukovnu četverogodišnju školu
- Srednju strukovnu petogodišnju školu
- Gimnaziju

* 8. Koji si razred?

- Prvi
- Drugi
- Treći
- Četvrti
- Peti

* 9. Prije nego si krenuo/la u srednju školu koju sada pohađaš, koliko puta si promijenio/la srednju školu?

- Nisam mijenjao/la srednju školu
- Jednom
- Dva puta
- Tri puta
- Četiri puta
- Pet ili više puta

* 10. Kako bi procijenio/la materijalne (financijske) prilike svoje obitelji (odaberi odgovor koji najviše vrijedi za tebe)?

- Izrazito loše
- Loše
- Osrednje
- Dobre
- Izrazito dobre

Mladi i slobodno vrijeme

5. Slobodno vrijeme

Sljedeći set pitanja odnosi se na tvoje slobodno vrijeme.

Slobodno vrijeme se odnosi na **slobodno odabrane aktivnosti izvan zadanih obaveza** (pohađanje nastave, pisanje domaćih zadaća ili ispunjavanje zadataka vezanih uz školu, posao).

To može uključivati izvannastavne ili izvanškolske aktivnosti poput sportskih aktivnosti ili bivanja članom nekog kluba te aktivnosti poput pohađanja satova glazbe, umjetnosti ili dramskih radionica, ali i druženje s obitelji, druženje s prijateljima (uživo i putem interneta), provođenje vremena na računaru/tabletu iz zabave (igrice, društvene mreže itd.), provođenje vremena na telefonu, gledanje televizije i čitanje.

* 11. Tijekom tjedna (ponedjeljak - petak), koliko dnevno imaš slobodnog vremena?

☐ Uopće nemam slobodnog vremena	☐ Između 2 i 4 sata
☐ Manje od 30 minuta	☐ Između 4 i 6 sati
☐ Otprilike 1 sat	☐ 6 sati i više
☐ Između 1 i 2 sata	

* 12. Tijekom vikenda, koliko dnevno imaš slobodnog vremena?

☐ Uopće nemam slobodnog vremena	☐ Između 2 i 4 sata
☐ Manje od 30 minuta	☐ Između 4 i 6 sati
☐ Otprilike 1 sat	☐ 6 sati i više
☐ Između 1 i 2 sata	

* 13. Molimo te da razmisliš uz koje aktivnosti uobičajeno provodiš svoje slobodno vrijeme tijekom dana. Kraj svake ponuđene aktivnosti, procijeni učestalost sudjelovanja u njoj te odaberi broj koji najviše vrijedi za tebe.

Koliko često slobodno vrijeme provodiš.....

	Nikad	Manje od 30 minuta dnevno	Oprilike 1 sat dnevno	Između 1 i 2 sata dnevno	Između 2 i 4 sata dnevno	Između 4 i 6 sati dnevno	6 sati i više dnevno
gledajući TV-a ili filmove?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
igrajući igrice?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
koristeći društvene mreže? (npr. Tik-Tok, Instagram, Facebook, WhatsApp....)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
na Internetu? (npr. You Tube, Google, različite web stranice...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
družeći se s obitelji?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
družeći se s prijateljima izvan škole?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

* 14. Koliko često slobodno vrijeme provodiš na organizirane/strukturirane aktivnosti slobodnog vremena poslije škole ili tijekom vikenda?

Organizirane/strukturirane slobodne aktivnosti su one aktivnosti koje su vođene/nadzirane od strane odraslih osoba, održavaju se u unaprijed definirano vrijeme, imaju definirana pravila i usmjerene su na izgradnju neke vještine.

Nikad	Manje od 30 minuta tjedno	Oprilike 1 sat tjedno	Između 1 i 2 sata tjedno	Između 2 i 4 sata tjedno	Između 4 i 6 sati tjedno	6 sati i više tjedno
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ukoliko je tvoj odgovor NIKAD, molimo te da navedeš razloge zbog kojih ne pohađaš niti jednu strukturiranu aktivnost u slobodno vrijeme

(npr. financijski razlozi, nedostatak prijevoza, nedostatak mogućnosti, nedostatak interesa ili neki drugi razlozi)?

Mladi i slobodno vrijeme

6.

Molimo te da u tablici ispod pročitaš primjere organiziranih/strukturiranih slobodnih aktivnosti. U tablici ispod nalaze se samo primjeri raznih aktivnosti, molimo te da razmisliš o organiziranim/strukturiranim aktivnostima u kojima ti sudjeluješ, čak i ako nekih od njih nema na popisu u tablici.

Nakon što odgovoriš na pitanje (15.) koliko organiziranih/strukturiranih slobodnih aktivnosti pohađaš, moći ćeš u sljedećem setu pitanja navesti jednu za tebe najznačajniju organiziranu/strukturiranu aktivnost slobodnog vremena koju pohađaš i odgovoriti na pitanja vezana uz tu aktivnost.

Aerobik	Joga	Plivanje
Akrobatski rock & roll	Kampiranje	Programiranje
Astronautske grupe	Klizanje	Prva pomoć
Atletika	Košarka	Robotika
Badminton	Likovna grupa	Ronjenje
Bodybuilding	Literarna grupa	Ručni rad
Borilačke vještine	Lutkarstvo	Rukomet
Crtanje	Maketarstvo	Skijanje
Dramske skupine	Mažoretkinje	Stolni tenis
Drugi oblici glazbenih aktivnosti (izvan glazbene škole)	Meteorološke grupe	Strani jezici
Eko grupe	Modelarstvo	Street workout
Filmske radionice	Modeling	Sviranje
Fotografija	Nogomet	Tehničko inovativne skupine
Gimnastika	Novinarske grupe	Tenis
Gluma	Odbojka	Vatrogastvo
Golf	Sportsko penjanje	Vježbe relaksacije
Građenje	Pilates	Zbor
Informatičari	Pjevanje (glazbena škola)	Znakovni jezik
Izviđači	Planinari	Znanstvene grupe (fizika, kemija)
Jahanje	Ples	

* 15. Koliko strukturiranih/organiziranih slobodnih aktivnosti pohađaš?

- Jednu
 Dvije
 Tri
 Više od tri

* 16. Navedi koje strukturirane/organizirane aktivnosti slobodnog vremena pohađaš.

* 17. **Odaberi JEDNU** organiziranu/strukturiranu aktivnost slobodnog vremena koju pohađaš (ili si ju pohađao/la prije zabrana uslijed COVID 19 pandemije), a koja je **najznačajnija za tebe** i u kojoj **sudjeluješ barem 1 sat tjedno**.

Uzimajući u obzir **odabranu aktivnost**, molimo te da odgovoriš na sljedeći set pitanja.

Ime aktivnosti?

Zašto si odabrao/la ovu aktivnost?

Molimo te opiši u nekoliko rečenica.

Mladi i slobodno vrijeme

7. Značajna strukturirana/organizirana aktivnost slobodnog vremena

Zanima nas jesi li mogao/mogla **sudjelovati u aktivnosti koju si naveo/la u prethodnom pitanju** na isti način tijekom COVID 19 pandemije ili se tvoj obrazac sudjelovanja promijenio.

Stoga te molimo da razmisliš o svojem sudjelovanju u navedenoj organiziranoj/strukturiranoj slobodnoj aktivnosti prije COVID 19 pandemije (generalno prethodna godina od siječnja 2019. do siječnja 2020.) i uslijed zabrana zbog COVID 19 pandemije (2020. godina i početak 2021. godine).

Ujedno, zamolit ćemo te da procijeniš učestalost svojeg sudjelovanja tijekom tjedna i vikenda u aktivnosti koju si naveo/la.

* 18. Sudjelovanje u aktivnosti prije COVID 19 pandemije i uslijed zabrana zbog COVID 19 pandemije.

	Manje od mjesec dana	Otprilike mjesec dana	Otprilike 2 do 4 mjeseca	Otprilike 5 do 6 mjeseci	Otprilike 7 do 9 mjeseci	Više od 9 mjeseci
Koliko dugo si mogao/la sudjelovati u navedenoj aktivnosti prošle godine, odnosno od siječnja 2019. do siječnja 2020. godine (prije COVID 19 pandemije)?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koliko dugo si mogao/la pohađati navedenu aktivnost u posljednjih godinu dana uslijed zabrana zbog COVID 19 pandemije (2020. godina i početak 2021. godine) ?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

* 19. Koliko često uobičajeno sudjeluješ (si sudjelovao/la) u navedenoj aktivnosti ?

	Tijekom tjedna (ponedjeljak - petak)	Tijekom vikenda
prije COVID 19 pandemije - od siječnja 2019. - do siječnja 2020. godine?	<input type="text"/>	<input type="text"/>
uslijed zabrana zbog COVID 19 pandemije - 2020. godina i početak 2021. godine?	<input type="text"/>	<input type="text"/>

* 20. Koliko subota/nedjelja mjesečno uobičajeno sudjeluješ (si sudjelovao/la) u navedenoj aktivnosti?

	Subote	Nedjelje
prije COVID 19 pandemije - od siječnja 2019. - do siječnja 2020. godine?	<input type="text"/>	<input type="text"/>
uslijed zabrana zbog COVID 19 pandemije - 2020. godina i početak 2021. godine?	<input type="text"/>	<input type="text"/>

* 21. Plaćaju li tvoji roditelji/skrbnici (ili neki drugi član obitelji) tu organiziranu/strukturiranu slobodnu aktivnost koju pohađaš?

- Ne
 Da

* 22. Pohađaš li navedenu organiziranu/strukturiranu slobodnu aktivnost u mjestu/gradu u kojem živiš?

- Ne
 Da

Mladi i slobodno vrijeme

8.

* 23. Razmisli o nemogućnosti sudjelovanja u odabranoj aktivnosti uslijed COVID 19 pandemije.

Molimo te da pročitaš tvrdnje i nakon toga s desne strane označiš broj koji najviše označava koliko se svaka izjava odnosila na tebe tijekom COVID 19 pandemije.

	Uopće se nije odnosilo na mene	Odnosilo se na mene rijetko	Odnosilo se na mene dosta ili često	Odnosilo se na mene često ili skoro uvijek
Aktivnost je otkazana od strane vlade ili voditelja aktivnosti	☐	☐	☐	☐
Roditelji mi nisu dozvolili da sudjelujem u aktivnosti, jer su bili zabrinuti	☐	☐	☐	☐
Odlučio sam ne pohađati aktivnost jer sam bio/bila zabrinut/a	☐	☐	☐	☐

* 24. U nastavku se nalaze tvrdnje koje se odnose na tvoju motivaciju za sudjelovanje u slobodnoj aktivnosti koju si odabrao/la.

Napomena: Za svaku tvrdnju odaberi jedan odgovor. Raspon mogućih odgovora je od UOPĆE SE NE SLAŽEM do U POTPUNOSTI SE SLAŽEM (s lijeva na desno). Kako bi ti bilo lakše odgovarati na pitanja, predlažemo da upamtiš raspon mogućih odgovora, kako se ne bi stalno morao/la vraćati na početak i podsjećati.

	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem; niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem
Ne znam zašto sudjelujem u toj aktivnosti i nije me ustvari briga	☐	☐	☐	☐	☐
Ne znam zašto sudjelujem u toj aktivnosti, ništa me pretjerano ne zanima	☐	☐	☐	☐	☐

	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem; niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem
Ne znam zašto sudjelujem u toj aktivnosti, nisam nikada razmišljao/la o tome	☐	☐	☐	☐	☐
Ne znam zašto sudjelujem u toj aktivnosti, ali nema ni veze jer se ničim posebno ne bavim	☐	☐	☐	☐	☐
Imao/la bih problema kada ne bih sudjelovao u toj aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Očekuje se od mene da sudjelujem u toj aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Sudjelovanje u toj aktivnosti je pravilo u mojoj kući.	☐	☐	☐	☐	☐
Sudjelujem u toj aktivnosti da se meni važne osobe ne naljute na mene	☐	☐	☐	☐	☐
Moji roditelji očekuju od mene da sudjelujem u toj aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Želim razumjeti kako stvari funkcioniraju pa sudjelujem u toj aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Važno mi je sudjelovati u toj aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Sudjelujući u toj aktivnosti razvijam vještine koje ću moći koristiti kasnije u životu	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivnost u kojoj sudjelujem mi pomaže da se razvijem u osobu kakva želim biti	☐	☐	☐	☐	☐
Sudjelujem u toj aktivnosti jer želim da ljudi misle da sam dobar/a u onome što radim	☐	☐	☐	☐	☐

	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem; niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem
Loše se osjećam ako ne sudjelujem u toj aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Sudjelujem u toj aktivnosti jer želim impresionirati prijatelje	☐	☐	☐	☐	☐
Sudjelujem u toj aktivnosti jer se želim svidjeti ljudima	☐	☐	☐	☐	☐
Sudjelujem u toj aktivnosti jer želim dobiti nagrade, medalje, trofeje ili diplome	☐	☐	☐	☐	☐
Sudjelujem u toj aktivnosti jer se želim zabaviti	☐	☐	☐	☐	☐
Sudjelujem u toj aktivnosti jer uživam u njoj	☐	☐	☐	☐	☐
Volim sudjelovati u toj aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Želim sudjelovati u toj aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐

Mladi i slobodno vrijeme

9.

* 25. Na osnovu tvog sudjelovanja u slobodnoj aktivnosti koju si odabrao/la, molimo te da procijeniš jesi li imao/la sljedeća iskustva.

Napomena: Za svaku tvrdnju odaberi jedan odgovor. Raspon mogućih odgovora je od UOPĆE NE do DA, DEFINITIVNO (s lijeva na desno). Kako bi ti bilo lakše odgovarati na pitanja, predlažemo da upamtiš raspon mogućih odgovora, kako se ne bi stalno morao/la vraćati na početak i podsjećati.

	Uopće ne	Donekle	Dosta	Da, definitivno
Sudjelovanje u toj aktivnosti daje mi priliku da isprobavam raditi nove stvari	☐	☐	☐	☐
Probao/la sam neka nova ponašanja u odnosima s drugima	☐	☐	☐	☐
Ovdje radim stvari koje nemam priliku raditi bilo gdje drugdje	☐	☐	☐	☐
Zbog ove aktivnosti sam počeo/la više razmišljati o svojoj budućnosti	☐	☐	☐	☐
Ova aktivnost me navela da razmišljam o tome tko sam ja	☐	☐	☐	☐
Ova aktivnost mi je bila pozitivna prekretnica u životu	☐	☐	☐	☐
Postavio/la sam si ciljeve u ovoj aktivnosti	☐	☐	☐	☐
Naučio/la sam pronaći načine kako da ostvarim svoje ciljeve	☐	☐	☐	☐
Naučio/la sam tijekom planiranja razmotriti moguće prepreke	☐	☐	☐	☐
Uložio/la sam svu svoju energiju u ovu aktivnost	☐	☐	☐	☐

16

	Uopće ne	Donekle	Dosta	Da, definitivno
Naučio/la sam samog/samu sebe "gurati" naprijed	☐	☐	☐	☐
Naučio/la sam usmjeriti svoju pažnju	☐	☐	☐	☐
Promatrao/la sam kako drugi rješavaju probleme i učio/la od njih	☐	☐	☐	☐
Naučio/la sam napraviti plan za rješavanje nekog problema	☐	☐	☐	☐
Koristio/la sam svoju maštu da riješim problem	☐	☐	☐	☐
Naučio/la sam organizirati svoje vrijeme i ne gubiti ga (ne odlagati stvari za kasnije)	☐	☐	☐	☐
Naučio/la sam odrediti prioritete	☐	☐	☐	☐
Vježbao/la sam samodisciplinu	☐	☐	☐	☐
U ovoj aktivnosti sam naučio/la kontrolirati svoju narav	☐	☐	☐	☐
U ovoj aktivnosti sam naučio/ la bolje se nositi sa strahom i tjeskobom	☐	☐	☐	☐
U ovoj aktivnosti sam naučio/la bolje se nositi sa stresom	☐	☐	☐	☐
U ovoj aktivnosti sam shvatio/la sam kako moje emocije utječu na moju uspješnost	☐	☐	☐	☐
U ovoj aktivnosti sam unaprijedio/ la akademske vještine (čitanje, pisanje, računanje, itd.)	☐	☐	☐	☐
U ovoj aktivnosti sam unaprijedio/la vještine pronalazača informacija	☐	☐	☐	☐
U ovoj aktivnosti sam unaprijedio/la računalne vještine / vještine korištenja interneta	☐	☐	☐	☐

17

	Uopće ne	Donekle	Dosta	Da, definitivno
U ovoj aktivnosti sam unaprijedio/la umjetničke / kreativne vještine	☐	☐	☐	☐
U ovoj aktivnosti sam unaprijedio/la komunikacijske vještine	☐	☐	☐	☐
U ovoj aktivnosti sam unaprijedio/la moje sportske ili tjelesne vještine	☐	☐	☐	☐
Sprijeteljio/la sam se s nekim suprotnog spola	☐	☐	☐	☐
Shvatio/la sam da imam puno toga zajedničkog s ljudima različitog porijekla	☐	☐	☐	☐
Upoznao/la sam nekoga iz druge etničke skupine	☐	☐	☐	☐
Sprijeteljio/la sam se s nekim iz druge društvene klase (nekim bogatijim ili siromašnijim od mene)	☐	☐	☐	☐

Mladi i slobodno vrijeme

10.

* 26. Na osnovu tvog sudjelovanja u slobodnoj aktivnosti koju si odabrao/la, molimo te da procijeniš jesi li imao/la sljedeća iskustva.

Napomena: Za svaku tvrdnju odaberi jedan odgovor. Raspon mogućih odgovora je od UOPĆE NE do DA, DEFINITIVNO (s lijeva na desno). Kako bi ti bilo lakše odgovarati na pitanja, predlažemo da upamtiš raspon mogućih odgovora, kako se ne bi stalno morao/la vraćati na početak i podsjećati.

	Uopće ne	Donekle	Dosta	Da, definitivno
Naučio/la sam o pomaganju drugima	☐	☐	☐	☐
Mogao/la sam promijeniti na bolje svoju školu ili zajednicu	☐	☐	☐	☐
Naučio/la sam se zauzeti za nešto u što vjerujem da je moralno ispravno	☐	☐	☐	☐
Raspravljali smo o moralu i vrijednostima	☐	☐	☐	☐
Naučio/la sam da zajednički rad zahtijeva određene kompromise	☐	☐	☐	☐
Postao/la sam bolji/bolja u dijeljenju odgovornosti	☐	☐	☐	☐
Naučio/la sam biti strpljiv/a s drugim članovima grupe	☐	☐	☐	☐
Naučio/la sam kako moji osjećaji i stavovi utječu na druge u grupi	☐	☐	☐	☐
Naučio/la sam da nije nužno potrebno da mi se ljudi sviđaju da bih mogao/la raditi s njima	☐	☐	☐	☐

	Uopće ne	Donekle	Dosta	Da, definitivno
Postao/la sam bolji/a u davanju informacije/poruka o ponašanju tima ili pojedinih članova tima	☐	☐	☐	☐
Postao/la sam bolji/a u primanju informacija/poruka o svojem ponašanju od tima ili pojedinih članova tima	☐	☐	☐	☐
Naučio/la sam koji su izazovi kada treba voditi nekoga (npr. tim)	☐	☐	☐	☐
Drugi u ovoj aktivnosti su računali na mene	☐	☐	☐	☐
Imao/la sam priliku voditi tim	☐	☐	☐	☐
Ova aktivnost je unaprijedila moj odnos s roditeljima / skrbnicima	☐	☐	☐	☐
Zbog ove aktivnosti sam imao/la dobre razgovore sa svojim roditeljima / skrbnicima	☐	☐	☐	☐
Upoznao/la sam ljude u zajednici (u kojoj sudjelujem u aktivnosti)	☐	☐	☐	☐
Osjećam veću podršku u zajednici (u kojoj sudjelujem u aktivnosti)	☐	☐	☐	☐
Ova aktivnost mi je otvorila prilike za zaposlenje ili karijeru	☐	☐	☐	☐
Ova aktivnost mi je pomogla da se pripremim za fakultet	☐	☐	☐	☐
Ova aktivnost je povećala moju želju da se nastavim školovati	☐	☐	☐	☐
Bilo je toliko zahtjevno da nisam stigao/la raditi zadaću	☐	☐	☐	☐
Ova aktivnost je ometala moje obiteljske aktivnosti	☐	☐	☐	☐

	Uopće ne	Donekle	Dosta	Da, definitivno
Ova aktivnost mi je bila stresna	☐	☐	☐	☐
Osjećao/la sam pritisak vršnjaka da napravim nešto što nisam želio/željela	☐	☐	☐	☐
U ovoj aktivnosti sam učinio/la nešto što je moralno neispravno	☐	☐	☐	☐
Vršnjaci su me ismijavali zbog nečeg što sam radio/la u ovoj aktivnosti	☐	☐	☐	☐
Mladi u ovoj aktivnosti su me naveli na ispijanje alkohola ili uzimanje sredstva ovisnosti	☐	☐	☐	☐
Osjećao/la sam se kao da ne pripadam u ovu aktivnost	☐	☐	☐	☐
Osjećao/la sam se isključeno	☐	☐	☐	☐
U ovoj aktivnosti je dolazilo do grupiranja	☐	☐	☐	☐
Zaglavio/la sam radeći više nego što bi trebao/la za ovu aktivnost	☐	☐	☐	☐
Drugi mladi u ovoj aktivnosti su imali neprikladne seksualne komentare, šale ili geste	☐	☐	☐	☐
Bio sam diskriminiran/a zbog svojeg spola, rase, etničkog porijekla, invaliditeta ili seksualne orijentacije	☐	☐	☐	☐
Odrasli voditelji u ovoj aktivnosti kontroliraju i manipuliraju	☐	☐	☐	☐
Odrasli voditelji su mi se „upucavali“ (imali seksualne prijedloge)	☐	☐	☐	☐
Odrasli voditelji su imali neprikladne seksualne komentare ili šale	☐	☐	☐	☐

	Uopće ne	Donekle	Dosta	Da, definitivno
Odrasli vođitelji su me poticali da učinim nešto što sam smatrao moralno neispravnim	☐	☐	☐	☐

Mladi i slobodno vrijeme

11.

* 27. Molimo te da pročitaš tvrdnje i za svaku tvrdnju označiš koliko se slažeš s njom imajući na umu aktivnost koju si izabrao/la.

	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem, niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem
Osjećam se kao da pripadam nečemu kada se bavim ovom aktivnošću	☐	☐	☐	☐	☐
Osjećam se fizički siguran/na kada se bavim ovom aktivnošću	☐	☐	☐	☐	☐
Osjećam se emocionalno siguran/na kada se bavim ovom aktivnošću	☐	☐	☐	☐	☐
Osjećam da imam priliku biti kreativan/a u ovoj aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Voditelj ove aktivnosti me podržava	☐	☐	☐	☐	☐
Voditelj ove aktivnosti me sluša kada imam nešto za reći	☐	☐	☐	☐	☐
Voditelj ove aktivnosti jasno mi kaže u čemu sam uspješan/na	☐	☐	☐	☐	☐
Voditelj ove aktivnosti jasno mi kaže što točno trebam poboljšati/unaprijediti	☐	☐	☐	☐	☐
Zadovoljan/na sam odnosom s voditeljem aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Zadovoljan/na sam s odnosom koji voditelj ima s drugim polaznicima aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Sviđaju mi se vršnjaci (moji prijatelji) s kojima sudjelujem u ovoj aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐

28. Postoji li još nešto što bi želio/željela podijeliti s nama u odnosu na tvoje slobodno vrijeme, a da te nismo pitali? Ukoliko da, molimo te da ukratko navedeš.

Mladi i slobodno vrijeme

12. Iskustva, stavovi i razmišljanja

Sljedeći set pitanja odnosi se na tvoja iskustva/stavove/razmišljanja o određenim ponašanjima.

* 29. Kakav je bio tvoj školski uspjeh na kraju prošle školske godine?

- Nedovoljan
- Dovoljan
- Dobar
- Vrlo dobar
- Odličan

* 30. Koliko si dana potpuno izostao/la s nastave zbog "markiranja" tijekom ZADNJA 4 TJEDNA?

- Ni 1 dan
- 1 dan
- 2 dana
- 3 dana
- 4-5 dana
- 6-10 dana
- 11 ili više dana

* 31. Molimo te da označiš za svako pitanje koliko si imao godina kada si prvi puta ...

	Nikada se nije dogodilo	10 ili manje	11	12	13	14	15	16	17 ili više
konzumirao/la marihuanu?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
probao/la cigaretu, makar da si i samo jednom povukao/la dim?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
popio/la više od jednog ili dva gutljaja pive, vina ili žestokog pića (na primjer viski, votka ili rakija)?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
počeo/la redovito piti alkoholna pića, najmanje jednom ili dva puta mjesečno?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mladi i slobodno vrijeme

13.

* 32. Za svako pitanje označi odgovor koji za tebe najviše vrijedi.

Koliko si puta **U ŽIVOTU**:

	Niti jednom	1-2 puta	1-2 puta mjesečno	1-2 puta tjedno	Svaki dan
pio/la pivo, vino ili žestoka pića?	☐	☐	☐	☐	☐
koristio/la marihuanu?	☐	☐	☐	☐	☐
koristio/la LSD ili druga psihodelična sredstva?	☐	☐	☐	☐	☐
koristio/la kokain ili crack?	☐	☐	☐	☐	☐
konzumirao/la ecstasy?	☐	☐	☐	☐	☐
udisao/la ljepilo ili neka druga sredstva za inhalaciju poput plinova i sprejeva kako bi se napužio/la?	☐	☐	☐	☐	☐
uzimao/la amfetamine (speed)?	☐	☐	☐	☐	☐
konzumirao/la lijekove koje ti nije propisao liječnik (a dobivaju se na recept)?	☐	☐	☐	☐	☐
konzumirao/la neko drugo psihoaktivno sredstvo?	☐	☐	☐	☐	☐

Ukoliko si konzumirao/la neko drugo psihoaktivno sredstvo, navedi koje:

* 33. Za svako pitanje označi odgovor koji za tebe najviše vrijedi.

Koliko si puta **U ZADNJIH 30 DANA:**

	Niti jednom	1-2 puta	jednom tjedno	više puta puta tjedno	Svaki dan
pio/la pivo, vino ili žestoka pića?	☐	☐	☐	☐	☐
koristio/la marihuanu?	☐	☐	☐	☐	☐
koristio/la LSD ili druga psihodelična sredstva?	☐	☐	☐	☐	☐
koristio/la kokain ili crack?	☐	☐	☐	☐	☐
konzumirao/la ecstasy?	☐	☐	☐	☐	☐
udisao/la ljepilo ili neka druga sredstva za inhalaciju poput plinova i sprejeva kako bi se napužio/la?	☐	☐	☐	☐	☐
uzimao/la amfetamine (speed)?	☐	☐	☐	☐	☐
konzumirao/la lijekove koje ti nije propisao liječnik (a dobivaju se na recept)?	☐	☐	☐	☐	☐
konzumirao/la neko drugo psihoaktivno sredstvo?	☐	☐	☐	☐	☐

Ukoliko si konzumirao/la neko drugo psihoaktivno sredstvo, navedi koje:

* 34. Osvrni se na **proteklih 2 tjedna**. Koliko puta si popio/la pet ili više alkoholnih pića za redom u tom razdoblju?

- Ni jednom
- Jednom
- Dvaput
- 3 do 5 puta
- 6 do 9 puta
- 10 ili više puta

Mladi i slobodno vrijeme

14.

* 35. Jesi li ikada imao/la seksualni odnos?

Ne

Da

Mladi i slobodno vrijeme

15. Iskustva, stavovi i razmišljanja

* 36. Molimo te da označiš koliko si imao/la godina kod prvog seksualnog odnosa.

☐ 10 godina ili manje	☐ 14
☐ 11	☐ 15
☐ 12	☐ 16
☐ 13	☐ 17 godina ili više

37. Razmisli o tome kada si imao/la PRVI seksualni odnos te odaberi tvrdnju koja najviše opisuje koliko si želio/željela seksualni odnos tada?

- Tada nisam zapravo želio/željela seksualni odnos
- Imao/la sam pomiješane osjećaje – tada je dio mene želio seksualni odnos, a dio mene nije
- Tada sam zbilja želio/željela seksualni odnos

* 38. Molimo te da označiš učestalost za svako od sljedeće navedenih pitanja.

	Niti jednom	1-2 puta	3-5 puta	6-10 puta	više od 11 puta
Koliko si puta U ŽIVOTU imao/la seksualni odnos?	☐	☐	☐	☐	☐
Koliko si puta U ZADNJIH 30 DANA imao/la seksualni odnos?	☐	☐	☐	☐	☐

* 39. S koliko **OSOBA** ukupno si imao/la seksualni odnos...

	0	1	2	3	4	5 ili više
U ŽIVOTU?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
U ZADNJIH 30 DANA?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mladi i slobodno vrijeme

16.

* 40. Slijedi popis metoda kontracepcije ili zaštita od neplanirane trudnoće. Za svaku od njih navedi koliko često ju koristiš.

	Nikad	Rijetko	Ponekad	Često	Uvijek
Kondome?	☐	☐	☐	☐	☐
Prekinuti snošaj ili povlačenje?	☐	☐	☐	☐	☐
Kontracepcijske pilule?	☐	☐	☐	☐	☐
Injekcije?	☐	☐	☐	☐	☐
Koristiš neku drugu metodu kontracepcije ili zaštite od neplanirane trudnoće?	☐	☐	☐	☐	☐

Ukoliko koristiš neku drugu metodu kontracepcije ili zaštite od neplanirane trudnoće, navedi koju:

* 41. Jesi li koristio/la kondom ZADNJI PUTA kada si imao/la SEKSUALNI ODNOS?

- Ne
 Da

* 42. U ZADNJIH 6 mjeseci, jesi li imao/la seksualni odnos bez zaštite zato što si konzumirao/la alkohol?

- Ne
 Da

* 43. U ZADNJIH 6 mjeseci, jesi li imao/la seksualni odnos bez zaštite zato što si konzumirao/la marihuanu?

- Ne
 Da

* 44. U ZADNJIH 6 mjeseci, jesi li imao/la seksualni odnos bez zaštite zato što si konzumirao/la neka druge psihoaktivne tvari (npr. party droge)?

- Ne
- Da

45. Razmisli o posljednjem putu kada si imao/la SEKSUALNI ODNOS.

Odaberi tvrdnju koja najbolje opisuje odnos s osobom s kojom si tada imao/la odnos?

- Bio je to netko koga nisam dobro poznavao/la
- Bio je to netko koga sam poznavao/la, ali nismo bili u vezi
- Bio je to netko koga sam poznavao/la i bili smo u vezi

Mladi i slobodno vrijeme

17.

* 46. Koliko si bio/bila iskren/a u popunjavanju ovog upitnika?

- Bila sam vrlo iskren/a
- Ponekad sam bio iskren/a
- Uopće nisam bio iskren/a

PRILOG B5. Informiranje roditelja/skrbnika o sudjelovanju djeteta u istraživanju

INFORMIRANJE RODITELJA O SUDJELOVANJU DJETETA U ISTRAŽIVANJU

PROJEKT: „Kvaliteta provođenja slobodnog vremena kao zaštitni čimbenik za razvoj problema u ponašanju“

Voditeljica istraživačkog projekta: prof.dr.sc. Martina Ferić

Istraživačica: Matea Belošević, mag. paed. soc.

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Znanstveno-učilišni kampus Borongaj

Borongajska cesta 83f, 10 000 Zagreb

INFORMACIJE O PROJEKTU

1. Škola u koju ide Vaše dijete uključena je u veliko **istraživanje kvalitete provođenja slobodnog vremena mladih** u kojem sudjeluju sve srednje škole na području Krapinsko-zagorske županije. Istraživanje podupiru Ministarstvo znanosti i obrazovanja i Agencija za odgoj i obrazovanje. Dobiveno je pozitivno mišljenje svih institucija.
2. Cilj istraživanja je ispitati oko 4000 srednjoškolaca koji se školuju na području Krapinsko-zagorske županije, učenika svih generacija srednjih škola, o njihovom slobodnom vremenu (način provođenja slobodnog vremena, učestalost sudjelovanja te motivacija, iskustvo i kontekst sudjelovanja u aktivnostima strukturiranog slobodnog vremena), ali i o rizičnim ponašanjima, kako bismo dobili što bolju sliku o kvaliteti života današnje mladeži.
3. Zamolit ćemo Vaše dijete da ispuni online upitnik. To će trajati maksimalno 45 minuta.
4. Sve informacije koje ćemo u ovom istraživanju prikupiti su anonimne, a svi podaci povjerljivi. Vaše dijete trebat će samostalno dati suglasnost za sudjelovanje u istraživanju. Tijekom samog istraživanja Vaše dijete neće biti pitano za ime i prezime.
5. U izvještavanju o rezultatima i javnom predstavljanju projekta koristit će se grupni rezultati te ćemo samo spomenuti ime škole kao mjesto gdje su prikupljeni podaci (nema načina da se odgovori povežu s imenima djece).
6. Sudjelovanje u ovom istraživanju ne bi trebalo rezultirati nikakvom tjelesnom neugodom niti nekim rizicima. Ovaj projekt nastoji doprinijeti u kvalitetnijoj brizi za mlade te se rezultati planiraju iskoristiti za dobrobit mladih tako da će se na temelju njih moći osmišljavati aktivnosti za mlade koje bi mogle doprinijeti njihovom pozitivnom razvoju.

PRAVA ISPITANIKA U OVOM PROJEKTU

Prije ispunjavanja online upitnika, sudionicima istraživanja bit će pažljivo objašnjen cilj istraživanja. Na kraju upitnika bit će naveden kontakt istraživačkog tima na koji se sudionici istraživanja mogu javiti ako imaju dodatnih pitanja o istraživanju.

Sudjelovanje u ispitivanju je anonimno i dobrovoljno. Odbijanje sudjelovanja u ispitivanju neće rezultirati nikakvom kaznom ili pak gubljenjem bilo kakvih prava.

O rezultatima istraživanja sudionici, ali i svi zainteresirani moći će se informirati putem istraživačkog izvješća koje će pripremiti istraživački tim. Izvješće će biti dostupno na web stranici Laboratorija za preventivna istraživanja – PreVLab (Odsjek za poremećaje u ponašanju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; <http://www.erf.unizg.hr/hr/o-nama/ustroj/laboratorij/prevlab>).

Tim projekta:

„Kvaliteta provođenja slobodnog vremena kao zaštitni
čimbenik za razvoj problema u ponašanju“

PRILOG C

Tablica 5. Faktorska struktura Skale motivacije za sudjelovanje u aktivnostima slobodnog

	1	2	3	4	5
Karakteristični korijen	6.53	4.72	1.62	1.38	1.00
Postotak objašnjene varijance	20.43	35.67	48.12	59.46	69.40
Sudjelujem u toj aktivnosti jer uživam u njoj	.913				
Volim sudjelovati u toj aktivnosti	.906				
Sudjelujem u toj aktivnosti jer se želim zabaviti	.858				
Želim sudjelovati u toj aktivnosti	.855				
Važno mi je sudjelovati u toj aktivnosti	.625				,494
Ne znam zašto sudjelujem u toj aktivnosti, nisam nikada razmišljao/la o tome		,852			
Ne znam zašto sudjelujem u toj aktivnosti, ništa me pretjerano ne zanima		,848			
Ne znam zašto sudjelujem u toj aktivnosti, ali nema ni veze jer se ničim posebno ne bavim		,823			
Ne znam zašto sudjelujem u toj aktivnosti i nije me ustvari briga		,820			
Moji roditelji očekuju od mene da sudjelujem u toj aktivnosti			,796		
Očekuje se od mene da sudjelujem u toj aktivnosti			,771		
Sudjelovanje u toj aktivnosti je pravilo u mojoj kući.			,740		
Sudjelujem u toj aktivnosti da se meni važne osobe ne naljute na mene		,398	,640		
Imao/la bih problema kada ne bih sudjelovao u toj aktivnosti			,509		,360
Sudjelujem u toj aktivnosti jer želim impresionirati prijatelje				,847	
Sudjelujem u toj aktivnosti jer se želim svidjeti ljudima				,839	
Sudjelujem u toj aktivnosti jer želim dobiti nagrade, medalje, trofeje ili diplome				,680	
Sudjelujem u toj aktivnosti jer želim da ljudi misle da sam dobar/a u onome što radim				,576	,476
Sudjelujući u toj aktivnosti razvijam vještine koje ću moći koristiti kasnije u životu	.524				,651
Aktivnost u kojoj sudjelujem mi pomaže da se razvijem u osobu kakva želim biti	.545				,651
Želim razumjeti kako stvari funkcioniraju pa sudjelujem u toj aktivnosti					,651
Loše se osjećam ako ne sudjelujem u toj aktivnosti	.355			,314	,444

Legenda: 1 – Intrinzična motivacija; 2 - Amotivacija; 3 – Ekstrinzična motivacija; 4 - Introjicirana motivacija; 5 - Identificirana motivacija. Otisnute su saturacije >.30 vremena

PRILOG D

Tablica 6. Rezultati eksploratorne faktorske analize Skale konteksta sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena - Indeksi pristajanja pojedinih modela podacima

	1-faktor	2-faktora	3-faktora	4-faktora	5-faktora
χ^2 (df)	1040.215** (44)	352.731** (34)	144.766** (25)	48.976 (17)	0.088 (1)
CFI	.876	.960	.985	.996	1.00
TLI	.844	.936	.967	.987	1.00
RMSEA (90% C.I.)	.183(.173, .192)	.118 (.107, .129)	.084 (.071, .098)	.053 (.036, .070)	.000 (.000, .091)
SRMR	.069	.018	.010	.007	.001

*p<.05, **p<.01

Tablica 7. Testiranje 3-faktorske strukturu Skale konteksta sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena pomoću CFA i ESEM-a - Indikatori pristajanja modela podacima

	3-faktorski CFA model	3-faktorski ESEM model
χ^2 (df)	807.894** (41)	174.008** (25)
CFI	.950	.990
TLI	.933	.979
RMSEA (90% C.I.)	.118 (.111, .125)	.066 (.057, .076)
SRMR	0.051	.009

**p<.01

Tablica 8. Faktorska zasićenja dobivena testiranjem 3-faktorske strukture Skale konteksta sudjelovanja u aktivnostima slobodnog vremena pomoću CFA i ESEM

	3-faktorski CFA model			3-faktorski ESEM model		
	Sigurnost	Prilike	Odnosi	Sigurnost	Prilike	Odnosi
Čestice						
K1	0.734			0.577	0.086	0.165
K2	0.854			0.683	0.026	0.230
K3	0.857			0.810	0.102	0.053
K4		0.633		0.591	0.365	-0.095
K5		0.904		0.156	0.705	0.168
K6		0.906		0.096	0.688	0.227
K7		0.931		0.125	0.531	0.385
K8		0.925		0.089	0.427	0.515
K9			0.955	0.080	0.269	0.699
K10			0.936	0.100	0.195	0.733
K11			0.772	0.282	0.161	0.483

PRILOG E

Tablica 9. Testiranje 11-faktorske strukturu Ankete o iskustvima mladih pomoću CFA i ESEM-a - Indikatori pristajanja modela podacima

	11-faktorski CFA model	11-faktorski ESEM model
χ^2 (df)	10008.584** (1897)	4048.883** (1367)
CFI	.884	.962
TLI	.877	.943
RMSEA (90% C.I.)	.054 (.053, .055)	.037 (.035, .038)
SRMR	0.065	.014

**p<.01

Tablica 10. Faktorska zasićenja dobivena testiranjem 11-faktorske strukturu Ankete o iskustvima mladih pomoću CFA i ESEM

Zbog preglednosti tablica je podijeljena na dva dijela: a) razvojna iskustva i b) negativna iskustva.

a) RAZVOJNA ISKUSTVA

11-faktorski CFA model							11-faktorski ESEM model					
RAZVOJNA ISKUSTVA												
	Iskustva identiteta	Iskustva inicijative	Regulacija i emocija	Pozitivni odnosi	Timski rad i socijalne vještine	Mreže odraslih i socijalni kapital	Iskustva identiteta	Iskustva inicijative	Regulacija i emocija	Pozitivni odnosi	Timski rad i socijalne vještine	Mreže odraslih i socijalni kapital
Čestice												
I1	0.672						0.273					
I2	0.585						0.347					
I3	0.621						0.426					
I4	0.768						0.654					

I5	0.763		0.655	
I6	0.791		0.432	
I7		0.752	0.355	0.479
I8		0.805	0.289	0.412
I9		0.798	0.239	0.389
I10		0.761		0.609
I11		0.826		0.612
I12		0.824		0.470
I13		0.719		0.152
I14		0.789		0.124
I15		0.686		0.063
I16		0.710		0.056
I17		0.786		0.100
I18		0.746		0.142
I19		0.812		0.185
I20		0.826		0.045
I21		0.806		-0.006
I22		0.786		0.092
I29			0.614	0.100
I30			0.706	0.132
I31			0.545	0.083
I32			0.655	0.041
I33			0.724	0.105
I34			0.635	0.085
I35			0.798	0.098
I36			0.669	0.074
I37			0.794	0.122
I38			0.825	0.063
I39			0.793	0.141
I40			0.810	0.083
I41			0.732	0.098
I42			0.849	0.033
I43			0.847	0.048
I44			0.825	0.050
I45			0.752	0.127
I46			0.626	0.120

I47	0.754	0.000
I48	0.743	0.027
I49	0.709	0.080
I50	0.757	0.105
I51	0.646	0.037
I52	0.557	0.041
I53	0.648	0.132

b) NEGATIVNA ISKUSTVA

11-faktorski CFA model					11-faktorski ESEM model					
NEGATIVNA ISKUSTVA										
	Stres	Negativni utjecaji vršnjaka	Socijalna isključenost	Negativna grupna dinamika	Neprikladno ponašanje odraslih	Stres	Negativni utjecaji vršnjaka	Socijalna isključenost	Negativna grupna dinamika	Neprikladno ponašanje odraslih
I54	0.769					0.084				
I55	0.855					0.003				
I56	0.811					0.116				
I57		0.844					0.448			
I58		0.815					0.422			
I59		0.820					0.544			
I60		0.846					0.469			
I61			0.881					0.346		
I62			0.896					0.221		
I63			0.708					0.243		
I64				0.762					0.111	
I65				0.759					0.084	
I66				0.866					0.080	
I67					0.841					0.113
I68					0.905					0.107
I69					0.904					0.091
I70					0.879					0.110

